

รายงานฉบับสมบูรณ์
การเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บ้านนาพึ่ง ตำบลนาพึ่ง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

โดย

นาย เกรียงไกร พรหมเวียงและคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรม(สกว.)
กันยายน พ.ศ. 2562

เลขที่สัญญาที่ RDG61E0015

การเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บ้านนาพึ่ง ตำบลนาพึ่ง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

โดย

นาย เกรียงไกร พรหมเวียง	หัวหน้าโครงการ
นาง วชิรี อินแปลง	นักวิจัย
นาย เผด็จ จันทะคุณ	นักวิจัย
นาย ชมเชย สีหะวงศ์	นักวิจัย
นาง น้ำฝน พรหมเวียง	นักวิจัย
นาย สมบัติ จีรี	นักวิจัย
นาง รัตนาพร กันธ	นักวิจัย
นายบุญหยุด ยศปัญญา	นักวิจัย
นายสมัย พรหมเวียง	นักวิจัย
นางรัตนา พรหมใจ	นักวิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรม(สกว.)
กันยายน พ.ศ. 2562

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การ เริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งขึ้นในการแก้ปัญหาของ ตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่าง เป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คน ในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อ สงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การ ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจน สามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับ ระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึง ไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้าน ก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่า ได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็น อย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบ การเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคง มุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วย ให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการ จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียน โครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปผู้บริหาร

จากผลการศึกษาผลการศึกษา ประวัติความเป็นมาของชุมชน ประเพณี จารีต วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่สามารถสร้าง ความสัมพันธ์และมรดกวัฒนธรรมของคนในชุมชนบ้านนาพึงสู่การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง พบว่า “ประเพณีและความเชื่อ ทางพระพุทธศาสนา” ในทุก ๆ ประเพณีของชุมชนบ้านนาพึง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “**เลี้ยงเจ้าดวงหอ**” มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างเหนียวแน่น คือ วัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น คือ “**ชุมชนบ้านนาพึง**” เป็นชุมชน ที่มีบรรยากาศอบอุ่นไปด้วยความสุข ความสงบ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีธรรมชาติที่ร่มเย็น ดำเนินชีวิต ในวิถีเรียบง่าย อยู่กับแบบที่แบบน้อม มรดกวัฒนธรรมของชุมชนนาพึง คือ โบราณสถานที่สำคัญได้แก่ **วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง** ตั้งอยู่เลขที่ 99 หมู่ที่ 1 บ้านนาพึง ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ห่างจากอำเภอด่านซ้าย 23 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดเลย 105 กิโลเมตร ตั้งขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2115 วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึงเป็นวัดที่เก่าแก่กว่า 400 ปี ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง เป็นวัดที่เก่าแก่มากในเขตตำบลนาพึง บริเวณวัดเป็นเนินสีแดง และมีต้นโพธิ์อยู่ 4 ทิศ และต้นมะขามขึ้นปกคลุมอยู่ทั่วไป โดยมีขุนแผนเป็นผู้นำในการก่อสร้าง โดยรวบรวมคนในหมู่บ้านใกล้เคียงร่วมมือกันก่อสร้างกุฏิ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ กำแพงวัด รวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ภายในวัด สิ่งก่อสร้างส่วนมากก่อด้วยอิฐและฉาบด้วยหินปูนผสมยางไม้และนำหนังสัตว์ที่ได้รับการต้ม เคี้ยวให้เหลว มีโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปกรรมที่สำคัญ ภายในบริเวณวัดมีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญคือ **วิหาร** (ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “อาราม”) เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ และเป็นที่ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา โครงสร้างเป็นเสาไม้เนื้อแข็ง เส้นผ่านศูนย์กลาง 50 เซนติเมตร ยาว 6 เมตร ผนังก่อด้วยอิฐฉาบด้วยปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ที่เคี้ยวให้เหลว หลังคามุงด้วยไม้เนื้อแข็งชาวบ้านเรียกว่า “ไม้เกล็ด” วิหารมีความกว้าง 15.50 เมตร ยาว 20.50 เมตร สูง 10 เมตร เสา 12 ต้น ฝาผนังของวิหารด้านในมีภาพจิตรกรรมทั้ง 4 ด้าน ส่วนฝาผนังด้านนอกที่เขียนไว้ทางด้านทิศตะวันตก สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นงานศิลปะอันล้ำค่าโดยช่าง ชื่อ “พรม” ชาตिकाเนิดเดิมเป็นชาวลาว ได้มาตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินในหมู่บ้าน ได้สละเวลาเป็นช่างเขียนภาพตามฝาผนังทั้ง 4 ด้าน

พระเจ้าองค์แสนเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนคือ **พระเจ้าองค์แสน** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พระเจ้าฝนแสนห่า” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างด้วยทองสัมฤทธิ์ มีขนาดหน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 24 นิ้ว รอบพระอุระ 23 นิ้ว จากคำสันนิษฐานของเจ้าหน้าที่กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและผู้รู้หลายๆท่านว่าสร้างราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (พ.ศ. 2000) เป็นพระพุทธรูปรุ่นเชียงแสนยุคปลายมีลักษณะคล้ายคลึงไปทางศิลปะหลวงพระบางแต่ดูผิวเผินจะมีลักษณะคล้ายไปทางศิลปะสุโขทัยและสมัยอุทองพระเจ้าองค์แสนประดิษฐานครั้งแรกอยู่ที่เมืองหงสาวดี ประเทศพม่า หลังจากนั้นก็มาประดิษฐานอยู่ที่เมืองหริภุญชัย (ปัจจุบันคือจังหวัดลำพูน) และไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองหลวงพระบางประเทศลาว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษของบ้านนาพึง และหมู่บ้านใกล้เคียงหลายๆท่านว่า พระเจ้าองค์แสน เหาะมาที่วัดโพธิ์ชัย และไปชนกับประตูโบสถ์

ทำให้เกตุของพระองค์พระหักแก้วที่อยู่ในเกตุของพระได้เหาะไปอยู่ที่ต้นโพธิ์ด้านทิศเหนือของวัดเกิด อภินิหารส่องแสงสว่างไปทั่วบริเวณวัด และบริเวณใกล้เคียงเป็นเวลายาวนานถึง 3 เดือน หลังจากนั้น ก็หายไปจนถึงทุกวันนี้ การที่พระองค์แสนเหาะมาในครั้งนี้ยังมีพระเจ้าองค์เทียมและฆ้องใบเล็กๆอีก 1 ใบ ติดตามมาด้วยซึ่งพระเจ้าองค์แสนและพระเจ้าองค์เทียมจะต้องประดิษฐานอยู่ในวัดเดียวกันจะแยก จากกันไม่ได้ หากแยกจากกันจะทำให้เกิดภัยพิบัติ เกิดโรคร้ายไข้เจ็บแก่ประชาชนในละแวกใกล้เคียง ฝนก็แห้งหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลจะทำให้ประชาชนเดือดร้อน พระเจ้าองค์แสนตามความเชื่อของ ผู้ที่เคารพนับถือเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่สามารถเสี่ยงทายความเป็นมาในอดีตและเหตุการณ์ในอนาคต ได้ พระเจ้าองค์แสนจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจและความเชื่อของประชาชนชาวตำบลนาพึ่งและตำบล ใกล้เคียงมาจนทุกวันนี้

หอพระไตรปิฎก เป็นที่เก็บหนังสือธรรมะและคัมภีร์ต่างๆหนังสือใบลานเขียนด้วยภาษาธรรม ภาษาไทยน้อย ภาษาขอม แต่ขณะนี้มิเหลืออยู่น้อยเพราะชำรุด หอไตรก่อสร้างด้วยไม้เนื้อแข็งมี ขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 4 เมตร สูง 12 เมตร รวมความสูงจนถึงยอดหอไตร 15 เมตร เสา 6 ต้นสร้างประมาณปลายพุทธศตวรรษ 23-24

โบสถ์ (ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “สิม”) เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณรขนาด 9 เมตร ยาว 3 เมตร สูง 8 เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐฉาบด้วยหินปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ เมื่อปี พ.ศ. 2517 พลโทสำราญ แพทยกุล แม่ทัพภาคที่ 3 ในขณะนั้นได้ของบประมาณมาก่อสร้างใหม่ ทั้งหมดทั้งนี้เพราะโบสถ์หลังเก่าทรุดโทรมมาก อาคารโบสถ์เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กหลังคามุง กระเบื้อง

หลักคำ เป็นเสาไม้ เนื้อแข็ง (ไม้ประดู่) ลวดลายกระจัง วัดรอบยาว 110 เซนติเมตรขนาดเส้น ผ่านศูนย์กลาง 59 เซนติเมตร สูง 209 เมตร สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยองค์ แรกคือ พระอาจารย์คำ ธรรมจารย์ นอกจากนี้ยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมไป แล้วคงเหลือแต่ซากให้เห็น เช่น เจดีย์ เสาหงส์ กำแพงวัด ตลอดจนวัดถุ่มงคตต่างๆ

เจดีย์ ภายในบริเวณวัดมีเจดีย์ 2 องค์ด้านทิศตะวันออกของวิหารมีรูปทรงเรือนธาตุทรงสี่เหลี่ยมบนฐาน เชียงสูงและเจดีย์อีกองค์อยู่ใกล้กำแพงด้านทิศเหนือมีสภาพชำรุดมากมีหลักฐานว่ามีรูปทรงสี่เหลี่ยม ซ้อนกันเป็นชั้นๆตรงกลางแต่ละชั้นเจาะซุ้มประตูเล็กๆประดับกระจก

ชุมชนบ้านนาพึ่งมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน อากาศเย็นตลอด ทั้งปี โดยเฉพาะฤดูหนาวจะหนาวเย็นมากจนเกิดน้ำค้างเป็นน้ำแข็งเรียกว่าแม่คั้ง ฤดูจะแบ่ง ออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่ **ฤดูร้อน** เริ่มตั้งแต่เมื่อประมาณ เดือนมีนาคมถึงกลางเดือนพฤษภาคม **ฤดู ฝน** จะเริ่มเมื่อปลายเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม **ฤดูหนาว** เริ่มต้นเมื่อกลางเดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ระหว่างเดือนธันวาคมถึงมกราคมอากาศจะหนาวเย็นมาก และในฤดูนี้ชาวบ้าน จะนิยมปลูกผักไว้ตามบริเวณบ้านเรือนทำให้มีผักต่างๆตามฤดูกาลปลอดสารพิษที่ชาวบ้านปลูกไว้กิน เองมาวางจำหน่ายให้เลือกซื้อ ลักษณะดิน ในชุมชนบ้านนาพึ่งสภาพดินทั่วไปเป็นดินปนทรายพื้นที่ ทำการเกษตรในพื้นที่ราบลุ่มเพียงเล็กน้อยพื้นที่ทำนาของคนในชุมชนมีคนละเล็กน้อยคนในชุมชนจะ ปลูกข้าวเหนียวเป็นส่วนใหญ่การทำไร่จะทำที่ราบเชิงเขาเป็นส่วนมาก ป่าไม้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติของคนในชุมชน เช่น เห็ด หน่อไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น **ด้าน การเมืองการปกครอง** จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 136 ครัวเรือนประชากรทั้งหมด 421 คน

แบ่งเป็นชาย 186 คน หญิง 226 คน มีนายเกรียงไกร พรหมเวียง เป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีนายเมธี สุขเสริม เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพิ้ง ด้านวัฒนธรรมประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่ เป็นมรดกอันล้ำค่าของชาวอีสานและทุกคนควรศึกษาและทำความเข้าใจพื้นฐานความเชื่อกติเดิมให้มากขึ้น เป็นส่วนที่ทำให้ชาวอีสานสงบ่มเย็นมาโดยตลอดเพราะมีการยึดมั่นที่เปรียบเหมือนธรรมนูญชีวิตตราบเท่าปัจจุบัน ฮีตสิบสองเป็นประเพณีการทำบุญที่มีประจำเดือน เป็นการประสมประสานระหว่างแนวคิดของพระพุทธเจ้า พราหมณ์และผี ก่อนที่ศาสนาพุทธเข้าสู่ไทย บ้านนาพิ้งยังคงยึดมั่นประเพณีตามฮีตสิบสอง เดือนต่างๆดังนี้ 1. ประเพณีบุญเข้ากรรม 2. การทำบุญข้าวจี๋บุญเดือน 3 3. บุญพระเวสสันดรชาดก (บุญเดือนสี่) เป็นงานบุญประจำปีของคนในชุมชน 4. งานสงกรานต์พระเจ้าองค์แสน(บุญสงกรานต์) ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ 5. ทำบุญเลี้ยงงโฮ(เลี้ยงเจ้าบ้าน) ทำพิธีทำบุญเดือน 7 ก่อนจะเริ่มสู่ฤดูทำนา 8. ประเพณีบุญชะชะวัด-บ้านงานบุญเข้าพรรษา 9.ประเพณีทำบุญข้าวประดับดิน10.ประเพณีบุญข้าวสาก 11. ประเพณีทอดกฐินและประเพณีลอยกระทง

ด้านการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวบ้านนาพิ้ง พบว่าศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นจุดแข็งอยู่หลายด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่นทะเลหมอก ด้านเกษตร ผักพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน โบราณสถานได้แก่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิ้ง เป็นสถานที่ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือประเพณีเลี้ยงงโฮ(เลี้ยงเจ้าบ้าน) งโฮเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ให้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในชุมชน พิธีกรรมเลี้ยงงโฮบ้านเพื่อให้เจ้าปู่แลปกปักษ์รักษาให้ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข กลุ่มองค์กร หรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหของชุมชนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนเกิดขึ้นมากมาย การศึกษาทำความเข้าใจและจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบจะทำให้้องค์กรมีความเข้มแข็งและขยายผลเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนต่อไป บ้านนาพิ้งมีกลุ่ม องค์กรแยกได้ดังนี้ 1. กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านนาพิ้ง 2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร 3. กลุ่มเลี้ยงปลา 4. กลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพิ้ง 5. กองทุนหมู่บ้าน 6. กลุ่มเพาะพันธุ์พืช 7. กลุ่ม อสม.

ด้านสภาพปัญหาและข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวของบ้านนาพิ้ง

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาและข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวบางประการที่ยังไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนี้

ด้านบุคลากร

1. นักสื่อความหมายควรบอกเล่าเรื่องราวให้สั้นกระชับ ชัดเจน ตรงประเด็นควรแนะนำสถานที่ สำคัญๆ เล่าประวัติความเป็นมาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและร้อยเรียงเรื่องเล่าให้เกิดความเชื่อมโยงกัน ควรพัฒนาความรู้เพิ่มพูนทักษะวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้เพื่อก้าวสู่การสื่อความหมายมีอาชีพในอนาคต ต่อไปและดูแลให้นักท่องเที่ยวร่วมเดินทางไปด้วยกันเพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวออกนอกเส้นทาง

2. การมีส่วนร่วม สร้างความร่วมมือกับคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยมีทั้งคณะผู้บริหาร คณะสมาชิก ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาพิ้ง คณะที่มวิจัย ผู้นำหมู่บ้านและประชาชนทั้งที่อยู่ในชุมชนและประชาชนที่อยู่พื้นที่นอกชุมชน ที่ทำงาน อยู่ต่างจังหวัด ได้ร่วมกันบริจาคเป็นเงิน วัสดุ สำหรับ

ปรับปรุงซ่อมแซมถนนทาง ได้สำเร็จ เรียบร้อยแล้วนอกจากนี้ มีการยังได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้ง คณะกรรมการประชุมชนบ้านนาพิง เพื่อ ต้องการร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้ ปลุกต้นไม้ดอกไม้เพื่อให้ความ สวยงาม เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้มีความเหมาะสม

ด้านการบริหารจัดการ

1. มีการจัดเตรียมข้อมูล อาคาร สถานที่ ที่ท่องเที่ยว ไว้เหมาะสมและตามความต้องการ
2. ควรกำหนดจุด/สถานที่ให้นักท่องเที่ยวมีที่ยืนฟังบรรยายที่เหมาะสม เช่น ในร่มไม้
3. ควรมีบ้านพักโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้มีที่พักที่พร้อมและเหมาะสม
4. กำหนดจำนวนแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาเพื่อลดความเร่งรีบ
5. ควรกำหนดเวลาที่จะใช้ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน
6. ควรปรับปรุงยานพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม ปลอดภัย ควรมีหลังคารด ป้องกันแดดให้นักท่องเที่ยวและ ให้ยกสูงขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทัศนียภาพได้อย่าง ชัดเจน อากาศถ่ายเท

7. การบริการด้านอาหารพื้นบ้านโดยให้ความสำคัญอาหารตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้ ผักใน ชุมชนเห็ดต่าง ฯลฯ ซึ่งคนในชุมชนนาพิง จะนิยมรับประทานอาหารที่มีรสชาติที่เข้มข้น เช่น เผ็ด เปรี้ยวซึ่งในการบริการอาหารพื้นถิ่นนั้น ไม่ได้ทำขายหรือเปิดร้านขายอาหารทุก ๆ วันจะทำเฉพาะที่มี งานหรือมีการนัดหมายล่วงหน้าเท่านั้น ดังนั้นถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนก็จะต้องมีการนัด หมายหรือแจ้งล่วงหน้าไว้ ก่อนเพื่อจะได้เตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวแต่กรณีที่มี นักท่องเที่ยวเข้ามาโดยไม่ได้นัดหมาย ก็สามารถที่จะหาอาหารกินได้ ซึ่งจะมีร้านอาหารทั่ว ๆ ไปเปิด ขายเป็นประจำซึ่งก็จะมีทั้งประเภทข้าวเหนียว ส้มตำ อาหารตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยว ขนมจีน

8. การแสดงพื้นบ้าน เมื่อมีนักท่องเที่ยวสนใจที่จะชมการแสดง ก็จะต้องมีการนัดหมายไว้ ล่วงหน้าก่อน เพราะจะได้เตรียมตัว แต่กรณีที่นักท่องเที่ยวเข้ามาโดยไม่ได้นัดหมายก็ไม่สามารถที่จะได้ ชมการแสดงพื้นบ้าน ได้ ดังนั้น จะต้องมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบไว้ล่วงหน้าก่อน ด้านการดูแลรักษาความปลอดภัย

การวางแผนการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ดังนี้

1. ควรมีการสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวก่อนที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน
2. ประเมินความเสี่ยงทั้งหมดที่สามารถเป็นไปได้และหาทางที่จะลดความเสี่ยงเหล่านั้นให้ มากที่สุด
3. มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการป้องกันและเตือนภัยอันตรายต่าง ๆ ที่อาจ เกิดขึ้นได้
4. มีการกำหนดจุดอันตราย โดยมีป้ายหรือธงสัญลักษณ์ เพื่อบอกเตือนแก่นักท่องเที่ยวให้ ระมัดระวัง
5. จะต้องมีการวางแผนการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ดังนี้
 - 5.1 มีการเตรียมคนที่คอยดูแลนักท่องเที่ยว อย่าใกล้ชิด
 - 5.2 มีการแนะนำหรือทำความเข้าใจต่อนักท่องเที่ยวก่อนออกเดินทาง กรณีมีจุดเสี่ยงที่ อาจจะทำให้เกิดอันตรายได้
 - 5.3 มีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น ยารักษาโรค ยาทา ครีม ยาล้างแผล ผ้าพันแผลเพื่อ

บรรเทา อาการเบื้องต้นกรณีนักท่องเที่ยวอาเจียนหรือโดนแมลงสัตว์กัดต่อย
หรือเป็นลมพิษ ได้อย่างทันท่วงที

ด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพึ่งที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น
ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะและเห็นถึงการ
เปลี่ยนแปลงพัฒนาการของวิถีชีวิตของชุมชนบ้านนาพึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการสืบทอดกัน
มา มีลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนบ้านนาพึ่ง ซึ่งของทุกคนที่ชุมชนบ้านนาพึ่งจะต้องร่วมกัน
พิทักษ์ รักษาและปกป้อง ร่วมกันสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝัง เรียนรู้หวงแหนและภาคภูมิใจในมรดก
วัฒนธรรมโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ และจากการวิเคราะห์ทุนดังกล่าวทำให้ชุมชนได้ออกแบบ
การท่องเที่ยวได้ 2 รูปแบบได้แก่ 1 รูปแบบทางวัฒนธรรม มรดกวัฒนธรรม 2. รูปแบบการ
ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นำไปสู่การท่องเที่ยวได้โดยการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากชุมชนสามารถพัฒนา
เส้นทางท่องเที่ยวได้ดังนี้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน แยกออกเป็นการท่องเที่ยวที่
เกิดได้ตลอดทั้งปีคือการเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย การ
ประกอบอาชีพ ได้แก่ กลุ่มทอผ้าขึ้นลายรองคำของกลุ่มทอผ้า กลุ่มน้ำพริกผักสะทอนการสาธิตการ
ตำน้ำพริกสะทอน กลุ่มจักสานการสาธิตการสานกระติบข้าว หวดนึ่งข้าว กระบุง กระดัง อุปกรณ์จับ
ปลา เยี่ยมชมบ้านโบราณบ้านสายของหินเป็นภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนที่สร้างบ้านโดยไม่มีตะปูแต่
สามารถคงทนอยู่มาได้ถึงชั่วลูกชั่วหลาน เมื่อเสร็จจากการเยี่ยมชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนแล้ว เข้า
ชมศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอายุมากกว่า 400 ปี ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึ่ง ชมการบรรยายประวัติ
ความเป็นมาของวัดโพธิ์ชัย กราบนมัสการพระเจ้าองค์แสนพระคู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตแล้วชม
จิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพจิตรกรรมที่มีคุณค่ามีประวัติความเป็นมาว่าสี่ร้อยปี จะมีกิจกรรมให้
นักท่องเที่ยวค้นหารูปภาพอโรติกที่มีภายในโบสถ์

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 ตามรอยน้ำผักสะทอน เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาจำกัดคือจะ
สามารถมีกิจกรรมนี้ได้เฉพาะเดือนมีนาคม-เมษายน ของทุกปีเท่านั้น กิจกรรมนี้จะเริ่มตั้งแต่การเก็บ
ในสะทอน นำมาตำด้วยครกมอง (ครกกระเดื่อง) การหมัก การต้ม จนกลายเป็นน้ำผักสะทอนและ
กิจกรรมการทำอาหารจากน้ำผักสะทอนให้นักท่องเที่ยวได้ลองทำทุกขั้นตอนใช้เวลา 3 วันจนแล้ว
เสร็จ

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 3 เส้นทางธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวตามฤดูกาลของชุมชนได้แก่
การท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้พบกับอากาศที่หนาวจัดและทะเลหมอกที่สวยงาม
กิจกรรมนั่งขึ้นปีนภู ดูทะเลหมอกที่บ้านนาพึ่ง ชมวิถีชีวิตในช่วงหน้าหนาวนี้คนในชุมชนจะปลูกผักไว้
กินเองซึ่งจะปั่นผักที่สดสะอาดและปลอดภัยสามารถนำมาประกอบอาหารได้เอง ชมวิถีชีวิตที่ต้องตื่น
แต่เช้าเข้าสวนผักรดน้ำผักด้วยตนเองในบรรยากาศที่หนาวเย็นและมีหมอกหนา กิจกรรมนี้จะเริ่ม
เดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ เพราะในระยะเวลาจะมีอากาศหนาวบางปีอากาศหนาวมากจะเกิดแม่
คะนึ่งหรือน้ำค้างแข็งได้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 4 ทรงน้ำพระ แห่ต้นดอกไม้วันสงกรานต์ ในกิจกรรมตอนเช้าจะมีการ
ทำบุญตักบาตร และการละเล่นพื้นบ้านของคนในชุมชน ได้แก่ การละเล่นส่บ้า การสาธิตการ
ทำอาหารพื้นบ้าน การสาธิตการทำน้ำหอมสระน้ำพระเจ้าองค์แสน การเล่นน้ำสงกรานต์ ช่วยบ่ามี
กิจกรรมสงกรานต์พระเจ้าองค์แสนการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และตอนเย็นเป็นการแห่ต้นดอกไม้เป็น
ประเพณีที่มีขึ้นทุกปี กิจกรรมจะจัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี

ผลที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบนฐานของคนในชุมชน นอกจากนี้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบูรณะโบสถ์ร่วมกับกรมศิลปากร จากเดิมที่ชุมชนไม่เคยมีส่วนร่วมมาก่อน และคนในชุมชนได้มีการกำหนดกฎระเบียบในการดูแลศาสนสถานและการปรับปรุงภูมิทัศน์ และจากการวิจัยทำให้เกิดการฟื้นฟูการใช้ผ้าขึ้นในงานบุญประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา และมีนำอาหารท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อแสดงถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านนาพิง และในการดำเนินเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาพิง

ทีมวิจัย

นายเกรียงไกร พรหมเวียงและคณะ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ค
สารบัญ	ฅ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1	1
บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์	4
1.4 กลุ่มเป้าหมาย	4
1.5 พื้นที่การศึกษา	4
1.6 ระยะเวลาในการดำเนินการ	4
1.7 ขั้นตอนและวิธีการศึกษาวิจัย	4
บทที่ 2	7
แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดการศึกษามรดกวัฒนธรรมของตนเอง	7
2.2 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยว	11
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	12
2.4 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	14
2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน	17
2.6 ภาคิ / ผู้เกี่ยวข้อง	20
2.7 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน	23
2.8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3	28
วิธีการดำเนินการวิจัย	28
3.1 ขอบเขตการวิจัย	28
3.2 เครื่องมือ และวิธีการเก็บข้อมูลที่ใช้จริง	28
3.3 ขั้นตอนการดำเนินงาน	29
3.4 ผลการดำเนินงาน	30
3.5 กิจกรรมเวทีเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานอื่น	50
บทที่ 4	52
ผลการวิจัย	52

4.1 บริบทชุมชน	52
4.2 สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพึ่งตำบลนาพึ่ง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย	129
4.3 ศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพึ่ง ตำบลนาพึ่ง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย	133
4.4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพึ่งที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น	146
บทที่ 5	151
สรุป บทเรียน ข้อเสนอแนะ	151
5.1 สรุปผลการวิจัย	151
5.2 บทเรียน	156
5.3 ปัญหาและอุปสรรค	157
5.4 ข้อเสนอแนะ	157
บรรณานุกรม	159
ภาคผนวก	160
ประวัตินักวิจัย	163

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 1	ตารางแสดงภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นถิ่น	111
ตารางที่ 2	ตารางแสดงภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นถิ่น (ต่อ)	112
ตารางที่ 3	ปฏิทินวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านนาพึง	118
ตารางที่ 4	ตารางการเรียกชื่ออวัยวะในร่างกาย	124
ตารางที่ 5	แสดงตารางการเรียกชื่อผัก	125
ตารางที่ 6	แสดงการเรียกชื่อผลไม้	126
ตารางที่ 7	ตารางการเรียกชื่อสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน	127
ตารางที่ 8	แสดงตารางการเรียกชื่อบุคคลในครอบครัว	128
ตารางที่ 9	แสดงตารางคำแสดงกิริยาอาการต่าง ๆ	129

สารบัญรูปภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 แสดงสรุปหน้าที่สำคัญของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	42
ภาพประกอบที่ 2 สรุปหลักการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	43
ภาพประกอบที่ 3 บ้านคุณตาจีน ลาพิง หมู่ที่ 1 ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย	54
ภาพประกอบที่ 4 หลุมหลบภัยที่โรงเรียนบ้านนาพิง	56
ภาพประกอบที่ 5 แสดงใบต้นผักสะทอน	62
ภาพประกอบที่ 6 แสดงการทำน้ำผักสะทอน	62
ภาพประกอบที่ 7 แสดงน้ำผักสะทอน	63
ภาพประกอบที่ 8 แสดงแจ่วดำน้าผักสะทอน	64
ภาพประกอบที่ 9 แสดงเมี่ยงคั่นน้ำผักสะทอน	65
ภาพประกอบที่ 10 แสดงส้มตำน้ำผักสะทอน	66
ภาพประกอบที่ 11 แสดงเมี่ยงชิงเมี่ยงทูน	67
ภาพประกอบที่ 12 แสดงหลามปลา	68
ภาพประกอบที่ 13 แสดงแกงหน่อไม้ใบยางนาง	73
ภาพประกอบที่ 14 แสดงแกงเห็ดโคน	73
ภาพประกอบที่ 15 แสดงแกงบอน	74
ภาพประกอบที่ 16 แสดงแกงขนุน	76
ภาพประกอบที่ 17 แสดงต้มอึ้งใส่ใบมะขามอ่อน	77
ภาพประกอบที่ 18 แสดงอึ้งย่าง	78
ภาพประกอบที่ 19 แสดงลาบเทา	78
ภาพประกอบที่ 20 แสดงแกงซี่เหล็ก	81
ภาพประกอบที่ 21 แสดงนึ่งขึ้นเน่าแจ่วซ่า	82
ภาพประกอบที่ 22 แสดงซูปผักเน่าหน่อข้าวอ่อน	84
ภาพประกอบที่ 23 แสดงแจ่วเห็ดโค	85
ภาพประกอบที่ 24 แสดงป๋ามไข่	87
ภาพประกอบที่ 25 แสดง น้ำปู	88
ภาพประกอบที่ 26 แสดง ออดปูนา	89
ภาพประกอบที่ 27 แสดง ผักเสี้ยนดอง	89
ภาพประกอบที่ 28 แสดงปลาส้ม	90
ภาพประกอบที่ 29 แสดงดอกต้าง	91
ภาพประกอบที่ 30 แสดงหมากสาแล	92
ภาพประกอบที่ 31 แสดง หมากค้อส้ม	92
ภาพประกอบที่ 32 แสดงหมากค้อเขียว	93
ภาพประกอบที่ 33 แสดงหมากส้มมอ	93
ภาพประกอบที่ 34 หมากเม่า	93

ภาพประกอบที่ 35 แสดงหมากแฟน	94
ภาพประกอบที่ 36 แสดงข้าวต้มผัด	95
ภาพประกอบที่ 37 แสดงข้าวต้มหัวหงอก	96
ภาพประกอบที่ 38 แสดงข้าวแดกงา	97
ภาพประกอบที่ 39 แสดงอุฝึกทอง(ฟักทองเชื่อม)	98
ภาพประกอบที่ 40 แสดงขนมแตง	99
ภาพประกอบที่ 41 แสดงไร่ข้าวโพด	100
ภาพประกอบที่ 42 แสดงไร่มันสำปะหลัง	100
ภาพประกอบที่ 43 แสดงการเลี้ยงสัตว์	101
ภาพประกอบที่ 44 แสดงทอผ้าถุง	104
ภาพประกอบที่ 45 แสดงการแต่งกาย	106
ภาพประกอบที่ 46 แสดงลายผ้าถุงต่างๆ	107
ภาพประกอบที่ 47 แสดงการสัมภาษณ์คุณยายวันดี กลมรัตน์	108
ภาพประกอบที่ 48 แสดงสัมภาษณ์คุณยายเชื้อ สุขเสริม	110
ภาพประกอบที่ 49 แสดงสัมภาษณ์คุณตาทัก ยศปัญญา	110
ภาพประกอบที่ 50 แสดงพิธีการเลี้ยงเจ้าดวงหอ	115
ภาพประกอบที่ 51 แสดงพิธีการเลี้ยงเจ้าดวงหอ(ต่อ)	115
ภาพประกอบที่ 52 แสดงปฏิทินประเพณี	117
ภาพประกอบที่ 53 แสดงเครื่องแต่ง	119
ภาพประกอบที่ 54 แสดงประเพณีสรงน้ำพระเจ้าองค์แสน	119
ภาพประกอบที่ 55 แสดงการสรงน้ำพระ	120
ภาพประกอบที่ 56 แสดงประเพณีแห่ต้นดอกไม้	122
ภาพประกอบที่ 57 แสดงประเพณีทำบุญข้าวสากหรือข้าวสาก (สลากภัตร)	123
ภาพประกอบที่ 58 แสดงภาพจิตรกรรม	135
ภาพประกอบที่ 59 แสดงพระเจ้าอินแปลง	136
ภาพประกอบที่ 60 แสดงสิงห์	136
ภาพประกอบที่ 61 แสดงพระเจ้าองค์แสนภาพประกอบที่พระเจ้าองค์เทียม	137
ภาพประกอบที่ 62 แสดงหอพระไตรปิฎก	138
ภาพประกอบที่ 63 แสดงโบสถ์	138
ภาพประกอบที่ 64 แสดงหลักคำ	139
ภาพประกอบที่ 65 แสดงประกอบที่เจดีย์ด้านทิศตะวันออกภาพประกอบที่กองอิฐ(เจดีย์)ที่พังทลายลง	139
ภาพประกอบที่ 66 แสดงนักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมทอผ้า	141
ภาพประกอบที่ 67 แสดงนักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมทอผ้า	141
ภาพประกอบที่ 68 แสดงภูโปโล	142
ภาพประกอบที่ 69 แสดงสะพานไม้ไผ่ชุมชนวิพุงนา	142
ภาพประกอบที่ 70 โปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน1 คืน	148
ภาพประกอบที่ 71 โปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน	149

ภาพประกอบที่ 72	แสดงโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน ทริป VIP ฤดูร้อน	149
ภาพประกอบที่ 73	แสดงโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน	150
ภาพประกอบที่ 74	การทำต้นฝั้วถวายเป็นพุทธบูชาในวันออกพรรษา	161
ภาพประกอบที่ 75	แสดง บ้านสายองหิน	161
ภาพประกอบที่ 76	แสดงการสอบถามข้อมูลชุมชน	162
ภาพประกอบที่ 77	แสดงเวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน	162

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ชุมชนบ้านนาพึ่ง ตำบลนาพึ่ง อำเภอนาแห้วเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่จะเป็นการแต่งกาย ประเพณี วิธีการดำรงชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการปลูกพืช การดำรงชีพและภาษาพูดที่เรียกว่า ภาษาไทเลย เป็นภาษาหนึ่งในเจ็ดกลุ่มใหญ่ของภาษาไทยดั้งเดิม ที่สืบทอดมาจากญวน เชียงแสน รวบรวมกว่าปีมาแล้ว โดยเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2050¹ ได้มีกลุ่มหนึ่งโดยการนำของเพียรราชา เป็นหัวหน้าผู้นำได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านนาพึ่งปัจจุบัน ซึ่งบริเวณที่ตั้งประกอบด้วย ต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ต้นพึ่ง” และบริเวณดังกล่าว มีแม่น้ำสายหนึ่งไหลผ่านที่เรียกกันว่า ลำน้ำพึ่ง จึงตั้งชื่อว่าบ้านนาพึ่ง โดยมีเพียรราชา เป็นผู้นำการปกครอง ขึ้นอยู่กับการปกครองเมืองแก่นท้าว ปัจจุบันเมืองแก่นท้าว อยู่ที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาเมื่อปี 2482 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองขึ้นกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และในปี 2513 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองขึ้นกับอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ปัจจุบันชุมชนบ้านนาพึ่งมีจำนวนประชากรจำนวน 412 คน 136 ครัวเรือน

ในปี พ.ศ. 2395 ได้มีผู้นำชื่อขุนแถน เป็นผู้ชักชวนชาวบ้านทุกคนให้ไปทำการก่อสร้าง วิหาร โบสถ์ และเจดีย์ ก่อกำแพงรอบวัด การก่อสร้างฉาบด้วยหินปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ โดยมีการต้มเคี่ยวยางไม้และหนังสัตว์ ซึ่งหินปูนหามาจากภูเขาทางบ้านนาพระ ที่บริเวณนี้จึงเรียกว่า ห้วยปูนมาจนถึงปัจจุบัน โดยการนำหินปูนนั้นมาเผาไฟแล้วโยนลงน้ำให้แตกกระจายกลายเป็นปูนขาว นำมาใช้ในการก่อสร้าง ยางไม้ หนังสัตว์ และปูนขาว 3 สิ่งนี้นำมารวมกันเรียกว่า “ประตาย” พระพุทธรูปที่อยู่ในโบสถ์เรียกว่า หลวงพ่ออินแปลง ตามประวัติกล่าวไว้ว่าสร้างจากแบบที่เป็นสาวงามประจำหมู่บ้าน จึงมีใบหน้าที่สวยงามคล้ายสตรี มีขุนแถนเป็นผู้นำในการก่อสร้างก่อด้วยอิฐฉาบด้วยปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ แล้วลงรักปิดทอง

ส่วนจิตรกรรมฝาผนังนั้นผู้เขียนภาพภายในทั้ง 4 ทิศเป็นคนสิงห์บุรีชื่อขุนพรม มาตั้งหลักปักฐานที่บ้านนาพึ่ง จึงได้อุทิศเวลามาเขียนภาพให้โบสถ์ ทิศเหนือเป็นประวัติพระพุทธเจ้า ตรัสรู้ ปรีชาญาณ ทิศใต้เป็นเรื่องราวพระเวสสันดรชาดก ทิศตะวันออกเป็นกัณฑ์ต่างๆ ของเรื่องพระเวสสันดร ทิศตะวันตกเป็นเรื่องราวการมาหาภิกษุการค้าขาย สภาพสังคมคนสมัยนั้น ทิศเหนือเป็นภาษาลาวหรือภาษาไทยน้อย เพราะอดีตบริเวณนี้ขึ้นกับแขวงไชยบุรี เมืองแก่นท้าว ปี พ.ศ. 2482 ฝรั่งเศสเข้ามาลาวและตีไปเป็นเมืองขึ้น จึงเสียดินแดนให้ฝรั่งเศสไป จิตรกรรมฝาผนังด้านนอกโบสถ์ทางทิศตะวันตกนั้น คนที่เขียนคือ ท้าวสีหะบุตร สมัยนั้นนายบุญทันเป็นผู้ใหญ่บ้าน เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2458 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 5 ดังจะเห็นได้จากภาพเขียนมีรถไฟ มีทหารฝรั่งเศส และมีวรรณคดีเรื่องสังข์ศิลป์ชัย และการะเกด

พัฒนาการของการสร้างบ้านแปลงเมืองบ้านนาพึ่งแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ

ยุคที่ 1 การตั้งถิ่นฐาน ประมาณปี พ.ศ. 2300 – 2400 ลักษณะบ้านเรือนเป็นแบบง่ายๆ คือ เสาไม้หลังคามุงด้วยหญ้า ฝาและพื้นทำด้วยไม้ไผ่สับออกเป็นแผ่นๆ แต่จะไม่ให้ขาดออกจากกันแล้วนำมาวางออกเรียกว่า “ฟาก” มัดด้วยไม้ตอกหรือหวาย

¹ ข้อมูลจาก ประวัติศาสตร์หมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดเลย อำเภอนาแห้ว โดย กศน.อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โครงการหนังสือสามัญประจำบ้าน สำนักงาน กศน. จังหวัดเลย

ยุคที่ 2 สร้างบ้านแปลงเมือง ประมาณปี พ.ศ. 2400–2500 ได้สร้างบ้านแบบถาวร คือ สร้างบ้านแบบยกสูง มีใต้ถุนเรือน นิยมปลูกเรือนที่มีตั้งแต่ 3 ห้องขึ้นไป มีหลังคาทรงมะลิลาและใช้ลิ่มตอกไม้แทนตะปู แต่ถ้าเป็นบ้านเจ้านายหรือผู้มีฐานะดีก็มุงด้วยกระเบื้องไม้ เรียกว่า “ไม้แป้นเกล็ด หรือ กระเบื้องดินเผา” ส่วนพื้นหรือฝาใช้ไม้กระดาน หรือใช้ไม้ไผ่สับออกเป็นแผ่น มีห้องครัวอยู่บนเรือน มีชานยื่นออกจากตัวเรือนและมีบันไดขึ้นลงพาดลงที่นอกชานด้านทางทิศเหนือ ส่วนเสาเรือนนั้นจะใช้ไม้ทั้งต้นและที่แปลกที่สุดก็คือ บ้านเสายองหิน ลักษณะคือ จะไม่ซุดหลุมฝังเสาบ้านแต่จะใช้หินที่ตัดได้ขนาดที่พอเหมาะและวางเสาอีกที เป็นภูมิปัญญาที่ป้องกันไม่ให้ปลวกกินเสาบ้าน

ยุคที่ 3 ยุคการเปลี่ยนแปลง ประมาณปี พ.ศ. 2500 – ปัจจุบัน การสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านนาพึงได้เปลี่ยนแปลงเป็นแบบของชาวอีสานทั่วไป คือ บ้านไม้สองชั้นมุงด้วยสังกะสี หรือบ้านปูนมุงด้วยกระเบื้อง แต่ก็ยังมีบ้านแบบบ้านนาพึงเดิมเหลืออยู่ในหมู่บ้านประมาณ 13 หลัง

ชาวบ้านนาพึงมีเอกลักษณ์เด่นที่สุดก็คือ ภาษาการพูด การออกเสียงที่ไม่เหมือนใคร เสียงที่พูดออกมามักจะเสียงระดับเดียวกัน กล่าวคือ ไม่มีจังหวะต่ำสูง น้ำเสียงที่เปล่งออกมาจะทุ้ม สำเนียงจะออกแบบใกล้เคียงกับทางภาคเหนือมากแต่จะต่างกว่า แต่ชาวบ้านนาพึงจะมีคำที่เรียกเฉพาะคำ เช่น ตา ยาย จะเรียกว่า พ่อ โชน่แม่โชน่ ลุง จะเรียก พ่อตุ้ หน้าต่าง จะเรียกว่า ป่องเอี่ยม กล้วย จะเรียก โก้ย ห้วย เรียก ไห้ย ส้มตำเรียก ตำซ่า ผิดผีหรือผิดประเพณี เรียกว่า คะลำ เหลือเชื่อ ก็เรียกว่า จิด เป็นต้น

การแต่งกายของชาวบ้านนาพึงจะเป็นเอกลักษณ์ คือ หญิงจะใส่ผ้าซิ่น มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์คือ ผ้าซิ่นลายร่อง (ลายเส้นตรง) มีตีนนิยมใส่ดินเงินดินทอง จึงมีความกล่าวกันว่า “เชื้อสายลายร่องเสื้อจะเป็นเสื้อแขนกระบอก ทอดด้วยฝ้าย ส่วนชายจะใส่เสื้อผ้าแขนยาว” เนื้อผ้าของชาวบ้านนาพึงจะถักทอขึ้นเองตามแต่ละครัวเรือนเลยมักมีลวดลายสีสันสวยงามและแตกต่างกันออกไปในแต่ละครัวเรือน

ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ ชุมชนบ้านนาพึงเป็นสังคมเกษตรกรรม สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแบบรวมกันเป็นกลุ่ม ตามเส้นทางสัญจร คนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อนับถือเจ้าปู่ มีประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่

- ประเพณีสงฆ์น้ำพระเจ้าองค์แสน พระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืองของชาวนาพึง จัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี
- ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ จัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี
- ประเพณีบุญพระเวสสันดรชาดก (บุญเดือนสี่) จะจัดให้มีขึ้นในเดือน 4 ของทุกปี
- ประเพณีเลี้ยงหอ (เจ้าปู่) จะมีขึ้นในวันอังคารที่ 2 ของเดือน 7 เป็นพิธีเลี้ยงเจ้าปู่ดงหอ
- ประเพณีบุญข้าวสาก จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 ของทุกปี เป็นการจัดทำข้าวปลาอาหาร ขนมคาวหวาน ผลไม้และปัจจัยอื่นๆ เพื่อถวายพระสงฆ์และอีกส่วนหนึ่งนำไปวางไว้กับพื้นดิน บอกกล่าวฝากแม่ธรณีไปถึงดวงวิญญาณ ญาติที่ตายไปให้มารับสิ่งของเหล่านั้น

ชาวบ้านนาพึง มีวัฒนธรรมการกินที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ น้ำผักสะทอน เป็นน้ำปรุงรสที่ใช้ในการปรุงอาหารพื้นบ้าน เช่น ส้มตำน้ำผักสะทอนน้ำพริกแจ่วด้า แกงขี้ หลามไก่ ปลา หอย เป็นต้น

ผักสะทอน เป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งที่มีเฉพาะถิ่นจะแตกใบอ่อนในช่วงเดือนมีนาคม ชาวบ้านนาพึงจะนำใบอ่อนมาตำด้วยครกมอง (ครกกระเดื่อง) มาหมักไว้ 2 คืน แล้วนำน้ำมาต้มเคี่ยวด้วยความร้อนจนเป็นน้ำผักสะทอนเป็นน้ำสีดำสำหรับปรุงรสอาหาร เหมือนซอสปรุงรสที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป รสชาติกลมกล่อม นิยมรับประทานกันและเก็บไว้กินได้ตลอดทั้งปี ซึ่งแจ่วด้า น้ำผักสะทอน เป็นอาหารที่อยู่คู่ชาวนาพึงมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน เป็น

ของฝากที่คนให้ก็ภูมิใจคนได้รับก็ดีใจ เพราะพาข้าวในแต่ละวันของชาวนาพึงจะขาดแหว่ดำน้ำผักสะทอนไม่ได้เลย

ชาวบ้านนาพึงมีความเป็นอยู่เรียบง่ายแบบสังคมชนบททั่วไป มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการปลูกข้าวและพืชไร่ต่างๆ เลี้ยงสัตว์ ต่อมาได้มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับหมู่บ้านอื่น เช่น หมู่บ้านใกล้เคียง และอำเภอต่าง ๆ ลูกหลานบางคนได้แต่งงานและย้ายไปอยู่ที่อื่นบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะพาครอบครัวมาหาญาติหรือชายกลับมาอยู่ที่หมู่บ้าน บ้านนาพึง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความเป็นอยู่ที่ดี จึงมีน้อยคนที่ไปรับจ้างทำงานที่อื่น สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านนาพึงกับอาชีพเกษตรกรรม คือ ความเชื่อเรื่องการเลี้ยงเจ้า ซึ่ง 1 ปีจะมี 1 ครั้ง คือ เดือน 7 วันอังคารที่สองของเดือน เป็นการเลี้ยงเจ้าดวงหออประจำปี การแก้บนและการบนบานสานกล่าวให้ปกปักรักษาคุ้มครองให้ลูกหลานแคล้วปลอดภัย ปัจจุบัน ชาวบ้านนาพึงยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและปลูกพืชเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น เช่น มันสำปะหลัง ถั่ว ข้าวโพด ยางพารา การเลี้ยงสัตว์ จากการที่ชาวบ้านนาพึงมีความขยัน อดทน ทำให้ชาวบ้านนาพึงมีความเป็นอยู่ที่ดี มีอาชีพทำตลอดปีจึงไม่ค่อยมีใครออกไปทำมาหากินที่อื่นเหมือนหมู่บ้านอื่น ๆ และยังคงรักษาประเพณีการเลี้ยงเจ้าดวงหออมาจนถึงปัจจุบันนี้

นอกจากนี้ ชุมชนบ้านนาพึงยังมีภูมิประเทศและที่ตั้งของหมู่บ้านที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนทั้งภูเขา แม่น้ำพิง มีทรัพยากรทางป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์และเก็บเห็ดเก็บหน่อไม้และของป่ามาเพื่อดำรงชีวิตและมีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เช่น บ้านไม้เก่า เสาชิงหิ้น มีวัดเก่าแก่ คือ วัดโพธิ์ชัยเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ภูเขาอยู่ที่สูงตอนฤดูหนาวอากาศจะหนาวมากมีทะเลหมอก บางปีจะมีแม่คะนิ้ง (น้ำหมอกเป็นน้ำแข็ง) มองเห็นทิวทัศน์บริเวณหมู่บ้านทั้งหมดและสามารถเที่ยวได้ตลอดปี

จากความเจริญเติบโตของสังคมในปัจจุบัน ทำให้วิถีวัฒนธรรมในชุมชนเริ่มหายไป เรื่องราวของประวัติศาสตร์ชุมชนไม่ถูกถ่ายทอดสู่ลูกหลาน วิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นเพียงการประกอบพิธีกรรม ไม่มีการอธิบายความหมายหรือความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี บ้านโบราณหรือบ้านเก่าเริ่มถูกรื้อและสร้างใหม่ ปัจจุบันเหลืออยู่จำนวน 13 หลัง การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เริ่มหายไปจากวิถีชีวิตของชุมชน คนรุ่นหลังหลงลืมความเป็นตัวตนของตนเอง

แม้ว่าที่ผ่านมา จะมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดเลย และองค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และกรมศิลปากร ทำให้บ้านนาพึงเป็นรู้จักของนักท่องเที่ยวและผู้ที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณี แต่คนในชุมชนก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการ การสื่อความหมายเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน ชุมชนไม่ได้เรียนรู้ถึงคุณค่าและความหมายของมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถานและวิถีชีวิตของชุมชน หากไม่มีการดำเนินการใดๆ เพื่อเรียนรู้คุณค่าและความหมายของสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ อาจจะทำให้คุณค่าเหล่านั้นเลือนหายไปจากชุมชน และจากการประชุมผู้นำและตัวแทนชาวบ้านในชุมชน บ้านนาพึง ที่ประชุมมีการตั้งคำถามว่าจะทำอย่างไรชุมชนจึงจะได้มีการทบทวนความเป็นมาของชุมชน ทนุถนอม ศักยภาพ วิถีวัฒนธรรมชุมชน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงทำอย่างไรถึงจะสามารถนำทุนเดิมและศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันจังหวัดเลยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอ นาแห้ว ดังนั้น ชุมชนจึงได้ร่วมกันพัฒนาโครงการการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดย

ชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของชุมชนผ่านการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมา สถานที่สำคัญ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม ประเพณี และศักยภาพทางด้านภูมิประเทศที่มีอยู่โดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านนาพิง สร้างจิตสำนึกและคุณค่าร่วมกันของคนในชุมชน

1.2 คำถามการวิจัย

คำถามหลัก

ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำมาสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิงอย่างไร และชุมชนจะมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไร

คำถามรอง

1. บริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิงเป็นอย่างไร
2. ศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิงที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิงตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิงที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.4 กลุ่มเป้าหมาย

1. กลุ่มผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 12 คน
2. กลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 10 คน
3. ประชาชนของหมู่บ้าน หมู่ที่ 1
4. หน่วยงานราชการในพื้นที่บ้านนาพิง ได้แก่ รพ.สต.นาพิง โรงเรียนชุมชนบ้านนาพิง องค์การบริหารส่วนตำบลนาพิง

1.5 พื้นที่การศึกษา

พื้นที่การศึกษาวิจัย ประกอบด้วย บ้านนาพิงหมู่ที่ 1 ต.นาพิง อ.นาแห้ว จ.เลย

1.6 ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลา 15 เดือน ตั้งแต่ 3 มกราคม 2561 พ.ศ. 2561 ถึง 2 เมษายน พ.ศ. 2562

1.7 ขั้นตอนและวิธีการศึกษาวิจัย

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. ประชุมเชิงปฏิบัติการนักวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมและปรับฐานคิดการใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับนักวิจัยท้องถิ่น
2. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินโครงการกับชุมชน
3. ประชุมนักวิจัยเพื่อแตกกรอบการศึกษา และออกแบบเครื่องมือในการศึกษาบริบทชุมชนทุนเดิมของชุมชนและศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ระยะที่ 2 ขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูล

1. ศึกษาบริบทชุมชน และสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี วัฒนธรรมการกิน เอกลักษณ์ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทรัพยากรในชุมชนของคนในชุมชนบ้านนาพิงตลอดจนสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิง
2. เวทีค้นข้อมูลชุมชนเพื่อสรุปผลและนำเสนอบริบทชุมชน ความรู้ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อวิถีของชาวบ้านนาพิงต่อคนในชุมชน
3. วิเคราะห์ สังเคราะห์และคัดเลือกศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ด้านการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนบ้านนาพิง
4. ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. ค้นหารูปแบบและทำแผนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตชาวบ้านนาพิง
6. ออกแบบระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว เช่น การจัดการกลุ่ม กฎกติกาและการจัดสรรผลประโยชน์
7. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลโดยชุมชน

ระยะที่ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติ

1. จัดกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตคนนาพิง เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
2. จัดกิจกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้และทักษะของนักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
4. จัดกิจกรรมทดลองการท่องเที่ยว จำนวน 2 ครั้ง

ระยะที่ 4 ขั้นสรุปการดำเนินงาน

2. ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว
3. สรุปผลการดำเนินงานของนักวิจัยและภาคีความร่วมมือ
4. เวทีนำเสนอข้อมูลวิจัยต่อชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลผลิต

1. ได้ข้อมูลบริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิงข้อมูลศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
2. ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิงที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. เกิดนักวิจัยท้องถิ่น

ผลลัพธ์

4. ชุมชนตระหนักและเห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมบนฐานการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
6. เกิดการทำงานแบบบูรณาการระหว่างชุมชนและหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่

ผลกระทบ

7. เกิดองค์กรชุมชนในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน
8. คนในชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง โครงการการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิกครั้งนี้ที่มิวิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยซึ่งประกอบด้วย หัวข้อต่างๆ ต่อไปนี้

1. แนวคิดการศึกษามรดกวัฒนธรรมของตนเอง
2. แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยว
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. แนวคิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน
6. ภาศิ/ผู้เกี่ยวข้อง
7. บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน อย่างยั่งยืน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. แนวคิดการศึกษามรดกวัฒนธรรมของตนเอง

ความเป็นมาของมรดกโลกสมบัติล้ำค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ทั่วทุกมุมโลกมากมายหลายแห่ง เช่นหอเอนปิซาแห่งอิตาลีปิรามิดแห่งอียิปต์เยลโลสโตน แห่งสหรัฐอเมริกาทัชมาฮาลแห่งอินเดีย กำแพงเมืองจีนแนวปะการังที่ใหญ่ที่สุดในออสเตรเลีย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งล้ำค่าที่แสดงให้เห็นถึง วัฒนธรรมหรืออารยธรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องร่วมกันพิทักษ์รักษาและปกป้อง ด้วยเหตุผลนี้ในการประชุมสมัยสามัญขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ครั้งที่ 17 ณ กรุงปารีส เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 ได้มีมติ รับรองอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก (TheWorld Heritage Convention) โดยมีประเทศต่างๆให้สัตยาบันเพื่อเข้าเป็นประเทศภาคีด้วยความสมัครใจ อนุสัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 โดยภาคีสมาชิกเริ่มแรก 20 ประเทศ จนถึง ปีพ.ศ.2552 มีประเทศภาคีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 186 ประเทศมรดกโลกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (กลุ่มงานติดตามประเมินสถานการณ์,2553) คือมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) และมรดก ทางธรรมชาติ (Natural Heritage) ซึ่งการที่จะได้รับการประเมินคุณค่าให้เป็นแหล่งมรดกโลก ทางวัฒนธรรมจะต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อตามหลักเกณฑ์มาตรฐาน (World Heritage Cultural Criteria) ของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและ ทางธรรมชาติ พ.ศ.2515 (ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก,2556) ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาด

ของมนุษย์

- 2) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่งผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรมอนุสรณ์สถานประติมากรรมสวนและภูมิทัศน์ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรม ที่

เกี่ยวข้องหรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือบนพื้นที่ใดๆของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม

3) เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็น อยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สูญสูญไปแล้ว

4) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ ของมนุษยชาติ

5) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณี แห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้างหรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา

6) มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือมีความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

1.2 ลักษณะขององค์ประกอบที่จะเป็นลักษณะมรดกวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรมร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, 2556) ประกอบด้วย

- 1) ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์วิชาการหรือศิลปะ
- 2) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการของวิถีชีวิตของกลุ่มชนที่ได้มีการสืบทอดกันมา
- 3) มีรูปแบบดั้งเดิมสามารถสืบค้นถึงที่มาในอดีตได้
- 4) มีลักษณะบ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่น
- 5) หากไม่มีการอนุรักษ์ไว้จะสูญหายไปโดยที่สุด

การแบ่งประเภทมรดกวัฒนธรรม (Cultural Heritage)

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก (2515) มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึงสถานที่ซึ่งเป็นโบราณสถานไม่ว่าจะเป็นงานด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมหรือแหล่งโบราณคดี ทางธรรมชาติ เช่นกลุ่มสถานที่ก่อสร้างยกหรือเชื่อมต่อกันอันมีความเป็นเอกลักษณ์หรือแหล่งสถานที่สำคัญอันอาจเป็นผลงานฝีมือมนุษย์หรือเป็นผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ รวมทั้งพื้นที่ ที่เป็นแหล่งโบราณคดีซึ่งสถานที่เหล่านี้มีคุณค่าความล้ำเลิศทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ มนุษย์วิทยาหรือ วิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก กล่าวว่ามรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) (Jokilehto, 2005) คือ

อนุสรณ์สถาน (Monuments) ซึ่งเป็นงานสถาปัตยกรรม, โบราณสถาน, ประติมากรรม และจิตรกรรมขนาดใหญ่องค์ประกอบหรือโครงสร้างที่มีลักษณะทางโบราณคดี, จารึก, ที่อยู่อาศัย และ แหล่งที่มีองค์ประกอบหรือโครงสร้างลักษณะผสมผสานซึ่งมีคุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือวิทยาศาสตร์

กลุ่มของอาคารหรือกลุ่มของสิ่งก่อสร้าง (Group of buildings) กลุ่มของสิ่งก่อสร้าง ที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันอันเนื่องด้วยสถาปัตยกรรมความเป็นเอกภาพหรือ

ตำแหน่ง ของสิ่งก่อสร้างดังกล่าวในสถานที่และภูมิทัศน์มีคุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

แหล่ง (Sites) ผลงานของมนุษย์หรือผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติมนุษย์และพื้นที่ รวมถึงแหล่งโบราณคดี สถานที่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลงานของมนุษย์หรือการทำงานร่วมกันของธรรมชาติและมนุษย์และพื้นที่รวมทั้งแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในทางประวัติศาสตร์ ความงามชาติพันธุ์หรือมานุษยวิทยา ปัจจุบันประเทศไทยมีสถานที่ที่ได้รับการประกาศจากยูเนสโก ให้เป็นมรดกโลกจำนวน 5 แห่งเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม 3 แห่ง คือ

1) นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร (ได้รับการประกาศจากยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกในปีพ.ศ.2534)

2) เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร (ได้รับการประกาศจากยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกในปีพ.ศ.2534)

3) แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี (ได้รับการประกาศจากยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกในปีพ.ศ.2535) และมรดกโลกทางธรรมชาติ 2 แห่ง ได้แก่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรห้วยขาแข้ง (ได้รับการประกาศจากยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกในปีพ.ศ.2534) และพื้นที่ผืนป่าเขาใหญ่ดงพญาเย็น (ได้รับการประกาศจากยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกในปีพ.ศ.2548) นอกจากนี้ยังมีสถานที่อื่น ๆ ของไทยที่ได้เสนอให้บรรจุอยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) ของแหล่งที่จะขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกอีกจำนวน 3 แห่ง ได้แก่เส้นทางวัฒนธรรมพิมาย ปราสาทพนมรุ้งและปราสาทเมืองต่ำ ปีพ.ศ. 2547 อุทยานแห่งชาติภูพระบาทจังหวัดอุดรธานี ปีพ.ศ.2547และอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานจังหวัดเพชรบุรีปีพ.ศ.2554 (เดลินิวส์,2556) นอกจากนี้ยังมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย ที่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติประจำปี พ.ศ.2553 อีกจำนวน 4 สาขา 25 รายการคือ 1) สาขาศิลปะการแสดงจำนวน 6 รายการ 2) สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิมจำนวน 3 รายการ 3) สาขาวรรณกรรมพื้นบ้านจำนวน 15 รายการ 4) สาขาภูมิปัญญาไทย จำนวน 1 รายการ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม,2553) ปีพ.ศ.2556 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติประจำปี พ.ศ.2556 ทั้งสิ้น 68 รายการ ซึ่งในสาขางานช่างฝีมือมีนั้น ชุมชนทำเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาวและชุมชนทำซ้องบ้านทรายมูล ได้ถูกประกาศขึ้นทะเบียน ให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขางานช่างฝีมือของไทย เป็นที่เรียบร้อยแล้ว (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม,2556) ทั้งนี้รายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปี พ.ศ.2556 ที่ถูกขึ้นทะเบียน ให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิมประกอบด้วย(กรมส่งเสริมวัฒนธรรม,2556) มรดกทางวัฒนธรรมนั้น องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (2003) ได้แบ่งการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพโดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ได้และที่เป็นวัตถุ

เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่นโบราณสถานโบราณวัตถุอนุสาวรีย์ เครื่องแต่งกายภาพจิตรกรรมประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) องค์การยูเนสโกได้อธิบายความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่า หมายถึงความรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือแนวปฏิบัติทุกรูปแบบทั้งที่เป็นสากลและของท้องถิ่นซึ่งถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นไม่ว่าด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใดผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้โดยกระบวนการส่งสมความรู้และประยุกต์ใช้นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ยังมีการกำหนดคุ้มครองสิ่งซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น มุขปาฐะการแสดงออก ภาษาศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาลความรู้ และการปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ฝีมือช่างแนวประเพณีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ยังเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและถูกสร้างใหม่อยู่เรื่อย ๆ โดยชุมชนเพื่อตอบสนองกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและประวัติศาสตร์ช่วยให้ชุมชนมี อัตลักษณ์และความต่อเนื่อง โดยความต่อเนื่อง ถือเป็นลักษณะสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตัวอย่างมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของกรรมวิธีสำหรับการรักษาโรคหรือ ส่วนผสมของยารักษาโรคที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในชุมชน ความรู้ด้านการนวดแผนไทย และการแพทย์แผนไทย ความรู้ในการหาพืชสมุนไพรมาทำอาหารหรือขนม เช่นการทำต้มยำที่มีส่วนผสมของตะไคร้ซึ่งมีสรรพคุณช่วยขับปัสสาวะและหอมแดงซึ่งมีสรรพคุณไล่หวัด การทำแกงส้มดอกแค ซึ่งมีสรรพคุณในการลดไข้ ความรู้เชิงอุดมคติที่นำมาสู่การสร้างสรรคงานด้านสถาปัตยกรรม เช่นการสร้างเจดีย์ที่ต้องสร้างให้มีฐานโค้งครึ่งวงกลมขนาดใหญ่ เนื่องจากความรู้เชิงอุดมคติที่ว่า เป็นการแสดงถึงการลดความยึดมั่นในตัวตนช่วยให้เห็นธรรมชาติที่แท้จริงของสรรพสิ่งและแสดงถึงอำนาจทางการเมืองและสภาพสังคมของช่วงเวลาการสร้างเจดีย์และที่สำคัญเป็นการสะท้อนอุดมคติของศาสนาที่อยู่เบื้องหลังการสร้างเจดีย์นั้นด้วย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรมร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย,2556)

- 1) การละเล่นพื้นบ้านเช่นการเล่นสะบ้าการเล่นเพลงเรือ
- 2) ประเพณีท้องถิ่น
- 3) ภาษาประจำชาติ ภาษาพื้นเมืองและการแสดงออกทางภาษา
- 4) พิธีกรรมความเชื่อ เช่นพิธีบวชต้นไม้ พิธีแห่นางแมว
- 5) พิธีการทางสังคม เช่นการคำนับ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ซึ่งเป็นการกราบ ที่แสดงความเคารพอย่างสูงสุดต่อบุคคลที่ควรเคารพ
- 6) วัฒนธรรมสาขาศิลปะการแสดง สาขางานฝีมือดั้งเดิม สาขาวรรณกรรมพื้นบ้าน และ สาขากีฬากฎมปัญญาไทยซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่ควรสืบทอดให้รุ่นต่อ ๆ ไปได้รับรู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่อาจสูญหายไป
- 7) ทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญด้านภาษาพูด ดนตรีการฟ้อนรำ ประเพณีงาน

เทศกาล ความเชื่อ ความลับของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความรู้เชิงช่าง

สรุปได้ว่า มรดกวัฒนธรรม เป็นสมบัติล้ำค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิทยาการหรือศิลปะและเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของวิถีชีวิตของกลุ่มชนที่ได้มีการสืบทอดกันมามีลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องร่วมกันพิทักษ์ รักษาและปกป้อง ร่วมกันสร้างสรรค์ สืบสาน ปลูกฝัง เรียนรู้หวงแหน และภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรม

2.2 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ในพจนานุกรม Webster's Third New International Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า Tourism หรือ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อสราญใจ การบริหารงานธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วน Tourist หมายถึง นักท่องเที่ยว ผู้ที่เดินทางจากอีกจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อเฝ้าหาสุขุขมณหรือเพื่อความรู้ทางวัฒนธรรมแล้วกลับมา ณ จุดเริ่มต้น คำว่า “การท่องเที่ยว” จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้างได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการเคลื่อนย้ายประชากรจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งรวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ

2.2 ปัจจัยของการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดหรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

จุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีนักท่องเที่ยวและสนใจนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกันมาก

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติให้มา (Natural Attraction Factors) คือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปเที่ยวในพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่า และชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

(2) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Cultural Attraction Factors) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสามารถดึงดูดใจให้มนุษย์ไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณ เป็นต้น วิถีชีวิตจากการกระทำของคน เช่น ตลาดน้ำ ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมา รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่คนเราสร้างขึ้นมา เช่น การแข่งกีฬา การแสดง การจัดเทศกาล เช่น งานเทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สิ่งต่างๆที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างสะดวกสบายที่สำคัญมากที่สุดคือ เรื่องที่พักแรมไม่ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบโรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ สิ่งสำคัญอันดับรองลงมา คือ การบริโภค

จึงต้องมีร้านอาหารบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนข่าวสารข้อมูลเพื่อการเดินทางไว้บริการนักท่องเที่ยว

3) การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ คือ ต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไปตามความพึงพอใจหรือความต้องการที่จะได้รับการไปท่องเที่ยว โดยที่บางคนต้องการไปท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างเดียวแต่บางคนอาจจะต้องความสะดวกสบายในเรื่องของที่พักรหรืออาหารเป็นต้นการท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) และการตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market of Tourist) แต่องค์ประกอบย่อยๆที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวจึงอยู่ที่ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง (อรุณฯ ศิลป์นิพนธ์, 2547) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวจึงเป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ที่สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมในการเดินทางไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่ย่อมมีจุดหมายของการเดินทางไปท่องเที่ยวที่ต่างกัน

2.3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ความหมายและองค์ประกอบ

เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวการที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการ จัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยว โดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นคนท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ด้านองค์กรชุมชน

- ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
- มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และมีทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย
- ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ด้านการจัดการ

- มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการ

ท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้านการเรียนรู้
- ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและ

วัฒนธรรมที่แตกต่าง

- มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของชาวบ้าน

และผู้มาเยือน

ด้านการเรียนรู้

- ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและ

วัฒนธรรมที่แตกต่าง

- มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของ

ชาวบ้านและผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมธรรมชาติและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรจะเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ

- 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
- 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต
- 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
- 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
- 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการปลุกเร้าหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

2.4. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน : “Community-based Tourism : CBT”

“เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน”(สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน.2557. การท่องเที่ยวโดยชุมชน. (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.cbt-i.org/2012/travel.php>. 6 กันยายน 2557)

1. กระบวนการเรียนรู้ของ CBT : มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

– ศักยภาพของคน ต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคีทำงานร่วมกันได้

– ศักยภาพของพื้นที่ หมายรวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิด พื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย

– การจัดการ เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะทำอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน : “Community-based Tourism : CBT” ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มี

วิสัยทัศน์ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะมีการกระจายจัดสรรรายได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้น สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือการมีส่วนร่วม อันหมายรวมถึง ร่วมในทุกๆสิ่ง ทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

– มีส่วนร่วม มีได้อย่างไร การสื่อสารพูดคุย เป็นการสื่อความคิดเห็น การแก้ปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาต่างจากการระดมความคิดจากประสบการณ์ของนักวิจัยท้องถิ่นพบว่าชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆเพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

– ผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน : “Community-based Tourism : CBT” ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ (วีระพล ทองมา, 2547 : 17-22) ได้แก่

1. ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคมวัฒนธรรม 3) สิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรักความภาคภูมิใจในความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

2. ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเลียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในส่วนการตลาดนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ข้อมูลแนะนำชุมชนตนเองและชุมชนอื่นที่ถูกต้องและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และที่น่าภูมิใจสำหรับชุมชนคือ การรักษและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา แต่ชุมชนไม่ได้ละทิ้งพื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะได้ให้เป็นรายได้หลักของชุมชนโดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการทำงานที่ปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

2. หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทางแผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเองโดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมนั้น จึงทำให้งิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนา

แบบองค์รวมและเกี่ยวกับกลุ่มคนต่างๆ มากมาย เมื่อมองในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรต้องมีหลักการร่วมกัน ดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพินิจพิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

3. ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้วเช่นกัน องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่ง และดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน

4. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ

5. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

6. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงาน การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

7. การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

8. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสีงแวดล้อม

9. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อำชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้องพิจารณาจากมิติดอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

นโยบายการท่องเที่ยว

แนวทางการดำเนินงานปี 2557

3.1. แนวทางการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) เสริมสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทย โดยการสร้างแบรนด์ประเทศไทยให้แข็งแกร่งและแตกต่างจากคู่แข่งอย่างชัดเจน เน้นนำเสนอภาพลักษณ์เชิงคุณค่าของไทยสู่จิตใจของนักท่องเที่ยว

ด้วยเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และการสร้างความประทับใจผ่านประสบการณ์ที่น่าจดจำ เพื่อการเป็นจุดหมายปลายทางที่ไฝ่ฝัน ของนักท่องเที่ยว

2) เร่งการเติบโตของรายได้ทางการท่องเที่ยว พร้อมสร้างสมดุลสู่ความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวใน 3 มิติหลัก คือ มิติโครงสร้างทางการตลาด :

- ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติ ควบคู่กับการส่งเสริมตลาดคนไทย
- ให้ความสำคัญกับการขยายตลาดลูกค้าเก่า ควบคู่การเจาะตลาดลูกค้าใหม่และการเติบโตของตลาดระดับบนและตลาดระดับกลาง
- ให้ความสำคัญกับการกระจายการเดินทางทั้งในเชิงพื้นที่ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง และช่วงเวลาท่องเที่ยวระหว่าง High Season และ Low Season

มิติมูลค่า-คุณค่า : ให้ความสำคัญกับการ “เพิ่มมูลค่า” ทางการตลาดควบคู่กับการนำเสนอ “คุณค่า” ทางจิตใจแก่นักท่องเที่ยวผ่านประสบการณ์ที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย พร้อมส่งมอบคุณค่าทางการท่องเที่ยวที่ดีสู่สังคม มากกว่าการมุ่งเน้นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว มิติประโยชน์จากการดำเนินงาน : สร้างประโยชน์จากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้เกิดผลเชิงบวกทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสรรคสินค้าการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ของไทย ให้เกิดมูลค่า (Value Oriented) ในสินค้าและบริการที่สามารถเข้าถึงจิตใจและสร้างประสบการณ์ร่วมแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง

4) บูรณาการทำงานอย่างสร้างสรรค์และพัฒนาเครือข่ายภาคีทั้งภายในและภายนอกอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งการประสานความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับพันธมิตรคู่ค้า (Strategic Partners) และกระชับความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

5) เสริมสร้างความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (Thailand and Beyond) เปลี่ยนคู่แข่งเป็นคู่ค้าเพื่อขยายโอกาสทางการตลาด และรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) เพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นทั้งจุดเริ่มต้น (Entry) และจุดส่งท้าย (Exit) ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.2557. นโยบายและแผนการตลาด.(ออนไลน์).แหล่งที่มา :<http://thai.tourismthailand.org/about-tat/policy-marketing-plan>. 6 กันยายน 2557)

2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527 อ้างถึงในพัชร พงษ์ศิริ,2541) ได้แสดงทัศนะว่าการมีส่วนร่วม นั้นจะต้องมีเงื่อนไขที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพ หมายถึงมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วม ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับเข้าร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

2) ประชาชนมีความเสมอภาค หมายถึงบุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิ เท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

3) ประชาชนมีความสามารถ หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมี

ความสามารถ พอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่า ผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพ และเสมอภาคแต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อน เกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกขั้นตอนและให้ชุมชนท้องถิ่น ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพื่อ ก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน การสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยวนั้นส่วน ใหญ่ มักจะเป็นการร่วมกันใช้ประโยชน์หรือได้รับประโยชน์ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น การ มีส่วนร่วม จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาได้จะต้องมีองค์ประกอบ 5 ประการ (สุรีพร พงษ์พาณิชย์, 2549) ดังนี้

1) ร่วมกันวางแผน เป็นการร่วมคิด ร่วมวางแผนจัดการเตรียมความพร้อมและ สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน ร่วมประชุมและลงความเห็นว่าจะพัฒนาการท่องเที่ยวที่ส่วน ราชการนำเสนอ นั้นประชาชนเห็นด้วยหรือไม่ในขั้นตอนนี้หากประชาชนไม่เห็นด้วยและมี ข้อเสนอแนะหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องควรหาทางแก้ไขอย่างไรบ้าง สำหรับท้องถิ่นที่ยังไม่มีแหล่ง ท่องเที่ยวภายในชุมชน ประชาชนในท้องถิ่นนั้นต้องร่วมกันคิดว่าชุมชนของตนเองมีอะไรที่ น่าสนใจ มีความแตกต่างจากชุมชน อื่นที่สามารถเป็นสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวได้และควร มีการแบ่งงานกันทำและจัดรูปแบบ การแบ่งปันผลประโยชน์อันจะเกิดขึ้นให้ลงตัว

2) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน เมื่อมีการวางแผนแล้วสมาชิกในชุมชนต้องร่วมกัน ปฏิบัติหน้าที่ที่ตกลงกันไว้ เช่นการสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวให้ได้ 1 หลังภายใน 1 ปีหรือ แผนการตลาดฯ ทำความสะอาดชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะให้ได้ภายใน 1 ปี เป็นต้นซึ่งสมาชิก ในชุมชนจะต้องร่วมกันลงมือให้ได้ตามแผนนั้น

3) ร่วมกันใช้ประโยชน์ สมาชิกทุกคนจะต้องมีสิทธิใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ท่องเที่ยว ในท้องถิ่นจะต้องมีการจัดการผลประโยชน์ทั้งที่เป็นตัวเงินและวัตถุให้ประชาชนใน ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง และเหมาะสมโดยคำนึงถึงความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันเป็นหลักทั้งนี้ เมื่อทุกคนได้รับ ผลประโยชน์อย่างเหมาะสม ซึ่งหมายถึงการลงทุน ลงแรงมากก็จะได้รับ ผลประโยชน์มาก สิ่งนี้จะช่วยกระตุ้นให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นดำเนินต่อไปได้

4) ร่วมติดตามและประเมินผล เมื่อมีการดำเนินการแล้วย่อมจะมีปัญหาความไม่ เข้าใจต่างๆ เกิดขึ้นจึงต้องร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดประสบการณ์และร่วมกัน ประชุมหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้น

5) ร่วมบำรุงรักษาเมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแล้วทุกคนต้องร่วมกัน บำรุงรักษา หากปล่อยปละละเลยให้ทรัพยากรที่มีอยู่เสื่อมโทรมนักท่องเที่ยวก็จะไม่มาเยี่ยมเยือน ผลประโยชน์ ที่เคยได้รับก็หมดลงไป

มนัส สุวรรณ (2544) ได้กล่าวว่า แนวคิดในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมีพื้นฐาน มาจากธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ คือการให้เกียรติและการยอมรับซึ่งกันและกัน ประชาชนใน พื้นที่ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของรู้และเข้าใจสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นอย่างดี ดังนั้นการ ให้คน ในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนา ย่อมเท่ากับเป็นการหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งทำให้

กิจกรรมการพัฒนามีโอกาสประสบความสำเร็จสูง ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีเงื่อนไขเกี่ยวข้องอยู่หลายประการ

พลอยศรี โปราณนันทน์ (2544) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยวที่วั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ในพื้นที่ ซึ่งมีการดำเนินการจากระดับล่างขึ้นสู่ ระดับบน (Bottom-Up) ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน จนถึงกำหนดนโยบายเพื่อให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชากรในพื้นที่

รุ่งเรือง ว่องปฏิบัติการ (2547) ได้กล่าวว่า ในการวัดการท่องเที่ยวที่วั้นหากชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมแล้วอาจทำให้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่าที่ควรและอาจทำให้ชุมชนได้รับความเสียหายจากการท่องเที่ยวได้อีกด้วย การที่หลายฝ่ายพยายามให้ชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเนื่องจากคนในท้องถิ่นย่อมทราบภาวการณ์ต่างๆ ลักษณะของทรัพยากร ปัญหาที่สำคัญคือมีความรักและผูกพันกับสิ่งต่างๆในพื้นที่อยู่เป็นทุนเดิม จึงเป็นโอกาสอันดีที่ชุมชน จะได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของตนเองเมื่อชุมชนได้รับโอกาสอันดีที่ชุมชนจะได้มีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรของตนเอง เมื่อชุมชนได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมความรู้สึกรัก ผูกพันและ ห่วงแหนทรัพยากรในฐานะที่เป็นเจ้าของธุรกิจเพิ่มพูนขึ้นเกิดความตระหนักในการปกป้องและอนุรักษ์ นอกจากนี้ชุมชนยังมีความรู้สึกที่ดีกับการที่ได้รับเกียรติให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการงานต่างๆด้วย

รพีพงศ์ อินตะสีบ (2550) ได้กล่าวว่า แนวคิดการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน มีความ สอดคล้องกับหัวใจของการพัฒนาคือการมีส่วนร่วมของชุมชน จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถ แก้ไขปัญหาและพึ่งพาตนเองได้ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ต่างมีวิธีการ การมีส่วนร่วมของประชาชน แตกต่างกัน แต่มีหลักการเดียวกัน คือให้ประชาชนมีสิทธิจะเข้าร่วม แสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือเห็นด้วยสำหรับโครงการที่รัฐบาลจะเป็นผู้ดำเนินการเพื่อ ประเมินผลกระทบที่จะมีผลต่อชุมชนหรือ ประชาชนในฐานะเจ้าของพื้นที่

จันทชัย จันทนศัพท์ (2544 อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล, 2550) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่บุคคล ได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ทำให้การตัดสินใจ มีคุณภาพ มีความรอบคอบมากขึ้น สามารถช่วยลดความเสี่ยงจากการสูญเสีย ช่วยลดค่าใช้จ่าย ลดเวลาการสร้างฉันทคติ ทำให้การทำงานเป็นไปด้วยความคล่องตัว รวดเร็ว ช่วยหลีกเลี่ยง การเผชิญหน้าในกรณีร้ายแรง ช่วยสร้างความหน้าเชื่อถือ สร้างความชอบธรรม ทำให้คลายความกังวล ค่านิยมของสังคมเป็นการพัฒนาทักษะศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์สาธารณะชน

การท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วมหรือชุมชนเป็นแกนนำในการจัดการ หมายถึง การจัด กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการนับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการและการติดตาม ประเมินผลเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อมตลอดจนเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในชุมชนนั้น ๆ

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวปัจจุบันมี 5 ระดับ ดังนี้

1) การให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการท่องเที่ยว

- 2) การเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการวางแผนจัดการท่องเที่ยว
- 3) การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน
- 4) การท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง
- 5) ร่วมบำรุงรักษาเมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแล้วทุกคนต้องร่วมกัน

บำรุงรักษา หากปล่อยปะละเลยให้ทรัพยากรที่มีอยู่เสื่อม

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานทุกขั้นตอนตั้งแต่ การวางแผน การคิด การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ตามภูมิรู้ ภูมิปัญญาและตามวิถีของคนในชุมชนโดยมีบุคลากรภายนอกเป็นผู้สนับสนุน ที่สำคัญต้อง ให้เกียรติ ยอมรับซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งอันจะนำไปสู่ความยั่งยืนตลอดไป

2.6 ภาค / ผู้เกี่ยวข้อง

1. ความสำคัญและความจำเป็นในการทำงานกับภาคี/เครือข่าย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับภาคี เครือข่ายหรือกลุ่มคน องค์กรต่าง ๆ หลายกลุ่มที่จะมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุน การท่องเที่ยว

พจนานุกรม (2546) กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของภาคีที่เกี่ยวข้องไว้ว่า ชุมชน จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจระบบการท่องเที่ยวว่าเกี่ยวข้องกับใคร อะไรบ้างที่เกี่ยวข้องและ เกี่ยวข้องอย่างไรเพื่อกำหนดความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อใช้การ ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของการพัฒนาชุมชน โดยให้กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาท ร่วมมือกันในการทำงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้รับการยอมรับโดยสร้างรูปแบบการทำงาน ที่ให้แต่ละกลุ่มในสังคมมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นพันธมิตรกับชุมชน

จากความสำคัญและความจำเป็นในการทำงานกับภาคี/ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าว การทำงาน โครงการวิจัยจึงต้องมีการวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องเพราะมีความสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ทราบว่าผู้เกี่ยวข้องกับโครงการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก กลุ่มเป้าหมายรองและ กลุ่มพันธมิตรที่ต้องประสานมีใครบ้าง มีบทบาทอย่างไรต่อโครงการ
- 2) ทรัพยากรบุคคลที่จะมาสนับสนุนโครงการมีใครบ้าง
- 3) กลุ่มเป้าหมายที่จะทำงานด้วยคือใคร
- 4) ผู้ที่จะดำเนินโครงการต่อเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนคือใคร

ประโยชน์ของการวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องมีดังนี้

- 4.1) ทราบว่าจะต้องทำงานร่วมกับใครบ้างในโครงการวิจัย
- 4.2) ทราบว่าจะใช้ประโยชน์อะไรจากผู้เกี่ยวข้องเหล่านั้น
- 4.3) จะสามารถแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานได้ชัดเจนและเหมาะสม

“การวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง” จะต้องดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นพัฒนาโครงการก่อน หรือเริ่มทำโครงการและระหว่างทำกิจกรรมตามโครงการเพื่อให้การทำงานของโครงการมีความ ชัดเจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย เรียงตามลำดับความสำคัญมี ดังนี้

- 1) ทีมวิจัยหลัก คือผู้รับผิดชอบหลักที่เข้าร่วมทำงานตลอดโครงการและมี

บทบาทสำคัญ ควรวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่ามีใครบ้างที่เป็นตัวหลักและแต่ละคนนั้นมีศักยภาพอะไรบ้าง แตกต่างกัน อย่างไรเพื่อจะได้วางบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานได้อย่างเหมาะสม

2) ทีมวิจัยร่วม คือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มผู้รู้ภูมิปัญญา กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งอาจเข้าร่วมกระบวนการในบางช่วงบางโอกาส ไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมตลอดโครงการ ทีมวิจัยต้องวิเคราะห์ว่า แต่ละกลุ่มเกี่ยวข้องกับโครงการในเนื้อหาใดบ้าง เพื่อจะได้วางบทบาทให้เหมาะสม ว่าเมื่อไรที่ต้องการการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนนั้น ๆ ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้ที่ได้รับประโยชน์ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและได้รับผลกระทบจากงานวิจัยโดยตรงหรือเป็นผู้ให้ข้อมูลและผู้ร่วมทำงาน ในบางครั้งกลุ่มนี้จะอยู่ใกล้ชิดกับทีมวิจัยหลักค่อนข้างมาก เพียงแต่อาจมาร่วมได้ในบางครั้งเท่านั้น

3) กลุ่มผู้สนับสนุนคือผู้ที่อาจจะไม่มีผลประโยชน์ต่อโครงการอาจเป็นคนในหรือคนนอก ชุมชนหรือเป็นหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องที่พร้อมจะให้การสนับสนุนและให้การช่วยเหลือในด้าน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลความรู้ หรืออาจเป็นที่ปรึกษาก็ได้ บทบาทที่มีต่องานวิจัยอาจจะน้อยแต่ยังคงมีความสำคัญซึ่งอาจเป็นคนกลุ่มเดียวกับกลุ่มทีมวิจัยร่วมก็ได้

4) กลุ่มผู้ที่จะสานต่อในบางเรื่องหรือผลงานวิจัยคือกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย แต่คาดว่าจะได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยได้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบล โรงเรียน และหน่วยงานราชการ ซึ่งอาจนำข้อมูลไปใช้ต่อไปโดยพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นและพัฒนาชุมชนซึ่งสามารถนำข้อมูลงานวิจัย ไปพัฒนาต่อเป็นสินค้า OTOP เป็นต้น

สำหรับทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วม ต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาท ศักยภาพในตัวคน และสมาชิกในทีมเพื่อจะได้จัดบทบาท ออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกันได้ถูกต้อง การวิเคราะห์ ผู้เกี่ยวข้องที่ทำได้ชัดเจนจะส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลและส่งผลต่อการกำหนด บทบาทการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น ในการดำเนินงานกระบวนการวิจัยนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การมีส่วนร่วม ดังนั้นทีมวิจัยจะต้องค้นหาวิธีการที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องมากที่สุด เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด

ในการศึกษาข้อมูลนั้น มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสำคัญต่อโครงการซึ่งทีมวิจัยต้องประเมิน
3 ข้อ คือ

- 1) จะใช้ข้อมูลความรู้อะไรบ้างในการแก้ไขปัญหา
- 2) จะต้องรู้ว่าแหล่งข้อมูลอยู่ที่ไหนบ้างและจะมีวิธีการที่จะได้ข้อมูลนั้นมาอย่างไร
- 3) จะใช้ข้อมูลที่ร่วมกันศึกษาไปผลักดันการแก้ปัญหาหรือนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างไร

พจนานุกรม (2546) จัดกลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ระดับชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชน กลุ่มร้านค้า ร้านขายของ ที่ระลึก กลุ่มยานพาหนะในท้องถิ่น วัด โรงเรียน อนามัย สถานที่สำคัญในชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบล รีสอร์ท อุทยานแห่งชาติ องค์กรพัฒนาเอกชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่

ทำงานในพื้นที่ เช่น พัฒนาการ เกษตรตำบล

2) ระดับอำเภอ/จังหวัด ประกอบด้วยกลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงาน จังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ระดับจังหวัดหรือภาค ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และกลุ่มรถ/เรือให้เช่าและสื่อมวลชนท้องถิ่น

3) ระดับชาติประกอบด้วยเครือข่ายท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้ประกอบ ธุรกิจท่องเที่ยวสื่อมวลชน นักท่องเที่ยว สถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษา สโมสร สโมสร จัดภาคีที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) ภาคีภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- 1.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- 1.2 หน่วยงาน/ส่วนราชการระดับอำเภอ
- 1.3 หน่วยงาน/ส่วนราชการระดับจังหวัด
- 1.4 กระทรวงที่รับผิดชอบและสนับสนุนการท่องเที่ยว
- 1.5 หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรง
- 1.6 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 1.7 กระทรวงการท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ
- 1.8 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) ภาคี ภาคเอกชนที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- 2.1 หอการค้าจังหวัด
- 2.2 สมาคมผู้ประกอบการท่องเที่ยว
- 2.3 สมาคมมัคคุเทศก์
- 2.4 สมาคม / ผู้ประกอบการสินค้าที่ระลึก
- 2.5 บริษัทนำเที่ยว **ระดับความร่วมมือของภาคี**

ความร่วมมือของภาคี มีหลายระดับ ดังนี้ (พจนา สวนศรี, 2546)

1. ให้ข้อมูลข่าวสาร
2. แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์
3. ประสานทรัพยากร
4. เป็นพันธมิตรระหว่างองค์กร
5. เป็นหุ้นส่วนร่วมลงทุน
6. ร่วมมีส่วนได้ส่วนเสียในการทำงาน

สรุปได้ว่า ภาคี / เครือข่าย คือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ที่เข้ามาร่วมกัน พัฒนาการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งลักษณะบทบาทหน้าที่และช่วงเวลาในการเข้าร่วมพัฒนาอาจไม่เหมือนกัน ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รับผิดชอบหลักที่เข้าร่วมทำงานตลอดโครงการและมีบทบาทสำคัญ คือ คนที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้นำ กลุ่มภูมิปัญญา กลุ่มพิธีกรรม ความเชื่อ ซึ่งอาจเข้าร่วม กระบวนการในบางช่วงบางโอกาส 2) กลุ่มผู้สนับสนุนคือ ผู้ที่อาจจะไม่มีผลประโยชน์ต่อโครงการ อาจเป็นคนที่หรือคนนอกชุมชนหรือเป็นหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องที่พร้อมจะให้การสนับสนุนและ ให้การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ 3) กลุ่มผู้ที่จะสานต่อในบางเรื่องหรือหลังงานวิจัย คือ

กลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย แต่คาดว่าจะได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย เช่น โรงเรียนจัดหน่วยงานราชการ และผู้ประกอบการ เป็นต้น

2.7. บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 (แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 5 พ.ศ.2546) ได้บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

มาตรา 66 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

- 1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- 2) รักษาความสะอาดของถนนทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- 3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- 4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 7) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 8) บำรุงรักษาศิลปประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากร ให้ตามความจำเป็นและสมควร

มาตรา 68 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขต องค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

- 1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร
- 2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- 5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
- 6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- 11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์

12) การท่องเที่ยว

13) การผังเมือง

มาตรา 69 อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามมาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 68 นั้นไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรมหรือองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐในอันที่จะดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในตำบลแต่ต้องแจ้งให้องค์การบริหารส่วนตำบลทราบล่วงหน้าตามสมควรในกรณีนี้หากองค์การบริหารส่วนตำบล มีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการดังกล่าวให้กระทรวงทบวงกรมหรือองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ นำความเห็นขององค์การบริหารส่วนตำบล ไปประกอบการพิจารณาดำเนินการ นั้นด้วย

มาตรา 69/1 การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ต้องเป็นไป เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดทำงบประมาณการจัดซื้อ จัดจ้างการตรวจสอบการประเมินผลการปฏิบัติงานและการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตาม กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้นและหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน ห้างถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ

มาตรา 16 ให้เทศบาลเมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการ จัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบกทางน้ำและทางระบายน้ำ
- 3) การจัดให้มีและควบคุมตลาดท่าเทียบเรือท่าข้ามและที่จอดรถ
- 4) การสาธารณสุขและก่อสร้างอื่นๆ
- 5) การสาธารณสุข
- 6) การส่งเสริมการฝึกและประกอบอาชีพ
- 7) การพาณิชย์และการส่งเสริมการลงทุน
- 8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 9) การจัดการศึกษา
- 10) การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและ

ผู้ด้อยโอกาส

- 11) การบำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม

อันดี

ของท้องถิ่น

- 12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 14) การส่งเสริมกีฬา
- 15) การส่งเสริมประชาธิปไตยความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของ

ประชาชน

- 16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 17) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 18) การกำจัดมูลฝอยสิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย
- 19) การสาธารณสุขการอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล
- 20) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- 21) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 22) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- 23) การรักษาความปลอดภัยความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัยโรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ
- 24) การจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 25) การผังเมือง
- 26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
- 27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- 28) การควบคุมอาคาร
- 29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 30) การรักษาความสงบเรียบร้อยการส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 31) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ประกาศกำหนดองค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีแนวทางในการบริหารและจัดการการท่องเที่ยว ในพื้นที่รับผิดชอบ ดังนี้
 1. กำหนดบทบาท ภารกิจและแนวทางดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ให้ชัดเจน โดยมีคณะกรรมการร่วมประสานการ ปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนงานโครงการที่กำหนดไว้อย่างสอดคล้อง
 2. กำหนดยุทธศาสตร์ในเชิงรุกเพื่อพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ในพื้นที่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น การรักษาสภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นไปอย่างยั่งยืน
 3. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วให้คงสภาพสมบูรณ์ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านเผยแพร่และจัดเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่นเพื่อดึงดูด นักท่องเที่ยวตลอดจนเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป
 4. กระจายอำนาจหน้าที่สนับสนุนงบประมาณให้คณะกรรมการส่งเสริมและ พัฒนาการท่องเที่ยวระดับจังหวัด ระดับพื้นที่สามารถดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ในท้องถิ่น แก้ไขปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้อย่างคล่องมากขึ้น รวมทั้งการจัดเก็บรายได้และแบ่งสรรรายได้ให้แก่หน่วยงานเจ้าหน้าที่ของพื้นที่/ท้องถิ่น
 5. มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ตั้งแต่การ

วางแผนตัดสินใจว่า การท่องเที่ยวในพื้นที่ควรจะเป็นไปในลักษณะใด การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้สมดุลกับแหล่งท่องเที่ยวที่รองรับได้ รวมทั้งการจัดการผลประโยชน์ที่ประชาชน ในท้องถิ่นควรจะได้รับ

สรุปได้ว่า บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 5 พ.ศ.2546) ได้บัญญัติให้ องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้ 1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก 2) รักษาความสะอาดของถนนทางน้ำทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ 4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ 7) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 8) บำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น มาตรา 68 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบล อาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้ (ข้อ 12 การท่องเที่ยว) 9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

2.8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชูลีรัตน์ จันทรเชื้อและคณะ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม พบว่า แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวแบบใหม่ ที่วางอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การประชุมหารือร่วมกันของสมาคมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยร่วมกับคณะนักวิจัยหลายครั้งและในที่สุดที่ประชุมได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่าชุมชนควรมี ส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้ในด้านวัฒนธรรมเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยรอบอุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ตำนาน ประวัติความเป็นมา ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง ศิลปหัตถกรรม ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน มาใช้เพื่อพัฒนา ระบบและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง รวมทั้งการพัฒนาสื่อ สิ่งพิมพ์ของข้อมูลสินค้าพื้นเมืองและข้อมูลเทศกาลและงานประเพณี เพื่อสะท้อนให้เห็นตัวตนและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของคนในชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะจากระดับพื้นที่ให้มีการพัฒนาระบบมัคคุเทศก์ชุมชน ระบบและมาตรการต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัย สภาพการเข้าถึงชุมชน การสร้างจุดหมายตา มีป้ายบอกที่ตั้งความสำคัญของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวและหมายเลขถนน เช่น ให้มีป้ายบอกระบบการจัดบริการรถยนต์โดยสารประเภทต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งมีป้ายบอกแหล่งบริการ เช่น ปั้มน้ำมัน ห้องน้ำ ที่พักริมทาง และสถานที่จอดรถที่เป็นมาตรฐาน ตลอดจนมีการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะระหว่างท่าอากาศยาน หรือสถานีขนส่งกับที่พักรวมทั้งการจัดบริการด้านข้อสนเทศและประชาสัมพันธ์ของข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการท่องเที่ยว อันได้แก่ กิจกรรมบันเทิงเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปี ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ รูปภาพโปสเตอร์ แผ่นพับ เป็นต้น

นางดวงรัตน์ มีชัยและคณะ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรมของชุมชนเมืองโบราณสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนครชุม อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า 1) เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานวิจัยประกอบด้วย นักวิจัยชุมชน

จำนวน 33 คน ทีมที่ปรึกษาจำนวน 26 คนและภาคีที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมจากเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาที่เป็นเอกลักษณ์ การแสดงพื้นบ้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ สูดยอพระเครื่องตระกูลทุ่งเศรษฐี หนึ่งในเส้นทางท่องเที่ยว 2) ชุมชนนครชุมมีคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมประกอบไปด้วยวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน อาหารพื้นถิ่น ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นทั้งอาหารคาวหวานและอาหารว่าง ที่สามารถนำมาเป็นทุนออกแบบพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมของชุมชน จนได้เส้นทางเด่น 4 เส้นทางไปทดลองจัดกิจกรรม 3) การพัฒนาทักษะและความสามารถในการบริการสื่อความหมาย พบว่า ผู้เข้ารับ การอบรมได้รับความรู้ ประสบการณ์ มีความพร้อมและมั่นใจมากขึ้นที่จะทำหน้าที่มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และนักสื่อความหมายที่ดีในโอกาสต่อไปและ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อการจัดกิจกรรมตามเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมชุมชนนครชุม ทั้ง 3 ครั้งพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการประเมินด้านความรู้ ความเข้าใจ ในภาพรวมพบว่าได้เรียนรู้ และตระหนักในคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและ ความมีเมตตาของอาหารและขนมพื้นถิ่นที่ให้ความใส่ใจและพิถีพิถันในทุกขั้นตอนการทําส่วน ด้านพฤติกรรมมัคคุเทศก์ /ผู้สื่อความหมายพบว่า มีบุคลิกภาพและความสามารถในการสร้าง การเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดี

สุวิทย์ ทองสงค์และคณะ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาลักษณะชุมชนโบราณ เมืองบางขลังเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย พบว่า พื้นที่ที่มีเรื่องราวของพัฒนาการ ทางประวัติศาสตร์ มาช้านานรวมถึงจุดเริ่มต้นประวัติศาสตร์ชาติไทยที่สำคัญ ตั้งอยู่บนถนนสายประวัติศาสตร์ (ถนนพระร่วง) ที่มีเรื่องราวและตำนาน เรื่องเล่าของพระร่วงพร้อมกับต้นทางของการ เกิดหนังสือท่องเที่ยวเล่มแรกของไทยคือหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่อง “เที่ยวเมืองพระร่วง” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ภูมิปัญญาในการใช้อย่างเหนียว (อิเหน็ด) ของต้นผ้าด้าม สร้าง ศาตราวุธในการกอบกู้ชาติไทยรวมทั้งการจำแลงจากบ่อศิลาแลงมาใช้ในการ สร้างเมืองแต่โบราณ ความธรรมดาของทุนที่มีในการสร้างความสุขสงบของการดำรงชีวิตของผู้คน ที่ยาวนานกว่า 700 ปี จากอาหารสมุนไพรพื้นถิ่น ขนมลูกปรง แป้งดินสอพองจากโขกแป้งบริเวณ เขาเดื่อนับเป็นการสร้าง ผลผลิตอุตสาหกรรมครัวเรือนตั้งแต่อดีต จนทำให้ชาวเมืองบางขลัง มีความสุขสงบอย่างพอเพียง ด้วยคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นที่สีเขียวที่มีการผลิตและดำรงชีพโดยการใช้ของภายในชุมชน ทำให้มี มิติการการแบ่งปัน พึ่งพาอาศัยกันมากกว่าการซื้อขาย นับเป็นพื้นที่ ที่น่าศึกษาในการพึ่งกันเองใน ชุมชน มีวิถีชีวิตแบบเดิมที่ยังคงอยู่คู่เมืองบางขลังตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า สิ่งสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน ภาคีที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐและภาคประชาชน ทั้งในระดับอำเภอ จังหวัดและเครือข่าย โดย อาศัยแนวคิด การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดมรดกวัฒนธรรม แนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิด ภาคีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สืบค้นของดีและมรดกวัฒนธรรมชุมชนบ้านนาพิง ร่วมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนนำแนวคิดมาใช้ในการค้นหา สร้างความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง การนำแนวคิดมาสร้างเครื่องมือในการสืบค้นซึ่งจะนำไปสู่การ พัฒนาเส้นทางและกิจกรรมในชุมชนรวมถึงการพัฒนาคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิงตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย และเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิงที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น

3.1 ขอบเขตการวิจัย

แบ่งออกเป็น 4 ส่วน มีรายละเอียดดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา

1. บริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิง
2. ศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิงที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น

ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่การศึกษาวิจัย ประกอบด้วย บ้านนาพิงหมู่ที่ 1 ต.นาพิง อ.นาแห้ว จ.เลย

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 12 คน

กลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 10 คน

ประชาชนของหมู่บ้าน หมู่ที่ 1

หน่วยงานราชการในพื้นที่บ้านนาพิง ได้แก่ รพ.สต.นาพิง โรงเรียนชุมชนบ้านนาพิง องค์การบริหารส่วนตำบลนาพิง

ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาตั้งแต่ 3 มกราคม 2561 พ.ศ. 2561 ถึง 30 กันยายน พ.ศ. 2562

3.2 เครื่องมือ และวิธีการเก็บข้อมูลที่ใช้จริง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมกลุ่มใหญ่ แบบสังเกต การสำรวจพื้นที่/ทรัพยากร การศึกษาดูงานนอกสถานที่ ในแต่เครื่องมือให้อธิบายว่าเครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมกลุ่มใหญ่ แบบสังเกต การสำรวจพื้นที่/ทรัพยากร การศึกษาดูงานนอกสถานที่ ในแต่เครื่องมือให้อธิบายว่า

1. การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน การสร้างบ้านเรือน การตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์ชุมชน เหตุการณ์สำคัญต่างๆของชุมชน
2. การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการประชุมที่ต้องให้นักวิจัยได้มีโอกาสปรึกษาหารือ หรือแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกัน เพื่อระดมความคิดเห็นสำหรับวางแผนในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งการประชุมกลุ่มย่อยจะมีสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 20 คน ก็จะมีคณะทำงาน พี่เลี้ยงโครงการ ที่ปรึกษาโครงการ มาร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง
3. ประชุมกลุ่มใหญ่ เป็นการประชุมแบบระดมความคิด จะใช้เมื่อต้องการให้สมาชิกช่วยกันหาทางออก ด้วยวิธีที่ดีที่สุด มากที่สุด ในปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือเมื่อต้องการความคิดก้าวไปข้างหน้า เป็นการประชุมที่มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมาก ก็จะประกอบไปด้วยนักวิจัย กลุ่มเป้าหมายโครงการ คณะทำงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
4. แผนที่เดินดิน เป็นแผนที่ที่เกิดจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมแผนที่ทรัพยากร สถานที่สำคัญๆในพื้นที่ ที่เรียกว่าแผนที่เดินดินนั้น เพราะว่าต้องการค้นหาและสำรวจเส้นทางข้อมูลต้องกระทำโดยการลงไปเดินสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในชุมชน
5. ปฏิทินประเพณีและวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี หรือพิธีกรรมที่สำคัญ ที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเชื่อที่ส่งต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ฮีตสิบสองคองสิบสี่ หรือประเพณีพิธีกรรมเฉพาะของท้องถิ่น หรือกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆในชุมชน ว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมที่บ่งบอกถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนท้องถิ่นตนเองได้อย่างเข้าใจและชัดเจนยิ่งขึ้น
6. ปฏิทินฤดูกาลทำมาหากิน เป็นเครื่องมือเพื่อให้เห็นถึงช่วงเวลาการจัดการทรัพยากรในชุมชนตลอดจนช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องต่างๆในชุมชน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับโครงการที่ได้ตั้งไว้
7. ธรรมเนียมผู้รู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือเพื่อทราบถึงชุมชนนั้นๆมีศักยภาพอะไรบ้าง โดยเฉพาะด้านศักยภาพของคนในชุมชน เพื่อวิเคราะห์ว่าชุมชนมีผู้รู้เป็นใคร ด้านใดและเกี่ยวข้องกับโครงการ จะเป็นตัวช่วยในชุมชนได้มากแค่ไหน เครื่องมือนี้นี้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ดึงเอาชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนั้นๆด้วย
8. การทำแผนที่ชุมชน เป็นเครื่องมือเพื่อเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และดึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าถึงข้อมูลทางกายภาพของชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. ประชุมเชิงปฏิบัติการนักวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมและปรับฐานคิดการใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับนักวิจัยท้องถิ่น
2. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินโครงการกับชุมชน
3. ประชุมนักวิจัยเพื่อแตกกรอบการศึกษา และออกแบบเครื่องมือในการศึกษาบริบทชุมชน ทวนเดิมของชุมชนและศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ระยะที่ 2 ขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูล

1. ศึกษาบริบทชุมชน และสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี วัฒนธรรมการกิน เอกลักษณ์ แหล่งท่องเที่ยวทาง

- วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทรัพยากรในชุมชนของคนในชุมชน บ้านนาพึ่งตลอดจนสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพึ่ง
2. เวทีค้นข้อมูลชุมชนเพื่อสรุปผลและนำเสนอบริบทชุมชน ความรู้ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อวิถีของชาวนาพึ่งต่อคนในชุมชน
 3. วิเคราะห์ สังเคราะห์และคัดเลือกศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเส้นทาง กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนบ้านนาพึ่ง
 7. ศึกษาฐานแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 8. ค้นหารูปแบบและทำแผนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตชาวบ้านนาพึ่ง
 9. ออกแบบระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว เช่น การจัดการกลุ่ม กฎกติกาและการจัดสรรผลประโยชน์
 10. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลโดยชุมชน

ระยะที่ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติ

11. จัดกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตคนนาพึ่งเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
12. จัดกิจกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
13. จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้และทักษะของนักท่องเที่ยวความหมายท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
14. จัดกิจกรรมทดลองการท่องเที่ยว จำนวน 2 ครั้ง

ระยะที่ 4 ขั้นสรุปการดำเนินงาน

12. ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว
13. สรุปผลการดำเนินงานของนักวิจัยและภาคีความร่วมมือ
14. เวทีนำเสนอข้อมูลวิจัยต่อชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

3.4 ผลการดำเนินงาน

1. ประชุมเชิงปฏิบัติการนักวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักวิจัยท้องถิ่น

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2560

สถาน ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึ่ง

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 15 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัยท้องถิ่น
2. เพื่อพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษาวิทยากร
2. เตรียมประเด็นและรูปแบบการอบรมนักวิจัย
3. ดำเนินการประชุมนักวิจัยและพัฒนาศักยภาพของนักวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักวิจัยและที่ปรึกษาโครงการได้ทบทวนเป้าหมายโครงการวิจัย
2. นักวิจัยท้องถิ่นสามารถวางแผนการวิจัยได้
3. นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่นจำนวน 15 คน
2. ที่ปรึกษา

ผลการดำเนินงาน

หัวหน้าโครงการได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการและความเป็นมาของโครงการวิจัยว่า โครงการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลยเป็นโครงการที่ต้องการให้คนในชุมชนได้ศึกษาความเป็นมาของชุมชนโดยคนในชุมชนเองเพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1. ทีมวิจัยมีความเข้าใจในโครงการวิจัยที่หัวหน้าโครงการชี้แจงและได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวิจัยจนเข้าใจกันเป็นอย่างดี
2. นัดกิจกรรมครั้งต่อไป ในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2561 เป็นการนัดประชุมเวทีทำความเข้าใจ

บทเรียนที่ได้รับ

1. ทีมนักวิจัยยังไม่เข้าใจในเรื่องของงานวิจัยท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นบางคน

ปัญหาอุปสรรค

1. เวลาไม่ตรงกัน

ข้อเสนอแนะ

1. นัดช่วงตอนเย็นหลังเลิกงาน

2. ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจการดำเนินงาน โครงการกับชุมชน

วันที่ 15 มกราคม 2561

สถานที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 53 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชุมชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินงานโครงการกับชุมชน
2. เพื่อต้องการให้กลุ่มภาคี เครือข่ายผู้นำในชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในชุมชน

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการเข้าร่วมประชุมเพื่อเปิดตัวโครงการวิจัยชุมชน
2. ประสานผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้เข้าร่วมประชุมเปิดตัวโครงการและได้เติมเต็มในการ

ดำเนินงานโครงการดังกล่าว

3. จัดเวทีเปิดตัวโครงการฯและเปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้เข้าร่วมได้เสนอแนะและ แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานวิจัยชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องมีความเข้าใจการดำเนินงานโครงการ
2. กลุ่มภาคี เครือข่ายผู้นำในชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัยชุมชน 15 คน กลุ่มภาคีเครือข่าย 4 คน กลุ่มผู้นำท้องที่ 4 คน กลุ่มผู้นำ ท้องถิ่น 3 คน กลุ่มคณะที่ปรึกษา 3 คน คนในชุมชน รวมทั้งสิ้น 50 คน

ผลการดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมายที่ได้เข้าร่วมเวทีเปิดตัวโครงการฯ ได้เห็นความสำคัญซึ่งถือว่า เป็นโอกาสที่ดีสำหรับบ้านนาพึง ที่ได้รับการสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากร จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนความช่วยเหลือในการดำเนินงานในครั้งนี้อย่างยิ่ง และในอนาคตบ้านนาพึงจะเป็น พื้นที่ที่พร้อมให้นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมมรดกวัฒนธรรมชุมชนบ้านนาพึงต่อไปแต่ในการเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ก็มีทีมวิจัยบางท่านไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้เนื่องจากมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบประกอบเป็นช่วงเวลาที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

บทเรียนที่ได้รับ

1. คนในชุมชนบางคนบางกลุ่มยังไม่ค่อยมีความแน่ใจว่าจะมีคนมาเที่ยวเพราะสถานที่เที่ยวมีแค่วัด
2. คนในชุมชนบางคนยังไม่เข้าใจในงานวิจัยว่าจะทำวิจัยกันแบบไหน

ปัญหาอุปสรรค

1. เวลาไม่ตรงกัน

ข้อเสนอแนะ

1. มีข้อเสนอให้หาสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มและทำให้เป็นที่สนใจของคนที่จะมาเที่ยว
3. ประชุมนักวิจัยเพื่อแตกกรอบการศึกษา และออกแบบเครื่องมือในการศึกษาบริบทชุมชน ฯ
วันที่ 25 เมษายน 2561
สถานที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง
จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 23 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อต้องการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มภาคีเครือข่ายได้เล็งเห็นความสำคัญต่อการ ดำเนินงานวิจัยชุมชน
2. เพื่อกำหนดประเด็นขอบเขตเนื้อหาที่เป็นบริบทพื้นที่ ที่จะศึกษาในชุมชน
3. ศึกษาประวัติความเป็นมาและจารีตประเพณีแต่ละช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคที่มีการเปลี่ยนผ่านมรดกวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านนาพิง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยชุมชน 15 คน กลุ่มผู้อาวุโส 5 คน ปราชญ์ชุมชน 3 คน รวมทั้งสิ้น 23 คน

วิธีการดำเนินงาน

1. ประสานกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการเข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดประเด็น ขอบเขตเนื้อหา บริบทพื้นที่
2. ประสานทีมวิจัยและที่ปรึกษาเข้าร่วมประชุม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับรู้ข้อมูลในชุมชนได้แลกเปลี่ยนกันและกันระหว่างผู้รู้ในชุมชนกับชุมชนแกนนำชุมชน

ผลการดำเนินการ

ผู้เข้าร่วมรับทราบเข้าใจแนวทางและวิธีการดำเนินงานโครงการ พร้อมให้การ สนับสนุน ซึ่งในโอกาสนี้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมได้นำข้อมูลที่มีอยู่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมาข้อมูลภูมิปัญญา ความเชื่อพิธีกรรม วัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณเช่น ด้านปราชญ์ชาวบ้าน หมอเป่า หมอยาม ด้านประเพณีท้องถิ่น ประเพณีสู่ขวัญข้าว ประเพณีเลี้ยงดง ประเพณีงานบุญเดือนสี่ ฯลฯ

บทเรียนที่ได้รับ

1. ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลประวัติความเป็นมาในเรื่องของภาพเขียนสีผาผนังที่อยู่ในวัดกันอย่างคล่องแคล่วเพราะหลายตำนานหลายเรื่องเล่าและสุดท้ายก็ยังไม่เป็นที่สิ้นสุดต้องศึกษาค้นหาอีกต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค

ในการประชุมทีมวิจัยร่วมกับผู้อาวุโส ปราชญ์ชุมชนและแกนนำชุมชน ครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ได้เชิญ เข้าร่วม ไม่สามารถเข้าร่วมได้ครบทุกคน เพราะว่ามีภารกิจ จึงทำให้การ

ดำเนินงานครั้งนี้ต้องมีการเตรียมความพร้อมและวางแผน ในการประสานผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ที่จะช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. มีข้อเสนอให้ไปศึกษาข้อมูลรายละเอียดจากกรมศิลปเกี่ยวกับภาพเขียนสีที่มีในวัดอีก

4. ศึกษาบริบทชุมชน และสถานการณ์ในด้านต่างๆของชุมชน ฯ

ในประเด็นเด่น ๆ ดังนี้ข้อมูลเกี่ยวกับ เรื่องราวประวัติความเป็นมา ภาษาวรรณกรรม วัฒนธรรม/ประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหาร การแต่งกาย พิธีกรรม/ความเชื่อ พุทธศิลป์ อาชีพ ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต สภาพปัญหาและสถานการณ์รวมถึง ความสามารถในการจัดการตนเอง กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากบริบทของกระแสสังคมในปัจจุบัน

วันที่ 8 กรกฎาคม 2561

สถานที่บ้านนาพึ่ง

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 50 คน

วัตถุประสงค์

เพื่อสืบค้นข้อมูลหัตถภูมิและปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ตามประเด็นที่กำหนด หรือตามที่ได้แบ่งหัวข้อ/ความรับผิดชอบ

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมงานวิจัยชุมชน 15 คน, คนในชุมชน มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนประมาณ 50 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อมาใช้กับงานวิจัยต่อไป

วิธีดำเนินการ

1. ประสานผู้นำ เพื่อจะได้ให้การสนับสนุนการเก็บข้อมูล
2. ประสานทีมงานวิจัยที่รับผิดชอบในแต่ละด้านเพื่อจะได้ไปเก็บข้อมูลพร้อม ๆ กัน
3. ประสานกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในแต่ละด้าน
4. ศึกษาจากคู่มือ หนังสือ ตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. ศึกษาจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
6. ข้อมูลแต่ละด้านที่เก็บได้จากการถ่ายภาพที่เกี่ยวข้อง
7. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั้งหมดที่บ้าน จำนวน 5 ครั้ง

ผลการดำเนินกิจกรรม

ผลการดำเนินกิจกรรม 5 ครั้งทำให้ได้ข้อมูล ดังนี้ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน ชื่อวัด ได้ข้อมูลด้านการอพยพ ย้ายถิ่นฐานจากเดิมได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต การกินการอยู่ ที่ไม่ได้มีการซื้อการขายแต่เป็นการแลกเปลี่ยนการให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน การแบ่งปัน ที่ทำให้คนในชุมชนรักกัน สามัคคีกันมาโดยตลอดทุกวันนี้รวมถึงเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ที่ได้สืบทอดต่อกันมาตลอดระยะเวลา โดยคนใน ชุมชนจะมีความเชื่อเรื่องผี เรื่องเวทมนต์คาถา เรื่องวันดี วันเสีย ข้างขึ้น ข้างแรม เรื่องทิศ เรื่องความฝันและมีความศรัทธาผู้ที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการแพทย์แผนไทยหมอด้าย หมอกระดูก หมอเป่า หมอยาม ที่สำคัญผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้คือได้รู้จัก คนในชุมชนมากขึ้นโดยเฉพาะผู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้เป็น แหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างเหมาะสม

บทเรียนที่ได้รับ

ทีมวิจัยได้เรียนรู้ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อเพิ่มเติมจากที่เคยรู้มาบ้าง

ปัญหาอุปสรรค

ทีมนักวิจัยขาดการตั้งคำถามขาดการชวนคุยมีเพียงถามตามแบบสอบถามเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

อยากให้ทีมนักวิจัยได้รับการพัฒนาศักยภาพเพิ่มความรู้อีกหลายเรื่อง

5. เวทีคืนข้อมูลเพื่อสรุปผลและนำเสนอบริบทชุมชนฯ

วันที่ 20 สิงหาคม 2561

สถานที่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 15 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหารือและร่วมกันพิจารณาในการปรับปรุงข้อมูลที่ได้รับจากการคืนข้อมูลให้กับชุมชน

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติมรายงานความก้าวหน้า ให้มี ความสมบูรณ์ ถูกต้อง ครบถ้วน

สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยจำนวน 15 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลที่ได้ลงไปเก็บกับชุมชนมารวบรวมวิเคราะห์ดูว่ายังขาดส่วนไหนที่ยังไม่ครบ

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัยชุมชนได้เข้าร่วมการประชุมตามกำหนดการที่ได้กำหนดไว้
2. จัดเตรียมสำเนาเอกสารข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่ได้จากการจัดเวทีในหมู่บ้านให้แก่ ผู้เข้าประชุมได้ร่วมกันศึกษาเพิ่มเติมและนำมาเพิ่มข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการดำเนินงาน

จากการที่ได้ร่วมประชุม ปรึกษาหารือและร่วมกันศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารร่วมกับ ภาควิชาเครื่องสำอาง ทำให้ทีมนักวิจัยที่รับผิดชอบในการเก็บข้อมูลแต่ละด้านต้องกลับไปทำการบ้านเพิ่มขึ้น โดยการตรวจสอบ สืบค้น แก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมข้อมูล เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ครบถ้วน สอดคล้อง กลมกลืนและมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น จึงทำให้การเก็บข้อมูล มรดกวัฒนธรรมในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งทีมวิจัยชุมชนจะต้องเร่งดำเนินการรวบรวม เรียบเรียงและนำมาเชื่อมโยงให้ ได้รายงานความก้าวหน้าที่สมบูรณ์ ถูกต้องและพร้อมเสนอให้พี่เลี้ยงได้ทันตามกำหนดต่อไป

บทเรียนที่ได้รับ

จากการลงเก็บข้อมูลกับชุมชนที่ผ่านมาทำให้ได้รู้ว่ายังข้อมูลบางอย่างที่ยังไม่ได้รับคำตอบ เช่นเรื่องอาหารประจำถิ่น

ปัญหาอุปสรรค

การเก็บข้อมูลของทีมนักวิจัยยังไม่ครบถ้วน

ข้อเสนอแนะ

อยากให้ทีมพี่เลี้ยงมาให้ความรู้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นความรู้เพิ่มเติมให้กับทีมวิจัย

6. จัดเวทีวิเคราะห์สังเคราะห์และคัดเลือกศักยภาพของชุมชนฯ

วันที่ 5 กันยายน 2561

สถานที่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 28 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรายงานผลวิจัยและรวบรวมองค์ความรู้ ทักษะความสามารถในการจัดการตนเองต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตสืบเนื่องจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัยชุมชน 15 คน ผู้ใหญ่บ้านและ สมาชิก อบต. ประชาชน รวมทั้งสิ้น 28 คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนและเสนอข้อมูลให้ครบถ้วนอีกครั้ง

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. ประธานทีมวิจัยชุมชนได้เข้าร่วมการประชุมตามกำหนดการที่ได้กำหนดไว้
2. ประธานผู้นำหมู่บ้าน ได้เข้าร่วมการประชุม

จัดเตรียมสำเนาเอกสารข้อมูลในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เข้าประชุมได้ร่วมกัน ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน และได้ศึกษาเพิ่มเติม

ผลการดำเนินการ

จากการที่ได้ประชุมร่วมกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลจากการรวบรวม เอกสาร ทำให้ทีมวิจัยต้องนำข้อมูลที่จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมข้อมูล เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ครบถ้วน

บทเรียนที่ได้รับ

ที่ผ่านมาทีมวิจัยยังสื่อสารพูดคุยกับชุมชนน้อยและชุมชนก็ยังไม่ค่อยเข้าใจเรื่องคนที่จะมาเที่ยว

ปัญหาอุปสรรค

ทีมวิจัยยังขาดความกล้า และไม่ชอบบันทึกข้อมูลการประชุม

ข้อเสนอแนะ

ทีมวิจัยต้องสื่อสารพูดคุยกระจายข่าวการทำงานให้คนในชุมชนเข้าใจและรับทราบมากขึ้น

7. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลโดยชุมชน

วันที่ 8 พฤษภาคม 2562

สถานที่ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพิง

จำนวนผู้เข้าร่วม ทีมวิจัยชุมชนบ้านนาพิง 9 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินการกิจกรรม

1. เพื่อหารือและร่วมกันพิจารณาในการดำเนินการกิจกรรม ระยะที่ 2
2. เพื่อสร้างความเข้าใจในทิศทางการดำเนินงานระยะที่ 2

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัยชุมชนได้เข้าร่วมการประชุมตามกำหนดการที่ได้กำหนดไว้
2. สำเนาวางแผนการดำเนินงานระยะที่ 2 ให้กับทีมวิจัย

ผลการดำเนินกิจกรรม

ทำให้ทีมวิจัยชุมชน มีความเข้าใจในทิศทางการดำเนินงานระยะที่ 2 ตรงกันและ พร้อมทั้งจะร่วมมือกันในการดำเนินงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

8. ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วันที่ 13 - 14 กรกฎาคม 2562

สถานที่ ณ โรงเรียนบ้านไร่ อำเภอสวรรคตลก จังหวัดสุโขทัย

จำนวนผู้เข้าร่วม ทีมวิจัยชุมชนนาพึง 9 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1. เพื่อศึกษากระบวนการ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อพัฒนาทีมวิจัยให้มีความรู้ คู่ประสบการณ์ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน
3. เพื่อนำผลที่ได้รับจากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ในการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง

เหมาะสม

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมตัวแทนทีมงานวิจัย เพื่อซักซ้อมสร้างความเข้าใจในการศึกษาดูงาน
2. ประสานพี่เลี้ยงในการเตรียมความพร้อมค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จำเป็นในการศึกษาดูงาน
3. ประสาน ในการติดต่อประสานเรื่องยานพาหนะและ ที่พักระหว่างการศึกษาดูงาน
4. ประสานทีมวิจัยที่จะต้องเข้าร่วมเดินทางไปศึกษาดูงาน จำนวน 9 คน

ผลการดำเนินกิจกรรม

จากการศึกษาดูงานโรงเรียนบ้านไร่ เรื่องการจัดการชุมชนที่เชื่อมโยงไปสู่ธุรกิจ เพื่อสังคม ประโยชน์ที่ได้รับคือการนำวิถีชุมชนพัฒนาสู่การท่องเที่ยว การพัฒนาคนแบบยั่งยืน การเรียนรู้ ปัญหาชุมชนเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาและการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมสามารถ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นรูปแบบการนำเสนอวิถีชุมชน การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม และ การพัฒนาคนในชุมชนสู่มีอาชีพ ความรู้ที่ได้จากเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประโยชน์ที่ได้รับคือได้เห็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่มีการพัฒนาอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ โดยอาศัยผลผลิตที่มีอยู่ในชุมชน นำมาแปรรูปเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ได้อย่างยั่งยืนและที่สำคัญในการสร้างอาชีพของชุมชนได้ให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อม มลภาวะ เน้นเรื่องสร้างสุขภาพทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภค สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับการแปรรูป อาหาร ปรับเทคนิคการนำเสนอข้อมูลของวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้ ซึ่งถือว่าวิทยากรในสถานที่ ที่ได้ไปศึกษาดูงานเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและเป็นต้นแบบของการเป็นมัคคุเทศก์ชุมชนที่ดีมาก

9. เวทีค้นหารูปแบบและทำแผนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตชาวบ้านนาพึง เพื่อออกแบบกิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวและศูนย์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านนาพึง

วันที่ 20 กรกฎาคม 2562

สถานที่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ทีมวิจัยชุมชนนาพึง 8 คน

สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพึง 4 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1. เพื่อเตรียมความพร้อมในการทดลองเส้นทางท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม
2. เพื่อให้ทีมวิจัยร่วมกันพิจารณาในการกำหนดร่างเส้นทางท่องเที่ยว
3. เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจร่วมกันในการกำหนดกิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยว

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัยชุมชนได้เข้าร่วมการประชุมตามกำหนดการที่ได้กำหนดไว้
2. ประสานตัวแทนกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพึงร่วมการประชุมตามกำหนดการที่ได้กำหนดไว้
3. ให้ทีมวิจัยร่วมกับสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพึงได้เตรียมออกแบบกิจกรรมเส้นทาง

การท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของแต่ละคน

4. ทีมวิจัยและสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพึงร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่เหมาะสมแล้วนำไปกำหนดเส้นทาง การท่องเที่ยวอีกครั้งหนึ่ง

ผลการดำเนินกิจกรรม

จากที่ได้ร่วมพูดคุยค้นหารูปแบบและทำแผนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตชาวบ้านนาพึง เพื่อออกแบบกิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวและศูนย์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านนาพึงพบว่าสามารถแบ่งเป็น 4 เส้นทางดังนี้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 เรียนรู้วัฒนธรรม เบื้องภาพกิจกรรมผาผนัง แยกกิจกรรมได้ดังนี้

ไหว้พระขอพรพระเจ้าองค์แสน ชมโบราณสถานและภาพกิจกรรมผาผนัง

เรียนรู้ทอผ้าขึ้นลายร้องคำ ทดลองทอผ้า

เรียนรู้และทดลองดำข้าวแบบโบราณ

ชมวิวกู่หงนาแสนสวยที่สะพานไม้ไผ่

ชมกิจกรรมสวนการเกษตรการสาธิตการขยายพันธุ์พืช การปลูกพืช

เรียนรู้กลุ่มอาชีพถักควัทรายของดีสินค้าโอท็อป

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 ตามรอยน้ำผักสะทอน เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาจำกัดคือจะ

สามารถมี กิจกรรมนี้ได้เฉพาะเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ของทุกปีเท่านั้น กิจกรรมแยกได้ดังนี้

กิจกรรมนี้จะเริ่มตั้งแต่การเก็บใบสะทอน นำมาตำด้วยครกมอง (ครกกระเดื่อง) การหมัก การต้ม จนกลายเป็นน้ำผักสะทอนใช้เวลา 1 วัน

กิจกรรมการทำอาหารจากน้ำผักสะทอน

(นักท่องเที่ยวได้ลองทำทุกขั้นตอนใช้เวลา 3 วันจนแล้วเสร็จ

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 3 เส้นทางธรรมชาติ (2 วัน 1 คืน) เป็นการท่องเที่ยวตามฤดูกาลของชุมชน ได้แก่ การเที่ยวในช่วงฤดูหนาวซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้พบกับอากาศที่หนาวจัดและทะเลหมอกที่สวยงาม

กิจกรรมนึ่งขึ้นป็นภู ดูทะเลหมอกที่บ้านนาพึ่ง ชมทะเลหมอกที่ภูโปโล่ ชมรอยไถโนเสาร์ ถ้ำน้ำพุหิน ปลา ชมวิถีชีวิตในช่วงหน้าหนาวที่คนในชุมชนจะปลูกผักไว้กินเองซึ่งจะปั่นผักที่สดสะอาดและปลอดภัยสามารถนำมาประกอบอาหารได้เอง

ชมวิถีชีวิตที่ต้องตื่นแต่เช้าเข้าสวนผักคนน้ำผักด้วยตนเองในบรรยากาศที่หนาวเย็นและมีหมอกหนา กิจกรรมนี้จะเริ่มเดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ เพราะในระยะเวลาจะมีอากาศหนาว บางปีที่มีอากาศหนาว อาจจะเกิดแม่คะนึ่งหรือน้ำค้างแข็งได้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 4 ทรงน้ำพระ แห่ต้นดอกไม้วันสงกรานต์ กิจกรรมตอนเช้าจะมีการทำบุญตักบาตร การละเล่นพื้นบ้านของคนในชุมชน ได้แก่ การละเล่นสะบ้า

การสาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน การสาธิตการทำน้ำหอมสระน้ำพระเจ้าองค์แสน

การเล่นน้ำสงกรานต์ ช่วยป่ายมีกิจกรรมสงกรานต์น้ำพระเจ้าองค์แสนการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และตอนเย็นเป็นการแห่ต้นดอกไม้เป็นประเพณีที่มีขึ้นทุกปี กิจกรรมจะจัดขึ้นในวันที่

13 เมษายนของทุกปี

10. จัดกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตบ้านนาพึ่ง เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

วันที่ 25 กรกฎาคม 2562

สถานที่ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึ่ง หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึ่ง อำเภอนาหว้า จังหวัดเลย

จำนวนผู้เข้าร่วมที่มิจัยชุมชนนาพึ่ง 10 คน

สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ จำนวน 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวผ่านวิถีชีวิตบ้านนาพึ่ง

2. เพื่อถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงานชุมชน ต้นแบบ

ให้แก่ทีมวิจัยที่ไม่ได้เข้าร่วม

3. เพื่อให้ทีมวิจัยได้เห็นถึงการบริหารจัดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานคณะทำงานและที่ปรึกษา

2. ประสานแกนนำชุมชน

3. เตรียมประเด็นแลกเปลี่ยน

4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิตของคนบ้านนาพึ่ง

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ผลการดำเนินกิจกรรม

การถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงาน จังหวัดสุโขทัย โดยนายเกรียงไกร พรหมเวียง เป็นตัวแทนทีมวิจัยที่ได้ไปร่วมศึกษาดูงานเป็นผู้ถ่ายทอดได้เล่าถึงการนำเสนอแหล่งเรียนรู้ โดยชุมชน เพื่อชุมชนซึ่งนำเสนอจากสิ่งที่ได้ทำร่วมกัน เช่นแหล่งเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะมีแหล่งเรียนรู้ 3 แห่ง ประกอบด้วย การทำกระดาษสา, การแปรรูป ผลไม้ที่มีในสวน เช่น กล้วย ฯลฯ และการมัดย้อมผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติ ซึ่งในแต่ละแหล่งเรียนรู้จะเน้นความเป็นธรรมชาติ ไม่ใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยหมัก ชุมชนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมในชุมชน มีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้ทุกคน ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และที่สำคัญผู้ที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ในแต่ละแหล่งเรียนรู้ เป็นผู้ถ่ายทอดจากประสบการณ์ ตรงที่ได้ปฏิบัติมานานจนทำให้ผลิตภัณฑ์ หรือ ผลผลิตที่ทำมานั้นเป็นที่ยอมรับและสร้างชื่อเสียง สร้างรายได้ มาถึงปัจจุบัน จากการได้ศึกษาดูงาน ครั้งนี้สามารถที่จะนำประสบการณ์ มาใช้ในการ พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนนาพิง ได้อย่างเหมาะสม กับวิถีถิ่นและมรดกวัฒนธรรมชุมชน

11. จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้และทักษะของนักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

วันที่ 3 สิงหาคม 2562

สถานที่ ศูนย์ประสานงานกลุ่มโอมสเตย์

จำนวนผู้เข้าร่วม 16 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดอบรมความรู้ทักษะของนักสื่อสารการท่องเที่ยว
2. เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและสื่อต่างๆ
3. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานคน พื้นที่
2. รวบรวมข้อมูล
2. จัดทำคู่มือ และสื่อ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ความรู้และทักษะในการเป็นนักสื่อสารการท่องเที่ยว
2. ได้คู่มือการท่องเที่ยวและสื่อต่างๆ
3. ได้สื่อต่างๆ เช่น หนังสือ CD วีซีดี

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น

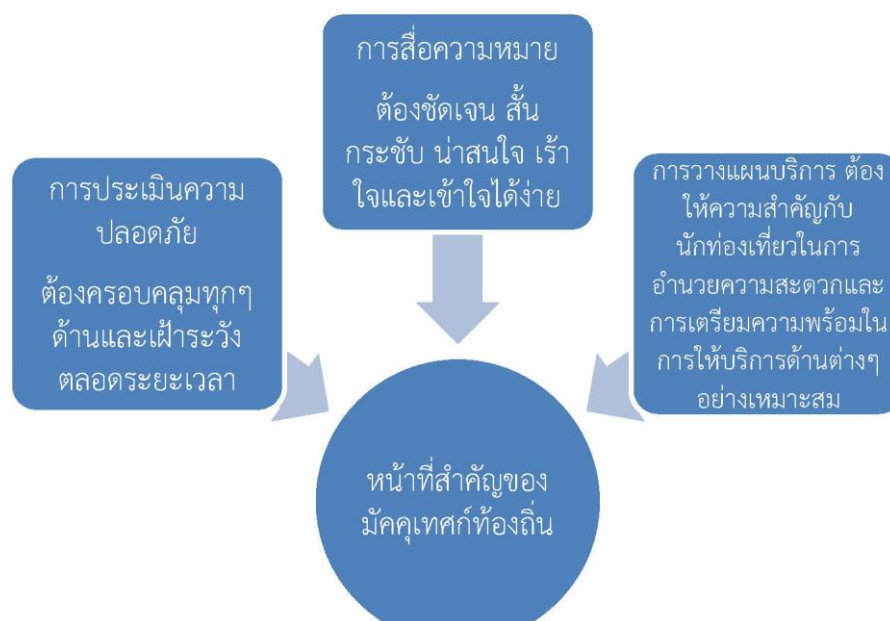
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ผลการดำเนินงาน

มัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้รับความรู้ในหน้าที่ของตนเอง หลักการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ฝึกประสบการณ์จริงในการทดลองเป็นมัคคุเทศก์ การศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน การให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

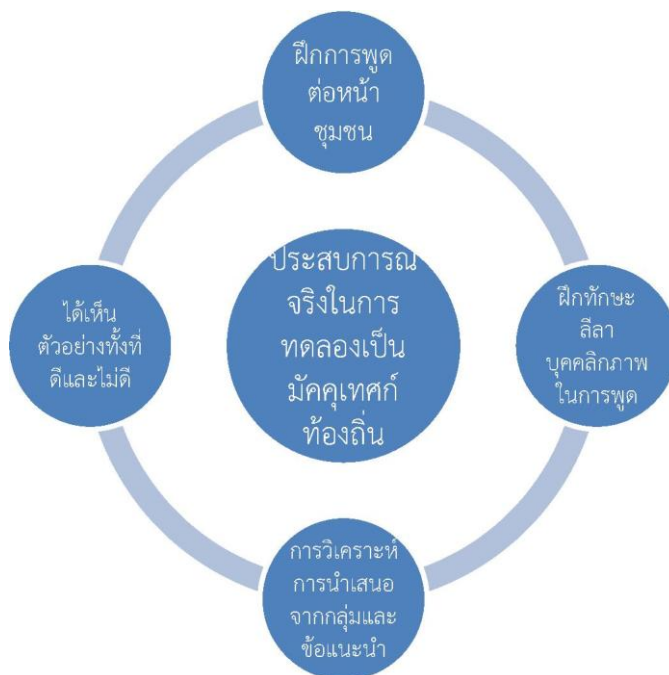
สรุปประโยชน์ที่ได้รับ ได้รับประสบการณ์ตรงโดยการฝึกประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี ที่เหมาะสม ได้รู้ถึงหลักการเป็นมัคคุเทศก์ที่ครอบคลุมถึงบุคลิกภาพของมัคคุเทศก์ที่เหมาะสมที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นหรือมีความมั่นใจ ไว้วางใจที่จะใช้บริการแก่นักท่องเที่ยว

สรุปหน้าที่ สำคัญของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น คือการให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่แท้จริง ไม่ปรุงแต่งจากวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ภาพประกอบที่ 1 แสดงสรุปหน้าที่สำคัญของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

สรุปหลักการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่สำคัญคือความรับผิดชอบต่อหน้าที่และต้องสร้างความมั่นใจ ให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยว ภายใต้คำกล่าวที่ว่า “ขอบคุณ สำหรับการนำเที่ยวที่สนุกและประทับใจ”

ภาพประกอบที่ 2 สรุปหลักการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

สรุปการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จริง เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นเรื่องที่เหมาะสมมากเพราะทำให้ผู้เข้ารับอบรมได้เรียนรู้จากกลุ่มซึ่งแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านการพูด บุคลิกภาพ ลีลาท่าทาง ที่สามารถ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เหมาะสมกับการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้อย่างมั่นใจต่อไป

สรุปการช่วยเหลือผู้ป่วยที่ถูกวิธีและเหมาะสม เป็นการฝึกให้ผู้เข้ารับอบรมได้เรียนรู้ การช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างทันท่วงทีและสามารถนำไปใช้ในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

สรุปการวางแผนการสื่อความหมาย คือการเตรียมความพร้อมก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนโดยมีการประสานการทำงานฝ่ายต่างๆที่จะช่วยกันป้องกันความเสี่ยงหรืออันตราย ต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว

1. วางแผนความปลอดภัยในการท่องเที่ยวชุมชน
2. สำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่อาจเป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยว
3. จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ป้ายเตือนภัยที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สังเกตเห็นและได้

เตรียมความระมัดระวังเพื่อให้เกิดความปลอดภัย

12. จัดกิจกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่บ้านเก่าเสายองหินบ้านนาพิง วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง เช่น ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย แผนที่เส้นทางและจัดทำคู่มือการท่องเที่ยว และผลิตสื่อ

วันที่ 3 สิงหาคม 2562

สถานที่ วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง,บ้านเสายองหิน

จำนวนผู้เข้าร่วม ทีมวิจัย 9 คน กลุ่มโฮมสเตย์บ้านนาพึง จำนวน 6 คน
วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่บ้านเสายองหินและวัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง
2. เกิดความตระหนักรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา
2. เตรียมพื้นที่
3. เตรียมกลุ่มเป้าหมาย
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่บ้านเสายองหินและวัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง
2. ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม เกิดการแลกเปลี่ยน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยและสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง บ้านเสายองหิน และกลุ่มทอผ้า เพื่อพัฒนาให้ได้มาตรฐาน ปรับปรุงและแนะนำกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ที่ยังขาดแคลนในเรื่องต่างๆตามมาตรฐานโฮมสเตย์และแนะนำการให้บริการเพื่อความสะอาดปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เพื่อรับการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์

13. จัดกิจกรรมทดลองการท่องเที่ยว

วันที่ 16 - 18 สิงหาคม 2562

สถานที่ ณ หมู่ที่ 1,3,4,5 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

จำนวนผู้เข้าร่วม ทีมวิจัยชุมชนนาพึงทีมวิจัยในเครือข่าย สกว. จำนวน 38 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1. เพื่อทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม
2. เพื่อให้ทีมวิจัยร่วมกันพิจารณาในการกำหนดกิจกรรมเส้นทางการท่องเที่ยว
3. เพื่อหาประสบการณ์ในการทดลองเส้นทางท่องเที่ยว

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประสานกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวกำหนดการที่ได้
2. ประสานภาคีชุมชนที่นำเสนอกิจกรรมต่างๆตามเส้นทางการท่องเที่ยว
3. ประสานชุมชนเข้าร่วมการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยว
4. สำเนาเส้นทางท่องเที่ยวให้ผู้เข้าร่วมได้เข้าใจร่วมกัน

ผลการดำเนินกิจกรรม

จากการสอบถามผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมการทดลองเส้นทางท่องเที่ยว **นายเชิดสิงห์คำป้อม** ทีมวิจัยตำบลปลาบ่า กล่าวว่า ในการทดลองเส้นทางท่องเที่ยวครั้งที่ 1 ยังไม่ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้เพราะเนื่องจากสภาพอากาศซึ่งในการทดลองท่องเที่ยวครั้งนี้ฝนตกตลอดทั้งวันและที่ได้มาเพิ่มเติมคือการได้สร้างโอกาสให้กับหลายคน ที่ได้มีโอกาสมาร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ซึ่งทำให้คนส่วนใหญ่ประทับใจ เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รสชาติ มีความหลากหลาย เป็นการท่องเที่ยวชุมชนที่คุ้มค่าและอยากจะฝากเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม การจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน การดำเนินการในรูปแบบกลุ่ม

นางสมควร แก้วมณี ทีมวิจัยจากผาสวรรค์ กล่าวว่า ในการทดลองการท่องเที่ยวในครั้งนี้มีความประทับใจเป็นอย่างมาก การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ แต่ยังขาดด้านการนำเสนอข้อมูลของแต่ละกิจกรรมเช่นกิจกรรมชมภาพกิจกรรมผาผนังวัดโพธิ์ชัยเป็นการชนกิจกรรมที่ผู้แนะนำไม่สามารถรวมนักท่องเที่ยวไว้ ณ จุดเดียวกันได้ และการสร้างจุดสนใจให้นักท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ ทำให้นักท่องเที่ยวแตกกลุ่ม ควรปรับปรุงในจุดนี้

อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยกล่าวว่าในชุมชนของเราเป็นชุมชนที่น่าสนใจและสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจให้นักท่องเที่ยวได้เพราะเรามีวัฒนธรรม ประเพณี และโบราณสถานที่น่าสนใจมีเรื่องราวที่น่าสนใจ มีธรรมชาติที่ดี เป็นแหล่งทุนที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ ในที่นี้ขอให้แก่นคนในชุมชนภูมิใจในเอกลักษณ์และความเป็นตัวตนของตนเองและร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

นักท่องเที่ยวขอชื่นชมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิงว่าการดำเนินกิจกรรมในการทดลองท่องเที่ยวในครั้งนี้เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจและสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมต่างๆ การนำเสนออาหารท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี กิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตคนนาพิงที่แสดงให้เห็นซึ่งความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายคงไว้ซึ่งความเป็นตัวตนของคนนาพิงได้เป็นอย่างดี

สอบถาม วิทยากรประจำแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง พบว่า รู้สึกภูมิใจ ดีใจและที่สำคัญทำให้มีรายได้ เพิ่มขึ้น จากการขายผลิตภัณฑ์ เช่น ถ้วยย่าม ผ้าขาวม้า ผลไม้พื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง ผ้าเช็ดมือ ผ้าขึ้นลายร้องคำ และที่สำคัญ ทำให้ไม่เจียบเหงา และหลังจากทดลองเส้นทางท่องเที่ยว ได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของ เส้นทาง ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ด้านทรัพยากร

ดูแลระบบนิเวศให้คงความอุดมสมบูรณ์

กำหนดจำนวนแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาเพื่อลดความเร่งรีบ

ปรับปรุงภูมิทัศน์วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง

ชุมชนมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ ชุมชนบ้านนาพิง มีเกราะป้องกันที่เข้มแข็ง ทั้งด้านธรรมชาติ ด้านวิถีชีวิต ด้านความสมบูรณ์ของพื้นที่ สิ่งที่ยากให้ ชุมชนบ้านนาพิงได้รักษาไว้ คือ คักดีศรีของชาวนาพิง ความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ของชุมชน ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เปี่ยมล้นไปด้วยคุณค่าทาง ธรรมชาติ วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายรวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของ ศิลปวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางมีความน่าสนใจมาก

ด้านบุคคล

นักสื่อความหมาย ควรบอกเล่าเรื่องราวให้สั้นกะทัดรัด ชัดเจน ตรงประเด็นควรแนะนำสถานที่สำคัญ ๆ เล่าประวัติความเป็นมา ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและร้อยเรียงเรื่องเล่าให้เกิดความเชื่อมโยงกันควรพัฒนาความรู้เพิ่มพูนทักษะวิทยากรประจำฐานเรียนรู้เพื่อก้าวสู่การสื่อความหมายมีอาชีพในอนาคตต่อไปและดูแลให้นักท่องเที่ยวร่วมเดินทางไปด้วยกัน เพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวออกนอกเส้นทาง

การมีส่วนร่วม สร้างความร่วมมือกับคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ด้านการจัดการ

ดูแลความปลอดภัยระหว่างการเดินทาง

กำหนดจุด/สถานที่ให้นักท่องเที่ยวมีที่ยืนฟังบรรยายที่เหมาะสม เช่นในร่มไม้

กำหนดเวลาที่จะใช้ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน

ด้านกิจกรรม

ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเพิ่มมากขึ้น

15. ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวการประชุมติดตาม ประเมินผลและหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาการดำเนินกิจกรรม งานวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นประจำและร่วมประชุมแลกเปลี่ยนกับเครือข่าย CBT ต่างพื้นที่

วันที่ 25 สิงหาคม 2562

สถานที่ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง

จำนวนผู้เข้าร่วม ทีมวิจัย

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมให้มีความพร้อมและเหมาะสม
2. เพื่อนำผลที่ได้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมมากที่สุด
3. เพื่อให้ทีมวิจัยชุมชนได้ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุมและมีความสมบูรณ์ของ

ข้อมูลที่จะนำเสนอในเอกสารงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนิน

1. ประสานทีมวิจัยและภาคีเครือข่ายชุมชนได้เข้าร่วมการประชุมตามกำหนดการ
2. จัดทำลำนโยบายเอกสารร่างรายงานความสมบูรณ์เพื่อให้ที่ประชุมได้ร่วมกันตรวจสอบ ติดตาม

และประเมินผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ผลการประเมินการจัดการท่องเที่ยว

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ผลการดำเนินกิจกรรม

จากการได้ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลรายละเอียดเอกสารประกอบงานวิจัยชุมชนพบข้อผิดพลาดทั้งในด้านเนื้อหาที่ยังไม่สมบูรณ์ ครบถ้วน ยังจะต้องนำข้อมูลที่เพิ่งค้นพบมาใส่ในเนื้อหาสาระและด้านการพิมพ์ที่ยังมีพิมพ์ตกหล่น ผิดพลาดซึ่งหลังจากได้รับข้อเสนอแนะจากการร่วมกันตรวจสอบข้อมูลแล้วฝ่ายจัดทำเอกสารงานวิจัยก็นำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

16. เวทีออกแบบระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว เช่น การจัดการกลุ่ม กฎกติกาสำหรับกลุ่มและนักท่องเที่ยวการจัดสรรผลประโยชน์ พัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ CBT และจัดตั้งกลุ่ม

วันที่ 3 กันยายน 2562

สถานที่ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง

จำนวนผู้เข้าร่วม ทีมวิจัย ภาศิเครือข่าย 10 คน และทีมพี่เลี้ยง

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1. เพื่อเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน
2. เพื่อให้คณะกรรมการได้ร่วมมือกันในการกำหนดข้อตกลงรวมถึงการดำเนินงาน การท่องเที่ยวชุมชนให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมและคณะกรรมการทุกคนยอมรับในมติข้อตกลงร่วมกัน
3. เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคณะกรรมการการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัยและภาศิเครือข่ายชุมชนได้เข้าร่วมการประชุมตามกำหนดการ
2. ทีมวิจัยและภาศิเครือข่ายได้ร่วมกันพิจารณาและคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร จัดการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนนาพึงให้มีความเหมาะสมกับตำแหน่ง
3. ประสานพี่เลี้ยงเพื่อขอคำแนะนำในการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน

ผลการดำเนินกิจกรรม

โครงสร้างการบริหารจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาพึงประกอบด้วย

1. นายเกรียงไกร พรหมเวียง	ประธานกลุ่ม
2. นางวัชรีย์ อินแปลง	รองประธานกลุ่ม
3. นางน้ำฝน พรหมเวียง	ประชาสัมพันธ์
4. นางสาวสุพัตรา พรหมใจ	ประชาสัมพันธ์
5. นางสาวมณฑนา ไชยปัน	ประชาสัมพันธ์
6. นางพิมพ์ลา จันทะคุณ	เหรัญญิก
7. นายสมบัติ จีรี	เลขานุการ
8. นางสาวกัญญาพัชร เพ็ญจันทร์	ฝ่ายโฮมสเตย์

9. นางนภาภรณ์ ยศปัญญา	ฝ่ายโหมสเตย์
10. นางสาว สี่หะวงศ์	ฝ่ายบริการอาหารพื้นเมือง
11. นางเบญจมาศ หาญกิจรุ่ง	ฝ่ายบริการอาหารพื้นเมือง
12. นายประยุทธ์ จันดาหาร	ฝ่ายดูแลความปลอดภัย
13. นางวัชรีย์ อินแปลง	กลุ่มทอผ้า
14. นายประยุทธ์ จันดาหาร	กลุ่มรถอีแต๊ก
15. นายอำนาจ อินแปลง	กลุ่มนันทนาการ
16. นายนุพงษ์ อินแปลง	ฝ่ายสถานที่
17. นายเยี่ยม กมลรัตน์	ฝ่ายพิธีกรรม
18. นางสาวสุพัตรา พรหมใจ	ฝ่ายนำเที่ยว
19. นางลัทธิพร อินแปลง	ฝ่ายปฏิคม
20. นายสมบัติ จีรี	กลุ่มเกษตร

คณะที่ปรึกษา ประกอบด้วย

นายอำเภอหนองบัว

ผู้ใหญ่บ้านนาพึง,นาพระ,นาจาน

นายเมธี สุขเสริม นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาพึง

นายคำหม่วน พิมพ์พัก รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาพึง

นายวิวัต กุลศิริ รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาพึง

สมาชิกกองค้การบริหารส่วนตำบลนาพึง

นางสาวเบญจมาศ หาญกิจรุ่ง ปลัดกองค้การบริหารส่วนตำบลนาพึง

คณะทำงานวิจัยชุมชนนาพึง

17. สรุปผลการดำเนินงานของนักวิจัยและภาคีความร่วมมือ

วันที่ 9 กันยายน 2562

สถานที่ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง

จำนวนผู้เข้าร่วม ทีมวิจัยชุมชน 10 คน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1. เพื่อให้ทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลการดำเนินงานและนำผลที่ได้มาจัดทำ

รายงานฉบับสมบูรณ์

2. เพื่อสรุปผลการดำเนินการงานวิจัย

3. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินการ

ขั้นตอนดำเนิน

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษาประสานทีมวิจัยและภาคีเครือข่ายชุมชนได้เข้าร่วมการ

ประชุมตามกำหนดการ

2. เตรียมข้อมูลและประเด็นการทำงานจัดทำสำเนาเอกสารร่างรายงานความสมบูรณ์เพื่อให้

ที่ประชุมได้ร่วมกันตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล

3. จัดเวทีสรุปบทเรียนในการดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ผลการดำเนินงานกิจกรรม

จากการได้เข้าร่วมโครงการพัฒนางานวิจัยชุมชนกับสำนักงานกองทุนสนับสนุน งานวิจัย (สกว.) และได้รับการสนับสนุนคณะพี่เลี้ยงจากทีม สกว. ทำให้ชุมชนบ้านนาพิง ได้ประโยชน์เป็นอย่างมากทั้งในด้านการพัฒนาคน พัฒนางาน พัฒนาพื้นที่ พัฒนาข้อมูลให้เป็นระบบ ชัดเจน ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นเอกสารหลักฐานที่สำคัญของชุมชนบ้านนาพิง ที่จะประโยชน์สำหรับเด็ก เยาวชน ประชาชน นิสิต นักศึกษา นักวิชาการรวมถึงผู้ที่สนใจที่สามารถสืบค้นหาข้อมูลประวัติ ความเป็นมาของชุมชนบ้านนาพิง ได้อย่างสะดวก รวดเร็วและผลการ วิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงานวิจัยทำให้ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

16.เวทีนำเสนอข้อมูลวิจัยต่อชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

- วันที่ 11 กันยายน 2562
สถานที่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพิง
จำนวนผู้เข้าร่วม 50 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัยต่อชุมชน
2. เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานคณะทำงานที่ปรึกษาและชุมชน
2. เตรียมข้อมูลผลที่ได้จากการศึกษา
3. กำหนดสถานที่
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลและผลการวิจัย
2. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. ได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาต่อยอดการวางแผนการดำเนินงานในอนาคต

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. ที่ปรึกษาโครงการ

3. กลุ่มเป้าหมาย
 4. ประชาชนในพื้นที่
 6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- จำนวน 50 คน

ผลการดำเนินงาน

นำเสนอผลการวิจัยคืนข้อมูลให้ชุมชน ได้รับทราบถึงข้อมูลที่ทีมวิจัยได้ทำการวิจัยตลอดระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ชุมชนได้รับรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น และทราบถึงศักยภาพของชุมชนบ้านนาพิง ว่ามีสถานที่สำคัญที่ไหนบ้างสามารถนำข้อมูลที่ได้รับการถ่ายทอดไปเล่าให้ลูกหลานสืบต่อกันได้อย่างถูกต้อง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์จากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาต่อยอดการวางแผนการดำเนินงานในอนาคต ซึ่ง ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นจุดแข็งอยู่หลายด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทะเลหมอก ด้านเกษตร ผักพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน โบราณสถานได้แก่ วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง เป็นสถานที่ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือ ประเพณีเลี้ยงดงห่อ(เลี้ยงเจ้าบ้าน) ดงห่อเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ให้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในชุมชน พิธีกรรมเลี้ยงเจ้าบ้านเพื่อให้เจ้าปู่ดูแลปกป้องรักษาให้ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข กลุ่มองค์กร หรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหของชุมชนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนเกิดขึ้นมากมาย การศึกษาทำความเข้าใจและจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ จะทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและขยายผลเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนต่อไป บ้านนาพิงมีกลุ่ม องค์กร แยกได้ดังนี้ 1. กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านนาพิง 2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร 3. กลุ่มเลี้ยงปลา 4. กลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพิง 5. กองทุนหมู่บ้าน 6. กลุ่มเพาะพันธุ์พืช 7. กลุ่ม อสม. เป็นต้น

3.5 กิจกรรมเวทีเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานอื่น

เป็นกิจกรรมที่ร่วมกับ สกว.หรือหน่วยงานอื่นที่ทางทีมวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมประชุมและทำให้เกิดการเรียนรู้ต่อโครงการวิจัย ได้แก่

1. เวทีทบทวนโครงการ

จัดขึ้นโรงแรมใบบุญแกรนด์ จังหวัดเลยจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 5 คนซึ่งมีศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดเลย เป็นผู้จัดอบรมให้ความรู้เรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และทบทวนโครงการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย
2. เพื่อทบทวนเป้าหมายการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน

3. เพื่อสร้างเครือข่ายนักวิจัยชุมชนให้เข้มแข็ง

ขั้นตอนวิธีการ

1. ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตัวเอง
2. ทำความเข้าใจวิจัยชุมชนคืออะไร เป้าหมายงานวิจัยท้องถิ่นคืออะไร
3. นำเสนองานวิจัยของแต่ละพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรค

ไม่มี

ผลการดำเนินงานกิจกรรม

1. ได้รู้จักวิจัยท้องถิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ได้เรียนแนวทางการดำเนินจากวิทยากรและจากเครือข่าย
3. ผู้เข้าร่วมการประชุมได้มีเพื่อนักวิจัยชุมชนและได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. แลกกรอบ/เรียนรู้เครื่องมือ

จากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้เรียนรู้เรื่องการแลกเปลี่ยนข้อมูล ตาม 5 ประเด็น โดยมี นายยุทธนา วงศ์โสภานเป็นวิทยากรที่คอยให้ความรู้เรื่องการแลกเปลี่ยน แลกประเด็นข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ของตนเองต่อไป และ ยังได้เรียนรู้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ว่ามีเครื่องมืออะไรบ้าง เช่น แผนที่เดินดิน ภาพตัดขวาง ปฏิทินวัฒนธรรม ปฏิทินเพาะปลูก ผังเครือญาติ เป็นต้น

3. รายงานสถานการณ์ความก้าวหน้า

วันที่ 16 - 17 สิงหาคม 2561 สถานที่ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 30 คนโดยแต่ละทีมก็ได้นำเสนอรายงานสถานการณ์ความก้าวหน้าของพื้นที่ของตนเองว่าดำเนินการอะไรแล้วบ้าง เก็บข้อมูล ด้านบริบทชุมชน สถานที่สำคัญ อาหาร วัฒนธรรมประเพณี ประเพณีหมู่บ้าน ทรัพยากร เป็นต้น และยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับพื้นที่อื่น ร่วมวางแผนการดำเนินงานในพื้นที่ และลงทดลองท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยให้พื้นที่แสงภานาพึงเป็นพื้นที่ เรียนรู้ร่วมกัน โดยให้แต่ละพื้นที่เรียนรู้เรื่องการสื่อสาร โดยมีนักข่าวท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องการสื่อสาร จะสื่อสารอย่างไรให้ชุมชนได้รู้ ฝึกทดลองการสื่อสาร ผ่านทางเฟสบุ๊ค เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์พื้นที่ของตนเอง

4. อบรมการเขียนรายงาน

ผลการดำเนินการหลังจากที่ได้เข้าร่วมอบรมเขียนรายงาน ในวันที่ 21-22 กันยายน 2561 ณ โรงแรมใบบุญแกรนด์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยมีพื้นที่ ปี 61 เข้ามาร่วมเรียนรู้ทั้งหมดจำนวน 25 คน พี่เลี้ยง 4 คน สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้เรื่องของการเขียนรายงาน ทำให้เกิดทักษะกรอบแนวทางการเขียน และได้วางแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 ผ่านมาวิเคราะห์ปัจจัยต่อการทำงาน ผลกระทบ ที่จะทำให้เราประสบความสำเร็จหรือไม่ อีกทั้งยังได้เรียนรู้แลกเปลี่ยน ทบทวนการทำงานที่ผ่านมาของตนเองแต่ละกิจกรรมว่าได้ดำเนินการอะไรไปบ้าง เพื่อนำมาฝึกเขียนปฏิบัติร่วมกัน

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านนาพึ่ง ตำบลนาพึ่ง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โดยมีเป้าหมายให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของชุมชนผ่านการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมา สถานที่สำคัญ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณี และศักยภาพทางด้านภูมิประเทศที่มีอยู่โดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านนาพึ่ง สร้างจิตสำนึกและคุณค่าร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพึ่งตำบลนาพึ่ง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย 2. เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพึ่ง ตำบลนาพึ่ง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย 3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพึ่งที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

4.1 บริบทชุมชน

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านนาพึ่ง เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2050² ได้มีคนกลุ่มหนึ่งโดยการนำของเพียรราชา เป็นหัวหน้าผู้นำได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านนาพึ่งปัจจุบัน ซึ่งบริเวณที่ตั้งประกอบด้วยต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ต้นพึ่ง” และประกอบกับบริเวณดังกล่าวมีแม่น้ำสายหนึ่งไหลผ่านที่เรียกกันว่าลำน้ำพึ่ง จึงตั้งชื่อว่าบ้านนาพึ่งโดยมีเพียรราชา เป็นผู้นำการปกครอง ขึ้นอยู่กับการปกครองเมืองแก่นท้าว ปัจจุบันเมืองแก่นท้าว อยู่ที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาเมื่อปี 2482 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองขึ้นกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และในปี 2513 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองขึ้นกับอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ในปี พ.ศ. 2395 ได้มีผู้นำชื่อขุนแสน เป็นผู้ชักชวนชาวบ้านทุกคนให้ไปทำการก่อสร้าง วิหาร โบสถ์และเจดีย์ ก่อกำแพงรอบวัด การก่อสร้างฉาบด้วยหินปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ โดยมีการต้มเคี่ยวยางไม้และหนังสัตว์ ซึ่งหินปูนหาได้จากภูเขาทางบ้านนาพระที่บริเวณนี้เรียกว่าห้วยปูนมาจนถึงปัจจุบัน โดยการนำหินปูนนั้นมาเผาไฟแล้วโยนลงน้ำให้แตกกระจายกลายเป็นปูนขาวนำมาใช้ในการก่อสร้าง ยางไม้ หนังสัตว์ และปูนขาว 3 สิ่งนี้นำมาผสมกันเรียกว่า “ประตาย” พระพุทธรูปที่อยู่ในโบสถ์เรียกว่า **หลวงพ่อดินแปลง** ตามประวัติกล่าวไว้ว่าสร้างจากแบบที่เป็นสาวงามประจำหมู่บ้าน จึงมีใบหน้าที่สวยงามคล้ายสตรี มีขุนแสนเป็นผู้นำในการก่อสร้างก่อด้วยอิฐฉาบด้วยปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ แล้วลงรักปิดทอง

ยุคที่ 1 การตั้งถิ่นฐาน ประมาณปี พ.ศ. 2300 – 2400 ลักษณะบ้านเรือนเป็นแบบง่าย ๆ คือ เสาไม้ หลังคามุงด้วยหญ้า ฝาและพื้นทำด้วยไม้ไผ่สับออกเป็นแผ่นๆแต่ละไมให้ขาดออกจากกัน แล้วนำมาวางออก เรียกว่า “ฟาก” มัดด้วยไม้ดอกหรือหวายการสร้างบ้านยังคงอาศัยการให้वानขอใช้แรงงานจากญาติ พี่น้องและ เพื่อนบ้าน

² ข้อมูลจาก ประวัติศาสตร์หมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดเลย อำเภอนาแห้ว โดย กศน.อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โครงการหนังสือสามัญประจำบ้าน สำนักงาน กศน. จังหวัดเลย

ยุคที่ 2 สร้างบ้านแปลงเมือง ประมาณปี พ.ศ. 2400-2500 ได้สร้างบ้านแบบถาวรคือ สร้างบ้านแบบยกสูง มีใต้ถุนเรือน นิยมปลูกเรือนที่มีตั้งแต่ 3 ห้องขึ้นไป มีหลังคาทรงมะลิลา และใช้ลิ่มตอกไม้แทนตะปู แต่ถ้าเป็นบ้านเจ้านายหรือผู้มีฐานะดีก็มุงด้วยกระเบื้องไม้ เรียกว่า “ไม้แป้นเกล็ดหรือ กระเบื้องดินเผา” ส่วนพื้นหรือฝาใช้ไม้กระดาน หรือใช้ไม้ไผ่สับออกเป็นแผ่น มีห้องครัวอยู่บนเรือน มีชานยื่นออกจากตัวเรือนและมีบันไดขึ้นลงพาดลงที่นอกชานด้านทางทิศเหนือ ส่วนเสาเรือนนั้นจะใช้ไม้ทั้งต้นและที่แปลกที่สุดก็คือ บ้านเสายองหินลักษณะคือจะไม่ขุดหลุมฝังเสาบ้านแต่จะใช้หินที่ตัดได้ขนาดที่พอเหมาะและวางเสาอีกที่เป็นภูมิปัญญาที่ป้องกันไม่ให้ปลวกกินเสาบ้านซึ่งทำด้วยไม้ การสร้างบ้านยังคงอาศัยการให้वानขอใช้แรงงานจากญาติ พี่น้องและเพื่อนบ้าน

ยุคที่ 3 ยุคการเปลี่ยนแปลง ประมาณปี พ.ศ. 2500- ปัจจุบัน การสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านนาพึงได้เปลี่ยนแปลงเป็นแบบของชาวอีสานทั่วไป คือบ้านไม้สองชั้นมุงด้วยสังกะสี หรือบ้านปูนมุงด้วยกระเบื้อง ห้องโถงโล่งไม่นิยมกันฝาบาน การกั้นห้องสมัยนั้นใช้ผ้ามา่านที่ทอมือทำด้วยฝ้ายทั้งผืน ในอดีตคนในครัวเรือนนิยมอยู่กันแบบครอบครัวใหญ่สมาชิกครอบครัวมีจำนวนมากประมาณครอบครัวละ 8-10 คนทำให้บ้านเรือนจะต้องมีลานบ้านขนาดใหญ่ไว้สำหรับนั่งพักผ่อนพูดคุยนั่งเล่นในเวลากลางวันและใช้เป็นที่สำหรับ นอนหลับในเวลากลางคืน มีใต้ถุนยกสูงให้พ้นจากพื้น เพื่อการป้องกันสัตว์เลื้อยคลานและไว้สำหรับเป็นสถานที่ใช้สอยในการเก็บสิ่งของ ที่นั่งเล่นเป็นที่เลี้ยงสัตว์เช่น โค กระบือ เสาบ้านทำมาจากไม้เนื้อแข็งบ้านของคุณตาชื่น ลาพึง สร้างไว้ตั้งแต่ปีพ.ศ.2513 สมัยนั้น ได้ร่วมสร้างกับเพื่อนบ้านและญาติพี่น้อง คุณตาชื่น ลาพึง เล่าว่าในสมัยนั้นสภาพทั่วไปเป็นป่ารกมีทางเดินและทางเกวียนผ่านบริเวณหน้าบ้าน เท่านั้น บ้านเรือนตั้งอยู่กระจัดกระจายเป็นหย่อม ๆ การที่จะก่อสร้างบ้านในสมัยนั้นจะต้องเตรียมหินไว้ให้ครบตามจำนวนเสาบาน และเสาบานนิยมใช้ไม้ท่อนกลมมาเจาะทำป่อง (การเจาะไม้เป็นรู) แล้วใช้ไม้ลิ่มตอกเพื่อความแน่นหนาและมั่นคง แต่ละบ้านจะมี การทำยุ่งฉางไว้สำหรับเก็บข้าวเปลือกโดยนิยมสร้างเล่าข้าว (ยุ่งฉาง)แยกจากตัวบ้านแต่ก็ยังมียังมีบ้านแบบบ้านนาพึงเดิมเหลืออยู่ในหมู่บ้านประมาณ 13 หลังและเมื่อความเจริญเข้ามาถึง ถนนสะดวกสบายคนในชุมชนรับเอาวัฒนธรรมการสร้างบ้านแบบคนอีสาน คือบ้านไม้สองชั้นมุงหลังคาสังกะสี บางคนก็สร้างแบบบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ให้เห็นในชนบททั่วไป คนที่มีฐานะดีก็สร้างหลังใหญ่ตามกำลัง

ภาพประกอบที่ 3 บ้านคุณตาจีน ลาพิง หมู่ที่ 1 ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
สร้างเมื่อ 2513

ประวัติบ้านนาพิง

หมู่ที่ 1 ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2050 ได้มีคนกลุ่มหนึ่งโดยการนำของเพียรราชา เป็นหัวหน้าผู้นำได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านนาพิงปัจจุบัน ซึ่งบริเวณที่ตั้งประกอบไปด้วยต้นไม้ใหญ่ ด้านหนึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า ต้นพิง และประกอบกับบริเวณมีแม่น้ำสายหนึ่ง เรียกกันว่า ลำน้ำพิง จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านน้ำพิง และชนกลุ่มนี้โดยการนำของเพียรราชาเป็นผู้นำในการปกครองหมู่บ้านในสมัยนั้นและได้ปกครองถึง พ.ศ. เท่าไรไม่ปรากฏ และได้มีผู้ปกครองหมู่บ้านต่อมาจากเพียรราชาตามลำดับดังต่อไปนี้

1. เพียรราชา
2. เพียรแสนยศ
3. เพียรปัญญา(ต้นกำเนิดสกุลยศปัญญา)
4. ชุนแข็ง
5. ชุนยกบัตร
6. ปลัดดู่
7. หลวงจู
8. อินทวงศ์
9. นายเฒ่า(เป็นกำนันคนแรกของตำบลน้ำพิง)
10. ชุนอาจ

จากการปกครองที่ผ่านมาได้เข้าการปกครองกับเมืองแก่นท้าว ปัจจุบันเมืองแก่นท้าวอยู่ที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2482 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองมาขึ้นกับ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมีผู้ปกครอง ตามลำดับดังนี้

1. นายตัน ยศปัญญา เป็นกำนันถึง พ.ศ. 2524
2. นายแล่น กมลรัตน์ ขึ้นการปกครองกับอำเภอนาแห้ว

3. นายสุพจน์ ยศปัญญา
4. นายทรงศักดิ์ ยศปัญญา
5. นางสุมาลี โคล์ กำนันตำบลน้ำพิงคนปัจจุบัน อยู่หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำพิง (เป็นผู้นำตำบลน้ำพิง และผู้นำบ้านเกลี้ยง หมู่ที่ 5)

จากนั้นบ้านนาพิงได้มีผู้ปกครองต่อนายสุพจน์ ยศปัญญา ดังนี้

1. นายอภิชาติ ยศปัญญา
2. นายวุฒิชัย สีหะวงศ์
3. นายสกุล ยศปัญญา (เป็นผู้ปกครองหมู่บ้าน 2 สมัยติดต่อกัน) จนถึง พ.ศ. 2552
4. นายเกรียงไกร พรหมเวียง ผู้ใหญ่บ้านนาพิง ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาทำให้ทีมวิจัยรวบรวมนามสกุลของคนในชุมชนได้แก่ ยศปัญญา กมลรัตน์ สีหะวงศ์ สุขเสริม อินแปลง จันดาหาร พรหมใจ พรหมเวียง กันธู สุวรรณชาติ นนทะโคตร บุญพรหม แพงศรี

จากการสอบถาม นายอำนาจ อินแปลง เกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน สรุปได้ดังนี้ หมู่บ้านนาพิงได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2515-2526 ได้มีความเคลื่อนไหวของผกค.ในพื้นที่บ้านนาพิง มีทั้งชุมมวชนสัมพันธ์เข้ามาชักชวนชาวบ้านเข้าร่วมอุดมการณ์(แนวร่วม) โดยมาพูดคุยชักจูงชาวบ้าน มีการร้องรำทำเพลง สร้างความเป็นกันเองอย่างสนุกสนาน เป็นแนวเพลงเพื่อชีวิต เช่นเพลง เปิบข้าว คำลง คนกับควาย ฯลฯ หาแนวร่วมเพื่อไปเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และแนวร่วมส่งเสบียง จะออกมาทำกิจกรรมอยู่ที่อนามัยบ้านนาพิง(รพสต.นาพิง)อยู่บ่อยๆซึ่งมีฐานปฏิบัติการอยู่ที่ภูซัด ต่อมามีการสู้รบกันถึงขั้นแตกหัก ผกค.เข้ามาบดขยี้มารวมกันที่ โรงเรียนบ้านนาตาล เมื่อ พ.ศ. 2525 และเป็นการหมดยุค ผกค. ในพื้นที่ตำบลนาพิง สิ่งที่เหลืออยู่ในความทรงจำของคนในสมัยนั้นก็คือ กิจกรรมร่ายวงคอมมิวนิสต์ที่สร้างความสนุกสนานให้ชาวบ้านจนถึงปัจจุบันหลุมหลบภัยที่สร้างขึ้นในชุมชนบ้านนาพิงมีไว้สำหรับให้คนในชุมชนหลบภัยสงครามการสู้รบกันมีอยู่ 2 แห่ง คือ 1. ที่ข้างวัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิงปัจจุบันไม่มีแล้วเพราะได้ก่อสร้างเมรุเผาศพแล้ว 2 ที่โรงเรียนชุมชนบ้านนาพิงปัจจุบันก็ยังคงอยู่

ภาพประกอบที่ 4 หลุมหลบภัยที่โรงเรียนบ้านนาพึง

ปัจจุบันบ้านน้ำพึง หมู่ที่ 1 ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของ อำเภอนาแห้วอยู่ห่างจากที่ว่าการ อำเภอนาแห้วมาตามถนนด่านซ้าย-เหมืองแพร่ ระยะทาง 7 กิโลเมตร อาณาเขตติดต่อดังนี้
 ทิศเหนือติดต่อกับบ้านนาท่อน หมู่ที่ 4 ตำบลนาพึง
 ทิศใต้ติดต่อกับนาจาน หมู่ที่ 2 ตำบลนาพึง
 ทิศตะวันออกติดต่อกับนาพระ หมู่ที่ 3 ตำบลนาพึง
 ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตป่าสงวนแห่งชาติ
 มีที่ดินทำกินทั้งหมด 320 ไร่ แบ่งออกเป็นที่นา 120 ไร่ ที่ไร่ 200 ไร่ ประชากร
 ทั้งหมด 421 คน แบ่งเป็นชาย 186 คน หญิง 226 คน (ข้อมูลสำรวจปี พ.ศ.2561)

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของบ้านนาพึง เป็นภูเขาชันสูงกว่ระดับน้ำทะเล 900 เมตร ที่ราบ
 เหมาะสำหรับการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยง
 สัตว์โดยอาศัยแม่น้ำพึงเป็นแหล่งน้ำในการทำนาและเพาะปลูก

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะอากาศเป็นแบบมรสุม 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน
- ฤดูฝน
- ฤดูหนาว

การปกครอง

ปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีกำนัน , ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในการปกครองและมี
 องค์การบริหารส่วนตำบลนาพึงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพความเป็นอยู่ต่างๆของ

ประชาชนตั้งแต่เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2542 เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์

การศึกษาและศาสนา

บ้านน้ำพิงหมู่ที่ 1 ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ 100% และส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 80% จบการศึกษาภาคบังคับ มีโรงเรียนชุมชนบ้านนาพิงเป็นโรงเรียนขยายโอกาส 1 แห่ง

การสาธารณสุข

มีสถานอนามัยประจำตำบล (ตั้งอยู่บ้านนาพิง)

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

1. โรงเรียนชุมชนบ้านนาพิง
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาพิง
3. องค์การบริหารส่วนตำบลนาพิง
4. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาพิง
5. วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง
6. สนามกีฬาหญ้าเทียม
7. ร้านค้า 2 ร้าน
8. ร้านอาหาร 2 ร้าน
9. ที่พักกลุ่มโฮมสเตย์ ตำบลนาพิง จำนวน 6 หลัง

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ดิน ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เป็นพื้นที่ทำการเกษตร
1. แหล่งน้ำ มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำหูล ลำน้ำพิง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ บ่อน้ำตื้น บ่อบาดาล ฝาย ประปาหมู่บ้าน
2. ป่าชุมชนบ้านนาพิง หมู่ที่ 1 เป็นป่าชุมชนที่คงความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของคนในชุมชน ได้แก่ เห็ดโคน เห็ดโคนน้อย หน่อไม้ ฯลฯ
3. สัตว์ป่า ในอดีตมีสัตว์ป่าที่พบ เช่น เสือ เก้ง กวาง กระทิงป่า กระต่าย หมูป่า ตะกวด (แลน) ลิง (วอก) กระรอก ไก่ป่า หมู นก นกน้ำจืด ฯลฯ อาศัยอยู่ชุกชุม ปัจจุบันสัตว์ป่า เหลือน้อยลงเนื่องจากพื้นที่ป่าถูกแผ้วถางเพื่อใช้ประโยชน์ ที่พบในปัจจุบัน ได้แก่ หมูป่า ตะกวด (แลน) ลิง วอก กระรอก ไก่ป่า เป็นต้น
4. ผลไม้ป่าบ้านนาพิง บักแพน ลูกหว้า ลูกขี้ข่อง ไซ ลูกห้าอ่าว ลูกค้อ ลูกค้อส้ม
5. ผลไม้บ้านนาพิงเงาะ มะพร้าว ส้ม ส้มโอ มะนาว พักทอง พักหอม มะไฟ มะกรูด

6. เห็ดป่าบ้านนาพืง เห็ดไค เห็ดละโงก เห็ดหน้าแดง เห็ดถ่านไฟ เห็ดก่อ เห็ดแป้ง เห็ดเผาะ เห็ดโคน เห็ดหูหนู เห็ดบดป่า
7. ต้นไม้เขตบ้านนาพืง ต้นพืง ต้นโพธิ์ ต้นตะเคียน ประดู่ ต้นชิงชัน ต้นก่อ ต้นชาด ต้นฮ้าง ต้นโฮ ต้นเปย ต้นกะยอม ต้นกะแซง ต้นจั่ว ต้นตัว ต้นตีเป็ด ต้นมะม่วง ต้นค้ายไซ้ ต้นจำปา ต้นหว้า ต้นแพน ต้นคูณ ต้นซ้อ ต้นเป้า ต้นส้มป่อย
8. สมุนไพรเขตบ้านนาพืง กระจายดำ หวานหอม หวานข้มดลูก หวานไพร ห้วยข้าวเย็น โดไม่รู้ล้ม รางจืด หวานรืแพร ขมิ้น
9. สัตว์น้ำบ้านนาพืง กบนา กบหมื่น กบหอม แงด แอ้ว หย่ากาบ
10. เห็ดบ้านนาพืง เห็ดคล้าย เห็ดบักโคด เห็ดเขียว เห็ดบักน้ำ เห็ดซา เห็ดหมื่น เห็ดตาปาด
11. ปูบ้านนาพืง ปูนา ปูคั่ง ปูขี้ก่า ปูนิม
12. ปูอยู่ป่าบ้านนาพืง ปูหิน
13. ปลาบ้านนาพืง ปลาเพ้า ปลาจาด ปลากั้ง ปลานิล ปลาไน ปลาตะเพียน ปลาช่อน ปลาปากหางแดง ปลาบู่ ปลาพัน ปลาตุก ปลากระดี่ ปลากัด ปลาชีว ปลาไหล ปลานวลจันทร์
14. ภูบ้านนาพืง ภูน้อย ภูคู่ ภูหินตั้งบาตร ภูหินแบ่น ภูหนองบักหล้า ภูชะนา ภูชำเตย ภูหินหมอน
15. ลำห้วยบ้านนาพืง ลำห้วยโป่งค่าง ลำห้วยหนองบักหล้า ลำห้วยชะนา ลำห้วยชำเตย ลำห้วยหัง ลำห้วยอีแหลว ลำห้วยแก่งผึ้ง ลำห้วยเตย ลำห้วยซึก ลำห้วยยาง ลำห้วยแฮด ลำห้วยนาหว้า
16. หญ้าบ้านนาพืง หญ้าคา หญ้าผักควาย หญ้าควัก หญ้าคอมมิวนิตส์
17. ดอกไม้บ้านนาพืง ดอกหางนกยูง ดอกจำปา ดอกคูณ ดอกมะลิ ดอกเข็ม ดอกผึ้ง ดอกจั่ว ดอกจาน
18. นาบ้านนาพืง นาพืง นาฝือถ้ำ นาแฝก นาซึก นาแท่น นาร่องเปื่อย นาน้อย อำเภอนาฝือ นาชำ นาบอน นากลาง นาโป่งหนอง นาแม่ราย นาหิน นาหว้า นาร่องกวาง
19. ผาบ้านนาพืง ผาแม่เรนผากับแก้ว
20. สระน้ำบ้านนาพืง สระแดง สระดำ สระหัวนาร่องเปื่อย
21. ตอบ้านนาพืง ตอหัวเสือ ต่อม่อน ตอแดง ตอขี้แบ้ ตอโกน
22. แตนบ้านนาพืง แตนขาชั้น แตนขี้หมา แตนเกี้ยว แตนโฮม
23. งูบ้านนาพืง งูสิง งูสา งูเขียว งูเห่า งูเหลือม งูดิน งูก้านป่อง งูแสงอาทิตย์ งูคอแดง งูเทวดา งูหลาม

อาหารท้องถิ่น

อาหารของชุมชนบ้านนาพิง ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารพื้นเมืองที่เป็นมรดกตกทอดกันมา ตั้งแต่สมัยของปู่ ย่า ตา ยาย ที่ได้ทำอาหารต่าง ๆ ดังนี้ แกงคั่ว ข้าวหลามน้ำพริก แกงหน่อไม้ ยำผักต่าง ๆ นึ่งผัก ลาบ หมก

1. อาหารประเภทหลาม มีหลายเมนู เช่น หลามปลา หลามกบ หลามหอย หลามไก่
2. อาหารประเภทข้าว มีหลายเมนู เช่น ข้าวกบ ข้าวปลา ข้าวปู ข้าวหอย ข้าวเห็ด
3. อาหารประเภทแกง มีหลายเมนู เช่น แกงหน่อไม้ แกงบอน แกงเห็ดแกงหนั๋ง แกงหัวปลีใส่ไก่ แกงขี้เหล็กแกงขนุนแกงหอย
4. อาหารประเภทแจ่ว มีหลายเมนู เช่น ไก่แจ่ว แกงแจ่วพริก แจ่วหนามพะหย่า แจ่วเห็ดโค ไค แจ่วดำแจ่วส้ม แจ่วกบ แจ่วปลา แจ่วเห็ด
5. อาหารประเภทเอาะ มีหลายเมนู เช่น เอาะไก่ เอาะกบ เอาะหอย
6. อาหารประเภทเมี่ยง มีหลายเมนู เช่น เมี่ยงชิงหรือเมี่ยงทูน เมี่ยงไค้น
7. อาหารประเภทซูป มีหลายเมนู เช่น ซูปผักกูด ซูปหน่อข้าวอ่อนผักชะอม ซูปหน่อไม้ซูปขนุน
8. อาหารประเภทยำ มีหลายเมนู เช่น ยำผักรวม ยำดอกมะละกอ
9. อาหารประเภทนึ่ง มีหลายเมนู เช่น นึ่งผักกูด ผักดอกเข็ม นึ่งขึ้น่น่า
10. อาหารประเภทอั่ว มีหลายเมนู เช่น อั่วกบ อั่วหมูอั่วปลาอั่วปู
11. อาหารประเภทลาบ มีหลายเมนู เช่น ลาบปลา ลาบไก่ ลาบหมู ลาบเทา
12. อาหารประเภทปิ้ง / ย่าง มีหลายเมนู เช่น ปิ้งไก่บ้าน ปิ้งปลา ปิ้งเห็ด ปิ้งเนื้อ ปิ้งหมู

11. อาหารประเภทส้มตำ มีหลายเมนู เช่น ส้มตำน้ำผักสะทอน ส้มตำปลาร้า ตำมะยม ตำมะขาม ตำกล้วย

13. อาหารประเภทปาม มีหลายเมนู เช่นปามไข่

พืชผักที่นำมาปรุงอาหารนั้นส่วนมากจะไดจากการปลูกไว้รับประทานเอง ในครัวเรือน ปลูกไว้ตามบริเวณบ้านหัวไร่ปลายนาหรือเป็นพืชผักที่มีตามฤดูกาลต่าง ๆ เช่น หน่อไม้ เห็ดป่า ผักกูด ผักไผ่ ผักหนาว ยอดผัก มะรุม รวมถึง ไข่มดแดง แมลงและสัตว์ป่าต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่ นิยมรับประทานเพราะเป็นอาหารหากินที่หาได้ยาก จะมีเฉพาะตามฤดูกาลเท่านั้น เช่น อึ่ง กระรอก ตะกวด หมูป่า ไก่ป่า นกต่าง ๆ ในช่วงปีพ.ศ. 2460 มีอาหารแบบคนท้องถิ่นที่ได้รับมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษที่ได้ทำเลี้ยงดูครอบครัวต่อ ๆ กันมาอาหารของชุมชนบ้านนาพิง ดังนี้หมกหอยก แกงบอน หลามไก่ หลามปลา หลามหอย หลามกระรอก ต้มปลาช่อน แกงขนุน ซูปหน่อไม้ ซูปผักกูด ได้มีการทำอาหารหวานพื้นถิ่น เช่น ข้าวแตงกา ขนมหั่น (ขนมจีนน้ำยาปู) ขนมหั่นต้มผัด ข้าวต้มหัวหงอก อุพิกทอง ขนมหั่น ขนมหก กล้วยบวชชี ฯลฯ สำหรับไว้รับประทานในครอบครัว และในงานต่าง ๆ ในหมู่บ้านซึ่งในอดีตนั้นไม่มีการซื้อการขาย แต่จะเป็นการทำกินกันเอง และมีการแบ่งปันกันให้กับญาติพี่น้องรวมถึงคนบ้านใกล้เคียงกันมาโดยตลอดจึงทำให้คนในยุค

ก่อนนั้น อยู่กันด้วยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยความรัก ความสามัคคี จากการได้ไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชน บ้านนาพึง สามารถแยกประเภทอาหารได้ ดังนี้

- 1) ประเภทอาหารคาว
- 2) ประเภทอาหารหวาน
- 3) ประเภทอาหารว่าง

นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งประเภทของอาหารได้ตามฤดูกาล ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งได้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบันได้ ดังนี้

อาหารที่เป็นสิริมงคลต่อการดำเนินชีวิต ในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานบวชพระ จะนิยมทำอาหารที่มีชื่อดังนี้ แกงขนุน เพราะเชื่อว่าจะทำให้ครอบครัวมีคนอุดมหนุนค้ำชู มีความเจริญรุ่งเรือง ลาบประเภทต่าง ๆ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตจะมีแต่โชคความมั่งมีร่ำรวยเงินทอง **อาหารที่ไม่นิยมแกลงในงานอวมงคล (งานศพ)** จะไม่นิยมทำอาหารดังนี้ ผักประเภทที่เป็นเครือ อาหารประเภทเส้น เพราะเชื่อว่าจะทำให้ผู้ตายยังมีเหยื่อใยต่อญาติ พี่น้องและเชื่อว่าจะทำให้ญาติพี่น้องต้องมีอันเป็นไป ด้วยเหตุผลต่าง ๆ แกงบอน เพราะเชื่อว่าถ้าคนที่พูดจาไม่ดีแกลงจะทำให้กินแล้วคัน ปากคันปากบอน ให้ร้ายคนอื่นจึงไม่นิยมแกลงในการอวมงคล แต่ปัจจุบันเพื่อความสะดวกในการทำอาหารเพื่อเลี้ยงแขกในงานจึงจำเป็นต้องละเว้นไปบ้าง

อาหารตามช่วงประเพณี คืออาหารที่นิยมทำกันเป็นส่วนมากในประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีงานบุญ นิยมทำเมี่ยงชิงเมี่ยงทูน

อาหารตามฤดูกาล คืออาหารที่นำพืช ผัก สมุนไพร รวมถึงสัตว์ป่าต่าง ๆ ที่มี ตามฤดูกาลนั้น ๆ ได้แก่ แกงผักหวานป่าใส่ไข่ต้มแดง (ใส่ไข่ต้มแดง) แกงเห็ดป่าต่าง ๆ แกงเห็ดเผาะ แกงเห็ดโคน ข้าวกบ เอาะกบ เอาะเขียด แก้วกบ แก้วปลา ต้มส้มอึ่งใส่ใบมะขามอ่อน อึ่งย่าง ยำหน่อไม้ ยำผักรวม แก้วส้มผักแว่นใบบัวบกก้านจองผักอี่เปะ ข้าวฮาวก แก้วจินาย(จิ้งหรีด) คั่วเมงเมา ฯลฯ ในหนึ่งปีจะมีให้กินเพียงฤดูกาลเดียวเท่านั้น และการออกดอกออกผลของแต่ละปี ก็จะออกมาน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับความชื้นของอากาศหรือขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ผู้ที่สนใจที่จะหารับประทานอาหารตามฤดูกาลสามารถเลือกซื้อหรือต้องการ มาหาดด้วยตนเองสามารถดูรายละเอียดได้ดังนี้

ช่วงฤดูร้อน (ฤดูแล้ง) ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคมของทุกปี พืช ผัก สมุนไพร รวมถึงสัตว์ป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติจะออกในช่วงนี้ได้แก่ ยอดชะอม ข้าวอ่อน ไข่ต้มแดง

ช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือน กรกฎาคม - กันยายนของทุกปี ในช่วงฤดูกาลนี้จะมีพืชผัก สมุนไพร รวมถึงสัตว์ป่า ออกในช่วงฤดูกาลนี้ได้แก่ หน่อไม้ต่าง ๆ เช่น หน่อไม้ค้าย (หน่อไม้ไร่) หน่อไม้สีก หน่อไม้ฮวก (หน่อไม้ลาวก) มีเห็ดหน้าแดง เห็ดโค เห็ดเครื่อง เห็ดโค มีปู ปลา กุ้งฝอย อึ่ง หอยขม และประมาณปลายเดือนกันยายน - ตุลาคมทุกปีจะมีเห็ดโคนออกมากในช่วงฤดูกาลนี้

ช่วงฤดูหนาว ระหว่างเดือน ตุลาคม - มกราคม ทุกปี ช่วงนี้จะมีพืชผักที่ชาวบ้านปลูกไว้ในช่วงหน้าหนาว เช่น กะหล่ำปลี ผักกาด ผักชี ผักหอม กระเทียม หัวหอม ผักขอมดอก (กวาดตุงดอก) ผักพริก(ผักชีหูด) กระน้ำ

การถนอมอาหาร เป็นวิธีการที่ถ่ายทอดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งสำคัญในการถนอมอาหารนั้น ที่ขาดไม่ได้คือ เกลือ ข้าวเหนียวหนึ่ง กระเทียม ที่จะนำมาหมักดอง จะต้องใช้เกลือสินเทา เพราะในพื้นที่จะบริโภคเกลือที่ตนเองซึ่งแต่ก่อนจะมีบ่อเกลืออยู่ที่บ้านกลางและบ้านเหมืองแพร่เนื่องจากการตันเกลือสมัยนี้ไม่นิยมทำกันจึงได้นำเข้ามาจากประเทศลาวและพ่อค้ารถเร่นำมาขาย การหมักดองหรือการถนอมอาหารนั้น ก็เพื่อต้องการเก็บรักษาพืช ผัก เห็ด รวมถึงสัตว์ต่าง ๆ เช่น ปลา ปู อึ่ง ไข่รับประทานได้นาน ๆ โดยใช้วิธีการถนอมอาหาร ได้แก่ ปลาร้า ปลาจ่อม ส้มขี้ปลา ปลาย่าง ปลาเกลือ ปลาต้ม ผักเสี้ยนดอง หน่อไม้ดอง มะม่วงดอง มะขามดอง มะยมดอง กระถ่อนดอง ฯลฯ

วัฒนธรรมการกินอีกอย่างหนึ่งของชุมชนคือ การกินน้ำผักสะทอน เป็นวิถีชาวบ้านที่สืบทอดกันมาแต่โบราณเนื่องจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านนาพิงอยู่ที่สูงไม่มีแหล่งน้ำใหญ่ที่จะนำปลามาหมักเป็นปลาร้าได้บรรพบุรุษได้สืบทอดภูมิปัญญาการทำน้ำผักสะทอนไว้ใช้เป็นเครื่องปรุงรสแทนซอสปรุงรสเก็บไว้ทานได้ตลอดทั้งปี น้ำผักสะทอนเป็นอาหารเฉพาะถิ่นที่หากินได้เฉพาะอำเภอกู่เรือ ด่านซ้ายและนาแห้วเท่านั้น กลุ่มวิจัยนาพิงได้ศึกษาและขอเสนอกรรมวิธีการทำน้ำผักสะทอนได้ดังนี้

ต้นสะทอน

ลักษณะ

ต้นสะทอน เป็นพันธุ์ไม้ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่มีอายุยืนนานหลายร้อยปี เป็นพืชตระกูลถั่วชนิดไม่ยืนต้น ใบเลี้ยงคู่ ลักษณะของต้นช่วงอายุอ่อนจะมีสีขาว ต้นแก่จะมีสีเขียว ใบมนเรียวยาวปลายแหลม ใบอ่อนจะมีสีเหลือง ใบแก่มีสีเขียวเข้ม ดอกมีสีขาวอมม่วง ผักของต้นสะทอนจะมีสีน้ำตาล มีขนเล็กน้อยลักษณะคล้ายถั่วแปบ แต่ละฝักมีเมล็ดประมาณ 2-3 เมล็ด มักขึ้นเองตามธรรมชาติบริเวณเชิงเขา แต่สามารถขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ดและรากปักชำ โดยจะแตกใบอ่อนในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงเดือนเมษายน ซึ่งชาวบ้านนิยมนำใบอ่อนมาหมักเป็นน้ำปรุงรส เพราะมีรสชาติดีกว่าใช้ใบแก่ ส่วนมากต้นสะทอนจะขึ้นบริเวณดินร่วนปนทราย ผักสะทอนแบ่งเป็น 3 ชนิด คือ สะทอนจั้น สะทอนจาน และสะทอนวัว

ชื่อทางวิทยาศาสตร์

Millettia utilis Dunn. วงศ์ PAPILIONACEAE (ศ.ดร.เต็ม สมิตินันท์, 2544)

คุณค่าทางโภชนาการ

ผักสะทอนมีคุณสมบัติมากมาย อาทิ ป้องกันโรคท้องอืด ท้องเฟ้อ ป้องกันพยาธิ แก้กษัยเส้น กษัยลม ซึ่งหากนำมาแปรรูปเป็นน้ำปรุงรสผักสะทอนแล้วจะมีกรดอะมิโนที่จำเป็นต่อร่างกาย ได้แก่ ไโอโซลูซีน อาร์จินีน ลูซีน โลซีน เมไทโอนีน เพนิลอะลานีน ธรีโอนีน ทริปโตเฟน วาลีน ฮีสทิดีน เป็นต้นที่มหาวิทยาลัยมหิดล ยังมีผลวิจัยอีกว่าผักสะทอนนั้น มีสารกันบูดอยู่ใน

ตัวอย่างเอง มีการทดลองโดยเอาไปใส่ในน้ำพริกแจ่วด้า ช่วยยืดอายุน้ำพริกอย่างน้อย 6 เดือน โดยไม่ขึ้นรา ไม่มีเสีย และสารที่ว่ามีก็ไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายอีกด้วย เป็นต้น

ในการทำน้ำผักสะทอนชาวบ้านจะเก็บยอดผักสะทอน(ไม้แก่และไม่อ่อนจนเกินไป)แล้วนำมาตำด้วยครกมอง(ครกกระเดื่อง)แล้วนำไปแช่ไว้ในโอ่งน้ำใส่น้ำพอท่วมไม่ให้ถูกแสงแดด จำนวน 2-3 คั้นแล้วแต่ชอบถ้าแช่ไว้หลายคั้นจะมีกลิ่นเหม็นมากขึ้นเมื่อแช่ได้ 2-3 คั้นแล้วคั้นกรองเอาแต่น้ำนำไปต้มด้วยความร้อนจากเริ่มแรกน้ำเป็นสีเหลือง เพื่อให้ได้น้ำผักสะทอนที่เข้มข้นเคี้ยวจนน้ำงวดจะกลายเป็นสีน้ำตาลออกสีดำในระหว่างที่ต้มต้องคอยใช้ตะแกรงไม้ที่ทำขึ้นเองซ้อนฟองออกตลอดเพื่อไม่ให้มีตะกอนขุ่นเมื่อเคี้ยวจนได้น้ำผักสะทอนที่มีรสชาติ ที่พอใจแล้วยกลงรอให้เย็นเก็บใส่ขวดไว้รับประทานเป็นเครื่องปรุงรส ชาวบ้านนาพึงนิยมนำมาใส่ส้มตำ หลาม ข้าว น้ำจิ้มเมี่ยงค้อนและทำแจ่วด้า น้ำผักสะทอน

สรรพคุณและประโยชน์

น้ำผักสะทอนป้องกันโรคท้องอืด ป้องกันพยาธิ แก้กกระส่ายเส้น และในใบสะทอนยังมีสารกันบูดธรรมชาติ

ภาพประกอบที่ 5 แสดงใบต้นผักสะทอน

ภาพประกอบที่ 6 แสดงการทำน้ำผักสะทอน

ภาพประกอบที่ 7 แสดงน้ำปลาร้า

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยบ้านนาจะขอแนะนำอาหาร คาว อาหารหวานและอาหารว่าง ของชุมชนบ้านนา ดังนี้

1.1 แจ่วคั่วปลาร้า

ส่วนประกอบ

1. พริกแห้งคั่ว
2. กระเทียม
3. เกลือ
4. น้ำปลา
5. ผงชูรส

วิธีทำ

ในการทำแจ่วคั่ว มีวิธีการแจ่วทำดังนี้ นำพริกป่นคั่วพหอมโขลกใส่กับกระเทียม ใส่เกลือ น้ำปลา น้ำปลาร้า ผงชูรส(ใส่หรือไม่ใส่ก็ได้) ลงไป โขลกส่วนผสมจนเป็นเนื้อเดียวกันและมีความเหนียวข้น ตักใส่กระปุกไว้รับประทานได้นาน

สรรพคุณและประโยชน์

น้ำพริกช่วย กระตุ้นการทำงานของกระเพาะอาหาร ทำให้ระบบการย่อยอาหารดีขึ้น ช่วยเจริญอาหาร บำรุงธาตุ ขับเหงื่อ ขับลม ขับเสมหะ แก้อาเจียน ลดความดันโลหิต ช่วยให้ระบบการไหลเวียนโลหิตดี ลดอาการบวม แก้ไขข้ออักเสบ

ภาพประกอบที่ 8 แสดงแจ่วค้ำน้ำผักสะทอน

1.2 เมี่ยงค้ำน้ำผักสะทอน

ส่วนประกอบ

1. ถั่วลิสงที่คั่ว	2. หอมแดงสด
3. กระเทียม	4. ต้นตะไคร้
5. มะเขือพวง	6. พริกสด
7. มะเขือขื่น	8. ข่า
9. จิง	10. ใบส้มกุ่มและใบชะพลู
11. มะเขือส้ม/มะนาว	

ส่วนประกอบน้ำเมี่ยง

1. น้ำผักสะทอน
2. เกลือ
3. ผงชูรส

วิธีทำ

1. หั่น หอมแดง กระเทียม ตะไคร้ ข่า จิง พริกสด เป็นชิ้นเล็กๆแล้วนำมาวางเรียงใส่ถาดแยกส่วนเพื่อสะดวกในการจับใส่ใบห่อ นำใบผักมาล้างให้สะอาด เพื่อเอาไว้ห่อสมุนไพร พร้อมเสิร์ฟ

วิธีทำน้ำเมี่ยง

1. เทน้ำผักสะทอนใส่ถ้วย เติมเกลือ ใส่ผงชูรส(ใส่ก้อได้ไม่ใส่ก้อได้) ชิมรสออกเค็มเล็กน้อย

การรับประทานเป็นอาหารทานเล่นหรือของว่างแต่คนในชุมชนจะนิยมกินพร้อมข้าวเหนียว โดยการเอาใบเมี่ยงหรือใบส้มกุ่มมาห่อเครื่องเคียงที่เตรียมไว้ทุกอย่าง ใช้ช้อนตักน้ำผักสะทอนใส่ลงไปพร้อมรับประทานทีละคำ

สรรพคุณและประโยชน์

การทานเมี่ยงโคนนี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นมารับประทานแก้
ท้องอืด ท้องเฟ้อ เป็นยาขับลม

ภาพประกอบที่ 9 แสดงเมี่ยงโคนน้ำผักสะทอน

1.3 ส้มตำน้ำผักสะทอน

ส้มตำน้ำผักสะทอนเป็นอาหารที่มีเฉพาะถิ่น จะหากินได้ในเขต อำเภอกูเรือ ตำบล
ซ้าย นาแหว เท่านั้นการตำส้มตำน้ำผักสะทอนของคนในชุมชนนิยมตำใส่ขิงแก่จะได้กลิ่นหอมของ
ขิง

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) มะละกอดิบ
- 2) มะเขือเครือ(มะเขือเทศส้ม)
- 3) ขิง
- 4) พริกแห้ง
- 5) มะนาว
- 6) น้ำปลา
- 7) เกลือ
- 8) น้ำตาล
- 9) ผงชูรส

วิธีทำ

สับมะละกอให้เป็นเส้นเล็กๆ ตำพริกแห้งใส่กับขิงใส่เกลือ ตามด้วยมะเขือเทศส้ม น้ำผัก
สะทอน น้ำปลา มะนาว น้ำตาลผงชูรส ตำให้เข้ากันใส่มะละกอสับชิมรสตามชอบ เคล็ดลับ
ส้มตำแบบโบราณนี้ไม่นิยมใส่น้ำตาลเส้นมะละกอเล็กๆ

สรรพคุณและประโยชน์

ส้มตำน้ำผักสะทอน มีส่วนประกอบหลัก ๆ ได้แก่ มะละกอ มะเขือเทศ พริกขี้หนูสด กระเทียม น้ำ
ผักสะทอน น้ำตาลปีบ มะนาว น้ำปลา ซึ่งล้วนมีสรรพคุณทางสมุนไพรไทยแทบทั้งสิ้น มะละกอ มี

วิตามินซี แคลเซียม ฟอสฟอรัส และเหล็ก ช่วยป้องกันและรักษาโรคหวัด โรคเลือดออกตามไรฟัน และไข้หวัดใหญ่ ช่วยไม่ให้แก่ก่อนวัย ทำให้กระดูกและฟันแข็งแรง และเป็นยาระบายอ่อน ๆ น้ำผัก สะทอน ป้องกันโรคท้องอืด ป้องกันพยาธิ แก้กษัยเส้น และในใบสะทอนยังมีสารกันบูดธรรมชาติ มะเขือเทศสีดา มีสารต้านอนุมูลอิสระ ช่วยชะลอความชรา พริกขี้หนูสด แก่ลมจุกเสียด แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ ขับผายลม ช่วยในการเจริญอาหาร ขับเหงื่อ กระเทียม ช่วยขับลม ขับเสมหะ ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ลดระดับไขมัน คอเลสเตอรอล และน้ำตาลในเลือด น้ำตาลปี๊บ มีวิตามิน เช่น แคลเซียม ฟอสฟอรัส ธาตุเหล็ก มะนาว มีฤทธิ์แก้ไอ ขับเสมหะ ช่วยย่อยอาหาร สกัดสารพิษ มีวิตามินซี และกรดซิตริก ช่วยให้หลอดเลือดแข็งทนทาน น้ำปลา เป็นแหล่งโปรตีนและกรดอะมิโน ถั่วฝักยาว ให้แร่ธาตุแคลเซียม ฟอสฟอรัส มีวิตามินซี มีกากใยอาหารที่สามารถละลายในน้ำได้ เป็นยาบำรุงไต และบำรุงกระดูกในช่วยลดคอเลสเตอรอล.

ภาพประกอบที่ 10 แสดงส้มตำน้ำผักสะทอน

1.4 เมี่ยงชิงเมี่ยงทูน

เป็นอาหารที่นิยมทำรับประทานในช่วงเทศกาลงานบุญเท่านั้นเพราะเป็นอาหารที่มีส่วนประกอบที่ย่างยากวิธีทำก็ยุ่งยากทำให้ใช้คนและเวลาทำมากจึงต้องทำเฉพาะงานบุญที่คนในชุมชนมาร่วมตัวกัน

ส่วนประกอบและวัตถุดิบ

1. หัวทูน
2. ชิง
3. ถั่วลิสงป่น
4. ต้นหอม
5. มะเขือเทศส้ม
6. น้ำผักสะทอน

7. เกลือ
8. น้ำปลา

วิธีทำ

สับพุงให้เป็นเส้นเล็กๆแล้วคั้นเอาน้ำพุงออกด้วยเกลือแล้วล้างให้หายเค็มถ้าไม่เอาออกจะคั้น ขิงซอยเป็นเส้นแล้วคั้นน้ำออกลดความเผ็ดของขิง นำขิงและพุงมาคนให้เข้ากันใส่ ถั่วลิสงป่นตามด้วยมะเขือเทศสับ น้ำปลา น้ำผักสะทอน เกลือ ชิมรสตามชอบใส่ต้นหอมพร้อมเสิร์ฟ

สรรพคุณและประโยชน์

ขิงเป็นยาขับลม แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ

หัวพุง หัวของบอน สรรพคุณเป็นยาระบาย ช่วยขับปัสสาวะ ห้ามเลือด รักษาฝี ช่วยขับน้ำมันของสตรี ช่วยลดความดันโลหิต

ภาพประกอบที่ 11 แสดงเมี่ยงขิงเมี่ยงพุง

1.5 หลามปลา

หลามปลาเป็นการประกอบอาหารของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ในการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นนำมาประกอบอาหาร เช่น ไข่ไม้ไผ่แทนหม้อ อาหารที่ปรุงจากไม้ไผ่จะมีกลิ่นหอมของไผ่นิยมทำกินในโอกาสที่คนในชุมชนไปหาปลาที่ลำห้วย(ลำน้ำหุ) ที่ทางไกลไม่มีหม้อในการประกอบอาหาร โดยมีวิธีการดังนี้

ส่วนประกอบ

1. ปลาแม่น้ำ เช่น ปลาจาด ปลากั้ง ปลาบู่ปลาช่อน ปลาดุก
2. แฉ่วดำน้ำผักสะทอน
3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ผักกูด, ผักหนาม
6. ผักชีลาว/ผักชีฝรั่ง
7. ขิง, ข่า

8. เกลือ/น้ำปลา
9. น้ำผักสะทอน
10. มะนาว/มะขามเปียก

ภาพประกอบที่ 12 แสดงหลามปลา

วิธีทำ

1. ครอบอกไม้ไฟ ต้องใช้ขนาดใหญ่สักหน่อย ยาวประมาณ 3 ฟุต เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 นิ้ว ปลายด้านหนึ่งให้ติดข้อไฟไว้เช่นเดิม ส่วนอีกด้านตัดเป็นปากฉลาม ประงันน้ำหลามโดยใส่แจ่วดำนํ้าผักสะทอน หัวหอม กระเทียม ชিং ข่า เกลือ น้ำปลา น้ำผักสะทอนรวมกันและผักต่างๆที่เตรียมไว้
2. ล้างปลาให้สะอาดแล้ว หั่นเป็นชิ้นๆ ล้างครอบอกไม้ไฟให้สะอาด ใส่ น้ำหลามที่ปรุงไว้ตามด้วยปลาลงไป พับใบตองเป็นก้อนปิดฝาด้านที่ตัดเป็นปากฉลาม หลามบนเตาไปเหมือนเผาข้าวหลาม
3. ใช้เวลา 10-20 นาที หลามปลาก็สุก ส่งกลิ่นหอมฟุ้ง เปิดฝาจุกใบตองมาเทใส่ถ้วย ชิมรสชาติ อยากรได้เปรี้ยวเค็มอย่างไร เติมน้ำที่หลังได้

1.6 หลามไก่

ส่วนประกอบ

1. ไก่บ้าน
2. แจ่วดำน้ำผักสะทอน
3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ผักกูด, ผักหนาม
6. ผักชีลาว/ผักชีฝรั่ง
7. ชিং, ข่า
8. เกลือ/น้ำปลา

9. น้ำผักสะทอน

10. มะนาว/มะขามเปียก

วิธีทำ

1. กระบอกไม้ไผ่ ต้องใช้ขนาดใหญ่สักหน่อย ยาวประมาณ 3 ฟุต เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 นิ้ว ปลายด้านหนึ่งให้ติดข้อไม้ไว้เช่นเดิม ส่วนอีกด้านตัดเป็นปากฉลาม ประุงน้ำหลาวโดยใส่ แฉ่ว คำน้ำผักสะทอน หัวหอม กระเทียม ชিং ข่า เกลือ น้ำปลา น้ำผักสะทอนรวมกันและผักต่างๆที่เตรียมไว้

2. ล้างไก่ให้สะอาดแล้วสับเป็นชิ้นๆ ล้างกระบอกไม้ไผ่ให้สะอาด ใส่ น้ำหลาวที่ประุงไว้ ตามด้วยไก่ลงไป พับใบตองเป็นก้อนปิดฝาด้านที่ตัดเป็นปากฉลาม หลามบนเตาไปเหมือนเผาข้าวหลาม

3. ใช้เวลา 20-30 นาที หลามไก่ก็สุก ส่งกลิ่นหอมพุ่ง เปิดฝาจุกใบตองมาเทใส่ถ้วย ชิมรสชาติ อยากได้เปรี้ยวเค็มอย่างไร เติมน้ำที่หลังได้

1.7 หลามกบ

ส่วนประกอบ

1. กบนา/กบภูเขา
2. แฉ่วคำน้ำผักสะทอน
3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ผักกูด, ผักหนาม
6. ผักชีลาว/ผักชีฝรั่ง
7. ชিং, ข่า
8. เกลือ/น้ำปลา
9. น้ำผักสะทอน
10. มะนาว/มะขามเปียก

วิธีทำ

1. กระบอกไม้ไผ่ ต้องใช้ขนาดใหญ่สักหน่อย ยาวประมาณ 3 ฟุต เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 นิ้ว ปลายด้านหนึ่งให้ติดข้อไม้ไว้เช่นเดิม ส่วนอีกด้านตัดเป็นปากฉลาม ประุงน้ำหลาวโดยใส่ แฉ่ว คำน้ำผักสะทอน หัวหอม กระเทียม ชিং ข่า เกลือ น้ำปลา น้ำผักสะทอนรวมกันและผักต่างๆที่เตรียมไว้

2. ล้างกบให้สะอาดแล้วสับเป็นชิ้นๆ ล้างกระบอกไม้ไผ่ให้สะอาด ใส่ น้ำหลาวที่ประุงไว้ ตามด้วยกบลงไป พับใบตองเป็นก้อนปิดฝาด้านที่ตัดเป็นปากฉลาม หลามบนเตาไปเหมือนเผาข้าวหลาม

3. ใช้เวลา 20-30 นาที หลามกบก็สุก ส่งกลิ่นหอมพุ่ง เปิดฝาจุกใบตองมาเทใส่ถ้วย ชิมรสชาติ อยากได้เปรี้ยวเค็มอย่างไร เติมน้ำที่หลังได้

1.8 หลามหอย

ส่วนประกอบ

1. หอย
2. แฉ่วคำน้ำผักสะทอน

3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ผักกูด, ผักหนาม
6. ผักชีลาว/ผักชีฝรั่ง
7. ชিং, ข่า
8. เกลือ/น้ำปลา
9. น้ำผักสะทอน

วิธีทำ

1. กระบอกล้างให้สะอาด ต้องใช้ขนาดใหญ่สักหน่อย ยาวประมาณ 3 ฟุต เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 นิ้ว ปลายด้านหนึ่งให้ติดข้อไฟไว้เช่นเดิม ส่วนอีกด้านตัดเป็นปากฉลาม ปรงน้ำหลาวโดยใส่ แฉ่ว คำน้าผักสะทอน หัวหอม กระเทียม ชিং ข่า เกลือ น้ำปลา น้ำผักสะทอนรวมกัน ใส่ปลา และ ผักต่างๆที่เตรียมไว้

2. ล้างหอยและตัดก้นหอยไว้สำหรับจับหอยได้ง่าย ล้างกระบอกล้างให้สะอาด ใส่ น้ำหาลาม ที่ปรงไว้ ตามด้วยหอยลงไป พักไว้บดองเป็นกอนปิดฝาด้านที่ตัดเป็นปากฉลาม หลามบนเทาไป เหมือนเผาข้าวหลาม

3. พอเดือด(ไม่ให้เดือดนานเกินไปจะทำให้หอยตัวเล็กจับไม่ออก) ให้ยกลงหลามหอยก็สุก ส่งกลิ่นหอมฟุ้ง เปิดฝาจุกใบตองมาเทใส่ถ้วย ชิมรสชาติ

1.9 ข้าวปลา

ข้าวปลาเป็นการประกอบอาหารของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ในการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น นำมาประกอบอาหาร โดยมีวิธีการดังนี้

ส่วนประกอบ

1. ปลาแม่น้ำ เช่น ปลาจาด ปลากั้ง ปลาบู่ปลาช่อน ปลาดุก
2. พริกสดย่างไฟ
3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ผักชีลาว/ผักชีฝรั่ง
6. ข่า
7. เกลือ/น้ำปลา
8. น้ำผักสะทอน

วิธีทำ

1. ล้างปลาให้สะอาดแล้ว หั่นเป็นชิ้นๆ เตรียมไว้โขลกพริกสดที่ย่างไฟแล้วใส่เกลือ หัวหอม กระเทียม ตังใส่หม้อ

2. ตังหม้อให้น้ำเดือด ใส่ข่า ใส่ปลาลงไปเมื่อสุกแล้ว ปรงรสด้วย เกลือ น้ำปลา น้ำผัก สะทอน ผงชูรส ใส่ผักชีลาว ผักชีฝรั่ง ชิมรสตามชอบยกลง

1.10 ข้าวไก่

ข้าวไก่เป็นการประกอบอาหารของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ในการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น นำมาประกอบอาหาร โดยมีวิธีการดังนี้

ส่วนประกอบ

1. ไก่บ้าน
2. พริกแห้ง
3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ผักชีลาว/ผักชีฝรั่ง
6. ข้าว
7. เกลือ/น้ำปลา
8. น้ำผักสะทอน
9. ผงชูรส

วิธีทำ

1. ล้างไก่ให้สะอาดนำไก่ไปต้มแล้วฉีกเป็นเส้นๆ เตรียมไว้โขลกพริกสดที่ย่างไฟแล้วใส่เกลือ หัวหอม กระเทียม ตักใส่หม้อ
2. ตั้งหม้อให้น้ำเดือด ใส่ข้าว ใส่พริก ใส่ไก่ลงไป ปรงรสด้วย เกลือ น้ำปลา น้ำผักสะทอน ผงชูรส ใส่ผักชีลาว ผักชีฝรั่ง ชิมรสตามชอบยกลง

1.11 ข้าวกบ

ส่วนประกอบ

1. กบนา/กบภูเขา
2. พริกสดย่างไปหรือพริกแห้ง
3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ผักชีลาว/ผักชีฝรั่ง
6. ข้าว
7. เกลือ/น้ำปลา
8. น้ำผักสะทอน

วิธีทำ

1. ล้างกบให้สะอาดเอาเครื่องในออกให้หมด นำกบไปต้มแล้วใช้ครกตำให้แหลกไม่ต้องละเอียดมาก เตรียมไว้โขลกพริกสดที่ย่างไฟแล้วใส่เกลือ หัวหอม กระเทียม ตักใส่หม้อ
2. ตั้งหม้อให้น้ำเดือด ใส่ข้าว ใส่กบลงไป ปรงรสด้วย เกลือ น้ำปลา น้ำผักสะทอน ผงชูรส ใส่ผักชีลาว ผักชีฝรั่ง ชิมรสตามชอบยกลง

1.12 ข้าวหอย

ส่วนประกอบ

1. หอยขม/หอยน้ำหุ
2. พริกแห้งคั่ว
3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ผักกูด, ผักหนาม

6. ผักชีลาว/ผักชีฝรั่ง
7. ขิง, ข่า
8. เกลือ/น้ำปลา
9. น้ำผักสะทอน

วิธีทำ

1. ล้างหอยให้สะอาดและตัดก้นหอยไว้สำหรับจับหอยได้ง่าย
2. ต้มหม้อ ใส่ข่า ใส่พริกแห้งคั่วโขลก ปุ้งรสด้วย เกลือ น้ำปลา น้ำผักสะทอน ผงชูรส ใส่ผักชีลาว ผักชีฝรั่ง น้ำเดือนใส่หอยที่เตรียมไว้ลงไป (ไม่ให้เดือดนานเกินไปจะทำให้หอยตัวเล็ก จับไม่ออก) พอเดือดชิมรสตามชอบยกลง

1.13 แกงหน่อไม้ใบย่านาง

ส่วนประกอบ

- หน่อไม้สด หรือหน่อไม้รวกหั่นเป็นชิ้น ต้มสุก
- พริกสด หรือพริกแห้ง ปริมาณตามชอบ
- หอมแดง
- ตะไคร้
- ผักตามชอบ (เช่น ฟักทอง ข้าวโพดอ่อน กระเจี๊ยบเขียว)
- เห็ดตามชอบ หั่นเป็นชิ้น (เช่น เห็ดหูหนู เห็ดขอนขาว เห็ดชิเมจิ เหินฟาง)
- ชะอมเด็ด
- ใบแมงลัก เด็ดเป็นใบ
- น้ำปลาร้า

วิธีทำ

1. นำใบย่านางมาช้ำกับน้ำ จากนั้นกรองเอาเฉพาะน้ำ เตรียมไว้
2. โขลกพริกสดกับหอมแดง เตรียมไว้
3. ใส่หน่อไม้ย่างลงในหม้อ นำขึ้นตั้งไฟ ใส่เครื่องที่โขลกไว้ และตะไคร้ทุบ ลงไป คนผสมให้เข้ากัน รอจนเดือด ใส่หน่อไม้ต้มสุกลงไป คนผสมให้เข้ากัน รอจนเดือดอีกครั้ง

ภาพประกอบที่ 13 แสดงแกงหน่อไม้ใบย่านาง

5. ใส่ผักสด และเห็ด ลงไปต้ม ปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า (สามารถเพิ่มพริกทุบลงไปเพิ่มความเผ็ดได้) ชิมรสตามชอบ ต้มจนเดือดอีกครั้ง สุดท้ายใส่ชะอม และใบแมงลัก คนพอเข้ากัน ยกลงจากเตา ตักใส่ถ้วย พร้อมเสิร์ฟ

1.14 แกงเห็ดโคน

ลักษณะและวิธีการแกงเห็ดโคนเห็ดโคนมีรูปร่างเหมือนเห็ดทั่วไปที่มีก้านเห็ดและหมวกเห็ด มีลักษณะคล้ายร่ม สีสน้ำตาลปนดำ เห็ดโคนมีหลายชนิด เช่น เห็ดโคนหน้าดำ เห็ดโคนไก่อ้อย เห็ดโคนฟาน ฯลฯ เห็ดโคน มีกลิ่นเฉพาะตัวเมื่อนำมาแกงหรือประกอบอาหารจะมีรสชาติอร่อย เนื้อเห็ดโคนเหมือนเนื้อไก่ ฉ่ำน้ำ หวานลิ้น มีรสหวานตามธรรมชาติ โดยปกติแล้วเห็ดโคนจะออกดอก ช่วงฤดูฝนประมาณเดือน กันยายน - ตุลาคม ปีละ 1 ครั้ง จึงทำให้เห็ดโคนเป็นเห็ดที่หาทานยาก และมีราคาแพงมาก แกงเห็ดโคนสามารถนำผักมาผสมได้ เช่น ยอดผักไผ่ ความอร่อยและมีประโยชน์

ภาพประกอบที่ 14 แสดงแกงเห็ดโคน

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) เครื่องพริกแกง ประกอบด้วย พริกสดหรือพริกแห้ง ตะไคร้ หอมแดง กระเทียม
- 2) เห็ดโคน
- 3) ใบนางลัก
- 4) ปลาร้า

วิธีทำ

ก่อนที่จะนำเห็ดโคนมาแกงต้องล้างให้สะอาดโดยนำน้ำร้อนมาเทใส่ภาชนะทิ้งให้ไอร้อน แล้วนำเห็ดไปแช่ประมาณ 3 นาที จากนั้นล้างเห็ดให้สะอาด การนำน้ำร้อนมาล้างเห็ดโคนจะช่วยให้ เห็ดโคนไม่ขี้และทำให้เห็ดโคนสะอาด นำเครื่องพริกแกงมาโขลกให้ละเอียดแล้วใส่ปลาร้า จากนั้น ตั้งน้ำให้เดือด แล้วใส่พริกแกง ตามด้วยเห็ดโคน พอเห็ดโคนสุกก็ใส่ใบนางลัก แล้วยกลง

สรรพคุณของแกงเห็ดโคน

แกงเห็ดโคนนอกจากจะอร่อยยังมีประโยชน์อีกมากมายเช่น ช่วยเจริญอาหาร บำรุงกำลัง แก้บิด แก้คลื่นไส้ อาเจียน แก้ไอ ละลายเสมหะ อีกทั้งการทดลองทางเภสัชศาสตร์พบว่า น้ำที่สกัดจากเห็ดโคนสามารถยับยั้งเชื้อโรคบางชนิด เช่น เชื้อไทฟอยด์ได้

1.15 แกงบอน

ลักษณะและวิธีการแกงบอน

แกงบอนนิยมแกงในงานบุญและตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานทำบุญแจกข้าว(ทำบุญหาญาติที่ล่วงลับ) งานขึ้นบ้านใหม่ งานบุญเดือนสี่ เป็นต้น ไม่นิยมแกงในงานศพเพราะเชื่อว่าบอนมีความคัน ซึ่งคนที่แพ้เมื่อกินเข้าไปจะทำให้คันตามร่างกายจึงไม่ควรนำมาแกงในงานศพ บอน มัก'ขึ้นตาม' หนองน้ำที่ขึ้น ๆ และมีความเชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าจะไม่ให้คนที่พูดจาไม่ดีร่วมแกงบอน เพราะจะทำให้แกงบอนคันได้

ภาพประกอบที่ 15 แสดงแกงบอน

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

ปลาแร่

- 1) เครื่องพริกแกง ประกอบด้วย พริกชี้ฟ้าแห้ง กระเทียม หอมแดง ตะไคร้ซอย
- 2) หนักราบแห้ง / เนื้อหมู (หรือเนื้อสัตว์ ตามใจชอบ)
- 3) มะขามเปียก
- 4) ใบมะกรูด
- 5) บอนอ่อนที่นึ่งจนเปื่อยแล้ว
- 6) มะเขือคั้น(มะเขือพ่นบ้านมีรสเพี้ยน)/มะเขือพวง
- 7) ยอดตำลึง
- 8) ใบชะอม
- 9) ใบย่านาง
- 10) เกลือ
- 11) ผงชูรส

วิธีทำ

นำบอนที่นึ่งสุกจนและ มาพักไว้โขลกเครื่องพริกแกงรวมกันให้ละเอียด คั้นใบย่านาง กรองเอาแต่น้ำใส่เครื่องแกงลง ตั้งไฟให้เดือด ใส่บอน พอเดือดใส่น้ำ/หนักราบแห้ง ผักที่เตรียมไว้ ใส่มะขามเปียก เกลือ คนให้เข้ากัน ปรุงรสด้วยปลาแร่ น้ำตาลเล็กน้อย ผงชูรส คนให้เข้ากัน สุกแล้วยกลง

เคล็ดลับการแกงบอน

- 1) การนึ่งบอน ต้องนึ่งให้สุก จับดูแล้วนิ่ม ถ้าบอนไม่สุกจะทำให้เกิดอาการระคายคอ
- 2) เลือกใช้บอนต้นอ่อน พันธุ์สีเขียวสดและไม่มีสีขาวเคลือบอยู่ตามก้านและใบบอนสีเขียว เรียกว่าบอนหวาน ส่วนชนิดที่มีสีซีดกว่าและนวลขาวกว่า เรียกว่า บอนคัน ส่วนของบอน ที่นำมาแกง คือ ยอดอ่อนหรือใบอ่อนของบอนที่อยู่ใกล้โคนต้น

สรรพคุณของบอน

สำหรับสรรพคุณและประโยชน์ของบอน ดังนี้ลำต้นของบอน สรรพคุณรักษาแผลจากงูกัดก้านใบบอน สรรพคุณแก้พิษคางคก ลดอาการอักเสบน้ำยางของบอน สรรพคุณถอนพิษแมลงสัตว์กัดต่อย ช่วยกำจัดหูด

1.16 แกงขนุน

ลักษณะและวิธีการแกงขนุน

แกงขนุนหรือแกงบกหมี่ เป็นแกงที่มีชื่อเป็นสิริมงคลนิยมแกงในงานบุญและ งานมงคลต่าง ๆ เช่น งานบวชพระ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน เป็นต้น เพื่อเป็นเคล็ดว่า ให้คู่แต่งงานนั้นมีความเกื้อหนุนจนเจือต่อกัน

ภาพประกอบที่ 16 แสดงแกงขนุน

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) เครื่องพริกแกง ประกอบด้วย พริกแห้ง กระเทียม หอมแดง ปลาร้า เกลือ
- 2) ชะอม
- 3) ขนุน หั่นเป็นชิ้นพอดีคำ
- 4) สามชั้น/ซี่โครงอ่อนหมู/ปลาอย่าง ตามชอบ
- 5) มะขามเปียก
- 6) ปลาร้า
- 7) ผงชูรส

วิธีทำ

โขลกเครื่องพริกแกงรวมกันให้ละเอียด ต้มน้ำเปล่า พอเดือด ละลายเครื่องพริกแกงลงในน้ำเดือด ใส่ซี่โครงหมู ต้มจนหมูนุ่ม ใส่ขนุน ต้มให้ขนุนนิ่ม ใส่ชะอม คนให้เข้ากันปรุงรสด้วยเกลือ ปลาร้า น้ำมะขามเปียก ผงชูรส (ใส่ก็ได้ไม่ใส่ก็ได้) พอผักสุก ปิดไฟ

1.17 ต้มอึ่งใส่ใบมะขามอ่อน

ลักษณะและวิธีการต้มอึ่งใส่ใบมะขามอ่อน

ย่างเข้าเดือน 6 หลังจากฝนตก ชาวบ้านจะมีอาหารกินจากริมทุ่ง มายั่วลัน เรียกว่า น้ำลาย เมนูพื้นบ้านเลิศรสเมนูหนึ่งก็คือต้มอึ่งใส่ใบมะขามอ่อน เหมาะสำหรับเป็นอาหารมื้อเย็นรับประทานตอนร้อนๆหลังจากปรุงเสร็จใหม่ ๆ จะได้รสชาติของกลิ่นหอมสมุนไพรประกอบกับการเคี้ยวกระดูกกรอบ ๆ ของอึ่ง เมื่อได้ชิมแล้วจะต้องบอกกันไป อึ่งจะมีในช่วงฤดูฝนประมาณ เดือน พฤษภาคม – มิถุนายนของทุกปีอึ่งจะมีให้จับได้แค่ปีละครั้งเท่านั้น นอกจากนำมาต้มแล้วสามารถนำไปประกอบอาหารได้ หลากหลาย เช่น ปิ้งอึ่ง

ภาพประกอบที่ 17 แสดงต้มอึ่งใส่ใบมะขามอ่อน

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

1) เครื่องพริกแกง ประกอบด้วย ข่า ตะไคร้ กระเทียม หอมแดง ใบมะกรูดและพริก

2) อึ่ง

3) ใบมะขามอ่อน

4) เกลือ

วิธีทำ

นำอึ่งไปลวกน้ำร้อนใช้ฝอยขัดหม้อขัดเอายางอึ่งออกเพราะทำให้เจ็บท้องได้ พอเสร็จแล้วก็ต้มน้ำให้เดือด ใส่เกลือ พริก ข่า ตะไคร้ รอน้ำเดือดพล่านแล้วนำอึ่งที่เตรียมไว้มาใส่หม้อต้มจากนั้นใส่ใบมะขาม อ่อน หลังจากนั้นปรุงรสให้เข้มข้นตามใจชอบพอสุกยกลง

1.18 อึ่งย่าง

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- อึ่ง

- เกลือ

วิธีทำ

นำอึ่งไปลวกน้ำร้อนใช้ฝอยขัดหม้อขัดเอายางอึ่งออกเพราะทำให้เจ็บท้องได้ พอเสร็จแล้วล้างให้สะอาด นำอึ่งไปคลุกเกลือเสร็จแล้วนำไปย่างไฟอ่อนจนสุกเหลืองกินกับข้าวเหนียวร้อนๆ

ภาพประกอบที่ 18 แสดงอย่าง

1.19 ลาบเทา

ลักษณะและวิธีการลาบเทา ของชาวนาฟิง

ลาบเทา เป็นอาหารพื้นบ้านอีสาน เครื่องปรุงหลัก คือ เทาเป็นสาหร่าย น้ำจืดชนิดหนึ่งที่ขึ้นในน้ำตามทุ่งนา สระน้ำนิ่ง มีเครื่องปรุงคือ ปลาสดนำมาต้มจนสุก ปูนาต้ม ปลาร้าและนิยมใส่พริกสดหั่นเป็นเครื่องปรุง ต้มหอมผักชี นิยมรับประทานในช่วงเย็น เมื่อทำเสร็จแล้ว ก็รับประทานทันที

ภาพประกอบที่ 19 แสดงลาบเทา

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) เทา
- 2) พริกสด

- 3) ปลาธำม
- 4) กระทบ
- 5) หอมแดง
- 6) ข้าวคั่ว
- 7) ปลาสดหรือปูหรือหอยขมต้ม
- 8) ต้นหอมผักชี
- 9) มะเขือขึ้นแก่ หั่นแล้วล้างเอาแต่เปลือกสีเหลือง

วิธีทำ

นำเทมาล้างให้สะอาด หั่นพอหยาบพักไว้ นำปลาสดหรือปู หอยขมต้มจิ้มเอาแต่น้ำ มาต้มกับน้ำปลาแล้วพักไว้ให้เย็น จากนั้นนำเครื่องปรุงใส่ลงไป มะเขือขึ้นต้นหอมผักชีซอย ข้าวคั่วปรุงรสตามใจชอบน้ำขึ้นตั้งไฟพอเดือดให้ยกลงถ้าต้มนานเกินไปจะไม่อร่อย

เคล็ดลับของการล้างเตา

เนื่องจาก ลาบเตาที่นำมารับประทานนั้นเป็นเตาสด ซึ่งอาจจะมีไขพยาธิหรือปลิงติดมาด้วย จึงต้องนำเทมาล้างน้ำเปล่า สัก 3 ครั้ง

สรรพคุณของเตา

มีความเชื่อ ของผู้รับประทานเตาในเรื่องสรรพคุณในหลายด้าน เช่น ช่วยให้ผดผื่นคัน ไล่ความแสบ ลดอาการปวดเมื่อยของร่างกาย ลดอาการปวดบวมของบาดแผล

1.20 แจ่วก๊วย

ลักษณะและวิธีการแจ่วก๊วย

แจ่วก๊วย เป็นเมนูพื้นบ้านที่เรียบง่ายเข้าถึงแก่นอาหารสด จะใช้วิธีการเดียวกับตำชนิดอื่น แต่เพิ่มเครื่องปรุงที่เป็นสมุนไพรได้แก่ สะระแหน่ ข่า ฯลฯ เพื่อใช้ในการดับคาวก๊วย ก๊วยที่ใช้เป็นก๊วยฝอยสีขดที่มีอยู่ที่ลำน้ำหูก โดยการนำก๊วยฝอยสด ๆ มาล้างให้สะอาดแล้วนำมาตำ แต่บางคนไม่ชอบรับประทานอาหารดิบก็สามารถนำก๊วยไปคั่วให้สุกได้และเป็นเมนูที่เน้นผักในการเป็นเครื่องเคียง ตามพื้นบ้านรสชาติเผ็ด ไม่มีกลิ่นคาวก๊วย หอมเครื่องเทศและสมุนไพร มีความหวานของมะกอก นิยมรับประทานในมือเย็น โดยธรรมชาติก๊วยฝอยจะมีมากในช่วงฤดูหนาว ราวเดือนพฤศจิกายน - มกราคมของทุกปี

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) เครื่องปรุงประกอบด้วย แจ่วดำน้ำผักสะทอน หอมแดง ข่า น้ำปลา
- 2) ก๊วยสด
- 3) ลูกมะกอก
- 4) สะระแหน่
- 5) ต้นหอมผักชี

วิธีทำ

ล้างก๊วยให้สะอาดพักไว้ โขลกแจ่วดำน้ำผักสะทอน ใส่ก๊วยลงไปโขลกรวมกันให้ส่วนผสม เข้ากัน ใส่ผัก สะระแหน่ ต้นหอมผักชี และมะกอกโดยบีบน้ำมะกอกใส่ ใส่ น้ำปลาแล้วคลุกเคล้าให้เข้ากัน

เคล็ดลับ

ควรเลือกกุ้งสด และล้างกุ้งให้สะอาด

1.21 อั่วกบ

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) เครื่องปรุงประกอบด้วย หอมแดง ตะไคร้ ใบมะกรูด พริกสด
- 2) ปลา
- 3) กบนา
- 4) เกลือ
- 5) น้ำปลา

วิธีทำ

ล้างปลาให้สะอาดสับให้ละเอียดเตรียมไว้ ล้างกบให้สะอาดและล้างไส้ออกเตรียมไว้ โขลกพริก กระเทียม หัวหอมให้ละเอียดใส่เนื้อปลาที่สับไว้ ในเกลือ น้ำปลา ในมะกรูดหั่นฝอย ปรุงรสตามชอบคนให้เข้ากัน นำมายัดใส่กบที่เตรียมไว้แล้วนำไปย่างไปอ่อนจนสุก

1.22 แกงขี้เหล็ก

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 6) เครื่องปรุงประกอบด้วย พริก หอม กระเทียม ข้าวอ่อน ตะไคร้ ใบมะกรูด น้ำปลาร้า
- 7) หนักราวยจี๋
 - 8) น้ำย่านาง
 - 9) ต้นหอม, ผักชีลาว, ชะอม

วิธีทำ

ต้มขี้เหล็กให้จืด จำนวน 2 น้ำล้างให้สะอาดเตรียมไว้ เอาหนักราวยจี๋แห้งไม่เผาไฟ แล้วนำไปแช่น้ำขูดที่ใหม่ออกจะได้หนักราวยจี๋สีเหลืองอ่อนเอาไปต้มแล้วซอยให้เป็นชิ้นบางๆ คั้นใบย่านาง โขลกเครื่องปรุงพริก ตะไคร้ หอม กระเทียม ใส่หม้อตั้งไฟใส่น้ำใบย่านาง ใส่เครื่องปรุงที่โขลกไว้ ใส่ข้าวอ่อน ใส่หนักราวยจี๋ ใส่ขี้เหล็กคนให้เข้ากัน เมื่อเดือดแล้วปรุงรสด้วย ปลาร้า ผงชูรส ใส่ต้นหอม, ผักชีลาว, ชะอม ชิมรสยกลงพร้อมเสิร์ฟ

เคล็ดลับ

การต้มขี้เหล็กให้ขมน้อยให้ใส่มะเขือพวงลงไปด้วยถ้าไม่มีก็ใส่ใบมะเขือพวงก็ได้

ภาพประกอบที่ 20 แสดงแกงขี้เหล็ก

สรรพคุณ

ใบขี้เหล็กมีแคลเซียมและฟอสฟอรัสสูง ช่วยเสริมสร้างกระดูกและฟันให้แข็งแรง ช่วยทำให้นอนหลับสบาย แก้อาการนอนไม่หลับ ผ่อนคลายความกังวล เป็นยาระบายอ่อนๆ

1.23 แกงหนังกวาย

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- เครื่องปรุงประกอบด้วย พริก หอม กระเทียม ตะไคร้ น้ำปลาร้า เกลือ
- หนังกวายจี่
- ผักตำลึง ยอดฟักทอง ยอดมะรุ้ม ชะอม
- ต้นหอม, ผักชี

วิธีทำ

เอาหนังควายแห้งไปเผาไฟให้ไหม้แล้วนำไปแช่น้ำซูดที่หม้อออกจะได้หนังความจี๋สีเหลืองอ่อนเอาไปต้มให้อ่อนแล้วซอยให้เป็นชิ้นบางๆ โขลกเครื่องปรุงพริก ตระไค้ หอม กระเทียม ใส่หม้อตั้งไฟใส่น้ำใบย่านาง ใส่เครื่องปรุงที่โขลกไว้ ใส่หนังควายจี๋ ใส่ซี่เหล็กคนให้เข้ากัน เมื่อเดือดแล้วปรุงรสด้วย ปลา ร้า ผงชูรส ใส่ต้นหอม, ผักชีลาว, ชะอม ชีตอสยกลง

1.24 นึ่งชิ้นเน่าแจ่วซ่า

ชิ้นเน่าหรือเนื้อเน่า ที่ชุมชนนิยมรับประทานคือเนื้อวัวและเนื้อควายที่ตายจากสาเหตุ เช่น เชือกรัดคอตาย ตกหน้าผาตาย เป็นต้น (เพราะสมัยแต่ก่อนนิยมนำสัตว์เลี้ยงไปปล่อยป่า 4-5 วันถึงจะขึ้นไปดูครั้งหนึ่ง) วัวที่ตายในลักษณะนี้เรียกว่าตายคาโครงปล่อยให้เน่าไว้ 2 คืน นำมานึ่งให้สุกจะได้เนื้อที่เปื่อยนุ่มกินง่ายมีรสชาติอร่อยมาก การกินชิ้นเน่าจะกินกับน้ำพริกข่าที่ทำมาจากข่าแก่นำมาตำปรุงรสด้วยน้ำผักสะทอน เกลือ น้ำปลา มะเขือเครือ(มะเขือส้ม)

ภาพประกอบที่ 21 แสดงนึ่งชิ้นเน่าแจ่วซ่า

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) ชิ้นเน่า
- 2) ส่วนประกอบแจ่วซ่า ข่าแก่ เกลือ น้ำปลา น้ำผักสะทอน

วิธีทำ

เอาชิ้นที่เน่าแล้วไปนึ่งจนสุก จัดใส่จาน เอาข่าแก่ที่เตรียมไว้มาตำให้ละเอียดปรุงรสด้วยเกลือ น้ำปลา มะเขือส้มพร้อมรับประทาน

1.25 หมกชิ้นเน่า

ชิ้นเน่าหรือเนื้อเน่า ที่ชุมชนนิยมรับประทานคือเนื้อวัวและเนื้อควายที่ตายจากสาเหตุ เช่น เชือกรัดคอตาย ตกหน้าผาตาย สัตว์มีพิษกัดตาย เป็นต้น (เพราะสมัยแต่ก่อนนิยมนำสัตว์เลี้ยงไปปล่อยป่า 4-5 วันถึงจะขึ้นไปดูครั้งหนึ่ง) วัวที่ตายในลักษณะนี้เรียกว่าตายคาโครงปล่อยให้เน่าไว้ 2 คืน นำมานึ่งให้สุกจะได้เนื้อที่เปื่อยนุ่มกินง่ายมีรสชาติอร่อยมาก

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) ชิ้นเน่า

- 2) พริกสด
- 3) กระเทียม
- 4) หัวหอม
- 5) ตะไคร้
- 6) ใบมะกรูด
- 7) เกลือ
- 8) น้ำปลา
- 9) ใบตอง

วิธีทำ

โขลกเครื่องปรุงหมกคือ พริกสด หัวหอม ตะไคร้ เกลือ เอาชิ้นที่เนาแล้วไปนั่งจนสุกสับให้ละเอียดมาตำผสมให้เข้ากันห่อด้วยใบตองย่างไฟจนสุก พร้อมรับประทาน

1.26 ซุปผักเน่าหน่อข้าวอ่อน

ซุปผักเน่าหน่อข้าวอ่อนเป็นอาหารที่มีเฉพาะถิ่นของชุมชนจะมีกินตามฤดูกาล ประมาณกุมภาพันธ์-เมษายนเท่านั้นเป็นน้ำเอาสมุนไพรและผักมาประกอบอาหารของคนในชุมชน

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) ยอดผักเน่า(ชะอม)
- 2) หน่อข้าวอ่อน
- 3) ผักกูด
- 4) มะเขือพวง
- 5) ต้นหอม, ผักชีฝรั่ง
- 6) กระเทียม
- 7) หัวหอม
- 8) หัวข้าวอ่อน

เครื่องปรุง

- 9) น้ำซาวข้าว
- 10) น้ำมะขามเปียก
- 11) น้ำผักสะทอน
- 12) พริกแห้งคั่วป่นใหม่
- 13) เกลือ/น้ำปลา

วิธีทำ

ต้มน้ำให้เดือดเอาหน่อข้าวอ่อน ผักเน่า ผักกูด มะเขือพวง ไปลวกพอสุกและหั่นเป็นชิ้นพอคำ หั่นหัวข้าวอ่อนเป็นชิ้นเล็ก หั่นหัวหอม กระเทียม เตรียมไว้ ผสมน้ำซาวข้าว น้ำมะขามเปียก พริกป่น น้ำผักสะทอน เกลือ/น้ำปลาปรุงรสออกเปรี้ยวเค็มเล็กน้อยใส่ผักที่เตรียมไว้คลุกให้เข้ากันชิมรสตามชอบจัดเสิร์ฟ

สรรพคุณและประโยชน์ แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ เป็นยาขับลม

ภาพประกอบที่ 22 แสดงซูปผักเน่าหน่อข้าวอ่อน

1.27 ยำผักรวม

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) มะเขือ
- 2) หน่อไม้ซอย
- 3) ถั่วฝักยาว
- 4) เห็ดหูหนู
- 5) ต้นหอม, ผักชีฝรั่ง
- 6) กระเทียม
- 7) หหัวหอม
- 8) พริกแห้งคั่วป่นใหม่
- 9) งาดำคั่วป่น
- 10) หนังกวายเป็นต้มซอย
- 11) เกลือ, น้ำปลา, น้ำปลา, น้ำปลาร้าต้ม

วิธีทำ

นำมะเขือ ถั่วฝักยาว หน่อไม้ เห็ดหูหนูไปต้มให้เปื่อยเตรียมไว้ ตำพริก เกลือ งาดำ ใส่มะเขือถั่วฝักยาว หน่อไม้ เห็ดหูหนู หนังกวายเป็นต้มซอย ตำให้ทุกอย่างเข้ากัน ใส่น้ำปลาร้า น้ำปลา ชิมรสตามชอบจัดเสิร์ฟ

1.28 แจ่วเห็ดโค

เห็ดโคเป็นเห็ดที่ขึ้นในป่าของชุมชนบ้านนาพึงจะมีเยอะช่วงเดือนพฤษภาคม-กันยายน ชาวบ้านจะไปเก็บมาประกอบอาหารได้หลายเมนู เช่น ปิ้ง ชั่ว แกง หมก แจ่ว เป็นต้น วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) เห็ดโค
- 2) ต้นหอม, ผักชีฝรั่ง

- 3) พริกสด
- 4) กระเทียม
- 5) หัวหอม
- 6) น้ำปลาร้าต้ม

ภาพประกอบที่ 23 แสดงแจ่วเห็ดโค

วิธีทำ

เอาเห็ดโคไปย่างไฟให้สุก เอาพริก กระเทียม หัวหอมเผาไปแล้วเอามาตำให้ละเอียดใส่เห็ดโค ใส่ น้ำปลาร้า ชิมรสตามชอบใส่ต้นหอม,ผักชีฝรั่ง จัดเสิร์ฟ

1.29 แจ่วหมากนมวัว

หมากนมวัวเป็นลูกของต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ในป่าในประเทศลาวชาวบ้านจะไปเก็บมาขายนิยมนำมาแจ่วกินกับผัวลวก

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) หมากนมวัว
- 2) ต้นหอม,ผักชีฝรั่ง
- 3) พริกสด
- 4) กระเทียม
- 5) หัวหอม
- 6) น้ำปลาร้าต้ม

วิธีทำ

กะเทาะเปลือกหอยมากนมแล้วเอาแต่เมล็ดที่อยู่ข้างในไปคั่วไฟอ่อนๆพอเหลือง พริก กระเทียม หัวหอมเผาไปแล้วเอามาตำให้ละเอียด ใส่ น้ำปลาร้า ชิมรสตามชอบใส่ต้นหอม,ผักชีฝรั่ง จัดเสิร์ฟ

1.30 แจ่วมะเขือ

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 7) มะเขือ
- 8) ต้นหอม,ผักชีฝรั่ง,ใบแมลงลัก,ใบขิง
- 9) กระเทียม
- 10) หัวหอม
- 11) น้ำปลาร้าต้ม

วิธีทำ

ต้มมะเขือให้เปื่อย ตำพริก ตำมะเขือให้แหลก ใส่ น้ำปลาร้า น้ำปลา ชิมรสตามชอบใส่หัวหอมซอย กระเทียม ต้นหอม,ผักชีฝรั่ง,ใบแมลงลัก,ใบขิงซอย จัดเสิร์ฟ

1.31 ซุปไก่ใส่หัวปลี

เป็นการประกอบอาหารของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ในการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นนำมาประกอบอาหาร โดยมีวิธีการดังนี้

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

1. ไก่บ้าน
2. พริกป่น
3. หัวหอม
4. กระเทียม
5. ต้นหอม,ผักชีฝรั่ง
6. ข้าว
7. เกลือ/น้ำปลา
8. ตะไคร้
9. น้ำมันพืชสำหรับผัด
10. น้ำมันมะขามเปียก
11. ผงชูรส

วิธีทำ

1. ล้างไก่ให้สะอาดนำไก่ไปต้มแล้วฉีกเป็นเส้นๆ เตรียมไว้โขลกพริกป่นใส่หัวหอม กระเทียม ตะไคร้ แล้วนำเครื่องไปผัดใส่ไก่และหัวปลีสับเป็นเส้นผัดจนสุกแล้วใส่น้ำลงไป ใส่ข้าว ปรุงรสด้วย น้ำปลา น้ำมันมะขามเปียก พอเดือด ชิมรสตามชอบยกลง

1.32 ปามไข่

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) ไข่ไก่
- 2) หัวหอม
- 3) ผงปรุงรส, ซีอิ๊วขาว, น้ำปลา
- 4) ใบตอง

วิธีทำ

ตอกไข่ใส่หัวหอมซอย ปรุงรสด้วยผงปรุงรสด้วย ซีอิ๊วขาว น้ำปลาคนให้เข้ากัน นำกระทะไปตั้งไฟใส่น้ำเล็กน้อยเอาใบตองไปวางไว้ใส่ไข่ที่เตรียมไว้ปิดฝารอไข่สุกยกลง

ภาพประกอบที่ 24 แสดงปามไข่

การถนอมอาหาร

น้ำปู

ลักษณะและวิธีการทำน้ำปู ของชาวนาพึง

น้ำปู เป็นอาหารที่ชุมชนบ้านนาพึงนิยมรับประทานเพราะให้พื้นที่มีปูนาเยอะจึงนำมาแปรรูป ทำจากปูนาส่วนมากจะทำในฤดูฝนหรือฤดู ทำนาในช่วงเดือน ตุลาคม-ธันวาคม ของทุกปี เพราะช่วงนี้มีปูและปูจะมันมาก ใน 1 ปี สามารถ ทำได้เพียงครั้งเดียว หากเลยช่วงนี้ไปจะไม่อร่อยการทำน้ำปูไม่ใช่เรื่องง่ายต้องอดทนพอสมควร จึงจะผลิตน้ำปูออกมาได้ เพราะเวลาต้มน้ำปูนั้น ต้องใช้เวลาเป็นวัน ๆ และกลิ่นของน้ำปูจะแรงจัดมาก น้ำปูจึงนับว่าเป็นอาหารที่ใช้แทนกะปิ น้ำปลาปลา ร้าและเป็นส่วนประกอบสำคัญของน้ำพริกน้ำปู

ภาพประกอบที่ 25 แสดง น้ำปู

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) ปูนา
- 2) ตะไคร้
- 3) ใบฝรั่ง
- 4) เกลือ

วิธีทำ

โดยนำปูนาที่ล้างสะอาด ใส่ครกตำกับตะไคร้ เพื่อคั้นกลั่นคาว หรือใบฝรั่งด้วยก็ได้ น้ำที่ได้นำมากรองกากออกคั้นคือไว้ 1-2 คืน นำมาเคี่ยวไฟอ่อน ๆ ให้น้ำข้น ใส่เกลือ น้ำปูที่เคี่ยวจนได้ที่แล้วจะเป็นสีดำข้น

เคล็ดลับการทำน้ำปู

การเคี่ยวน้ำปูให้ใช้ไฟอ่อน ๆ เพราะหากใช้ไฟแรงจะทำให้ น้ำปูมีกลิ่นคาว

2. ออดปูนา

ออดปูนาเป็นอาหารที่มีรสชาติอร่อยรับประทานกับข้าวเหนียวร้อนๆมีรสมันๆเค็มๆของ
มันปู

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

1. ปูนา
2. เกลือ
3. กะทิ (ใส่ก็ได้ไม่ใส่ก็ได้)
4. เกลือ

วิธีทำ เอาปูนมาแกะเอาขาออกและเขี่ยเอามันปูแยกไว้ล้างปูที่ตัดขาออกแล้วให้สะอาดนำปูนมาตำผสมน้ำกรองเอาแต่น้ำมาเคี่ยวไฟอ่อนๆในกระทะ ใส่เกลือ จนน้ำปูข้นใสมันปูที่แยกไว้เคี่ยวต่ออีกสักพักยกลงจะได้ยอดปูนาที่เป็นสีเหลืองอ่อนน่ารับประทานเก็บไว้ใส่กระปุกแช่ตู้เย็นไว้รับประทาน

ภาพประกอบที่ 26 แสดง ยอดปูนา

ผักเสี้ยนดอง

ลักษณะและวิธีการทำผักเสี้ยนดอง ของชาวนาพึง

ผักเสี้ยนเป็นไม้ล้มลุก ส่วนต่าง ๆ ของต้นมีขนปกคลุม มักพบในที่โล่งแจ้งทั้งในสวน และตามบริเวณบ้าน ชาวนานิยมนำผักเสี้ยนมาดองเปรี้ยว ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการถนอมอาหารให้ คงคุณค่าของอาหาร นิยมรับประทานกับน้ำพริกแจ่วดำนํ้าผักสะทอน

ภาพประกอบที่ 27 แสดง ผักเสี้ยนดอง

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) ผักเสี้ยน
- 2) ข้าวสุก
- 3) น้ำซาวข้าว
- 4) เกลือเม็ด

วิธีทำ

เริ่มจากการนำผักเสี้ยนที่แก่จัดแต่ยังไม่ออกดอก เด็ดเอาเฉพาะยอดล้างน้ำให้สะอาด แล้วนำไปผึ่งลมให้เฉาเพื่อกำจัดกลิ่นเหม็นเขียวของผักเสี้ยน จากนั้นนำมาคลุกเคล้ากับเกลือ เพื่อให้มีรสเค็มเล็กน้อย แล้วนำข้าวสุก 1 กำมือ น้ำซาวข้าวใส่พอให้ท่วมผักเสี้ยน ทิ้งไว้ 2 - 3 วัน แล้วนำมารับประทานได้

สรรพคุณผักเสี้ยนทอง

นอกจากผักเสี้ยนทองจะมีรสชาติที่อร่อยแล้ว ยังมีวิตามินเอและเส้นใยอาหารสูง สามารถช่วยขจัดสิ่งตกค้างที่อยู่ในลำไส้ได้ มีส่วนช่วยในการบำรุงเลือด บำรุงร่างกายให้พลังงาน มีสารต้านอนุมูลอิสระ ช่วยต่อต้านมะเร็ง ฆ่าเชื้อ ขับระดูของสตรี แก้ประจำเดือนเสียของสตรี

1) ปลาส้ม

ลักษณะและวิธีการทำปลาส้ม ของชาวนาพึง

การทำปลาส้ม คือการหมักปลาให้มีความเปรี้ยว ทั้งมีการปรุงรสด้วยเกลือ กระเทียม และข้าวสุก เพื่อเกิดการหมักให้เปรี้ยว เป็นการหมักกระยะสั้น ประมาณ 3 วันก็สามารถนำมารับประทานได้ ปลาที่นิยมมาทำปลาส้มคือปลาตะเพียน เป็นการถนอมอาหารเก็บไว้รับประทานได้นาน

ภาพประกอบที่ 28 แสดงปลาส้ม

วัตถุดิบและเครื่องปรุง

- 1) ปลาตะเพียน
- 2) เกลือ
- 3) ข้าวสุก
- 4) กระเทียม
- 5) ใบตอง

นอกจากอาหารที่กล่าวมานี้ยังมีผักบางอย่างที่มีเฉพาะถิ่นที่นิยมนำมารับประทานกัน ได้แก่ ผักช้าง จะออกยอดปีละครั้งน้ำยอดมาลวกกินกับน้ำพริกปลาร้า ผักชนิดนี้มีรสหวานอร่อยมาก การเก็บผักช้างแต่ละครั้งจะต้องเรียกญาติพี่น้องมาเก็บแบ่งกันไปกินเพราะถ้าแก่เกินไปจะกินไม่ได้ ไม่อร่อยดังนั้นต้องเก็บครั้งเดียวกินได้ครั้งเดียวต่อต้น จะเรียกว่าผักแห่งการแบ่งปันเพราะเป็นการแสดงถึงความรักความเอื้ออาทรให้แก่กันและกันของคนในชุมชนก็ได้

ผักดอกตำ มีลักษณะเหมือนตำหูลึงเรียกว่าผักตำนำมาหนึ่งหรือลวกจะออกรสมันกินกับน้ำพริกแจ่วตำอร่อยมาก

ภาพประกอบที่ 29 แสดงดอกตำ

หมากสาแล นำมานึ่งกินกับแจ่วตำอร่อยมากจะเป็นลูกให้เก็บปีละ 1 ครั้ง นำมาแกงใส่ปลาอย่างก็ได้

ภาพประกอบที่ 30 แสดงหมากสาแล

ผักดอกเข็ม เป็นผักที่ขึ้นเองตามธรรมชาตินำมาล้างจนเปื่อยรับประทานกับน้ำพริกแจ่วดำน และเป็นเครื่องเคียงห่อเมี่ยง

นอกจากผักและผลไม้ของชุมชนบ้านนาพิงที่นิยมปลูกไว้ในบริเวณบ้านหรือปลูกไว้ที่สวนก็จะเหมือนกับชุมชนอื่นๆเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือน ได้แก่ มะม่วง มะขาม มะนาว ส้มโอ มะพร้าว มะเฟือง มะไฟ มะละกอ เงาะ

ผลไม้ป่า เป็นผลไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในป่าและคนในชุมชนนิยมนำมารับประทาน ได้แก่ หมากเฒ่า หมากค้อส้ม หมากค้อเขียว หมากแพน หมากส้มมอ หมากค้อคอแลน หมากกะบก ลูกขี้ข้อง ไฮ ลูกห้าอ่าว ฯลฯ

ภาพประกอบที่ 31 แสดง หมากค้อส้ม

ภาพประกอบที่ 32 แสดงหมากค้อเขียว

ภาพประกอบที่ 33 แสดงหมากส้มมอ

ภาพประกอบที่ 34 หมากเฒ่า

ภาพประกอบที่ 35 แสดงหมากแฟน

ประเภทอาหารหวาน

ขนมหมก

ขนมหมก เป็นขนมไทยพื้นบ้าน เป็นขนมที่นิยมทำกินกันในช่วงเทศกาลงานบุญต่างๆของชุมชน วิธีทำก็ไม่ยุ่งยากใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น วัตถุดิบและส่วนประกอบ

- 1) แป้งข้างเจ้า
- 2) แป้งข้าวเหนียว
- 3) มะพร้าวทึนทึกขูด
- 4) น้ำตาล
- 5) ถั่วลิสง
- 6) เกลือ
- 7) ใบตอง

วิธีทำ

เอาแป้งข้างเจ้าและข้าวเหนียวผสมกันใส่น้ำนวดจนแป้งเข้ากันดีปั้นได้วิธีทำใส่ขนมมะพร้าวทึนทึกขูดไปคั่วรวมกันกับถั่วลิสงป่นใส่น้ำตาลและเกลือเล็กน้อยจนสุกเหลืองเอาแป้งที่เตรียมไว้มาห่อใส่ใส่ห่อด้วยใบตองนำไปนึ่งจนสุก

ข้าวต้มมัด

ข้าวต้มมัด เป็นขนมไทยพื้นบ้าน เป็นขนมที่นิยมทำกินกันในช่วงเทศกาลงานบุญต่างๆของชุมชน วิธีทำก็ไม่ยุ่งยากใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

- 1) ข้าวเหนียว

- 2) กะทิ
- 3) น้ำตาล
- 4) กล้วยสุก
- 5) ถั่วดำต้ม(ไม่ใส่ก็ได้)
- 6) เกลือ
- 7) ใบตอง

วิธีทำ

คั้นกะทิตั้งไฟให้เดือดงวดลงใส่ข้าวเหนียวที่แช่น้ำแล้วนำไปผัดคลุกให้เข้ากันใส่น้ำตาล เกลือ ในถั่วดำต้มยกลง นำข้าวที่ผัดมาห่อด้วยใบตองใส่กล้วยสุกหั่นขณะที่ห่อนำไปนึ่งจนสุกพร้อมรับประทานจัดเสิร์ฟ

ภาพประกอบที่ 36 แสดงข้าวต้มผัด

ข้าวต้มหัวหงอก

ข้าวต้มหัวหงอก เป็นขนมไทยพื้นบ้าน เป็นขนมที่นิยมทำกินกันในช่วงเทศกาลงานบุญต่างๆของชุมชน วิธีทำก็ไม่ยุ่งยากใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

- 1) ข้าวเหนียว
- 2) น้ำตาล
- 3) มะพร้าวทึนทึกขูดฝอย
- 4) กล้วยสุก
- 5) ถั่วดำต้ม(ไม่ใส่ก็ได้)

6) เกลือ

7) ใบตอง

วิธีทำ

คลุกข้าวสารเหนียวกับถั่วดำ นำข้าวห่อด้วยใบตองใส่กล้วยสุกหั่นขณะที่ห่อนำไปต้มจนสุกเมื่อข้าวต้มสุกแล้วแกะข้าวต้มมาหั่นเป็นชิ้นพอคมคลุกกับน้ำตาลเกลือเล็กน้อยคลุกกับมะพร้าวที่ขูดไว้เสร็จพร้อมรับประทานจัดเสิร์ฟ

ภาพประกอบที่ 37 แสดงข้าวต้มหัวหงอก

ข้าวแดกงา

ข้าวแดกงา เป็นขนมไทยพื้นบ้าน จะนิยมรับประทานในช่วงเดือนตุลาคม-มกราคม
วิธีทำก็ไม่ยุ่งยากใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

- 1) งาขี้ม่อน
- 2) น้ำอ้อย
- 3) ข้าวเหนียวนึ่ง

ภาพประกอบที่ 38 แสดงข้าวแตกงา

วิธีทำ

โขลกงาขี้ม่อนให้ละเอียดใส่น้ำอ้อยโขลกให้ละเอียดอีกครั้งนำข้าวเหนียวนึ่งร่อนมาคลุกให้เข้ากันจัดเสิร์ฟขณะร้อนจะอร่อยมาก

ลวดช่อง

ส่วนผสมลวดช่อง

- 1) ใบเตยหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ
- 2) น้ำปูนใส
- 3) แป้งข้าวเจ้า
- 4) แป้งมันสำปะหลัง
- 5) แป้งถั่วเขียว
- 6) น้ำเย็นจัด
- 7) น้ำแข็งทุบ

ส่วนผสม น้ำกะทิ

- 1) น้ำตาลปี๊บ
- 2) เกลือป่น
- 3) กะทิ 5 ถ้วย

วิธีทำ ลวดช่องน้ำกะทิ

1. ทำน้ำกะทิโดย ใส่น้ำตาลปี๊บ เกลือป่น และกะทิตลงในอ่างผสม ใช้มือขยำส่วนผสมเข้าด้วยกันจนน้ำตาลปี๊บละลายเข้ากันดี กรองด้วยตะแกรง
2. นำส่วนผสมน้ำกะทิขึ้นตั้งไฟปานกลาง เคี่ยวจนน้ำกะทิใกล้เดือด **(ให้ส่วนผสมเดือดเฉพาะตรงกลาง ไม่เดือดพลา้น เพื่อไม่ให้กะทิแตกมัน)** ประมาณ 10-15 นาที ปิดไฟ ยกออกจากเตาพักทิ้งไว้จนเย็น เตรียมไว้ (สามารถทำไว้ล่วงหน้าหรือทำทิ้งไว้ข้ามคืนได้)
3. ใส่ใบเตยลงในเครื่องปั่น ตามด้วยน้ำปูนใส ปั่นจนละเอียด จากนั้นคั้นเอาเฉพาะน้ำเตรียมไว้
4. ใส่แป้งข้าวเจ้า แป้งมันสำปะหลัง และแป้งถั่วเขียวลงไปในน้ำใบเตย โดยปล่อยให้แป้งค่อย ๆ จมลงไปในน้ำจนหมด **(เทคนิค : ปล่อยให้แป้งจมลงไปในน้ำเอง รอประมาณ 1 นาที โดยไม่ต้องคน เพื่อให้มั่นใจได้ว่า แป้งจะได้ไม่จับตัวเป็นก้อน และละลายเข้ากับน้ำทั้งหมด)** พอแป้งจมหมดแล้ว ค่อย ๆ คนผสมจนเข้าดี จากนั้นกรองด้วยตะแกรง เตรียมไว้
5. ใส่ส่วนผสมลงในกระทะก้นลึกขนาดใหญ่ นำขึ้นตั้งไฟปานกลาง กวนผสมตลอดเวลา ใช้เวลาประมาณ 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง พอแป้งเริ่มเหนียว ค่อย ๆ เทน้ำปูนใสที่เหลือไปจนหมด กวนจนส่วนผสมเหนียว และมีสีใส

6. ตักส่วนผสมแบ่งใส่เครื่องกดลอดช่อง กดแบ่งเป็นเส้น ๆ ลงในน้ำเย็นจัด จากนั้นตักส่วนผสมขึ้น ใส่ลงในถ้วย ตามด้วยน้ำกะทิที่เตรียมไว้ และน้ำแข็ง พร้อมเสิร์ฟ

อู๋กทอง (ฟักทองเชื่อม)

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

- 1) ฝักทอง
- 2) น้ำตาลทรายแดง
- 3) เกลือ
- 4) กระทำ

วิธีทำ

ปอกฝักทองหั่นเป็นชิ้นใหญ่ นำฝักทองไปต้มใส่น้ำและน้ำตาลจนงวดจะได้ฝักทองเชื่อมเวลาจะรับประทานใส่กะทิผสมเกลือเล็กน้อยจัดเสิร์ฟ

ภาพประกอบที่ 39 แสดงอู๋กทอง(ฟักทองเชื่อม)

ขนมแดง

ลักษณะและวิธีการทำขนมแดง

ขนมแดง เป็นขนมที่ชุมชนนิยมรับประทานกันมาก ขนมแดงมีลักษณะคล้ายขนมกล้วยเนื้อขนมมีสีเหลือง นุ่มนวล หอมหวานกลิ่นแดงไทย คือใช้แดงไทยสุกงอมบดละเอียดผสมกับแป้งข้าวเจ้า กะทิ น้ำตาลทราย จะห่อด้วยใบตอง

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

1. กระทำ
2. เกลือ
3. น้ำตาลทราย
4. แดงไทยสุก
5. แป้งข้าวเจ้า

วิธีทำ

เริ่มจากนำแตงไทยสุก มาผ่าแบ่งครึ่งเอาเมล็ดแตงไทยทิ้ง แล้วขูดเอาเนื้อแตงไทย ใส่ภาชนะทิ้งไว้ นำแป้งข้าวเจ้า กะทิ เกลือ น้ำตาลทราย เนื้อแตงไทยมาผสมและคนให้เข้ากัน ชิมรสให้พอดี นำใบตองมาห่อกลัดด้วยไม้กลัด ตัก แล้วนำไปนึ่งจนสุก

ภาพประกอบที่ 40 แสดงขนมแตง

อาชีพ

ประชาชนในชุมชนบ้านนาพึงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรได้แก่ ทำไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ รับราชการ รับจ้าง ค้าขาย ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านกาแฟ นอกจากนี้คนในชุมชนยังประกอบอาชีพอื่นเช่น ช่างยนต์ ปั้นน้ำมัน

จากการศึกษาและสอบถามนางสงัด ยศปัญญา อายุ 92 ปี ให้ข้อมูลว่า อาชีพของคนในชุมชนแต่ก่อนส่วนมากจะทำนา ทำไร่ข้าวโพดและเลี้ยงสัตว์ โดยได้พากันไปทำไร่ข้าวโพดห่างไกลออกไปจากหมู่บ้านมากที่ขุนน้ำหูละห้วยงาไปแพ้วถางจับจองกันแล้วแต่ตามใจชอบเพราะการทำไร่เมื่อครั้งอดีตจะเป็นการทำไร่เลื่อนลอย จับจองไว้แต่ละที่เรียกว่า “เหล่า” อย่างเช่น พ่อตุ้มศักดิ์จองที่ตรงนี้ก็จะมีเหล่าพ่อตุ้มศักดิ์ การคมนาคมในสมัยนั้นใช้วิธีการเดินทางนำผลผลิตทางการเกษตรมาขายใช้วิธีการหาบมาขายให้พ่อค้าคนกลางในหมู่บ้านเมื่อความเจริญเข้ามาเริ่มมีรถไถใช้บรรทุกสินค้ามาขายได้ในสมัยนั้นคนยังไม่ทำการเกษตรมากทำพอแค่เลี้ยงดูครอบครัวเท่านั้นซึ่งต่างจากเดี๋ยวนี้ผู้คนทำเกษตรเพื่อตอบสนองความต้องการอยากได้อะไรก็ทำให้ต้องทำเกษตรให้มากๆเพื่อจะนำเงินที่ได้มาซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่อนเอง

ภาพประกอบที่ 41 แสดงไร่ข้าวโพด

ภาพประกอบที่ 42 แสดงไร่มันสำปะหลัง

การปลูกข้าว

นายชมเชย สีหะวงศ์ อายุ 60 ปี เล่าว่าการทำงานจะทำปีละ 1 ครั้งคือ การทำนาปี (ข้าวไวแสง คือ ข้าวที่มีอายุการเก็บเกี่ยวนาน) จะปลูก ในช่วงเดือนพฤษภาคม เก็บเกี่ยวในเดือนพฤศจิกายนเมื่อทำนาเสร็จแล้วคนในชุมชนจะปลูกพืชหลังนาได้แก่ ข้าวโพด กระหล่ำปลี ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียวพันธุ์ กข6 เนื่องจากมีรสชาติอร่อยหอมเหนียวนุ่ม ขายได้ราคาดี แต่เนื่องการพันธุ์ข้าว กข6 มีข้อเสียอยู่บ้างตรงที่ต้นกล้ามักเป็นโรคก่อนปักดำ นอกจากจะทำนาแล้วยังมีการทำข้าวไร่ ข้าวดำ (ข้าวลืมผัว) จะปลูกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น การพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อให้ทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป และใน ปัจจุบันจะมีพันธุ์ข้าวเหนียว ที่นิยมปลูกได้แก่ พันธุ์ กข.6, กข.10, กข.14, เหนียวสันป่าตอง, พันธุ์สรินทร์ ส่วนพันธุ์ข้าวเจ้า ได้แก่ มะลิ กุหลาบ ข้าวไรเบอรี่ สำหรับแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนาจะอาศัยน้ำฝนและลำน้ำฝิ่งเท่านั้น และการทำนาในสมัยก่อนจะไม่ค่อยมีการจ้างแรงงานส่วนมาก จะมีการเอาแรง (ช่วยกัน) มากกว่าตั้งแต่การไถนาจะใช้แรงงานจากควาย การหว่านข้าว ดำนา เก็บเกี่ยว นวดข้าว (สีข้าว) เก็บข้าวขึ้นยุ้งฉาง (เล้าข้าว) จะใช้แรงงานจากคนเป็นส่วนใหญ่ และจะมีการ ใช้อุปกรณ์จากภูมิปัญญาของชาวบ้าน

เช่น คันไถ (ใช้สำหรับพรวนดิน) แอก (ใช้สำหรับสวมคอควาย) คันหลาว (ใช้สำหรับหาค้นกล้าเพื่อนำไปปัก) เคียว (ใช้สำหรับเกี่ยวข้าว) กระตัง (ใช้ร่อนข้าว) คราด (ใช้สำหรับคราดดินให้ร่วนซุย) สำหรับการทำนาในปัจจุบันนี้จะเปลี่ยนจากการใช้แรงงานจากสัตว์มาเป็นแรงงานจากเครื่องจักรหรือเรียกว่า ควายเหล็ก (รถไถ รถเกี่ยวข้าว) จึงทำให้วิถีการทำนาของ ชาวนาเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมมีการลงแรง ช่วยเหลือกันแต่ปัจจุบันการลงแรงชาวกันก็ยังมีอยู่ แต่จะจ้างแรงงานจากเครื่องจักร และจ้างคนเก็บเกี่ยวทั้งหมด

การผลิตข้าวเหนียวผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่เหลือขายบางส่วนและเก็บไว้ทำพันธุ์การผลิตข้าวเจ้าผลิตเพื่อบริโภคเล็กน้อย ในนาดำ และชุมชนเริ่มใช้ระบบนาหว่านบ้างแล้ว การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเริ่มมีมากขึ้นเนื่องจากสะดวกและรวดเร็ว

การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ของคนสมัยก่อนส่วนมากจะเลี้ยง วัว,ควาย เพื่อไว้ขาย เลี้ยงเป็ด,ไก่ ไว้บริโภคในครัวเรือน การเลี้ยงวัว,ควายนั้นส่วนมากจะเอาไปปล่อยป่าในป่าน้ำหูกให้หากินเองตามธรรมชาติ 6-7 วันถึงจะขึ้นไปดูครั้งหนึ่ง เมื่อถึงฤดูเกี่ยวเกี่ยวข้าวแล้วก็นำสัตว์เลี้ยงลงมาจากป่าเพื่อมากินตอเฟืองข้าว แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจเป็นอย่างมากเนื่องจากวัวและควายที่นำไปปล่อยป่าจะกลับลงมาเองโดยเจ้าของไม่ต้องไปต้อนลงมาชาวบ้านมีความเชื่อว่าวัวและควายได้กลิ่นหอมของฟางข้าวจึงพากันลงมากิน

ภาพประกอบที่ 43 แสดงการเลี้ยงสัตว์

การรับจ้าง

เมื่อประมาณ 30 ปีก่อนหน้านี้คนในชุมชนนิยมไปรับจ้างทำนาอยู่ที่บ้านวังกระดาศเงินนิยมเรียกว่าไปทำนาไทย เนื่องจากในพื้นที่ชุมชนมีที่นาไม่มากและการหาเงินนั้นไม่ค่อยมีคนจ้างงานเท่าไรนัก ทำให้ต้องออกจากบ้านไปรับจ้างทำนาที่หมู่บ้านอื่นเพราะพื้นที่บ้านวังกระดาศเงินเป็นพื้นที่ราบมีนาเยอะมากจนคนในชุมชนเกือบจะไปอยู่ที่นั่นกันก็มากบางคนก็มีครอบครัวอยู่ที่นั่นบางคนก็มาครอบครัวอยู่ที่บ้านนาพิง ทำให้บ้านนาพิงและบ้านวังกระดาศเงินเป็นเหมือนบ้านพี่เมืองน้องก็ว่าได้

การค้าขาย

เมื่อก่อนสินค้าที่นำไปขายได้แก่ ข้าว ฝ้าย ถั่วต่างๆ สัตว์ป่า ฯลฯ จะต้องเดินทางด้วยเท้านำสินค้าไปขายที่อำเภอผ่านชายโดยใช้วิธีการหาสินค้าไปขาย การคมนาคมไม่สะดวกจะต้องมีการนอนค้างคืนก็จะพากันไปอาศัยญาติที่น้องในการค้างคืนเมื่อขายสินค้าได้เงินแล้วก็นำเงินที่ได้ขึ้นสินค้ากลับมา เช่น เสื้อผ้า รองเท้า หม้อ ไห เป็นต้นแต่ในปัจจุบันการคมนาคมสะดวกสบายมากขึ้นการค้าขายสินค้าทางการเกษตรง่ายขึ้นแต่ก็ยังคงผูกขาดจากพ่อค้าคนกลางเช่นเดิม เนื่องจากการที่เกษตรกรไม่มีทุนในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการทำการเกษตรก็จะมีพ่อค้าในท้องถิ่นนำวัสดุอุปกรณ์มาให้ก่อนเช่น พันธุ์ข้าวโพด ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เครื่องพ่นยา ฯลฯ จึงเป็นข้อตกลงกันว่าจะต้องขายสินค้าให้กับพ่อค้าคนกลางเท่านั้นเป็นการผูกขาดไม่อาจต่อรองราคาสินค้าได้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

การประมงสัตว์น้ำ

ในสมัยก่อนจะหาปลามากิน จะใช้ภูมิปัญญาในการจักสานอุปกรณ์ในการดักจับสัตว์น้ำโดยใช้ไม้ไผ่ ไม้สีสุก ไม้ลวก มาสานเป็นลอบ ไซหัวหมู (ใช้ดักกบ) ไซตุตเปิด (มีลักษณะคล้ายตุตเปิดใช้ดักปลา) เบ็ดส่อ เบ็ดราว แห ตุ่มดักปลา อีจู้ดักปลาไหล โพงพาง (การลงโด่ง) ยกยอ สวิง (หิง) ซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการใช้หาปลา

การเลี้ยงปลาในชุมชนบ้านนาพิง ส่วนใหญ่จะเลี้ยงปลาในบ่อดิน ใช้พันธุ์ปลานิล ปลาตะเพียน ปลาไน ปลายี่สก ปลาทับทิมและปลาดุก เกษตรกรจะเลี้ยงไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในส่วนที่เหลือจากการบริโภค

ผู้รู้ในชุมชน เล่าว่า คนชุมชนบ้านนาพิงมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ซึ่งมีความผูกพัน กับธรรมชาติของท้องถิ่น โดยมีอาชีพต่าง ๆ ดังนี้

1) อาชีพการเกษตร ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ บางคนก็จะทำสวน ปาล์ม สวนยาง และปลูกพืชอื่น ๆ เช่น พักทอง ข้าวโพด มะละกอ ถั่วลิสง พริกหอม กระเทียม เป็นต้นซึ่งพืชเหล่านี้ชาวบ้าน จะปลูกไว้กินในครอบครัว หากมีเยือกก็จะแบ่งปันกันกินและขายเป็นบางส่วน

2) อาชีพการเก็บของป่าและนำมาค้าขาย เช่น เห็ดแปงเห็ดดิน เห็ดโคน เห็ดไค หน่อไม้ฝักกูด ฝักหนาม และฝักอื่นๆ เก็บมาเพื่อบริโภคส่วนที่เหลือก็จะนำไปขายจากเพื่อนบ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง

3) อาชีพการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงกระบือ โค เพื่อใช้แรงงาน ปัจจุบันมีการเลี้ยง การเลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ เพื่อบริโภคส่วนที่เหลือก็นำไปจำหน่ายได้อีกด้วย

4) อาชีพประมง ได้แก่ การเลี้ยงปลาดุกในวงบ่อ เลี้ยงปลาทับทิม ปลานิล ปลาดุก ในกระชัง เพื่อบริโภคส่วนที่เหลือก็จะจำหน่าย ชาวบ้านนาพิงจึงมีการกินอยู่ที่พอเพียง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5) อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น การรับจ้างทำเกษตรกรรม และก่อสร้าง

6) อุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ ตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน ทำไม้กวาด

จะเห็นได้ว่าอาชีพของคนในชุมชนนาพึง ล้วนแล้วเป็นอาชีพเกษตรกรรมเป็นวิถีของชาวไร่ ชาวนา ชาวสวนที่สืบทอดจากบรรพบุรุษและด้วยสภาพพื้นที่ ที่เหมาะสมทั้งสภาพของ ดิน น้ำ ที่อุดมสมบูรณ์ต่อการทำไร่ ทำนา ทำสวน ทำให้วิถีชีวิตของคนชุมชนนาพึง อยู่อย่างสุข สงบ เรียบง่าย นอกจากอาชีพของคนชุมชนนาพึง ที่มีความหลากหลายแล้วยังมีด้านการ แต่งกายที่มีความน่าสนใจเกี่ยวกับการทอผ้า แบบทอมือ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคนในชุมชน ได้สืบทอดต่อ ๆ กันมา

จากการศึกษาทำให้ทีมวิจัยได้สรุปปฏิทินการเพาะปลูกของคนในชุมชน ดังนี้

ปฏิทินการเพาะปลูก

เดือนมกราคม	เตรียมพื้นที่เพาะปลูก
เดือนกุมภาพันธ์	เตรียมพื้นที่เพาะปลูก
เดือนมีนาคม	ปลูกพืช ปลูกชิง ปลูกข้าว ปลูกมันสำปะหลัง
เดือนเมษายน	ปลูกเผือก ปลูกกระชายดำ ปลูกกล้วย
เดือนพฤษภาคม	ปลูกข้าวโพด ปลูกพริก ปลูกฟักทอง
เดือนมิถุนายน	ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าวนาปี
เดือนกรกฎาคม	ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าวไร่
เดือนสิงหาคม	ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าวไร่
เดือนกันยายน	ปลูกถั่วดำ
เดือนตุลาคม	ปลูกถั่วดำ
เดือนพฤศจิกายน	ปลูกกะหล่ำปลี ปลูกผักฤดูหนาว
เดือนธันวาคม	ปลูกกะหล่ำปลี ปลูกคะน้า ปลูกผักกาด ปลูกหัวหอม ปลูกกระเทียม ปลูกผักชี

การใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค

- น้ำประปาภูเขาห้วยเหมือง

การแต่งกาย

ชุมชนบ้านนาพึงเป็นชุมชนเก่าแก่มิ่ววัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และวิถีการดำรงชีวิตที่มีเป็นเอกลักษณ์ ของชุมชนบ้านนาพึง ซึ่งจะเห็นได้จากการแต่งกายคนในชุมชนตามสมัย ดังนี้

ในอดีตชาวบ้านนาพึง ได้มีการแต่งกายที่สืบทอดติดต่อกันมา ตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย รวมถึงเครื่องนอน เช่น ผ้าห่ม ผ้าปูที่นอน ได้มาจาก การปลูกฝ้ายในครัวเรือนของแต่ละครอบครัว ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน 8 เหนือ (ตรงกับเดือน เมษายน) และเก็บเกี่ยวในช่วง เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม ของทุกปี ฝ้ายที่ปลูกจะเป็นฝ้ายน้อยกับฝ้ายหลวง แต่จะนิยมปลูกฝ้ายน้อยเพราะเวลานำมาปั่น เป็นเส้นด้ายจะไม่ติดสาย การปั่นด้าย การ

ทอ การเย็บ ผ้าต่าง ๆ ในสมัยก่อน ๆ ที่นั้นจะปั่นทอและผ้าด้วยการทำมือ ฝ่ายในสมัยก่อนจะไม่มีสี สีที่ได้จะเป็น สีธรรมชาติฝ่ายที่เก็บมาจากต้นเรียกว่า ฝ่ายตุ่ย คือ มีลักษณะสีเหลืองเทา สีขาว ถ้าต้องการให้เสื้อผ้า เป็นสีต่าง ๆ จะต้องย้อมสีผ้าและการย้อมสีผ้าจะนิยมย้อมจากวัสดุที่มีตามธรรมชาติ เช่น ย้อมคราม (จะเป็นสีเขียว) เปลือกไม้ดู่, ย้อมโคลน, ย้อมมะเกลือ (จะเป็นสีดำหม่น) ในการย้อมผ้า การทอผ้า ในสมัยก่อนจะได้ความรู้ จากสืบทอดจากพ่อ แม่ หรือจากผู้ที่มีความรู้ในหมู่บ้านเป็นผู้ที่ถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา โดยมีวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กี่ทอผ้า พืม หล่าเส้นฝ้าย กระสวย เหล่น ฯลฯ

ภาพประกอบที่ 44 แสดงทอผ้าถุง

ปี พ.ศ.2510 การพัฒนาการแต่งกายของคนในชุมชน มีการใช้ด้ายสีต่าง ๆ ที่เรียกว่า “ฝ้ายย้อม” ที่ได้จากการย้อมสีสังเคราะห์ที่มีสีส่น สวยงาม จึงทำให้การแต่งกายเริ่มมีความหลากหลาย แต่ก็ยังมีการแต่งกายแบบพื้นบ้านปะปนอยู่บ้าง

ปี พ.ศ.2520 การแต่งกาย มีการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมประเพณี การแต่งกายของคนในชุมชนนั้นเป็นมรดกตกทอด ที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา การแต่งกายที่ประชาชนจะให้ความสำคัญส่วนมากจะเป็นการแต่งกาย ไปทำบุญที่วัด หรือในงานมงคลต่าง ๆ จะเน้นเป็นเสื้อผ้าที่ใหม่ ๆ สวยงามเพื่อเป็นสิริมงคลต่อตนเอง และเป็นการให้เกียรติแก่เจ้าภาพ

กรณีเป็นงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญครบรอบหนึ่งร้อยวัน การแต่งกาย เป็นเสื้อสีดำ เป็นส่วนใหญ่และจะมีใส่เสื้อสีขาวบ้างตามความเหมาะสม ในช่วงนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน คือ การแต่งกาย ของเพศหญิงที่มีการเปลี่ยนจากใส่ผ้าถุง มาเป็นการใส่กางเกง เป็นส่วนใหญ่ สาเหตุที่เปลี่ยนเพราะว่า การใส่ผ้าถุงไม่คล่องตัว ไม่สะดวกต่อการทำงาน จึงทำให้การใส่ผ้าถุง เริ่มลดน้อย แต่ก็ยังคงเหลือ ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพราะความเคยชิน

ปี พ.ศ.2530 การแต่งกายของชานาพิง เริ่มมีการพัฒนาและ เปลี่ยนแปลงจากที่เคย ใส่ผ้าทอ เคยปลูกฝ้ายเพื่อจะได้นำมาทอผ้าก็เริ่มลดลง สาเหตุที่ทำให้การทอผ้าไม่ได้รับความนิยมนั้น มีหลายประการ ดังนี้

- 1) ผ้าที่ทอนั้นมีสีสันทึบไม่สวยงาม ไม่ทันสมัย
- 2) ด้วยสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวมีรายได้ดีขึ้นทำให้ประชาชนอยู่ดี กินดี มีเงิน มีทอง จึงหันมา นิยมซื้อเสื้อผ้าที่เป็นที่นิยมตามกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป 3) จากการเลียนแบบตามสื่อต่าง ๆ
- 3) ผ้าทอมือใช้เวลาในการทอนานกว่าจะได้นำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าได้ใส่ จึงทำให้ผ้าทอมือไม่ได้รับความนิยม และทำให้ผู้ที่เคยมีรายได้จากการทอผ้าขายต้องเปลี่ยนอาชีพ ปี พ.ศ.2540 เป็นปีที่ประชาชน ทั่วประเทศ ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้การกิน การอยู่ได้รับผลกระทบตามไปด้วย ในด้านการแต่งกาย ยังคงแต่งกายตามสไตล์ที่เคยสวมใส่คงความเป็นวิถีชีวิตพื้นถิ่น

ปี พ.ศ.2550 การแต่งกายเริ่มมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งได้รับผลกระทบจากการเลียนแบบทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ ทำให้การออกแบบ การแต่งกายดูสวยงาม ดูสะอาดตาแก่ผู้ที่พบเห็นการแต่งกายพื้นบ้านที่ผ่านมา โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก เยาวชนและกลุ่มประชาชนวัยทำงานจะให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายที่มีขายตามห้างตลาดหรือตามห้างสรรพสินค้าทั่ว ๆ ไปจนทำให้ลืมนวัตกรรมประเพณีท้องถิ่น

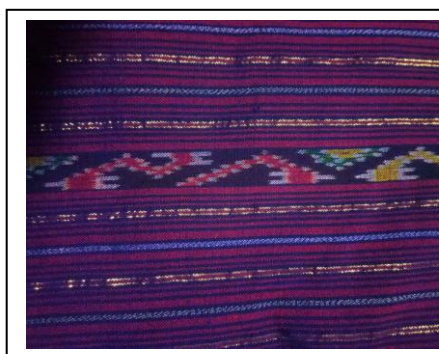
การแต่งกายของชานาพิง ในอดีตที่ผ่านมาที่เห็นได้ชัดเจน เพศหญิง จะนิยมแต่งกายด้วยเสื้อสีขาวล้วน แขนกระบอกหรือแขนสั้น ผ้าถุงทอมือลายร่องสีต่าง ๆ ตามความชอบ เพศชายจะใส่เสื้อ สีขาว กางเกงขายาว ผ้าขาวม้ามัดเอว บางก็นุ่งโสร่ง

ปัจจุบันได้มีการฟื้นฟูและสืบทอดการทอผ้าลายร่องคำซึ่งเป็นลายเฉพาะของคนในชุมชนและได้มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในการทอผ้าเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาให้คนรุ่นหลังและส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาใส่ผ้าถุงของตนเองอย่างภาคภูมิใจ ในการจัดงานประเพณีต่างๆของคนในชุมชนจึงได้เห็นคนในชุมชนใส่ผ้าถุงลายร่องคำมากยิ่งขึ้น มีความสวยงามและน่าดูชมแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ผ้าชิ้นของคนในชุมชนมีลายที่เป็นเอกลักษณ์ ที่เรียกว่าวันลายร่องคำจะมีลักษณะที่เป็นลายเส้นตรงสลับสีตามแต่จินตนาการของผู้ทอนิยมใช้ดินทอง และเงินในการทอเวลาใส่จะเกิดแสงระยิบระยับสวยงาม ลายปลาอืด ลักษณะการทอจะเป็นเส้นเล็กๆสลับกันในระหว่างที่คันผ้าไม่นิยมใส่ดินทองหรือเงิน (ปลาอืดคือปลาขนาดเล็กตัวยาวๆซึ่งในอดีตมีมากที่ลำน้ำพิง แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว จึงเป็นที่มาของลายผ้าเส้นเล็กๆจึงเรียกต่อกันมาว่าลายปลาอืด)นอกจากนี้ยังมีลายชิ้นที่มีหมี่คั่น ที่เรียกตามลักษณะต่างๆเช่นลายหมี่ก้อ ลายเอี้ยทองแดง ลายหมากจับ ต้มทองแดง ลายนาค ลายผาเปีย ลายม้าลาย ลายนาคใหญ่ 2 ตัว ฐานพานควั่มห่วยจากการสอบถามผู้สูงอายุในชุมชนว่าลายต่างๆที่ใช้เรียกนั้นเป็นชื่อที่เรียกมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า

ตายายเรียกตามๆกันมาที่มีมาตามแต่จินตนาการของผู้คนสมัยนั้น การทอผ้าในชุมชนบ้านนาพึงได้ จัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นและยังทออยู่ได้แก่ ยายรัต ยายจำ ยายอู่ ยายเนียง และยายก๊

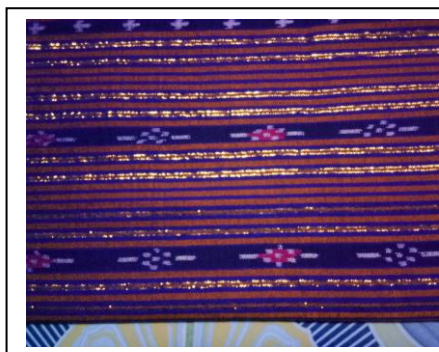
ภาพประกอบที่ 45 แสดงการแต่งกาย

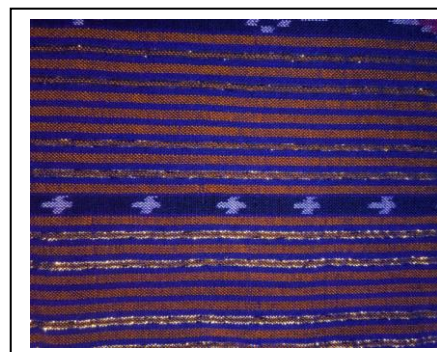
ลายนาคสองหัว

ลายผาเปีย

ลายตุ้มทองแดง

ลายหมากจับ

ลายม้าลาย

ลายนาควัวเดียว

ลายปลาอีต

ภาพประกอบที่ 46 แสดงลายผ้าถุงต่างๆ

ภูมิปัญญาความเชื่อและพิธีกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนบ้านนาพึ่ง สามารถจำแนกภูมิปัญญาออกเป็น 2 ประเภท คือ
ภูมิปัญญาด้านการแพทย์และสมุนไพรพื้นถิ่น ภูมิปัญญาด้านการแพทย์

1) หมอเป่าดับพิษงูสวัดตาแดงเด็กปากสูกปากพองเป่าผีหรือเรียกสั้น ๆ ว่า งูสวัด มีหมอรักษาชื่อ นางวันดี กมลรัตน์ สามารถใช้วิธีการรักษาโดยการเป่า การเป่าพิษงูสวัดโดยจะท่องคาถาใส่แล้วเป่าใส่ผู้ป่วยเวลาเป่าจะเป่า 2 เวลาคือเช้าและเย็นหรือจะเป่าวันละ 1 ครั้งก็ได้เป่าจนหาย เมื่อผู้ป่วยหายแล้วจะต้องมีการสมนาตาคุณหมอเป่า(แล้วแต่ศรัทธา)หมอเป่าจะเรียกรับเงินไม่ได้จะผิดครู ผู้ที่จะรักษาจะต้องขันเป่าได้แก่ ดอกไม้ 5 คู่ รูป 5 คู่ เทียน 5 คู่ เงินค่าครู 12 บาท

2) การเป่าจอต คือเป่าประสานกระดูกหัก กระดูกแตก กระดูกขึ้น นอกจากการรักษาจากหมอแผนปัจจุบันและยังนิยมมาเป่าใจอดให้กระดูกประสานกันก็ได้ การเป่าจอตจะต้องแต่งขันเป่าก่อนการเป่ากระดูกจะเป่าในช่วงเช้าก่อนเที่ยงหมอเป่าจะเรียกรับเงินไม่ได้การแต่งขันเป่าได้แก่

ภาพประกอบที่ 47 แสดงการสัมภาษณ์คุณยายวันดี กลมรัตน์

2) ดับพิษไฟ คือ การรักษาผู้ที่ถูกไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ก่อนการอยู่ไฟจะต้องดับพิษไฟก่อน ในชุมชนบ้านนาพิง มีผู้ที่ รักษาการดับพิษไฟ คือนายวิจิตร ยศปัญญา และนางเจริญ พรหมเวียง วิธีการรักษา หมอจะนำน้ำมาหนึ่งแล้วหมอเป่าก็จะเป่ามนต์คาถาใส่น้ำแล้วเอาน้ำมาเป่าหรือพ่นใส่ตรงบริเวณที่โดนไฟ พิษไฟจะหายสิ้นไม่ร้อนไม่พองนิยมเป่าดับพิษไฟในกรณีที่ต้องอยู่ไฟของแม่คลอดลูกใหม่

3) การดื่มน้ำดื่มของการอยู่ไฟของแม่ที่คลอดลูกใหม่เป็นการดื่มสมุนไพรที่ทำให้ร่างกายฟื้นตัวได้เร็วและช่วยให้คุณแม่น้ำนมให้ลูกกินอย่างเพียงพอ นิยมให้สมุนไพรมาดื่มน้ำ ดังนี้

สมุนไพรสำหรับบำรุงน้ำนมและฟื้นฟูร่างกาย ได้แก่

- ใ้มน้ำน้อย
- หว้าขาวเย็น
- ว่านน้ำนม
- ฝรั่ง
- ใ้มน้ำขาวหลามดง
- ใ้มน้ำมะขาม
- ใบเป่า
- ใบนาด
- ว่านวิกรมดลูก

4) หมอรักษาโรคปากเปี้ยวได้แก่ นางเชื้อ สุขเสริม เป็นหมอยาสมุนไพรที่รักษาคนป่วยที่มีอาการปากเปี้ยวได้ผลเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและรักษาอาการต่างๆได้อีก และในสวนของคุณยายเชื่อยังปลูกสมุนไพรต่างๆไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ใ้พล ว่านหอม แหน่ง ช้องฟ้า

เพชรสังฆาต ขมิ้น ข่า ย่านาง ฯลฯ และอีกหลายอย่างกล่าวมาไม่หมดโดยคุณยายเชื่อได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรที่เป็นตัวรักษาอาการปากเปื่อยได้ดังนี้

- รากย่านาง
- รากฮวดน้อย/ฮวดใหญ่
- รากสมัด/รากช่องฟ้า
- เดียร์เต่า
- เดียร์นกขาว(ไก่ฟ้า)
- เดียร์ไก่ป่า
- เหล้าขาว

วิธีการรักษา ฝนส่วนผสมทั้งหมดนำน้ำที่ได้มาทาบริเวณที่เป็น

ยาแก้เปื้อน(แก้พิษต่างๆ) ส่วนประกอบ

- รากจิ้งจาว
- รากปอขาว/ปอแดง
- รากย่านาง
- ดอกโคยตาล
- หัวเต่า
- หัวปลู
- ตับดิน

วิธีการรักษา นำมาฝนผสมน้ำดื่มแก้พิษต่างๆ เช่นกินอาหารแสลง แม่ลูกอ่อนกินของแสลง

ยาตั้ง

เป็นการรักษาอาการเจ็บเส้น เอ็น เหมือนการรักษาแบบลูกประคบ แต่ยาตั้งจะเก็บส่วนผสมยาทั้งหมดแบบสดสับละเอียดนำมานึ่งและห่อผ้าแพรหมอนิลตั้งบริเวณที่ปวด ส่วนประกอบยาได้แก่

- บูชาขาว - บูชาดำ - ใบนาด - ใบเป่า - ไพล - ขมิ้น - เปลือกกุ่ม - เปลือกกำ

ภาพประกอบที่ 48 แสดงสัมภาษณ์คุณยายเชื้อ สุขเสริม

4) ยาบํารุงกำลัง ของคุณตาถึง ยศปัญญา เป็นสมุนไพรที่ต้องกับเหล้าขาว มีสรรพคุณในการบํารุงกำลังได้เป็นอย่างดี ซึ่งคุณตาถึงที่เป็นเจ้าของยานี้มีอายุได้ 93 ปีแล้วแต่ท่านยังมีสุขภาพดีแข็งแรงเดินเหินได้คล่องแคล่ว สมุนไพรที่ใช้สำหรับดองเหล้า ดังนี้

ขิงอากาศ พาดหง่าไม้ ไ้ธรรณี ชื่นบ่เศร่า เฒ่าบ่เป็น โดยคุณตาถึงได้อธิบายให้ฟังว่า

- ขิงอากาศ คือ น้ำผึ้งเดือนห้า
- พาดหง่าไม้ คือ เครือเขาฮอ (บรเพชร)
- ไ้แม่ธรรณี คือหญ้าแห้วหมู
- ชื่นบ่เศร่า คือ ไม้ชำขึ้น
- เฒ่าบ่เป็น คือ ย่านาง

วิธีการ คือเอาตัวยาทิ้งหมดหันตากแดดให้แห้งแล้วเอาใส่โหลดองกับเหล้าขาวไว้ 1 ปี จึงเอามารับประทานเป็นยาบํารุงร่างกายดีนักแล

ภาพประกอบที่ 49 แสดงสัมภาษณ์คุณตาถึง ยศปัญญา

ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นถิ่น

ในเขตชุมชนนาพึง มีพืชสมุนไพรพื้นถิ่น ที่ชาวบ้านในชุมชนนำมาใช้ในการ รักษาโรค รวมทั้งใช้ในการปรุงอาหาร จากการสัมภาษณ์ นางเชื้อ สุขเสริม ได้บันทึกข้อมูลพืช ผัก สมุนไพร ในชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นถิ่น

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	คุณลักษณะ	สรรพคุณ
1	ตำลึง	เป็นผักประเภทไม้	ช่วยขับพิษร้อน ขับลม
2	ชะอม	เป็นผักยืนต้นมีลำต้น และใบเป็นหนาม	แก้ท้องเฟ้อ ขับลมในลำไส้ แก้อาการปวด เสีย ท้อง
3	ผักเผ็ดหรือ ผักคราด	เป็นผักล้มลุก	แก้ริดสีดวงทวาร ช่วยเจริญอาหาร และ ช่วยย่อย อาหาร
4	ยอดมะพร้าว	มีแคลเซียม	บำรุงกระดูกและบำรุงฟันป้องกันโรค กระดูกพรุน
5	ชิง	เป็นผักประเภทหัว	แก้ลม จุกเสียด ขับเสมหะ บำรุงธาตุ
6	สับปะรด	ผลไม้ตามฤดูกาล	ช่วยขับปัสสาวะ
7	กระเทียม	เป็นพืชประเภทหัว	ขับลมในลำไส้ แก้ไอ ขับเสมหะ ช่วยย่อย อาหาร ลดน้ำตาลและไขมันในเลือด
8	พริก	เป็นพืชล้มลุก	ช่วยขับลม ช่วยย่อยอาหาร
9	ผักหวาน	เป็นพืชยืนต้น	ช่วยแก้อาการร้อนวูบวาบตามตัว
10	ตะไคร้	เป็นพืชล้มลุก	แก้ปวดท้อง, ขับเสมหะ, บำรุงธาตุ, ช่วย เจริญอาหาร และขับเหงื่อ
11	หอมแดง	เป็นพืชประเภทหัว	แก้ขับเสมหะ, แก้ไข้หวัด, บำรุงธาตุ
12	กระเทียม	ผลไม้ตามฤดูกาล	ช่วยระบบขับถ่าย เป็นยาระบายอ่อน ๆ ช่วยเผา ผลาญไขมัน คาร์โบไฮเดรตและ โปรตีนส่วนเกิน
13	ผักปรัง (ผัก ปัง)	เป็นผักประเภทไม้ เลื้อย	ช่วยในการขับปัสสาวะ แก้อาการอักเสบ แก้ ท้องผูก เป็นยาระบายอ่อน ๆ
14	ผักบุ้ง	เป็นผักประเภทไม้ เลื้อย	ช่วยขับพิษออกจากร่างกาย ขับปัสสาวะ ช่วยเจริญ อาหาร แก้อาการปัสสาวะเหลือง ปัสสาวะเป็นเลือด และยังป้องกันโรค ท้องผูก
15	มะนาว	เป็นพืชยืนต้น	บรรเทาอาการปวดศีรษะ อาเจียน เป็นลม วิงเวียน รักษาโรคความดันโลหิตสูงและต่ำ เป็นยา อายุวัฒนะและช่วยในการเจริญ อาหาร

ตารางที่ 2 ตารางแสดงภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นถิ่น (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	คุณลักษณะ	สรรพคุณ
16	มะขามเปียก	เป็นพืชยืนต้น	แก้ขับเสมหะ แก้ท้องผูก แก้ไอลดความร้อนในร่างกาย
17	ขมิ้น	เป็นพืชชนิดหัว	แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ขับลม ทาแก้แมลงสัตว์กัดต่อย บำรุงผิวพรรณ
18	ไพล	เป็นพืชชนิดหัว	แก้ท้องอืด ทำน้ำมันหอมระเหย ลูกประคบบรรเทาปวด
19	ว่านชักมดลูก	เป็นพืชชนิดหัว	แก้ประจำเดือนไม่ปกติ รักษาอาการริดสีดวง รักษาอาการตกขาว รักษาผดผื่น

ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม

1. การทำไม้กวาดดอกหญ้าและการจักสานคนในชุมชนมีความรู้ในการนำภูมิปัญญาด้านการทำไม้กวาดและการจักสานสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ได้แก่ ดั้ง (กระดังง์), เชิง (ตะแกรงร่อน), ข้องใส่ปลา, สวีง, กระบุง กระติบข้าว ทั้งหมดล้วนสามารถนำไปใช้ในวิถีประจำวันได้เป็นเครื่องมือในชุมชนเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน เป็นการนำวัสดุที่มีในท้องถิ่น เช่น ไม้ ที่มีมากมายประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สืบทอดภูมิปัญญามาสู่ลูกหลาน

2. ภูมิปัญญาด้านประมง

การจับสัตว์น้ำในสมัยก่อน มีการคิดค้นอุปกรณ์เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำจำพวกปลา โดยใช้ไม้ไผ่ ไม้สีกู ไม้ลวก มาสานเป็นลอบ ไซหัวหมู (ใช้ดักปลา, กบ) ต้มดักปลา อีจู้ดัก ปลาไหล โพงพาง ยกยอ สวีง เป็นอุปกรณ์ในการหาปลา ไซทำด้วยไม้ไผ่ด้วยหวาย เถาวัลย์ ตอกหรือลวด ใส่ยางแขงเพื่อเป็นช่องทาง ให้ปลา กุ้ง ปู เข้าไปภายใน ไซมีหลายลักษณะ วิธีการทำและการใช้แตกต่างกันไป ได้แก่ ไซหัวหมู รูปทรงกลมยาว ท้ายรวบ หัวตัด มีงาสวมใช้สำหรับดักปลาตะเพียน ปลาหมอ ปลากระดี่ นิยมดักตอนกลางคืน

ความเชื่อ

ความเชื่อ คือการยอมรับในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้าย ต่อมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นแม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่ผู้คนก็ยังที่ยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านั้นและสืบทอดความเชื่อสืบ ๆ กันมา ในช่วงที่มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามายังพื้นที่ชุมชนบ้านนาพิง ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับภูตผี วิญญาณ จึงมีพิธีกรรมในการทรงเจ้า การเลี้ยงผี ซึ่งถือว่ามิใช่บทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นอย่างมาก ความเชื่อเหล่านี้ สามารถช่วยให้เกิดกำลังใจ สร้างความสบายใจต่อผู้คนที่มีความ ศรัทธาต่อสิ่งลี้ลับ หลาย

คนประสบกับเรื่องมหัศจรรย์ที่อาจเกี่ยวข้องกับความเชื่อ เช่น ของหาย หาด่าไรก็ไม่เจอแต่สามารถไปให้รางวัลดูได้ว่าของอยู่ที่ไหนทั้ง ๆ ที่รางวัลนั้น ก็ไม่เคยแม้แต่จะเดินทางไปยังบ้านของคนที่ทำของหายเลยสักครั้ง ซึ่งเรื่องราวความเชื่อเกี่ยวกับรางวัล ทำให้ผู้คน จากทั่วสารทิศ เดินทางมารอเพื่อให้รางวัลแก่เคล็ด แก้อาการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามโบราณวิธีที่ถูกต้อง หรือแม้แต่การดูอดีต ดูอนาคต รักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุ หรือไม่สามารถอธิบายได้ด้วย ความรู้ทางการแพทย์ แผนปัจจุบันทำให้ผู้ที่เคยประสบกับเรื่องนี้ด้วยตนเอง เชื่ออย่างสนิทใจ

จากการเก็บข้อมูลด้านพิธีกรรมและความเชื่อในชุมชนบ้านนาพิง พบว่า ประชาชนมีความเชื่อและพิธีกรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็น ต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามยามดี วันเสีย
- 2) ความเชื่อเรื่องรางวัล เช่น รางวัลเจ้าปู่ดงหอ เจ้าแม่กวนอิม ฯลฯ
- 3) ความเชื่อศาลต่าง ๆ เช่น ศาลเจ้าปู่ดงหอ ฯลฯ

ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามยามดี

วันดีวันเสีย

ชุมชนบ้านนาพิง มีวิถีชีวิตแบบคนล้านนา จึงมีความเชื่อเกี่ยวกับวันดี - วันเสีย (ฤกษ์ยาม - ยามดี) หากจะทำการงานใดๆ จะยึดถือวันดี - วันเสียเป็นหลัก หากตรงกับวันเสียก็จะเลี่ยงไม่ทำการใด เพราะเชื่อว่าทำแล้วจะมีเหตุไม่ดีไม่งามเกิดขึ้น สำหรับวันดี - วันเสีย นั้น แต่ละเดือน ก็จะแตกต่างกันไป

ความเชื่อเรื่องรางวัล

2.1 รางวัลเจ้าปู่ ชาวบ้านนาพิงมีความเชื่อเรื่องผีเจ้าเข้าทรง มาแต่สมัยโบราณ เชื่อว่าเจ้าปู่ประทับรางวัลเพื่อช่วยเหลือ ขจัดปัดเป่า บรรเทาทุกข์ทั้งปวง ให้กับชาวบ้านที่เดือดร้อน มาขอความช่วยเหลือ เช่น ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ การคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขปลอดภัย เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องศาลต่าง ๆ ชาวชุมชนบ้านนาพิง มีความเชื่อว่าหมู่บ้านมีเจ้าปู่ปกปักรักษา คุ้มครองดูแลคนในหมู่บ้าน ให้มีความเป็นสิริมงคล มีความเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้า ขบไล่สิ่งอัปมงคลทั้งหลายออกจากหมู่บ้านโดยผ่านรางวัลที่ทรงเจ้าซึ่งสืบเชื้อสายของคนในชุมชนมาตั้งแต่อดีตแม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในชุมชนเมื่อได้รับเลือกก็จะปฏิเสธไม่ถ้าไม่มาทำหน้าที่รางวัลก็จะทำให้มีอันเจ็บป่วยรักษาไม่หายเจ็บปวดๆแฉ็ดๆอยู่เสมอ

พิธีกรรม

1) **พิธีกรรมการเลี้ยงดู** ลักษณะความเชื่อการเลี้ยงผี คือ การจัดอาหารคาวหวาน ไปเช่นไหว้เจ้าปู่ที่ศาลเจ้าปู่ดงหอโดยจะมีรางวัลที่สำคัญได้แก่ เจ้าปู่ ทหาร หมอ ซ้าย หมอขวา แม่นางแตง ทำหน้าที่ต่างๆ ได้แก่

1. เจ้าปู่ คือ ร่างทรงที่เป็นเจ้าองค์ใหญ่ที่สุด ลูกฝั่งลูกเทียน(ลูกฝั่งลูกเทียน คือลูกหลานที่นับถือทุกคน) ทุกคนให้ความเคารพกราบไหว้และการบนบานศาลกล่าวให้คุ้มครองให้ปลอดภัยตลอดทั้งปี เรียกว่ากุมปี เมื่อถึงเดือนเจ็ดก็จะมาแก้บนและบนต่อไปเรื่อยๆตลอดปี ในการบนบานแต่ละครั้งจะใช้ขี้ผึ้งหล่อเป็นเทียนจุด จึงเรียกลูกหลานที่มาว่า ลูกฝั่งลูกเทียน

2. ทหาร คือ ร่างทรงที่เป็นทหารจะทำหน้าที่รองจากเจ้าปู่มีหน้าที่ปกป้องรักษาลูกฝั่งลูกเทียนทำนายดวงชะตาให้ลูกฝั่งลูกเทียนที่มีความเดือดร้อน เป็นที่พึ่งทางใจได้อีกทางหนึ่ง

3. หมอซ่าย หมอขวา ทำหน้าที่รับคำบนและแก้บนให้กับชาวบ้านและถวายเครื่องบูชาเช่นไหว้

4. หมอห่อน ทำหน้าที่จัดเตรียมของแก้บน ได้แก่ ข้าวหมู ข้าวไก่ คนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องจะทำได้เด็ดขาดเป็นการผิดผี

5. แม่นางแตง คือคนทำหน้าที่แต่งเครื่องบูชาไว้ให้หมอซ่ายหมอขวา นำขึ้นหิ้งบูชา

ประเพณีการเลี้ยงดงจะกล่าวคร่าวๆได้ดังนี้

1. การเลี้ยงดงจะจัดขึ้นในวันอังคารเดือนเจ็ด คนที่จะกำหนดวันเลี้ยงดงคือร่างทรงเจ้าปู่เท่านั้นการเลี้ยงดงจะเริ่มวันแรกคือวันจันทร์เรียกว่าวันปลูกหอ ลูกฝั่งลูกเทียนจะไปทำความสะอาดดงจัดเตรียมสถานที่เตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างให้วันนี้และชาวบ้านจะมาแก้บนในวันนี้ด้วย

2. วันที่ 2 คือวันอังคาร (ถ้าปีไหนวันอังคารตรงกับวันพระและหาวันเลี้ยงดงไม่ได้จริงๆจะกำหนดวันเลี้ยงเป็นวันพฤหัสบดีก็ได้โดยอนุโลม)ก่อนที่จะมีพิธีการเลี้ยงดงในวันนี้จะต้องไปอันเชิญหมอเฒ่ามาก่อนถ้าไม่เชิญมาจะเลี้ยงไม่ได้ หมอเฒ่าจะเป็นศาลเจ้าที่อยู่บ้านเลขที่ 92 บ้านนาพิง ซึ่งเป็นบ้านของนายนิล กิลศิริ การเชิญหมอเฒ่าจะต้องแต่งเครื่องเช่นไหว้ คือเหล้า และขันดอกไม้

แห่ไปยังศาลเจ้าดงหอมีการละเล่นดนตรีของหมอปีโป้ตลอดทาง

วันนี้ร่างทรงทุกคนจะทำหน้าที่ของตนเองเจ้าปู่จะรับแก้บนและรับคำบนบานของลูกฝั่งลูกเทียนเพื่อเป็นสิริมงคลให้ตลอดปี ส่วนทหารจะทำหน้าที่ขจัดปัดเป่าให้ลูกฝั่งลูกเทียนที่มีความทุกข์ร้อน เจ็บป่วยและการทำนายดวงชะตา การทำนายถ้าบอกว่าตายเปิดปีหมายถึง การอยู่ดีมีสุขตลอดปี หากพูดว่าอยู่ดี จะไม่สุขสบายมีเรื่องทุกข์ร้อนหรือเจ็บป่วย ลูกฝั่งลูกเทียนก็จะขอให้เจ้าปู่ช่วยหากหายดีแล้วจะนำเครื่องเช่นมาถวาย เครื่องเช่นที่จะนำมาถวายได้แก่

1. ม้าฮ้อยหนึ่ง คือเหล้าขาวหนึ่งขวด

2. ข้างหนึ่งโต คือเงินจำนวน 100 บาท หรือจะมากกว่านั้นก็ได้อีก

3. น้ำสัมน้ำหวาน

4. ไก่กู่ลา

5. หัวหมู

หมอห่อนมีหน้าที่จัดเตรียมของแค้น ได้แก่ ข่าหมู ข่าไก่ คนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องจะทำไม่ได้เด็ดขาดเป็นการผิดผี แล้วนำเครื่องเซ่นไปให้แม่นางแต่งเป็นคนเตรียมเครื่องทุกอย่างห้ามคนที่บ้มีส่วนเกี่ยวข้องไปแต่งจะผิดผีเมื่อแม่นางแต่งเตรียมของเสร็จแล้วจะนำไปให้หมอซ่ายหมอขวานำขึ้นหิ้งถวายเจ้าปู่ในการเลี้ยงเจ้าปีจะมีการละเล่นดนตรีขับกล่อมตลอดวันเรียกว่าหมอปี่จะมี กลอง แคน พิณ ที่หาได้มาเล่นเพื่อความบันเทิงเมื่อพิธีแล้วเสร็จก็จะแต่งขันการระหากกระทำการใดในวันนี้ที่ผิดพลาดก็ไม่ให้ถือโทษ

ภาพประกอบที่ 50 แสดงพิธีการเลี้ยงเจ้าดวงหอ

ภาพประกอบที่ 51 แสดงพิธีการเลี้ยงเจ้าดวงหอ(ต่อ)

นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการจับตาสายยามทำนายทายทักเกี่ยวกับความเดือดร้อน ได้แก่ ยามหาสาเหตุอาการเจ็บป่วยว่าเกิดจากอะไร ยามหาของหา โดยการยามในแต่ละครั้งผู้จะยามตั้งแต่งขึ้น5 ไปยามให้หมดยามจับตาสายยาม โดยแยกได้ ดังนี้

ยามหาสาเหตุอาการเจ็บป่วยว่าเกิดจากอะไร

ในกรณีนี้บางคนเจ็บป่วยรักษายังไงก็ไม่หาย ไปหาหมอก็แล้ว กินยาแล้วก็แล้วยังไงอาการเจ็บป่วยก็ไปหายที่พึ่งทางใจอีกอย่างหนึ่งของคนในชุมชนคือการไปหาหมอยาม หมอยามในชุมชนคือนางวันดี กมลรัตน์ หรือคนในชุมชนจะเรียกว่ายายก็ วิธีการคือหักไม้ไผ่ยาม ถามผู้ยามสาเหตุที่เกิดพอสรุปได้ดังนี้ เกิดจากสาเหตุคนป่วยได้กระทำผิดบางอย่าง เช่น พุดจากไม้ดีทำให้ผีเชื่อผิดใจ ผีเชื่อมายาม การไปทำลายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตามองไม่เห็น ตัดต้นไม้ต้องห้าม การบนบานแล้วไม่แก้ การทำผิดดองคือทำในสิ่งที่ห้าม เช่นทำไร่ในวันพระ วิธีแก้ไขแล้วแต่จะกำหนดกันเอง เช่นแต่งพาข้าวให้บรรพบุรุษ แต่งขันคารวะ ปลุกต้นไม้ทดแทน ฯลฯ

ยามหาของหายส่วนมากจะเป็นของมีค่าที่หายเมื่อหายังไงแล้วไม่เจอก็จะไปยามหาของหมอยามคือนางวันดี กมลรัตน์ จะจับยามดูว่าของที่หายอยู่ที่ไหน โดยคุณยายวันดีได้ให้ข้อมูลแก่ทีมวิจัยว่าของหาย

วันจันทร์ ตกทาง คือสิ่งของหล่นหายที่ถนนหนทางคนอื่นอาจได้ไปโอกาสได้คืนน้อย

วันอังคารตกไฟ คือเหมือนไฟไหม้ไม่มีโอกาสได้คืน

วันพุธ ตกตกบ้าน คือของหายอยู่บ้านได้คืนแน่นอน

วันพฤหัสบดีตกป่า คือหายที่ป่ามีโอกาสได้คืน

วันศุกร์ตกที่นอน คือของหายอยู่ในที่นอนได้คืน

วันเสาร์ตกน้ำ คือตกลงน้ำไม่ได้คืน

วันอาทิตย์ ตกขุม(หลุม) คือตกที่ต่ำหรือในหลุมมีโอกาสได้คืน

ขวัญกล่อง

พิธีกรรมการสู่ขวัญกล่องจะกระทำก็ต่อเมื่อมีคนป่วยที่เจ็บป่วยอดๆแอดๆรักษาไม่หาย เดี่ยวดีเดี่ยวป่วยมีความเชื่อว่าขวัญหายออกจากร่างกายทำให้ไม่สบายบ่อยๆ พิธีกรรมนี้จะเป็นการเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวโดยให้พระสวดให้ พระในวัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึงที่สวดวดได้ คือ พระอาจารย์บุญเยี่ยม เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยเท่านั้น การทำขวัญกล่องจะต้องแต่งเครื่องบูชาหรือเครื่องแต่ง ดังนี้

1. หมาก 4 คำ
2. เมี่ยง 4 คำ
3. กล้วย 4 ลูก
4. อ้อย 4 ป้อง
5. ไข่ 1 ลูก
6. ข้าวสาร
7. ข้าวเปลือก
8. เสื้อผ้า
9. น้ำอบ,น้ำหอม สำหรับแม่นางแต่ง

10. ฝ้ายผูกแขน

11. ปิ้งปลา

เมื่อแต่งเครื่องครบแล้วจะนำเครื่องแต่งทั้งหมดใส่กล่องข้าวหรือกระติบข้าวจึงเรียกว่า ขวัญกล่อง นำไปวัดให้พระสวดให้ 3 ค่ำ เมื่อครบสามค่ำแล้วให้ไปนำกลับมาเอาฝ้ายผูกแขนเป็นอันเสร็จพิธีคนที่ป่วยก็จะหายดีเป็นที่น่าเหลือเชื่อเป็นอย่างมาก

ซ้อนขวัญ

พิธีกรรมซ้อนขวัญจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีคนได้รับอุบัติเหตุร้ายแรง อย่างเช่น รถคว่ำ รถล้ม คนป่วยจะขวัญหายจึงจะทำพิธีกรรมซ้อนขวัญให้ เครื่องแต่งประกอบด้วย

1. ไช้ตัม 1 ลูก
2. หมาก 4 คำ
3. เมี่ยง 4 คำ
4. ข้าวหวาน
5. สวิง (ใช้ในกรณีขวัญตกน้ำ)
6. ผ้าขาวม้า (ใช้ในกรณีขวัญตกพื้นหรือถนน)

เมื่อได้เครื่องแต่งครบแล้วให้เอาใส่ในสวิงหรือผ้าขาวม้าไปซ้อนเอาขวัญในสถานที่เกิดเหตุ เมื่อไปถึงให้ปลุกแม่พระธรณีให้รับรู้ว่ามีมาซ้อนขวัญ โดยปักธงสี่เสาและเลี้ยงแม่ธรณีด้วยข้าวหวาน แล้วให้เริ่มซ้อนขวัญแล้วห่อเอาขวัญไปคืนคนเจ็บโดยขณะที่เดินทางไปคนที่ทำหน้าที่ซ้อนขวัญจะไม่สามารถหันหลังกลับไปดูไม่ได้มิเช่นนั้นจะทำให้พิธีไม่สำเร็จ เมื่อไปถึงแล้วให้คนเจ็บกินไข่ที่ซ้อนขวัญมาแล้วนำเครื่องแต่งที่เหลือเอาไปไว้หัวนอนคนเจ็บอีก 3 วัน เป็นอันเสร็จพิธี

ประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของคนชุมชนบ้านนาพิง เป็นไปตามวัฒนธรรมประเพณีทางอีสานคือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

ภาพประกอบที่ 52 แสดงปฏิทินประเพณี

ตารางที่ 3 ปฏิทินวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านนาพึง

ลำดับ	เดือน	ชื่อประเพณี	หมายเหตุ
1	มกราคม	- ประเพณีบุญเข้ากรรม	เดือน 1
2	กุมภาพันธ์	- ประเพณีบุญข้าวเปลือก บุญข้าวจี๋	เดือน 3
3	มีนาคม	- บุญพระเวสสันดรชาดก (บุญเดือนสี่)	เดือน 4
4	เมษายน	- ประเพณีตรุษสงกรานต์สงกรานต์น้ำพระเจ้าองค์แสน - ประเพณีงานแห่ต้นดอกไม้	เดือน 5
5	มิถุนายน	- ประเพณีเลี้ยงเจ้าบ้าน - ประเพณีบุญข้าชะวัด-บ้าน	เดือน 7
6	กรกฎาคม	- ประเพณีเข้าพรรษา	เดือน 8
7	สิงหาคม	- ประเพณีทำบุญข้าวประดับดิน	เดือน 9
8	กันยายน	- ประเพณีบุญข้าวสาก - ประเพณีทำบุญวันสารท	เดือน 10
9	ตุลาคม	- ประเพณีวันออกพรรษา - ประเพณีตักบาตรเทโว	เดือน 11
10	พฤศจิกายน	- ประเพณีทอดกฐิน - ประเพณีลอยกระทง	เดือน 12

มรดกวัฒนธรรมด้านประเพณี ที่จัดขึ้นในแต่ละเดือน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

เดือนเจียง (เดือน อ้าย) มีการประกอบพิธีบุญเข้ากรรม ซึ่งเป็นเดือนที่พระสงฆ์เข้ากรรม (ปริวาสกรรม) เพื่อให้พระสงฆ์ผู้กระทำความผิด ได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เป็นการฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่องของตน และมุ่งประพฤติดตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยต่อไป ชาวบ้านก็จะมีการทำบุญเลี้ยงผีต่าง ๆ

เดือนยี่ ในฤดูหลังการเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะทำบุญคูณข้าวหรือบุญคูณลาน โดยนิมนต์พระสวดมนต์เย็น เพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือก รุ่งเช้าเมื่อพระฉันเช้าแล้วจะมีการทำพิธีสู่ขวัญข้าว นอกจากนี้ชาวบ้านจะเตรียมเก็บสะสมฟืนไว้หุงต้มที่บ้าน

เดือนสาม ในมื่อเพ็ญหรือวันเพ็ญเดือนสาม จะมีการทำบุญข้าวจี๋และบุญมาฆบูชา การทำบุญข้าวจี๋จะเริ่มตอนเช้าโดยใช้ข้าวเหนียวปั้นใส่น้ำอ้อยนำไปจิบไฟ อ่อนแล้วชุบด้วยไข่เมื่อสุกแล้วนำไปถวายพระ

เดือนสี่ ทำบุญ พระเวสสันดรชาดก ฟังเทศน์มหาชาติ ในงานบุญนี้มักจะมีผู้นำของมาถวายพระ ซึ่งเรียกว่า "กัณฑ์หลอน" หรือถ้าจะถวายเฉพาะเฉพาะพระนักเทศน์ที่ตนนิมนต์มาก็จะเรียกว่า "กัณฑ์จบ" เพราะต้องแอบซุ่มดูให้แน่ใจเสียก่อนว่าใช่พระรูปที่จะถวายเฉพาะเจาะจงหรือไม่

ภาพประกอบที่ 53 แสดงเครื่องแต่ง

เดือนห้า ประเพณีตรุษสงกรานต์หรือบุญสงกรานต์น้ำพระเจ้าองค์แสนหรือพระเจ้าฝนแสนห้า ถือเป็นเดือนสำคัญ เพราะเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่ไทย การสงกรานต์จะมีทั้งการรดน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ และผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วยน้ำอบน้ำหอมเพื่อขอขมาและขอพรตลอดจนมีการทำบุญถวายทาน

ชุมชนบ้านนาฟ้างจะจัดขึ้นทุกวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ตอนกลางวันในงานจะมีกิจกรรมลานวัฒนธรรมเป็นการนำเสนออาหารพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านของคนในชุมชน และตอนบ่ายจะมีพิธีศักดิ์สิทธิ์คือพิธีสงกรานต์น้ำพระเจ้าองค์แสนพระคู่บ้าน

ภาพประกอบที่ 54 แสดงประเพณีสงกรานต์น้ำพระเจ้าองค์แสน

วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ชาวบ้านนาพึง นาพระ นาจาน และหมู่บ้านใกล้เคียง ได้จัดงานประเพณีสงกรานต์สร้างน้ำพระเจ้าองค์แสน พระเก่าแก่กว่า 400 ปี ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ซึ่งทาง องค์การบริหารส่วนตำบลนาพึงและชาวบ้าน ได้จัดทำพิธีรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ มีกิจกรรมการสาธิตทำน้ำหอมแบบโบราณ สาธิตการทำอาหารพื้นบ้านและสาธิตการละเล่นแบบโบราณ มีการเล่นยิงลูกสะบ้า การวิ่งกะลา การวิ่งขาโกลก และจุดไฟแบบโบราณพอถึงการสาธิตการจุดไฟแบบโบราณ สำหรับพระเจ้าองค์แสน หรือ“พระเจ้าฝนแสนห่า” มีประวัติความเป็นมาจากการเล่าขานว่า พระเจ้าองค์แสน เดิมประทับอยู่ที่เมืองหงสาวดี ประเทศพม่า จากการรวบรวมหลักฐานว่าเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นที่เมืองเชียงใหม่ ทำด้วยทองสำริด หน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 34 นิ้ว พระเจ้าองค์แสน เป็นพระพุทธรูปบูชา ทำด้วยทองสำริด ศิลปะล้านช้าง พุทธศตวรรษที่ 22-23 ขนาดหน้าตักกว้าง 34.9 เซนติเมตร สูงจากฐาน 61 เซนติเมตร ฐานกว้าง 34.5 เซนติเมตร วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง ตั้งอยู่ที่บ้านนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ถือเป็นวัดที่เก่าแก่อีกวัดหนึ่งของจังหวัด

ภาพประกอบที่ 55 แสดงการสร้างน้ำพระ

ประเพณีแห่ต้นดอกไม้

การแห่ต้นดอกไม้ นั้น เริ่มมีการแห่มาตั้งแต่ก่อสร้างวัดแล้วเสร็จเป็นต้นมา จวบจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลากว่า 400 ปี แล้ว โดยแรกเริ่มเดิมทีนั้นเกิดจากความเชื่อว่าการนำดอกไม้มาบูชาพระ ในวันสงกรานต์ ซึ่งชาวไทยถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ นั้น การบูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ถือว่าเป็นสิ่งอันเป็นมงคล เริ่มจากการเก็บดอกไม้ ที่มีดอกไม้สดที่จากเป็นดอก ก็กลายมาเป็นช่อ และพัฒนามาเป็นพุ่มพุ่มพานบายศรีขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ และได้พัฒนาไปจนถึงการทำโครงสร้างด้วยไม้ไผ่ ต่อมาก็เริ่มใหญ่ขึ้นต้องใช้คนหาม 4 ของต้นดอกไม้ของชุมชนบ้านนาพึงจะมีขนาดเล็กไม่ใหญ่เท่าต้นดอกไม้ตำบลแสงภา

ชาวบ้านมีความเชื่อว่า การที่ได้นำดอกไม้มาบูชาพระรัตนตรัย นั้น จะทำให้อยู่ดีมีสุขฝนตกต้องตามฤดูกาล ให้เรือสวนไร่นาอุดมสมบูรณ์ บ้านเมืองมีความร่มเย็นเป็นสุขปราศจากโรค ภัย ไข้

เจ็บ วัว ควาย สัตว์เลี้ยงต่างๆ ขยายดอกออกผลสมบูรณ์ เกิดเป็นสิริมงคลแก่ทั้งตนเอง ญาติๆ และชาวบ้านคนอื่นๆ

เทศกาลแห่ต้นดอกไม้มีการแห่ทุกปี เริ่มจากวันสงกรานต์พระเจ้าองค์แสน (ช่วงวันสงกรานต์) เริ่มจากวันที่ 13 เมษายน และจะมีการแห่ต้นดอกไม้ทุกคืนวันพระ ครบ 3 พระตลอดเดือนเมษายน ของทุกปี การแห่ต้นดอกไม้ของชาวบ้านนาพึง ต้องแห่ตอนกลางคืน ราว 1 ทุ่ม - 3 ทุ่ม และต้องมาแห่ที่วัดรอบพระอุโบสถเท่านั้น โดยต้องให้ครบสามรอบ โดยรอบที่ 1 แห่เพื่อบูชาพระพุทธ รอบที่ 2 เพื่อบูชาพระธรรม และรอบที่ 3 เพื่อบูชาพระสงฆ์ เมื่อทำการแห่จนครบสามรอบแล้ว ต้องวางต้นดอกไม้ทุกต้นไว้รอบพระอุโบสถ เพื่อบูชาพระรัตนตรัยตลอดทั้งคืน รุ่งเช้าชาวบ้านจะช่วยกันนำต้นดอกไม้ออกจากวัด การแห่ต้นดอกไม้ นั้น ผู้แห่ต้องโยกประกอบจังหวะให้ต้นดอกไม้หมุนซ้ายขวาตามจังหวะเสียงกลอง ช้อง ฉิ่ง ฉาบ ที่บรรเลงประกอบจนกว่าจะครบ 3 รอบ และภายในต้นดอกไม้ นั้นจะต้องติดเทียนไข และจุดไฟเพื่อให้เกิดแสงสว่างด้วยทุกต้น

ต้นดอกไม้ทุกต้น โครงสร้างจะประกอบด้วยไม้ไผ่ทั้งหมด ชาวบ้านจะไม่ใช้ลวด ตะปู มาผูกหรือตอกเพื่อทำโครงสร้าง โดยโครงสร้างที่สำคัญมีชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่น คือ

1. คาน (ฐานรากใช้หาม)
2. ขาธนู (ส่วนยึดคาน)
3. ง่าม (เสาของต้นดอกไม้)
4. ฟัง (ตัวรัตมขนาด)
5. ดวด (ส่วนรัตลำนั่น)
6. แกนกลาง (แกนค้ำยัน)
7. ลี๊ก (ระแนงสานลำต้น)
8. คั่นกลอง (ส่วนประกอบสำหรับร้อยมาลัย)
9. แมงมุ่ม (ส่วนประกอบยอดสูงสุด)

ต้นดอกไม้ จะเป็นต้นเล็กหรือต้นใหญ่ จะต้องมีส่วนประกอบหลักทั้ง 9 อย่าง นี้เสมอ การทำต้นดอกไม้ นั้น จะต้องให้แล้วเสร็จภายในวันเดียว เริ่มจากตอนเช้ามืด ชาวบ้านจะร่วมกันไปตัดไม้ไผ่ที่มีอยู่ตามหัวไร่ปลายนา หรือบนภูเขา และนำกลับมาในหมู่บ้าน หลังจากนั้น ชาวบ้านจะช่วยกันประกอบโครงของต้นดอกไม้ เรียกว่า ฝายทำต้น ส่วนอีกฝายก็จะหาเก็บดอกไม้ที่มีตามฤดูกาล รอบๆ บริเวณหมู่บ้านหรือชุมชน แต่จะต้องเป็นดอกไม้สดเท่านั้น จะไม่นิยมนำดอกไม้เทียมหรือดอกไม้ประดิษฐ์ มาประดับทำต้นดอกไม้ เมื่อต้นดอกไม้เสร็จแล้ว ชาวบ้านจะช่วยกันนำต้นดอกไม้ไปรวมกันที่วัดเพื่อรอเวลาแห่ในช่วงค่ำก่อนที่จะถึงเวลาแห่ทางวัดจะตีกลองหลวง (กลองเพล) เพื่อเป็นสัญญาณให้คนในชุมชนรู้ว่าใกล้เวลาที่จะถึงกำหนดแห่แล้ว ทุกคนจะไปรวมกันที่วัด โดยแบ่งหน้าที่ออกเป็น 3 ฝาย โดยฝายที่ 1 เรียกว่า "ฝายหามต้นดอกไม้" ฝายที่ 2 เรียกว่า "ฝายตีกลอง ช้อง ฉิ่ง ฉาบ แคน พิณ " และ ฝายที่ 3 เรียกว่า "ฝายแห่ต้นดอกไม้หน้าหน้า" โดยจะมีขบวนกลองให้จังหวะ และตามด้วยผู้แห่ โดยปกติแล้ว การแห่ต้นดอกไม้ในเทศกาลสงกรานต์ นั้น จะทำกันเกือบทุกวัดในจังหวัดเลย และทุกวัดจะมีความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน

ภาพประกอบที่ 56 แสดงประเพณีแห่ต้นดอกไม้

เดือนหก ชุมชนบ้านนาพึงจะไม่มีประเพณีบุญเดือนหกหรือบุญบังไฟ

เดือนเจ็ด ทำบุญข้าสະ (ล้าง) บุญเดือนเจ็ดของชุมชนบ้านนาพึงคือการทำบุญวัดคนในชุมชนจะร่วมกันทำบุญวัดเพื่อความเป็นสิริมงคลตอนเย็นจะมีการสวดมนต์และตอนเช้าจะร่วมกันใส่บาตร

ทำบุญบ้าน คือการทำบุญให้กับบ้านนาพึงสถานที่คือกลางหมู่บ้านจะสวดมนต์ในตอนเย็นรวม 3 วันและตอนเช้าชาวบ้านก็จะร่วมใส่บาตรเป็นอันเสร็จพิธี

เดือนแปด ทำบุญ เข้าพรรษาซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาโดยตรง ลักษณะการจัดงานจึงคล้ายกับทางภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่น มีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์สามเณร มีการฟังธรรมเทศนา ตอนบ่ายชาวบ้านหล่อเทียนใหญ่ถวายเป็นพุทธบูชาและเก็บไว้ตลอดพรรษา

เดือนเก้า ประเพณีทำบุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ เพื่อบูชาผีบรรพบุรุษและผีไร้ญาติ โดยชาวบ้านจะทำการจัดอาหาร ประกอบด้วยข้าว ของหวาน หมากพลู บุหรี่ห่อด้วยใบตองกล้วยร้อยเป็นพวง เตรียมไว้ถวายพระช่วงเลี้ยงเพล บางพื้นที่อาจจะนำห่อข้าวน้อย เหล้า บุหรี่ แล้วนำไปวางหรือแขวนไว้ตามต้นไม้และกล่าวเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษและญาติ มิตรที่ล่วงลับไปมารับส่วนกุศลในครั้งนี้ ต่อมาใช้วิธีการกรวดน้ำหลังการถวายภัตตาหารพระสงฆ์แทน การทำบุญข้าวประดับดินนิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า

เดือนสิบ ประเพณีทำบุญข้าวสากหรือข้าวสลาก (สลากภัตร) ตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบผู้ถวายจะเขียนชื่อของตนลงในภาชนะที่ใส่ของทานและ เขียนชื่อลงในบาตร ภิกษุสามเณรรูปใดจับได้สลากของใครผู้นั้นจะเข้าไปถวายของเมื่อพระฉันเสร็จ แล้วจะมีการฟังเทศน์เพื่อเป็นการอุทิศให้แก่ผู้ตาย

ภาพประกอบที่ 57 แสดงประเพณีทำบุญข้าวสากหรือข้าวสลาก (สลากภัต)

เดือนสิบเอ็ด ประเพณีทำบุญออกพรรษา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบ ชุมชนบ้านนาฟุ้งจะมีการจุดบั้งไฟให้บุญวันออกพรรษาการทำต้นผึ้งถวายวัดตามประเพณี

เดือนสิบสอง เป็นเดือนส่งท้ายปีเก่าซึ่งจะมีการทำบุญกองกฐินโดยเริ่มตั้งแต่วันแรมหนึ่งค่ำ เดือนสิบเอ็ดถึงกลางเดือนสิบสอง แต่ชาวอีสานในสมัยก่อนนิยมเริ่มทำบุญทอดกฐินกันตั้งแต่วันที่ขึ้นเดือนสิบสอง จึงมักจะเรียกบุญกฐินว่า บุญเดือนสิบ

สำหรับวันนี้ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้ประเพณี 12 เดือน หลายอย่างของชาวอีสานเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในขณะที่บางประเพณีก็เริ่มสูญหายซึ่งหากประเพณีเหล่านี้ไม่มีการสืบทอดหรือ ไม่มีการอนุรักษ์ไว้บางทีในอนาคตเด็กรุ่นใหม่อาจไม่รู้จักประเพณีอันดีงาม อย่าง "อีตสิบสอง" ก็เป็นไปได้

ภาษา

มรดกวัฒนธรรมด้านภาษา ที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาในชุมชนบ้านนาฟุ้ง

ภาษาพูด

ภาษาพูดของชุมชนบ้านนาฟุ้ง คือ ภาษาถิ่นที่ชาวบ้านใช้สื่อสารกันเรียกว่า ภาษาเลย ซึ่งใช้กันมา ตั้งแต่อดีต ที่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคอีสานตอนบนชาวชุมชนบ้านนาฟุ้งจะพูดภาษาของตนเอง และเรียกตนเองว่า “ไทเลย” เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น และมีผู้คนมากขึ้น มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน เพื่อหาที่ทำกินและที่อยู่อาศัย และได้มีการผสมผสานกับคนถิ่นเดิม มีการกลมกลืนกันทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภาษา ทำให้ภาษาเดิมมีวิวัฒนาการ และมีคำใหม่ๆ เกิดขึ้น ภาษาเดิมบางคำไม่ได้ใช้พูด และลืมนกันไปในที่สุด ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงได้ศึกษา สืบค้นภาษาดั้งเดิมจากผู้สูงอายุในชุมชน บ้านนาฟุ้ง โดยได้แยกเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

การเรียกชื่อคนที่เคยบวชเรียนมาแล้วผู้ชายในสมัยก่อนนิยมบวชเรียน คนนาฟุ้งที่บวชเป็นสามเณร จะเรียกว่า “จ้าว้าย” ถ้าบวชเป็นพระจะเรียกว่า “หม่อม”

คนที่บวชเรียนเมื่อลาสิกขา หรือสึกออกมา จะมีคำนำหน้าชื่อทุกคน คือถ้าเป็นสามเณร สึกออกมา จะใช้คำนำหน้าว่า “เซียง” ถ้าเป็นพระ สึกออกมา จะใช้คำนำหน้าชื่อว่า “ทิศ” และถ้าเคยบวชและสึกออกมาเป็นมคณายก จะใช้ คำนำหน้าว่า “อาจารย์”

การเรียกชื่ออวัยวะในร่างกาย

อวัยวะภายในร่างกาย ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า มีการเรียกชื่อบางส่วนก็เหมือนกับภาษาภาคกลาง แต่มีอีกหลายส่วน ที่คนในชุมชนเรียกไม่เหมือนกับภาษาภาคกลาง การเรียกอวัยวะในร่างกาย มีดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางการเรียกชื่ออวัยวะในร่างกาย

ภาษาถิ่นคนนาฬิง	ภาษาภาคกลาง	หมายเหตุ
หัว	ศีรษะ	
งอน	ท้ายทอย	
แก่นตา	นัยน์ตา	
ดั่ง	จมูก	
ฮูดั่ง	รูจมูก	
แหว	ฟัน	
ขี้สะดือ	สะดือ	
แหว	เอว, สะเอว	
ดาก	ก้น	
ฮูซี่	รูทวาร	
ตาตุ่ม	ตาปลา	
ตีน	เท้า	
นิ้วตีน	นิ้วเท้า	
โองตีน	ฝ่าเท้า	

การเรียกชื่อผักและผลไม้

ผัก และผลไม้ บางประเภทก็เรียกชื่อเหมือนภาคกลาง แต่บางประเภทก็เรียกแตกต่างกันไป บางครั้งคนต่างถิ่น กว่าจะทำความเข้าใจก็ต้องใช้เวลา และออกเสียงค่อนข้างยาก ตัวอย่างผักและ ผลไม้ ที่คนในชุมชนเรียกไม่เหมือนภาคกลาง มีดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงตารางการเรียกชื่อผัก

ภาษาถิ่นคนนาพึง	ภาษาภาคกลาง	หมายเหตุ
ผักเน่า	ชะอม	
สาแล	-	ภาษากลางไม่มี
กระเดา	สะเดา	
หมากแค้น	มะเขือพวง	
หมากแค้นขม	มะแว้ง	
หัวสีโค	ตะไคร้	
หมากเขือขึ้น	มะเขือ ¹ ขึ้น	
หอมเป	ผักชีฝรั่ง	

ตารางที่ 1 แสดงตารางการเรียกชื่อผัก(ต่อ)

ภาษาถิ่นคนนาพึง	ภาษาภาคกลาง	หมายเหตุ
หอมป้อม	ต้นหอม	
หมากลิ้นไม้	เพกา	
ผักอีฮูม	มะรุม	
ผักเสี้ยว	ขงโค	
หอมแดง	หอม	
ส้มพอเหมาะ	กระเจี๊ยบ	
ถั่วเละ	กระเจี๊ยบเขียว	
หมากอี	ฟักทอง	
หมากโต้น	ฟักเขียว	
หมากต่าง	-	ภาษากลางไม่มี
ผักข้าง	-	ภาษากลางไม่มี

ประเภทผลไม้

ผลไม้คนในชุมชนบ้านนาพึง จะเรียกชื่อค่อนข้างแตกต่างจากภาคกลางมาก และประเภทที่ชื่อนำหน้าว่า “หมาก” ตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงการเรียกชื่อผลไม้

ภาษาถิ่นคนนาพึง	ภาษาภาคกลาง	หมายเหตุ
หมากกอ	มะละกอ	
หมากขี้ด	สับปะรด	
หมากพร้าว	มะพร้าว	
หมากสีดา	ฝรั่ง	
หมากเขียบ	น้อยหน่า	
หมากโบ	แตงโม	
หมากโอ	ส้มโอ	
หมากม่วง	มะม่วง	
หมากเฟียง	มะเฟือง	
หมากส้ม	ส้มเขียวหวาน	
หมากยม	มะยม	
หมากมี	ขนุน	
หมากต๋อง	กระท้อน	
ไก่อ๊	กล้วย	
หมากปาง	มะปราง	
หมากขาม	มะขาม	
หมากขามป้อม	มะขามป้อม	
หมากกะทัน	พุทรา	
หมากตะขบ	ตะขบ	

การเรียกชื่อสิ่งของ

การเรียกชื่อสิ่งของของคนในชุมชนบ้านนาพึงบางคำก็ไม่นิยมเรียก และเลื่อนหายไปเป็นอันมาก ในที่นี้จะแยกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 7 ตารางการเรียกชื่อสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน

ภาษาถิ่นคนนาพึง	ภาษาภาคกลาง	หมายเหตุ
เสี้ย	เสื่อ	
ซ้ง	กางเกง	
เกิบ	รองเท้า	
โถงพาย	ถุงย่าม	
มิดยั๊บ	กรรไกร	
โอันซา	ชิงช้า	
กะต้ำ	ตะกร้า	
คุ	ถังน้ำ	
ซิ่น	ผ้าถุง	
กูป	หมวกใบลาน	
จ้อง	ร่ม	
ซ้อน	ซ้อน	
จอง	ทับพี	
กับชืดจาด	ไม้ชืดไฟ	
กับชืดแก๊ส	ไฟแช็ก	
แอบข้าว	กระต๊อบข้าว	
อ๊วะ	ที่ส่ายข้าวเหนียว	เพื่อระบายความ
ไม้ส่วยข้าว	ไม้สำหรับคนข้าวเหนียวในอ๊วะ	ให้ความร้อน
กระซอน	ตะแกรงร่อน	
กันเส้า	เตาไฟ	

คำใช้เรียกชื่อบุคคลในครอบครัว

คำที่ใช้เรียกบุคคลในครอบครัว ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ จะมีคำเรียกเฉพาะ และจะแยก ระหว่างเพศชาย และเพศหญิง แต่คำว่า ปู ยา ตา ยาย ในอดีตจะไม่นิยมใช้ แต่ปัจจุบัน ใช้กันมาก จึงทำให้ภาษาเรียกดั้งเดิมเลือนหายไป ดังจะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 แสดงตารางการเรียกชื่อบุคคลในครอบครัว

ภาษาถิ่นคนนาฬิง	ภาษาภาคกลาง	หมายเหตุ
ผู้ชาย	ผู้ชาย	
แม่หญิง	ผู้หญิง	
เด็กน้อย	เด็กชายหญิง	
พ่อโสน	ตา	
พ่อปู่	ปู่	
แม่โสน	ย่า, ยาย	
พ่อปู่	พ่อสามี	
แม่หย่า	แม่สามี	
พี่อ้าย	พี่ชาย	
พี่ไฟ	พี่สะใภ้	
อ้าว	อา	
เอ้ย	พี่สาว	
อ้าย	พี่ชาย	
พ่อฮ้าง	พ่อหม้าย	
แม่ฮ้าง	หญิงหม้าย	
พ่อเฮือน	พ่อบ้าน	
แม่เฮือน	แม่บ้าน	
ผู้บ่าว	ชายหนุ่ม	
ผู้สาว	หญิงสาว	
สาวเฒ่า	หญิงสาวขึ้นคาน	
ผู้บ่าวน้อย	วัยรุ่นชาย	
ผู้สาวน้อย	วัยรุ่นหญิง	

คำแสดงกิริยาอาการแปลก ๆ

คำแสดงกิริยาอาการต่าง ๆ ที่แปลก ๆ มีใช้มาก บางคำในภาษาภาคกลางไม่มีใช้ ภาษาถิ่นมีคำที่แยกแยะรายละเอียดได้ดีมาก เป็นลักษณะคำสร้อย คำเสริม เพื่อให้เห็นถึงกิริยาอาการ ที่แสดงออกได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 9 แสดงตารางคำแสดงกิริยาอาการต่าง ๆ

ภาษาถิ่นคนนาฬิง	ภาษาภาคกลาง	หมายเหตุ
หวิ้ง, แล่น	วิ่ง	
หมื่น, ทะลาด	รื้อล้ม	
ฟ้าว	รีบลุกขึ้นและจะรีบไป	
จั่ว	หันรีหันขวาง	
กระลุกกระลอน	รีบร้อน	
ปิ่นล่าง่าง	หกล้มไม่เป็นท่า	
หัวสีก	หัวทิ่มบ่อ	
ซี้เดียวด	ขยักเขยง	
หุนหวย	รำคาญ	
กั้นซี้แต่	ล้มกั้นกระแทกพื้น	
กระโดกกระเดก	เต็นแรงเต็นกา	
ฝาง	ละเมอ	
โพดโพ	เกินไป	
อิฮาก	จะอ้วก	
หย่าง	เดิน	
เซา	หยุดพัก	
หัวขวัญ	หัวเราะเยาะ	
หัว	หัวเราะ	

การใช้ภาษาพูดของชุมชนนาฬิง โดยเฉพาะภาษาเลย ในปัจจุบันมีการ เปลี่ยนแปลง ไปจากภาษาดั้งเดิมมาก คำบางคำไม่นิยมพูดจนลืมนั่น และในปัจจุบันมีการแต่งงาน กับ คนต่างถิ่นที่ใช้ภาษาภาคกลางมาก ลูกที่เกิดมาก็จะใช้ภาษาพูดตามพ่อ - แม่ จึงทำให้การใช้ ภาษา พูดภาษาเลยลดลงตามลำดับ

4.2 สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาฬิงตำบลนาฬิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ของชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยว ที่น่าสนใจอยู่หลายด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ผักพื้นบ้าน อาหารพื้นถิ่น ด้วยศิลปวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำนาน ความเชื่อ โดยมีรายละเอียดด้านการท่องเที่ยวแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สภาพทางภูมิศาสตร์บ้านนาพิงเป็นพื้นที่ภูเขาทอดยาว จึงทำให้พื้นที่ระหว่างกลางเป็นที่ราบลุ่มสลับกับที่ราบเชิงเขา ศักยภาพทางทรัพยากรทางธรรมชาติมีหลากหลาย ได้แก่

1. แม่น้ำพิง เป็นแม่น้ำสายสำคัญของหมู่บ้านที่ใช้ในการทำนาของคนในชุมชน

2. ลำน้ำหู่เป็นแหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้น้ำในการอุปโภคและบริโภคมีน้ำตลอดทั้งปีเป็นแหล่งหาอาหารของคนในชุมชน เป็นลำน้ำที่เหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพราะในน้ำหู่ถ้าถึงฤดูแล้งน้ำลดลงจะมีรอยเท้าไดโนเสาร์ที่อยู่บนก้อนหินเป็นไดโนเสาร์ที่คาดว่า จะเป็นประเภทที่บินได้มาหากินอาหารที่แหล่งน้ำแห่งนี้ก็เป็นได้

3. ป่าไม้ของพื้นที่หมู่บ้านนาพิง 8,000ไร่เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและเป็นป่าชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันคือเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ป่าชุมชนเป็นป่าต้นน้ำและเป็นแหล่งทรัพยากรที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นแหล่งอาหารโดยเฉพาะหน่อไม้และเห็ด

4. ภูเขาบ้านนาพิงมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์เป็นป่าต้นน้ำเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า จึงเหมาะที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาธรรมชาติ

ด้านวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ประเพณี วิธีการดำรงชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการปลูกพืช การดำรงชีพและภาษาพูด ที่เรียกว่า ภาษาไทเลย เป็นภาษาหนึ่งในเจ็ดกลุ่มใหญ่ของภาษาไทยดั้งเดิม ที่สืบทอดมาจากญานเชียงแสนราวพันกว่าปีมาแล้ว โดยเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2050 ได้มีคนกลุ่มหนึ่งโดยการนำของเพียรราชา เป็นหัวหน้าผู้นำได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านนาพิงปัจจุบัน ซึ่งบริเวณที่ตั้งประกอบด้วย ต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ต้นพิง” และบริเวณดังกล่าว มีแม่น้ำสายหนึ่งไหลผ่านที่เรียกกันว่า ลำน้ำพิง จึงตั้งชื่อว่าบ้านนาพิงโดยมีเพียรราชา เป็นผู้นำการปกครอง ขึ้นอยู่กับการปกครองเมืองแก่นท้าว ปัจจุบันเมืองแก่นท้าว อยู่ที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาเมื่อปี 2482 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองขึ้นกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และในปี 2513 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองขึ้นกับอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ปัจจุบันชุมชนบ้านนาพิงมีจำนวนประชากรจำนวน 412 คน 136 ครัวเรือน

ในปี พ.ศ. 2395 ได้มีผู้นำชื่อขุนเถก เป็นผู้ชักชวนชาวบ้านทุกคนให้ไปทำการก่อสร้างวิหาร โบสถ์และเจดีย์ ก่อกำแพงรอบวัด การก่อสร้างฉาบด้วยหินปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ โดยมีการต้มเคี่ยวยางไม้และหนังสัตว์ ซึ่งหินปูนหามาจากภูเขาทางบ้านนาพระ ที่บริเวณนี้จึงเรียกว่า ห้วยปูนมาจนถึงปัจจุบัน โดยการนำหินปูนนั้นมาเผาไฟแล้วโยนลงน้ำให้แตกกระจายกลายเป็นปูนขาว นำมาใช้ในการก่อสร้าง ยางไม้ หนังสัตว์ และปูนขาว 3 สิ่งนี้นำมาผสมกันเรียกว่า **"ประตาย"** พระพุทธรูปที่อยู่ในโบสถ์เรียกว่า **หลวงพ่ออินแปลง** ตามประวัติกล่าวไว้ว่าสร้างจากแบบที่เป็นสาวงามประจำหมู่บ้าน จึงมีใบหน้าที่สวยงามคล้ายสตรี มีขุนเถกเป็นผู้นำในการก่อสร้างก่อด้วยอิฐฉาบด้วยปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ แล้วลงรักปิดทอง

ส่วนจิตรกรรมฝาผนังนั้นผู้เขียนภาพภายในทั้ง 4 ทิศเป็นคนสิงห์บุรีชื่อขุนพรม มาตั้งหลักปักฐานที่บ้านนาพิง จึงได้อุทิศเวลามาเขียนภาพให้โบสถ์ ทิศเหนือเป็นประวัติพระพุทธเจ้า ตรัสรู้ ปรีณิพาน ทิศใต้เป็นเรื่องพระเวสสันดรชาดก ทิศตะวันออกเป็นกัณฑ์ต่างๆ ของเรื่องพระเวสสันดร ทิศตะวันตกเป็นเรื่องราวการทำมาหากินการค้าขาย สภาพสังคมคนสมัยนั้น ทิศเหนือเป็นภาษาลาวหรือภาษาไทยน้อย เพราะอดีตบริเวณนี้ขึ้นกับแขวงไชยบุรี เมืองแก่นท้าว ปี พ.ศ. 2482 ฝรั่งเศสเข้ามาลาวและตีไปเป็นเมืองขึ้น จึงเสียดินแดนให้ฝรั่งเศสไป จิตรกรรมฝาผนังด้านนอกโบสถ์ทางทิศ

ตะวันตกนั้น คนที่เขียนคือ ท้าวสีหะบุตร สมัยนั้นนายบุญทันเป็นผู้ใหญ่บ้าน เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2458 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 5 ดังจะเห็นได้จากภาพเขียนมีรถไฟ มีทหารฝรั่งเศส และมีวรรณคดีเรื่องสังข์ศิลป์ชัย และการะเกด

พัฒนาการของการสร้างบ้านแปลงเมืองบ้านนาพิงแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ

ยุคที่ 1 การตั้งถิ่นฐาน ประมาณปี พ.ศ. 2300 – 2400 ลักษณะบ้านเรือนเป็นแบบง่ายๆ คือ เสาไม้ หลังคามุงด้วยหญ้า ฝาและพื้นทำด้วยไม้ไผ่สับออกเป็นแผ่นๆ แต่จะไม่ให้ขาดออกจากกัน แล้วนำมาวางออก เรียกว่า “ฟาก” มัดด้วยไม้ดอกหรือหวาย

ยุคที่ 2 สร้างบ้านแปลงเมือง ประมาณปี พ.ศ. 2400–2500 ได้สร้างบ้านแบบถาวร คือ สร้างบ้านแบบยกสูง มีใต้ถุนเรือน นิยมปลูกเรือนที่มีตั้งแต่ 3 ห้องขึ้นไป มีหลังคาทรงมะลิลาและใช้ ลิ่มตอกไม้แทนตะปู แต่ถ้าเป็นบ้านเจ้านายหรือผู้มีฐานะดีก็มุงด้วยกระเบื้องไม้ เรียกว่า “ไม้แป้นเกล็ด หรือ กระเบื้องดินเผา” ส่วนพื้นหรือฝาใช้ไม้กระดาน หรือใช้ไม้ไผ่สับออกเป็นแผ่น มีห้องครัว อยู่บนเรือน มีชานยื่นออกจากตัวเรือนและมีบันไดขึ้นลงพาดลงที่นอกชานด้านทางทิศเหนือ ส่วนเสาเรือนนั้นจะใช้ไม้ทั้งต้นและที่แปลกที่สุดก็คือ บ้านเสายองหิน ลักษณะคือ จะไม่ขุดหลุมฝังเสาบ้านแต่จะใช้หินที่ตัดได้ขนาดที่พอเหมาะและวางเสาอีกที เป็นภูมิปัญญาที่ป้องกันไม่ให้ปลวกกินเสาบ้าน

ยุคที่ 3 ยุคการเปลี่ยนแปลง ประมาณปี พ.ศ. 2500 – ปัจจุบัน การสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านนาพิงได้เปลี่ยนแปลงเป็นแบบของชาวอีสานทั่วไป คือ บ้านไม้สองชั้นมุงด้วยสังกะสี หรือ บ้านปูนมุงด้วยกระเบื้อง แต่ก็มีบ้านแบบบ้านนาพิงเดิมเหลืออยู่ในหมู่บ้านประมาณ 13 หลัง

ชาวบ้านนาพิงมีเอกลักษณ์เด่นที่สุดก็คือ ภาษาการพูด การออกเสียงที่ไม่เหมือนใคร เสียงที่พูดออกมามักจะเสียงระดับเดียวกัน กล่าวคือ ไม่มีจังหวะต่ำสูง น้ำเสียงที่เปล่งออกมาจะทุ้ม สำเนียงจะออกแบบใกล้เคียงกับทางภาคเหนือมากแต่จะกระด้างกว่า แต่ชาวบ้านนาพิงจะมีคำที่เรียกเฉพาะคำ เช่น ตา ยาย จะเรียกว่า พ่อโชนแม่โชน ลุง จะเรียก พ่อตุ้ หน่าต่าง จะเรียกว่า ป่องเอี่ยม กล้วย จะเรียก โก้ย ห้วย เรียก โห้ย ส้มตำเรียกตำซ่า ผิดผีหรือผิดประเพณี เรียกว่า คะล่ำ เหลือเชื่อ ก็เรียกว่า จิด เป็นต้น

การแต่งกายของชาวบ้านนาพิงจะเป็นเอกลักษณ์ คือ หญิงจะใส่ผ้าซิ่น มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์คือผ้าซิ่นลายร่อง (ลายเส้นตรง) มีดินนิยมใส่ดินเงินดินทอง จึงมีความกล่าวกันว่า “เชื้อสายลายร่องเสื้อจะเป็นเสื้อแขนกระบอก ทอดด้วยฝ้าย ส่วนชายจะใส่เสื้อผ้าแขนยาว” เนื้อผ้าของชาวบ้านนาพิงจะถักทอขึ้นเองตามแต่ละครัวเรือนเลยมักมีลวดลายสีสันทสวยงามและแตกต่างกันออกไปในแต่ละครัวเรือน

ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ ชุมชนบ้านนาพิงเป็นสังคมเกษตรกรรม สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแบบรวมกันเป็นกลุ่ม ตามเส้นทางสัญจร คนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อในบ๊องเจ้าปู่ มีประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่

- ประเพณีสงฆ์น้ำพระเจ้าองค์แสน พระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืองของชาวนาพิง จัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี
- ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ จัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี
- ประเพณีบุญพระเวสสันดรชาดก (บุญเดือนสี่) จะจัดให้มีขึ้นในเดือน 4 ของทุกปี
- ประเพณีเลี้ยงหอ (เจ้าปู่) จะมีขึ้นในวันอังคารที่ 2 ของเดือน 7 เป็นพิธีเลี้ยงเจ้าปู่ดงหอ

- ประเพณีบุญข้าวสาก จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 ของทุกปี เป็นการจัดทำข้าวปลาอาหาร ขนมหวาน ผลไม้และปัจจัยอื่นๆ เพื่อถวายพระสงฆ์และอีกส่วนหนึ่งนำไปวางไว้กับพื้นดินบอกกล่าวฝากแม่ธรณีไปถึงดวงวิญญาณ ญาติที่ตายไปให้มารับสิ่งของเหล่านั้น

ชาวบ้านนาพึง มีวัฒนธรรมการกินที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ น้ำผักสะทอน เป็นน้ำปรุงรสที่ใช้ในการปรุงอาหารพื้นบ้าน เช่น ส้มตำน้ำผักสะทอนน้ำพริกแจ่วด้า แกงขี้ หลามไก่ ปลาหอย เป็นต้น

ผักสะทอน เป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งที่มีเฉพาะถิ่นจะแตกใบอ่อนในช่วงเดือนมีนาคม ชาวบ้านนาพึงจะนำใบอ่อนมาตำด้วยครกมอง (ครกกระต๊อง) มาหมักไว้ 2 คืน แล้วนำน้ำมาต้มเคี่ยวด้วยความร้อนจนเป็นน้ำผักสะทอนเป็นน้ำสีดำสำหรับปรุงรสอาหาร เหมือนซอสปรุงรสที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป รสชาติกลมกล่อมนิยมรับประทานกันและเก็บไว้กินได้ตลอดทั้งปี ซึ่งแจ่วด้า น้ำผักสะทอน เป็นอาหารที่อยู่คู่ชาวบ้านนาพึงมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน เป็นของฝากที่คนให้ก็ภูมิใจคนได้รับก็ดีใจ เพราะพาข้าวในแต่ละวันของชาวบ้านนาพึงจะขาดแจ่วด้า น้ำผักสะทอนไม่ได้เลย

ชาวบ้านนาพึงมีความเป็นอยู่เรียบง่ายแบบสังคมชนบททั่วไป มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการปลูกข้าวและพืชไร่ต่างๆ เลี้ยงสัตว์ ต่อมาได้มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับหมู่บ้านอื่น เช่น หมู่บ้านใกล้เคียง และอำเภอด่านซ้าย ลูกหลานบางคนได้แต่งงานและย้ายไปอยู่ที่อื่นบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะพาครอบครัวมาอยู่หรือชายกลับมาอยู่ที่หมู่บ้าน บ้านนาพึง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความเป็นอยู่ที่ดี จึงมีน้อยคนที่จะไปรับจ้างทำงานที่อื่น สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านนาพึงกับอาชีพเกษตรกรรม คือ ความเชื่อเรื่องการเลี้ยงเจ้า ซึ่ง 1 ปีจะมี 1 ครั้ง คือ เดือน 7 วันอังคารที่สองของเดือน เป็นการเลี้ยงเจ้าดวงหออประจำปี การแก้บนและการบนบานสานกล่าวให้ปกปักรักษาคุ้มครองให้ลูกหลานปลอดภัยตลอดภัย ปัจจุบัน ชาวบ้านนาพึงยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและปลูกพืชเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น เช่น มันสำปะหลัง ถั่ว ข้าวโพด ยางพารา การเลี้ยงสัตว์ จากการที่ชาวบ้านนาพึงมีความขยัน อดทน ทำให้ชาวบ้านนาพึงมีความเป็นอยู่ที่ดี มีอาชีพทำตลอดปีจึงไม่ค่อยมีใครออกไปทำมาหากินที่อื่นเหมือนหมู่บ้านอื่น ๆ และยังคงรักษาประเพณีการเลี้ยงเจ้าดวงหออมาจนถึงปัจจุบันนี้

ด้านภูมิประเทศและที่ตั้งของหมู่บ้านที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนทั้งภูเขาแม่น้ำพึง มีทรัพยากรทางป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์และเก็บเห็ดเก็บหน่อไม้และของป่ามาเพื่อดำรงชีวิตและมีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เช่น บ้านไม้เก่า เสาของหิน มีวัดเก่าแก่ คือ วัดโพธิ์ชัย เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ภูเขาอยู่ที่สูงตอนฤดูหนาวอากาศจะหนาวมากมีทะเลหมอก บางปีจะเกิดแม่คะนิง (น้ำหมอกเป็นน้ำแข็ง) มองเห็นทิวทัศน์บริเวณหมู่บ้านทั้งหมดและสามารถเที่ยวได้ตลอดปี

จากความเจริญเติบโตของสังคมในปัจจุบัน ทำให้วิถีวัฒนธรรมในชุมชนเริ่มหายไป เรื่องราวของประวัติศาสตร์ชุมชนไม่ถูกถ่ายทอดสู่ลูกหลาน วิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นเพียงการประกอบพิธีกรรม ไม่มีการอธิบายความหมายหรือความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี บ้านโบราณหรือบ้าน

เก่าเริ่มถูกรื้อและสร้างใหม่ปัจจุบันเหลืออยู่จำนวน 13 หลัง การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เริ่มหายไปจากวิถีชีวิตของชุมชน คนรุ่นหลังหลงลืมความเป็นตัวตนของตนเอง

แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น สำนักวัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดเลย และองค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และกรมศิลปากร ทำให้บ้านนาพึงเป็นรู้จักของนักท่องเที่ยวและผู้ที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณี แต่คนในชุมชนก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการ การสื่อความหมายเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน ชุมชนไม่ได้เรียนรู้ถึงคุณค่าและความหมายของมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถานและวิถีชีวิตของชุมชน หากไม่มีการดำเนินการใดๆ เพื่อเรียนรู้คุณค่าและความหมายของสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ อาจจะทำให้คุณค่าเหล่านั้นเลื่อนหายไปจากชุมชน

สถานการณ์สภาพปัญหาและข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวของบ้านนาพึงพบว่าสภาพปัญหาและข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวบางประการที่ยังไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วย ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ทราบสถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ ประชาชนและชุมชนไม่ได้รับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ชุมชนท้องถิ่นยังไม่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยตนเอง ในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมาชุมชนยังไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ชุมชนยังขาดการพัฒนาศักยภาพด้านการบริการ เพื่อการท่องเที่ยว เช่น อาหาร ที่พัก ผลิตภัณฑ์ชุมชน การสื่อความหมาย การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ระบบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ยังขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การส่งเสริมและการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่ทั่วถึงและขาดความต่อเนื่อง

4.3 ศึกษาศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพึง ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ผลการศึกษาพบว่าศักยภาพของชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นหลักฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านพึง ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ได้แก่

4.3.1. ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นได้แก่

4.3.1.1 วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง

ประวัติวัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง

วัดโพธิ์ชัยบ้านพึงตั้งอยู่เลขที่ 99 บ้านนาพึงถนนด่านซ้าย –นาแห้วจังหวัดเลยสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 7 ไร่ 2 ตารางวาอาณาเขตทิศเหนือจดน้ำห้วยโป่งค่างและทุ่งนาทิศใต้จดท้องสมุดประชาชนถนนบ้านนาพึงบ้านนาพระทิศตะวันออกจดบ้านนายกิงยศปัญญาบ้านนางปาริต์จันดาหารทิศตะวันตกจดหมู่บ้านนาพึงอาคารเสนาสนะประกอบด้วยอุโบสถศาลาการเปรียญกุฏิสงฆ์ศาลาอเนกประสงค์หอระฆังปูชนียวัตถุมีพระพุทธรูปผืนแสนห้าวัดอุโบสถมียุ้งลูกแก้วสัมฤทธิ์ ปีนวัดโพธิ์ชัย ก่อตั้งวัดเมื่อพ.ศ.2375ชาวบ้านเรียกวัดบ้านนาพึงได้พระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อพ.ศ.2380การบริหารและการปกครองมีท่านเจ้าอาวาสที่ทราบนามตามประวัติคือ

รูปที่ 1	พระหลักคำพ.ศ. 2370-2378
รูปที่ 2	พระวรรณพ.ศ.2390-2400

รูปที่	3	พระพุทฺพ.ศ.2500-2512
รูปที่	4	พระปูนพ.ศ.2513-2519
รูปที่	5	เจ้าอธิการธำมธรรมาจารย์ตั้งแต่ปีพ.ศ.2520
รูปที่	6	พระอธิการบุญเยี่ยมอุปสมโณเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

โดยสร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่22-23ในช่วงสมัยอยุธยาตอนกลางสภาพโดยทั่วไปมีต้นโพธิ์อยู่ทั้งสี่ทิศมีต้นมะขามขึ้นทั่วบริเวณวัดการสร้างวัดโพธิ์ชัยจากคำบอกเล่าของผู้แก่ผู้เฒ่ามาโดยขุนแผนเป็นผู้นำการก่อสร้างได้รวบรวมคนในหมู่บ้านร่วมมือกันสร้างวิหารโบสถ์เจดีย์กำแพงรอบวัดก่อด้วยอิฐและฉาบด้วยปูนผสมยางไม้หนังสือที่ได้รับการต้มและเคี่ยวให้เหลว (เรียกว่าประทาย) ภายในบริเวณวัดมีโบราณสถานโบราณวัตถุและศิลปกรรมที่สำคัญดังนี้ (ประวัติวัดหัวราชอาณาจักร.เล่มที่11.กรมศาสนา.2535)

การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

วัดโพธิ์ชัยตำบลนาพึงอำเภอเขาหลวงจังหวัดเลยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่104ตอนที่18วันที่1กุมภาพันธ์2530ฉบับที่พิเศษโดยมีพื้นที่ประมาณ 7 ไร่ 2 งาน

พิกัดแผนที่แผนที่ระหว่าง 5243 IV มาตราส่วน1: 50,000

พิมพ์ครั้งที่ 3 – RTSD ลำดับชุด L 7017

พิกัดกริด 47 QQV 181257

เส้นรุ้ง 17 องศา 24 ลิปดา 10 ฟลิปดาเหนือ

เส้นแวง 101 องศา 03 ลิปดา 10 ฟลิปดาตะวันออก

โดยมีโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนทั้งหมดภายในบริเวณวัดโพธิ์ชัยดังนี้

1. วิหาร
2. โบสถ์
3. เสาหลักคำ
4. หอไตร
5. เจดีย์
6. หอกลอง
7. หอพระ
8. ซุ้มประตู

การบูรณะวัดโพธิ์ชัย

1. พ.ศ. 2502 ทางวัดทำการบูรณะหอไตร
2. พ.ศ. 2532 กรมศิลปากรร่วมกับมูลนิธิโตโยต้าและจังหวัดเลยซ่อมแซมและอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังหลังคาบางส่วนและบูรณะเบื้องพื้นอุโบสถ
3. พ.ศ. 2541 สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่7ขอนแก่นปรับปรุงซ่อมแซมหลังคาและส่วนประกอบของวิหาร
4. พ.ศ. 2551 สำนักศิลปากรที่9ขอนแก่นบูรณะหอไตรและทำถนน (ทำเนียบโบราณสถานขึ้นทะเบียนอีสานตอนบน. เล่มที่7. 2535 : 205.)

มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญคือ

4.3.1.2 วิหารเป็นโบราณสถานโครงสร้างไม้ (อาราม) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 50 เซนติเมตร ยาว 6 เมตร ผนังก่ออิฐสอดินหลังคามุงด้วยไม้ (แป้นเกล็ด) มีความกว้าง 13.50 เมตร ยาว 20.50 เมตร สูง 10 เมตร ฝาผนังด้านในทั้ง 4 ด้านมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ชาดกนิทานพื้นบ้านคติธรรมต่างๆ โดยผนังด้านในเขียนภาพในปี พ.ศ. 2395 (ในสมัยรัชกาลที่ 4) ผนังด้านนอกเขียนในปี พ.ศ. 2459 เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นเป็นที่ประดิษฐานของพระประธาน ประสงค์สมาธิ โดยมีขนาดหน้าตักกว้าง 79 นิ้ว และหน้าตักถึงนลาภ 88 นิ้ว ถึง 119 นิ้ว มีลักษณะยื้มแอ้ม แจ่มใส ตามตำนานเล่าว่า นายช่างชื่อขุนแผนพยายามสร้างให้สง่างาม โดยคัดเลือกหญิงงามชื่อ นางอิน แปลงมาเป็นแบบก่อสร้างอิฐฉาบด้วยปูนผสมยางไม้ และหนังสือตัวเต็มเปื่อยผสมให้เข้ากัน (ประทาย) ลงลักษณะปิดทอง จึงมีชื่อว่า พระเจ้าอินแปลง สภาพทั่วไปของวิหารมีลักษณะทรวดโถม (หลวงตากิ่ง , สัมภาษณ์ , 6 กรกฎาคม 2551)

ทิศเหนือ เป็นภาพเกี่ยวกับพุทธประวัติตอนประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ และยังมีภาพพุทธสถาน ภาพพระพุทธรูปปางต่างๆ

ทิศใต้ เป็นภาพเกี่ยวกับพระเวสสันดรและพระนางมัทรี รัชชะออกหาผลไม้ในป่าหิมพานต์ และพระพุทธรูปปางต่างๆ

ทิศตะวันออก เป็นภาพทศชาติพระเวสสันดรกัณฑ์ต่างๆ เช่น ชูชก ทศกัณฑ์ มัทรี

ทิศตะวันตก เป็นภาพเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของเมืองต่างๆ การประกอบอาชีพของพลเมือง การค้า – ขาย คติ คำสอน ภาษาที่เขียนบรรยายภาพเป็นภาษา ธรรม ภาษาไทยน้อย และภาษาล้านนา

ภาพประกอบที่ 58 แสดงภาพจิตรกรรม

ส่วนฝาผนังด้านนอกทางด้านทิศตะวันตก (ด้านหน้าของพระวิหาร) เป็นภาพจิตรกรรมโดยช่างประจำบ้าน ซึ่งเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง คือประมาณ 2458 มีท้าวสีหะบุตรเป็นหัวหน้าช่าง ผู้ใหญ่บ้านบุญทัน นายสายทอง นายแสง เป็นผู้ช่วย เป็นภาพเกี่ยวกับวรรณคดีพื้นบ้าน เช่น สังข์ศิลป์ชัยสุริยวงศ์ และความเจริญรุ่งเรืองในเมืองใหญ่ๆ ในสมัยนั้น เช่น การรถไฟ การทหารสมัยใหม่ เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 59 แสดงพระเจ้าอินแปลง

ภาพประกอบที่ 60 แสดงสิงห์

4.3.1.3 พระเจ้าองค์แสน

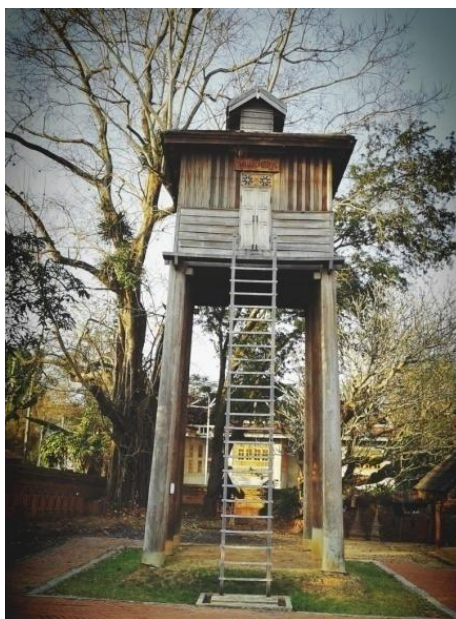
ภายในวัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึงยังมีพระพุทธรูปที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนคือ **พระเจ้าองค์แสน** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พระเจ้าฝนแสนห่า” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างด้วยทองสัมฤทธิ์ มีขนาดหน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 24 นิ้ว รอบพระอุระ 23 นิ้ว จากคำสันนิษฐานของเจ้าหน้าที่กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและผู้รู้หลายๆท่านว่าสร้างราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (พ.ศ.2000) เป็นพระพุทธรูปรุ่นเชียงแสนยุคปลายมีลักษณะคล้ายคลึงไปทางศิลปะหลวงพระบางแต่ดูผิวเผินจะมีลักษณะคล้ายไปทางศิลปะสุโขทัยและสมัยอยู่ทองพระเจ้าองค์แสนประดิษฐานครั้งแรกอยู่ที่เมืองหงสาวดี ประเทศพม่า หลังจากนั้นก็มาประดิษฐานอยู่ที่เมืองหริภุญชัย (ปัจจุบันคือจังหวัดลำพูน) และไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองหลวงพระบางประเทศลาว ปัจจุบัน

ประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ตามคำบอกเล่าของ บรรพบุรุษของบ้านนาพิงและหมู่บ้านใกล้เคียงหลายๆท่านว่า พระเจ้าองค์แสน เหาะมาที่วัดโพธิ์ชัย และไปชนกับประตูป้องทำให้เกตุของพระองค์พระหักแก้วที่อยู่ในเกตุของพระได้เหาะไปอยู่ที่ต้น โพธิ์ด้านทิศเหนือของวัดเกิดอภินิหารส่องแสงสว่างไปทั่วบริเวณวัด และบริเวณใกล้เคียงเป็นเวลา ยาวนานถึง 3 เดือน หลังจากนั้นก็หายไปจนถึงทุกวันนี้ การที่พระองค์แสนเหาะมาในครั้งนี้ยังมี พระเจ้าองค์เทียมและช้างไบเล็กๆอีก 1 ไบ ติดตามมาด้วยซึ่งพระเจ้าองค์แสนและพระเจ้าองค์เทียม จะต้องประดิษฐานอยู่ในวัดเดียวกันจะแยกจากกันไม่ได้ หากแยกจากกันจะทำให้เกิดภัยพิบัติ เกิด โรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชนในละแวกใกล้เคียง ผนึกแห่งหรือผนึกไม่ตกต้องตามฤดูกาลจะทำให้ ประชาชนเดือดร้อน พระเจ้าองค์แสนตามความเชื่อของผู้ที่เคารพนับถือเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่ สามารถเสียดายความเป็นมาในอดีตและเหตุการณ์ในอนาคตได้ พระเจ้าองค์แสนจึงเป็นศูนย์รวม จิตใจและความเชื่อของประชาชนชาวตำบลนาพิงและตำบลใกล้เคียงมาจนทุกวันนี้

ภาพประกอบที่ 61 แสดงพระเจ้าองค์แสนภาพประกอบที่พระเจ้าองค์เทียม

4.3.1.4 หอไตรปิฎก เป็นที่เก็บหนังสือธรรมะและคัมภีร์ต่างๆหนังสือโบราณเขียนด้วย ภาษาธรรม ภาษาไทยน้อย ภาษาขอม แต่ขณะนี้เหลืออยู่น้อยเพราะชำรุด หอไตรก่อสร้างด้วย ไม้เนื้อแข็งมีขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 4 เมตร สูง 12 เมตร รวมความสูงจนถึงยอดหอไตร 15 เมตร เสา 6 ต้นสร้างประมาณปลายพุทธศตวรรษ 23-24

ภาพประกอบที่ 62 แสดงหอพรไตรปิฎก

4.3.1.5 โบสถ์ (ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ลิม”) เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณรขนาด 9 เมตร ยาว 3 เมตร สูง 8 เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐฉาบด้วยหินปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ เมื่อปี พ.ศ. 2517 พลโทสำราญ แพทยกุล แม่ทัพภาคที่ 3 ในขณะนั้นได้ขอมอบประมาณมาก่อสร้างใหม่ทั้งหมดทั้งนี้เพราะโบสถ์หลังเก่าทรุดโทรมมาก อาคารโบสถ์เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กหลังคามุงกระเบื้อง

ภาพประกอบที่ 63 แสดงโบสถ์

4.3.1.6 หลัคำ เป็นเสาไม้ เนื้อแข็ง (ไม้ประดู่) ลวดลายกระจังวัดรอบยาว 110 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 59 เซนติเมตร สูง 209 เมตร สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยองค์แรกคือ พระอาจารย์คำ ธรรมจารย์ นอกจากนี้ยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ขุดพบทั่วบริเวณไปแล้วคงเหลือแต่ซากให้เห็น เช่น เจดีย์ เสาหงส์ กำแพงวัด ตลอดจนวัดถ้ำมุงคละต่างๆ

ภาพประกอบที่ 64 แสดงหลักคำ

4.3.1.7 เจดีย์ภายในบริเวณวัดมีเจดีย์2องค์ด้านทิศตะวันออกของวิหารมีรูปทรงเรือนธาตุทรงสี่เหลี่ยมบนฐานเชิงสูงและเจดีย์อีกองค์อยู่ใกล้กำแพงด้านทิศเหนือมีสภาพชำรุดมากมีหลักฐานว่ามีรูปทรงสี่เหลี่ยมซ้อนกันเป็นชั้นๆตรงกลางแต่ละชั้นเจาะซุ้มประตูเล็กๆประดับกระจก

ภาพประกอบที่ 65 แสดงประกอบที่เจดีย์ด้านทิศตะวันออกภาพประกอบที่กองอิฐ(เจดีย์)ที่พังทลายลง

ประวัติความเป็นมาของภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ชัย

วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิงเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 22-23 ตั้งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายบริเวณวัดเป็นเนินสีแดงและมีต้นโพธิ์อยู่สี่ทิศและต้นมะขามปกคลุมทั่วไปโดยมีขุนแผนเป็นผู้นำในการก่อสร้างได้รวบรวมคนในหมู่บ้านร่วมมือกันสร้างวิหารโบสถ์เจดีย์กำแพงรอบวัด วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิงยังเป็นแหล่งกำเนิดของภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารทั้ง 4 ด้านและด้านนอกวิหารทางทิศตะวันตก 1 ด้านผนังด้านในทั้ง 4 ด้านสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นงานศิลปะล้ำค่าเขียนขึ้นโดยช่างฝีมือชื่อขุนพรหมชาติกำเนิดเป็นชาวลาวได้มาตั้งหลักฐานและทำมาหากินในหมู่บ้านได้อุทิศเวลาเป็นช่างเขียนภาพฝาผนังทั้ง 4 ด้านมีรายละเอียดดังนี้

ฝาผนังด้านทิศเหนือเป็นภาพเขียนที่เกี่ยวกับพุทธประวัติตอนประสูติตรัสรู้และปรินิพพาน พระมาลัยและยังมีภาพพุทธสถานภาพพระพุทธรูปปางต่างๆ

ฝาผนังด้านทิศตะวันออกเป็นภาพเขียนที่เกี่ยวกับการกำเนิดนางผุสดีการกำเนิดของพระเวสสันดรกัณฑ์ต่างๆ เช่น กัณฑ์หิมพานต์ ทานกัณฑ์ กัณฑ์วนประเวศน์ กัณฑ์ชูชก กัณฑ์จุลพลกัณฑ์มหาพลและกัณฑ์กุมาร

ฝาผนังด้านทิศใต้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับภาพพระเวสสันดรชาดกตอนกัณฑ์นางมัทรีตอนออกหาผลไม้ในป่าหิมพานต์ กัณฑ์สักบรรพกัณฑ์มหาพรต กัณฑ์ฉกษัตริย์และพระพุทธรูปปางต่างๆ

ฝาผนังด้านทิศตะวันตกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของเมืองต่างๆ การทำมาหากินการค้าขายคติคำสอนโดยภาษาที่เขียนบรรยายเป็นภาษาธรรมภาษาไทน้อยและภาษาไทล่านา เป็นการบ่งบอกถึงความเป็นอยู่ของคนในสมัย

ฝาผนังด้านนอกทางทิศตะวันตก(ด้านทิศตะวันตกของพระวิหาร) เป็นภาพจิตรกรรมโดยช่างประจำบ้านเขียนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลางคือประมาณปี พ.ศ. 2458 มีท้าวสหบุตรเป็นหัวหน้าช่างผู้ใหญ่บ้านบุญทันนายสายทองนายแสงเป็นผู้ช่วยเป็นภาพเกี่ยวกับวรรณคดีพื้นบ้านเช่น สังข์ศิลป์ชัย สุริวงศ์ และความรุ่งเรืองในเมืองใหม่ ๆ การทหารสมัยใหม่ การรถไฟโดยเขียนรูปรถไฟเป็นที่น่าสนใจอย่างมาก

ด้วยความเก่าแก่ของโบราณสถานที่สร้างขึ้นจึงได้ขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากรเพื่อดูแลบูรณะการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเช่น มีการซ่อมแซมหลังคาวิหารหอไตรเอนเป็นต้น วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิงจึงเป็นโบราณวัตถุที่ยึดเหนี่ยวจิตใจความเชื่อถือรวมทั้งการบอกถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของวัดโพธิ์ชัยยังคงสภาพอดีตไว้ได้ดีกว่าที่อื่นๆ ในจังหวัดเลยสืบเนื่องมาแต่อดีตนั้นการสัญจรไปมาไม่สะดวกถนนหนทางขึ้นภูเขาสูงชันการเดินทางในถิ่นทุรกันดารต้องเดินทางกันเป็นเดือนดังคำพังเพยของคนโบราณได้กล่าวไว้ว่า “พระเจ้าใหญ่ในวิหารบ่เหยียดขาม้าปั้งเขาเส้าไฟบ่ออกดอกอย่าฝันว่าบ้านเมืองเฮาแห่งนี้สิเจริญ” ปัจจุบันนี้แม้ว่าพระเจ้าใหญ่บ่เหยียดขาม้าได้ปั้งเขาแล้วคือรถจักรยานยนต์ส่วนตัวเสาะออกดอกนั้นปัจจุบันทุกหมู่บ้านทุกตำบลมีไฟฟ้าสว่างทั่วกันทุกหมู่บ้านแล้วเมื่อความเจริญเข้ามดั่งกล่าวแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในฮีตคลองประเพณีจรรยา มารยาทโดยเฉพาะทางด้านศาสนา

4.3.1.8 วิถีชีวิตคนนาพึง

เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การประกอบอาชีพ การสานิตทอผ้าขึ้นลายรองคำ วัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชน สานิตการทำอาหารท้องถิ่น สานิตการดำข้าวแบบโบราณโดยให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง

ภาพประกอบที่ 66 แสดงนักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมทอผ้า

ภาพประกอบที่ 67 แสดงนักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมทอผ้า

4.3.2 ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แก่

4.3.2.1.ชมทะเลหมอกที่สวยงามที่ภูโปโล่

เป็นภูเขาที่มองเห็นทัศนียภาพที่สวยงามของหมู่บ้านในฤดูหนาวสามารถขึ้นไปชมทะเลหมอกและชมพระอาทิตย์ขึ้นที่สวยงามสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนในชุมชนได้

ภาพประกอบที่ 68 แสดงภูโปโล่

4.3.2.2 ชมรอยไคโนเสาร์ที่ทำข้ามลำน้ำหุ

ลำน้ำหุบบริเวณท่าข้ามจะมีลักษณะที่เป็นลานหินทอดยาวคล้ายสะพานใช้สำหรับข้ามลำน้ำหุ โดยจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมีลานหินให้พักผ่อนและตรงบริเวณนี้จะมีรอยไคโนเสาร์เป็นรอยเท้าของนกขนาดใหญ่ที่อยู่บนก้อนหิน เราจะสามารถมองเห็นรอยได้ก็ต่อเมื่อเรากั้นน้ำตรงท่าข้ามไว้ น้ำจะลดลงทำให้เห็นรอยไคโนเสาร์ได้ชัดเจน

4.3.2.4 สะพานไม้ไผ่คูวิวทุ่งนา

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ที่คนในชุมชนจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแลนด์มาร์กแห่งใหม่ของบ้านนาพึง จะเป็นสะพานไม้ไผ่ทอดยาวไปในทุ่งนาความยาว ประมาณ 200 เมตร นักท่องเที่ยวสามารถมาถ่ายรูปได้ตลอดวันมีวิวทุ่งนาสีเขียวสวยงาม

ภาพประกอบที่ 69 แสดงสะพานไม้ไผ่คูวิวทุ่งนา

4.3.3 ด้านอาหารพื้นบ้านและผักพื้นบ้าน ได้แก่

อาหารพื้นบ้านของชาวบ้านนาพึ่งที่เป็นเมนูที่นิยมทำกินกันที่มีส่วนประกอบเป็นวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นอาหารที่เหมาะสมกับคนที่ต้องการรักษาสุขภาพเพราะแต่ละเมนูมีแคลอรีต่ำ อาหารพื้นบ้านของชาวบ้านนาพึ่งแบ่งแยกประเภทได้แก่

12. อาหารประเภทหลาม มีหลายเมนู เช่น หลามปลา หลามกบ หลามหอย หลามไก่
13. อาหารประเภทแกง มีหลายเมนู เช่น แกงหน่อไม้ แกงบอน แกงเห็ดแกงหนักรัง แกงหัวปลีใส่ไก่ แกงขี้เหล็กแกงขนุน
14. อาหารประเภทข้าว มีหลายเมนู เช่น ข้าวกบ ข้าวปลา ข้าวปู้ ข้าวหอย ข้าวเห็ด
15. อาหารประเภทแจ่ว มีหลายเมนู เช่น ไค้แก่ แจ่วพริก แจ่วน้ำปูย่า แจ่วเห็ดโคไค้แจ่ว
16. อาหารประเภทเอาะ มีหลายเมนู เช่น เอาะไก่ เอาะกบ เอาะหอย
17. อาหารประเภทเมี่ยง มีหลายเมนู เช่น เมี่ยงชิงหรือเมี่ยงทูน เมี่ยงไค้
18. อาหารประเภทซูป มีหลายเมนู เช่น ซูปผักกูด ซูปผักชะอมซาอ่อน
19. อาหารประเภทนึ่ง มีหลายเมนู เช่น นึ่งผักกูด ผักดอกเข็ม
20. อาหารประเภทอั่ว มีหลายเมนู เช่น อั่วกบ อั่วพริก
21. อาหารประเภทลาบ มีหลายเมนู เช่น ลาบปลา ลาบไก่ ลาบหมู
22. อาหารประเภทป๋าม มีหลายเมนู เช่น ป๋ามไข่
23. อาหารประเภทตำ มีหลายเมนู เช่น ส้มตำน้ำผักสะทอน

ผักพื้นบ้าน ของบ้านนาพึ่งมีมากมายหลายชนิดส่วนใหญ่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ตามริมห้วย หนอง คลอง บึง บริเวณบ่อน้ำผุด น้ำซับ และป่าเขา บางชนิดชาวบ้านจะนำมาปลูกไว้ในสวน เพื่อสะดวกแก่การเก็บมารับประทาน แยกได้ดังนี้

1. ผักประเภทที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ผักกูด ผักหนาว ผักก้านจอบ ผักบั้ง ผักตำลึง ผักหนอก ผักแว่น ผักดอกเข็ม ผักส้มกุ่ม ผักอีเลิด ผักฮาด ผักคาว ผักอีแปะ หมากสาแล ดอกตำ ผักดอกเข็ม ฯลฯ
2. ผักที่ปลูกไว้ในสวนครัว ได้แก่ ผักอีฮุม ผักเสี้ยว ผักบั้ง ผักแพรว หมากแข้ง ผักเน่าดอกแค ฯลฯ

4.3.4 ด้านประเพณีและความเชื่อโดยมีความเชื่อ ดังต่อไปนี้

ประเพณีเลี้ยงเจ้าดวงหอ

เป็นประเพณีตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย เป็นประเพณีศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สถานที่ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงบ้านหรือเลี้ยงดวงเพื่อให้เจ้าปู่ดูแลปกป้องรักษาให้ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข เพื่อให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้พืชผลทางการเกษตรได้ผลผลิตดี

ประเพณีทรงน้ำพระเจ้าองค์แสน

วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ชาวบ้านนาพึ่ง นาพระ นาจาน และหมู่บ้านใกล้เคียง ร่วมงานประเพณีสงกรานต์ ที่วัดแห่งนี้มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คือ พระเจ้าองค์แสน หรือชาวบ้าน

เรียกว่าพระเจ้าฝนแสนห่า พระเก่าแก่กว่า 400 ปี พิธีสงฆ์พระเจ้าองค์แสน ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนา พิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ซึ่งทาง อบต.และชาวบ้าน ได้จัดทำพิธีรดน้ำขอพร ผู้สูงอายุ มีกิจกรรมการสาธิตทำน้ำหอมแบบโบราณ สาธิตการทำอาหารพื้นบ้านและสาธิต การละเล่นแบบโบราณ มีการเล่นยิงลูกสะบ้า การวิ่งกะลา การวิ่งขาโลกเถก และการสาธิตการ จุดไฟแบบโบราณ

งานบุญพระเวสสันดรชาดก บุญเดือนสี่

จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในเดือนสี่การทำบุญพระเวสสันดรชาดกนี้เป็นการแสดงถึงความ สามัคคีของคนในชุมชนที่ได้ร่วมมือกันจัดให้มีงานบุญขึ้นโดยกิจกรรมการจัดงานบุญเดือนสี่นี้จะ ดำเนินกิจกรรมงานบุญ จำนวน 5 วันคือ

1. มื้อแต่ง วันนี้จะเป็นการเตรียมงานของคนในชุมชนจะรวบรวมของแห้งอาหารต่างๆมา รวมกันไว้ที่วัด เช่น ข้าวสาร พริก ขิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด น้ำปลาน้ำตาล ผักและผลไม้ต่างๆที่มี ในชุมชนเพื่อใช้ประกอบอาหารให้แก่ผู้มาร่วมงาน ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะเตรียมแต่งเครื่อง พระเวสฯ ได้แก่ดอกไม้มันปูเทียนและเครื่องสักการบูชาพระเวสฯ
2. มื้อโหม วันนี้ในช่วงเวลาเช้ามีประมาณเวลา 03.00 น. จะเป็นพิธีเบิกอุทิศเพื่อเป็น การเริ่มงานบุญในวันนี้ เป็นการร่วมกันทำบุญและจะมีต้นกัณฑ์มาจากหมู่บ้านอื่นที่ทำกัณฑ์มาถวาย ร่วมทำบุญ จะมีหรรสพครั้นเครื่องการละเล่นที่สนุกสนาน
3. มื้อเล่นบุญและแห่พระเวสเข้าเมือง คนในชุมชนจะมารวมตัวกันเล่นบุญร้องรำทำเพลง กันอย่างสนุกสนานเนื่องจากมีโหมคนในชุมชนเป็นเจ้าภาพในการต้อนรับแขกที่มาจากหมู่บ้านอื่น ไม่มีเวลาร่วมสนุกสนานด้วย คนในชุมชนก็เลยจะมาเล่นบุญในวันที่สามนี้จนถึงเวลาบ่ายโมงก็จะ แยกย้ายกันไปอาบน้ำแต่งตัวกันอย่างสวยงามเตรียมดอกไม้ธูปเทียนเพื่อเข้าร่วมงานแห่พระเวสเข้า เมือง
4. วันที่ 4 วันนี้จะเป็นการฟังเทศนากัณฑ์พระเวสสันดร 14 กัณฑ์ จนครบทุกกัณฑ์
5. วันที่ 5 ทำบุญตักบาตรร่วมกันเป็นอันเสร็จงาน

4.3.5 ด้านแหล่งทุนและกลุ่ม องค์กร ต่างในชุมชน ได้แก่

กลุ่มองค์กรหรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาของชุมชนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชน เกิดขึ้นมากมาย การศึกษาทำความเข้าใจและจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ จะทำให้องค์กรมี ความเข้มแข็งและขยายผลเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนต่อไป บ้านนาพิงมีกลุ่ม องค์กร แยกได้ ดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนใน หมู่บ้านสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย บรรเทาเหตุ ฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่คนในชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้มีขีดความสามารถ

2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของประชาชนในการช่วยเหลือตนเองและ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านเงินทุน โดยการประหยัดทรัพย์ แล้วนำมาสะสมรวมกันทีละเล็กละน้อยอย่างสม่ำเสมอเพื่อใช้เป็นทุนสำหรับสมาชิกที่มีความจำเป็น/เดือดร้อน กู้ยืมไปใช้ในการลงทุน/พัฒนาอาชีพ

3. กองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อขยายพลังแห่งความดีของคนใน ชุมชน ให้กว้างขวางขึ้น เพื่อเสริมสร้างกระบวนการในชุมชน ด้านความคิด ความรู้ การแลกเปลี่ยนการรวมกลุ่มและความตื่นตัว เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเสียดินเพื่อให้ชุมชน ใช้กระบวนการดังกล่าวให้บรรลุถึงความเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง

4. กลุ่ม อสม. เป็นกลุ่มแกนนำด้านสุขภาพ การดูแลผู้ป่วยการป้องกันควบคุมโรคติดต่อ งานเยี่ยมบ้านแกนนำด้านการดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อมสมาชิกมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มสตรีสามารถทำงานร่วมกันและถ่ายทอดข้อมูลดังกล่าวฯ ให้กับคนในชุมชนได้

5. กองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน เพื่อเป็นสวัสดิการหนึ่งของกองทุนหมู่บ้านนาพึง ที่จัดให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และครอบครัว เป็นสมาคมที่มั่นคงให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล ทำบุญร่วมกันในการสงเคราะห์ศพสมาชิก และครอบครัว

6. กลุ่มเลี้ยงโค เป็นการรวมตัวของชุมชนเพื่อส่งเสริมการชีพการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองให้กับสมาชิกกลุ่มนำไปเลี้ยงเพื่อขยายพันธุ์และหมุนเวียนกันระหว่างสมาชิกนำไปเลี้ยงต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพให้คนในชุมชนและการอนุรักษ์พันธุ์โคพื้นเมืองไม่ให้สูญพันธุ์

7. กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านนาพึงเป็นการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทอผ้า โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้ลูกหลานและเพื่อจำหน่ายเป็นอาชีพเสริม

8. กลุ่มเลี้ยงปลาเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อการเลี้ยงปลาในสระน้ำสาธารณะของหมู่บ้านไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย

องค์ประกอบที่เป็นทุนบุคคล (คนดี คนเก่ง ปราชญ์ชาวบ้าน)

1.นายเกรียงไกร พรหมเวียง ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารจัดการงานภายในหมู่บ้านทั้งหมด ควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยของประชาชนในหมู่บ้าน ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรภายในภายนอก ที่จะเข้ามาทำงานในหมู่บ้าน ขอรับการช่วยเหลือต่างๆ และเป็นกรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ประธานกองทุนแม่ ประธานกรรมการหมู่บ้าน ประธานกองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน อปพร. ตำรวจบ้าน 2. นายเผด็จ จันทะคุณ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้าน ในงานด้านการบริหารจัดการภายในหมู่บ้าน ควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่ขอรับความช่วยเหลือจากหมู่บ้าน และรองประธานกองทุนแม่ รองประธานกรรมการหมู่บ้าน เจริญญิกกองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน อปพร. ตำรวจบ้าน 3.นายชมเชย สีหะวงศ์ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

กรรมการหมู่บ้าน ตำรวจชุมชน 4. นางวัชรีย์ อินแปลง ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มสตรี 5.นายเมธี สุขเสริม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในการบริหารงบประมาณของ อบต.นาพึง ภารกิจหลัก 7 ด้านของ อบต. ผู้อำนวยการศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนประจำองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง 6.นางเบญจมาศ กุลศิริสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง กรรมการกองทุนบทบาทสตรี 7.นายกิตติพงษ์ ธนะสูตร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง กรรมการหมู่บ้าน อปพร. 8. นางทวย ขุนพรหมประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขเชี่ยวชาญด้านการประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาพึง 9.นางมธุรส แก้วคงดี สมาชิก อ.สม. เชี่ยวชาญด้านการประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาพึง กรรมการกองทุนหมู่บ้าน อปพร. ตำรวจชุมชน 10.นางเชื้อ สุขเสริม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร 11. นางวันดี กมลรัตน์ เป็นหมอเป่า หมอยาม 12. นายวิจิตร ยศปัญญา หมอดับพิษไฟ 13. นายกิ่ง ยศปัญญา หมอสมุนไพร

องค์ประกอบที่เป็นทุนกลุ่ม แหล่งเรียนรู้ และองค์กรชุมชน มีองค์กร จำนวน 7 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1)กลุ่ม อสม. แกนนำด้านสุขภาพ การดูแลผู้ป่วย การป้องกันควบคุมโรคติดต่อ งานเยี่ยมบ้านและเป็นแกนนำด้านการดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจำนวน 7คน2)กลุ่มสตรีแกนนำจิตอาสาช่วยงานชุมชนและแกนนำส่งเสริมกลุ่มอาชีพจำนวน 70 คน3)กองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน อย่างยั่งยืน4)กลุ่มกองทุนหมู่บ้านแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำของชุมชน จำนวน 75 คน 5) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตส่งเสริมการออมให้กับสมาชิกกลุ่มและให้กู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับการประกอบอาชีพ จำนวน 75 คน 6) กองทุนมาปณกิจหมู่บ้าน การให้การสงเคราะห์ศพสมาชิก และครอบครัว 7.) กลุ่มผู้เลี้ยงโค ส่งเสริมอาชีพเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมือง

องค์ประกอบที่เป็น หน่วยงานและแหล่งประโยชน์ มีจำนวน 6 แหล่ง ได้แก่ 1. ลำน้ำพึง เป็น แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 2. ดงหอบ้านนาพึง เป็นแหล่งประกอบพิธีกรรมตามจารีต ประเพณีของชุมชน เป็นที่สักการะบูชา การปกปักรักษา ตามความเชื่อของชุมชน 3. วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึง เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ของชุมชนจำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาพึง บ้านนาพระ บ้านนาจาน 4. สนามกีฬา การส่งเสริมการออกกำลังกาย 5. องค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 6. โรงเรียนชุมชนบ้านนาพึง 7. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาพึง เป็นสถานศึกษาที่รับนักเรียนตั้งแต่ชั้นวัยก่อนเรียนจนถึงระดับประถมศึกษา 8. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาพึง การให้บริการสาธารณสุขที่หลากหลาย อาทิ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค

4.4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพึงที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพึง สรุปได้ว่าชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมมรดกวัฒนธรรมและทุนทางธรรมชาติสามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวได้ 2 รูปแบบได้แก่ 1 รูปแบบทางวัฒนธรรม มรดกวัฒนธรรม 2. รูปแบบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

นำไปสู่การท่องเที่ยวได้โดยการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากชุมชนสามารถพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวได้ดังนี้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน แยกออกเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดได้ตลอดทั้งปีคือการเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย การประกอบอาชีพ ได้แก่ กลุ่มทอผ้าขึ้นลายรองคำของกลุ่มทอผ้า กลุ่มน้ำพริกผักสะทอนการสาธิตการตำน้ำพริกสะทอน กลุ่มจักสานการสาธิตการสานกระติบข้าว หวดนึ่งข้าว กระบุง กระดัง อุปกรณ์จับปลา เยี่ยมชมบ้านโบราณบ้านเสายองหินเป็นภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนที่สร้างบ้านโดยไม่มีตะปูแต่สามารถคงทนอยู่มาได้ถึงชั่วลูกชั่วหลาน เมื่อเสร็จจากการเยี่ยมชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนแล้ว เข้าชมศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอายุมากกว่า 400 ปี ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง ชมการบรรยายประวัติความเป็นมาของวัดโพธิ์ชัย กราบนมัสการพระเจ้าองค์แสนพระคู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตแล้วชมจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพจิตรกรรมที่มีคุณค่ามีประวัติความเป็นมาว่าสักร้อยปีจะมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวค้นหารูปภาพอิโรติกที่มีภายในโบสถ์

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 ตามรอยน้ำผักสะทอน เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาจำกัดคือจะสามารถมีกิจกรรมนี้ได้เฉพาะเดือนมีนาคม-เมษายน ของทุกปีเท่านั้น กิจกรรมนี้จะเริ่มตั้งแต่การเก็บในสะทอน นำมาตำด้วยครกมอง (ครกกระเดื่อง) การหมัก การต้ม จนกลายเป็นน้ำผักสะทอนและกิจกรรมการทำอาหารจากน้ำผักสะทอนให้นักท่องเที่ยวได้ลองทำทุกขั้นตอนใช้เวลา 3 วันจนแล้วเสร็จ

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 3 เส้นทางธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวตามฤดูกาลของชุมชนได้แก่การท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้พบกับอากาศที่หนาวจัดและทะเลหมอกที่สวยงาม กิจกรรมนั่งช้างป็นภู ดูทะเลหมอกที่บ้านนาพิง ชมวิถีชีวิตในช่วงหน้าหนาวนี้คนในชุมชนจะปลูกผักไว้กินเองซึ่งจะป็นผักที่สดสะอาดและปลอดภัยสามารถนำมาประกอบอาหารได้เอง ชมวิถีชีวิตที่ต้องตื่นแต่เช้าเข้าสวนผักรดน้ำผักด้วยตนเองในบรรยากาศที่หนาวเย็นและมีหมอกหนา กิจกรรมนี้จะเริ่มเดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ เพราะในระยะเวลาจะมีอากาศหนาวบางปีที่อากาศหนาวมากๆจะเกิดแม่คะนึ่งหรือน้ำค้างแข็งได้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 4 ทรงน้ำพระ แห่ต้นดอกไม้วันสงกรานต์ ในกิจกรรมตอนเช้าจะมีการทำบุญตักบาตร และการละเล่นพื้นบ้านของคนในชุมชน ได้แก่ การละเล่นสะบ้า การสาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน การสาธิตการทำน้ำหอมสระน้ำพระเจ้าองค์แสน การเล่นน้ำสงกรานต์ ช่วยบำเพ็ญกิจกรรมสงกรานต์พระเจ้าองค์แสนการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และตอนเย็นเป็นการแห่ต้นดอกไม้เป็นประเพณีที่มีขึ้นทุกปี กิจกรรมจะจัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี

จนนำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิง โดยมี โครงสร้างการบริหารจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาพิงประกอบด้วย

1. นายเกรียงไกร พรหมเวียง	ประธานกลุ่ม
2. นางวัชรีย์ อินแปลง	รองประธานกลุ่ม
3. นางน้ำฝน พรหมเวียง	ประชาสัมพันธ์
4. นางสาวสุพัตรา พรหมใจ	ประชาสัมพันธ์
5. นางสาวมณฑนา ไชยปัน	ประชาสัมพันธ์
6. นางพิมพ์พิลา จันทะคุณ	เหรัญญิก

7. นายสมบัติ จีรี	เลขานุการ
8. นางสาวกัญญาพัชร เพ็ญจันทร์	ฝ่ายโหมสเตย์
9. นางนภาภรณ์ ยศปัญญา	ฝ่ายโหมสเตย์
10. นางสาว สี่หะวงศ์	ฝ่ายบริการอาหารพื้นเมือง
11. นางเบญจมาศ หาญกิจรุ่ง	ฝ่ายบริการอาหารพื้นเมือง
12. นายประยุทธ์ จันดาหาร	ฝ่ายดูแลความปลอดภัย
13. นางวัชรีย์ อินแปลง	กลุ่มทอผ้า
14. นายประยุทธ์ จันดาหาร	กลุ่มรถอีแต็ก
15. นายอำนาจ อินแปลง	กลุ่มนันทนาการ
16. นายอนุพงษ์ อินแปลง	ฝ่ายสถานที่
17. นายเยี่ยม กมลรัตน์	ฝ่ายพิธีกรรม
18. นางสาวสุพัตรา พรหมใจ	ฝ่ายนำเที่ยว
19. นางลัทธ์พร อินแปลง	ฝ่ายปฎิคม
20. นายสมบัติ จีรี	กลุ่มเกษตร

คณะที่ปรึกษา ประกอบด้วย

นายอำเภอณาแห้ว ผู้ใหญ่บ้านนาพึ่ง,นาพระ,นาจาน
 นายเมธี สุขเสริม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึ่ง
 นายคำหม่วน พิมพ์พุก รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึ่ง
 นายวิวัฒน์ กุลศิริ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึ่ง
 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึ่ง
 นางสาวเบญจมาศ หาญกิจรุ่ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึ่ง
 คณะทำงานวิจัยชุมชนนาพึ่ง

โดยได้ร่วมกับกลุ่มโหมสเตย์ได้จัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวดังนี้

โปรแกรมท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน
ของกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพึ่ง (ฤดูฝน)

ช่วงเช้า ต้อนรับนักท่องเที่ยว

เวลา 06.30 น.

- ใช้บริการอาหารเช้าฟรี
- รับประทานอาหารเช้า (ข้าวต้ม ข้าวเหนียว ผลไม้ตามฤดูกาล น้ำโสมเย็น น้ำดื่ม)
- (ให้แจ้งที่พักค้างคืนหรือพักรับประทานอาหารกลางวัน)
- ประทานกาแฟ ข้าวต้มร้อน "ฮักบ้านนา" แบบของกินมาพึ่ง
- ไปกลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน "ฮักบ้านนา" แบบของกินมาพึ่ง
- ชมสะพานไม้ทอดยาวกลางทุ่งนาบรรยากาศแบบวิถีชีวิต ที่นาชายก่อ
- ใช้บริการโฮมสเตย์ (ที่พักผ่อนใจในธรรมชาติ) อุทยานแห่งชาติภูผาแดง ภูผาพระองค์แสน ภูผาโศก
- อุทยานแห่งชาติภูผาแดง เดินเล่นไปชมหมู่บ้านโบราณบ้านนาพึ่งที่เป็นบ้านนาพึ่งในยุคเริ่มแรกหรือ
- กับบอกเล่าถึงประวัติของบ้านนาพึ่งและการอนุรักษ์วิถีชีวิต
- เดินไปชมทุ่งนาบ้านนาพึ่งถึงตรงสะพานคอนกรีตพร้อมบรรยากาศที่นาของบ้านนาพึ่ง
- เดินกลับมายังโรงเรียนชุมชนบ้านนาพึ่งเพื่อถ่ายรูปกับสัญลักษณ์ของบ้านนาพึ่งและบรรยากาศ
- เหตุการณ์ของบ้านนาพึ่งที่อำเภอณาแห้วได้รับผลกระทบอย่างร้ายแรง

ค่ารถ (ค่ารถ 1 คัน 150 บาท)

- พบกับเมนูอาหารเที่ยงแบบบ้านๆ ของว่างและผลไม้ตามฤดูกาล น้ำโสมเย็น
- ทำกิจกรรม ดูการทอผ้า สนุกๆ ชิมข้าวเหนียว รสชา
- ดึงกรรเชียงไปชมวิถีการทำนาของบ้านนาพึ่งและชมวิถีชีวิตของชาวบ้านนาพึ่ง
- น้ำดื่มฟรี
- ไปบ้านนาพึ่งชมการทำข้าวเหนียว OTOP ของตำบลนาพึ่ง และการทอผ้าของชาวบ้าน

อาหารเย็นและที่พักผ่อนตอนเย็น เวลา 18.30 น.

- รับประทานอาหารเย็น
- รับประทานอาหารเช้าแบบบ้านๆ ของว่างและผลไม้ตามฤดูกาล หรือน้ำชาแบบบ้านนาพึ่ง
- พักผ่อนที่บ้านนาพึ่งที่นาของหมู่บ้านนาพึ่งที่มีนาพึ่ง 450 ปี และทุ่งนาพึ่งของตำบลนาพึ่ง
- ที่เป็นการพบน
- สนุกสนาน
- เล่นเกมกีฬาเกี่ยวกับนาพึ่งและเกษตร

หมายเหตุ : โปรแกรมท่องเที่ยวที่จัดทำขึ้นนี้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

ภาพประกอบที่ 70 โปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน

โปรแกรมท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน ของกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพิ้ง (ฤดูร้อน)

ช่วงเช้า ต้อนรับนักท่องเที่ยว เวลา 06.00 น.

- ตื่นเช้าใส่บาตรข้าวเหนียว
- รับประทานอาหารเช้าแบบบ้านๆ พร้อมดื่มเมนูน้ำสมุนไพรเย็นๆ (ให้หนึ่งพักตามอริยาบดียพร้อมพูดชักชวนตามที่อยู่หากทราบข้อมูล)
- นั่งรถอีแต็กไปชมวัดกำผากลองบ้านนาท่อนเดินรอบวัดชมวิวและสิ่งก่อสร้างทุกจุดในวัด
- เดินทางกลับด้วยรถอีแต็ก
- ไปดูกลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน "ชิ้นลายล่อง" แบบของชนนาพิ้ง
- ไปชมการทำน้ำผักสะทอน ทุกขั้นตอน
- เข้าวัดโพธิ์ชัยนาพิ้ง (สุภาพสตรีนั่งขึ้นเข้าวัด) ดูจิตรกรรมฝาผนัง กราบพระองค์แสน หอไตร ดูตัวมอญ ต้นมะขามโพรง เดินลงไปยังหมู่บ้านโบราณบ้านลุ่มที่เป็นบ้านนาพิ้งในยุคเริ่มแรกพร้อมกับบอกเล่าถึงประวัติของบ้านลุ่มที่มาของการขนานแต่หัวคำ
- เดินไปชมทุ่งนาบ้านนาพิ้งตรงสะพานคอนกรีตพร้อมบรรยายถึงที่มาของบ้านนาพิ้ง

พักเที่ยง เวลา 12.00 น.

- ช่วยกันทำเมี่ยงคั่ว เน้นชมสมุนไพรและดีต่อสุขภาพ คั่วสับคั่วน้ำผักสะทอน
- พบกับเมนูอาหารเที่ยงแบบบ้านๆ ของว่างและผลไม้ตามฤดูกาล น้ำโอบเตย

***** 13 เมษายน วันพระเจ้าองค์แสน พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ของชาวนาพิ้ง *****

- ทำกิจกรรม พาท่านย้อนวัยเด็กไปกับกิจกรรมของเด็กๆในชุมชนด้วยการ "ติดจิกจัน"
- ไปบ้านเกสิยังชมการทำแก้วทอ OTOP ของตำบลนาพิ้ง และการทอผ้าของยายกบ
- เดินกลับมาที่โรงเรียนชุมชนบ้านนาพิ้งเพื่อดูหลุมหลบภัยสมัยสงครามร่มเกล้าและบรรยายถึงเหตุการณ์สงครามร่มเกล้าที่อำเภอหนองบัวได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง

อาหารเย็นและชมการแสดงตอนเย็น เวลา 18.30 น.

- บายศรีสู่ขวัญ (หรือแห่ต้นดอกไม้ในช่วงเมษายน)
- รับประทานอาหารเย็นแบบบ้านๆ เฝ้าวหลามหอมอร่อยด้วยไม้ไผ่ฉาบหลามที่จะมีแค่ตามฤดูกาลเท่านั้น
- ฟังการบรรยายถึงที่มาของหมู่บ้านนาพิ้งที่มีมากกว่า 450 ปี และพูดถึงการท่องเที่ยวของตำบลนาพิ้งที่เป็นภาพรวม
- ชมการแสดง
- เล่นเกมส์ทายปัญหาเกี่ยวกับนาพิ้งและแจกรางวัล

หมายเหตุ : โปรแกรมท่องเที่ยวกิจกรรมต่างๆ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมค่ะ

ภาพประกอบที่ 71 โปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน

โปรแกรมท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน ของกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพิ้ง (ทริป VIP ฤดูร้อน)

ช่วงเช้า ต้อนรับนักท่องเที่ยว

ช่วงเช้า - เที่ยง

- ตื่นเช้าใส่บาตรข้าวเหนียว
- รับประทานอาหารเช้าแบบบ้านๆ พร้อมดื่มเมนูน้ำสมุนไพรเย็นๆ
- นั่งรถอีแต็กไปน้ำหุบนาพิ้ง ชมการหาหินแบบวิถีบ้าน

รับประทานอาหารเที่ยง

- ทำหลามไก่บ้าน การทำอาหารจากกระบอกไม้ไผ่ อาหารพื้นบ้านเมนูต่างๆ
- ชมรอยเท้าไดโนเสาร์บนโขดหิน
- นั่งรถอีแต็กกลับ
- พักผ่อนตามอริยาบดียที่บ้านแต่ละหลัง

อาหารเย็นและชมการแสดงตอนเย็น เวลา 18.30 น.

- บายศรีสู่ขวัญ (หรือแห่ต้นดอกไม้ในช่วงเมษายน)
- รับประทานอาหารเย็นแบบบ้านๆ เฝ้าวหลามหอมอร่อยด้วยไม้ไผ่ฉาบหลามที่จะมีแค่ตามฤดูกาลเท่านั้น
- ฟังการบรรยายถึงที่มาของหมู่บ้านนาพิ้งที่มีมากกว่า 450 ปี และพูดถึงการท่องเที่ยวของตำบลนาพิ้งที่เป็นภาพรวม
- ชมการแสดง
- เล่นเกมส์ทายปัญหาเกี่ยวกับนาพิ้งและแจกรางวัล

หมายเหตุ : โปรแกรมท่องเที่ยวกิจกรรมต่างๆ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมค่ะ

ภาพประกอบที่ 72 แสดงโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน ทริป VIP ฤดูร้อน

โปรแกรมท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน ของกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพึง (ฤดูหนาว)

ช่วงเช้า ต้อนรับนักท่องเที่ยว

- ตื่นเช้านั่งรถอีแต็กไปชมทะเลหมอกภูโป๊ะโฮล์ ผางออยสาว (หรือ ไปผาหน้าวัว ชมวัดท่าผาคลองบ้านนาท่อนดินรอบวัดชนวิวและสิ่งก่อสร้างทุกจุดในวัด พร้อมชิมน้ำสมุนไพรร้อนๆ)
- ดื่มน้ำกาแฟร้อนๆ รับประทานอาหารเช้าอุ่นๆ ชิมข้าวเจ้าไข่เม่นเด็ด บนผาชมทะเลหมอกหนาวแบบฟินๆ (ให้นั่งพักตามอัธยาศัยพร้อมพูดคุยถามตามที่ยากทราบข้อมูล)
- เดินทางกลับด้วยรถอีแต็ก
- ไปดูกลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน "ชิ้นลายสอง" แบบของคนนาพึง
- ชงกาแฟให้ทอดยาวกลางทุ่งนาบรรยากาศแบบฮิลลี่ ที่น่ายกมือ
- เข้าวัดโพธิ์ชัยนาพึง (สุภาพสตรีนั่งขึ้นข้าววัด) ดูจิตรกรรมฝาผนัง กราบพระองค์แสน หอไตร ดูตัวมอม ต้นมะขามโพรง เดินลงไปชมหมู่บ้านโบราณบ้านลุ่มที่เป็นบ้านนาพึงในยุคเริ่มแรกพร้อมกับบอกเล่าถึงประวัติของบ้านลุ่มที่มาของการนอนแต่หัวค่ำ
- เดินไปชมทุ่งนาบ้านนาพระถึงตรงสะพานคอนกรีตพร้อมบรรยายถึงที่มาของบ้านนาพระ
- เดินทางกลับไปที่โรงเรียนชุมชนบ้านนาพึงเพื่อดูหลุมหลบภัยสมัยสงครามร่มเกล้าและบรรยายถึงเหตุการณ์สงครามร่มเกล้าที่อำเภอนาแห้วได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง

พักเที่ยง เวลา 12.00 น.

- ช่วยกันทำเนียงไค้เนียง เนียงสมุนไพรแสนอร่อยและดีต่อสุขภาพ
- พบกับเมนูอาหารเที่ยงแบบบ้านๆ ของว่างและผลไม้ตามฤดูกาล น้ำโบทย
- ทำกิจกรรม ดูการเที่ยวข้าว ดีข้าว ฯลฯ
- ไปบ้านเกลี้ยงชมการทำแก้วควมราย OTOP ของตำบลนาพึง และการทอผ้าของยายกบ

อาหารเย็นและชมการแสดงตอนเย็น เวลา 18.30 น.

- บายศรีสู่ขวัญ
- รับประทานอาหารเย็นแบบพื้นบ้าน เฝ้าวหลามหอมอร่อยด้วยไม้ไผ่ข้าวหลามที่จะมีแค่ตามฤดูกาลเท่านั้น
- ฟังการบรรยายถึงที่มาของหมู่บ้านนาพึงที่มีมากกว่า 450 ปี และพูดถึงการท่องเที่ยวของตำบลนาพึงที่เป็นภาพรวม
- ชมการแสดง
- เล่นเกมส์ทายปัญหาเกี่ยวกับนาพึงและเงาะรางวัล

หมายเหตุ : โปรแกรมท่องเที่ยวกิจกรรมต่างๆ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

ภาพประกอบที่ 73 แสดงโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน

บทที่ 5

สรุป บทเรียน ข้อเสนอแนะ

การวิจัยโครงการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิงตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย 2. เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนซึ่งจะนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย 3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาพิงที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีวิจัย ดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยกระบวนการงานวิจัยท้องถิ่นใช้เครื่องมือในการศึกษาได้แก่ การสืบค้นจาก เอกสารและสอบถามข้อมูลเชิงลึกผ่านการบอกเล่าจากผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนโดยมีชาวบ้านนาพิง เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาผลการศึกษา ประวัติความเป็นมาของชุมชน ประเพณี จารีต วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่สามารถสร้าง ความสัมพันธ์และมรดกวัฒนธรรมของคนในชุมชนบ้านนาพิงสู่การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลนาพิง พบว่า“ประเพณีและความเชื่อ ทางพระพุทธศาสนา” ในทุก ๆ ประเพณีของชุมชนบ้านนาพิงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “**เลี้ยงเจ้าตงหอ**” มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างเหนียวแน่น คือ วัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น คือ“**ชุมชนบ้านนาพิง**” เป็นชุมชน ที่มีบรรยากาศอบอุ่นไปด้วยความสุข ความสงบ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีธรรมชาติที่ร่มเย็น ดำเนินชีวิตในวิถีเรียบง่าย อยู่กับแบบที่แบบนื่อง มรดกวัฒนธรรมของชุมชนนาพิง คือ โบราณสถานที่สำคัญได้แก่ **วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง** ตั้งอยู่เลขที่ 99 หมู่ที่ 1 บ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ห่างจากอำเภอด่านซ้าย 23 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดเลย 105 กิโลเมตร ตั้งขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2115 วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิงเป็นวัดที่เก่าแก่กว่า 400 ปี ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง เป็นวัดที่เก่าแก่มากในเขตตำบลนาพิง บริเวณวัดเป็นเนินสีแดง และมีต้นโพธิ์อยู่ 4 ทิศ และต้นมะขามขึ้นปกคลุมอยู่ทั่วไป โดยมีขุนแผนเป็นผู้นำในการก่อสร้าง โดยรวบรวมคนในหมู่บ้านใกล้เคียงร่วมมือกันก่อสร้างกุฏิ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ กำแพงวัด รวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ภายในวัด สิ่งก่อสร้างส่วนมากก่อด้วยอิฐและฉาบด้วยหินปูนผสมยางไม้และนำหนังสัตว์ที่ได้รับการต้ม เคี้ยวให้เหลว มีโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปกรรมที่สำคัญ ภายในบริเวณวัดมีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญคือ **วิหาร** (ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “อาราม”) เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางค์ต่างๆและเป็นที่ยึดปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา โครงสร้างเป็นเสาไม้เนื้อแข็ง เส้นผ่านศูนย์กลาง 50 เซนติเมตร ยาว 6 เมตร ผนังก่อด้วยอิฐฉาบด้วยปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ที่เคี้ยวให้เหลว หลังคามุงด้วยไม้เนื้อแข็ง ชาวบ้านเรียกว่า “ไม้เกล็ด” วิหารมีความกว้าง 15.50 เมตร ยาว 20.50 เมตร สูง 10 เมตร เสา 12 ต้น ฝาผนังของวิหารด้านในมีภาพกิจกรรมทั้ง 4 ด้าน ส่วนฝาผนังด้านนอกที่เขียนไว้ทางด้านทิศตะวันตก สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นงานศิลปะอันล้ำ

ค่าโดยช่าง ชื่อ “พรม” ชาติกำเนิดเดิมเป็นชาวลาว ได้มาตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินในหมู่บ้าน ได้สละเวลาเป็นช่างเขียนภาพตามฝาผนังทั้ง 4 ด้าน

พระเจ้าองค์แสน เป็นพระพุทธรูปที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนคือ **พระเจ้าองค์แสน** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พระเจ้าฝนแสนห่า” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างด้วยทองสัมฤทธิ์ มีขนาดหน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 24 นิ้ว รอบพระอุระ 23 นิ้ว จากคำสันนิษฐานของเจ้าหน้าที่กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและผู้รู้หลายๆท่านว่าสร้างราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 (พ.ศ.2000) เป็นพระพุทธรูปรุ่นเชียงแสนยุคปลายมีลักษณะคล้ายคลึงไปทางศิลปะหลวงพระบางแต่ดูผิวเผินจะมีลักษณะคล้ายไปทางศิลปะสุโขทัยและสมัยอยู่ทองพระเจ้าองค์แสนประดิษฐานครั้งแรกอยู่ที่เมืองหงสาวดี ประเทศพม่า หลังจากนั้นก็มาประดิษฐานอยู่ที่เมืองหริภุญชัย (ปัจจุบันคือจังหวัดลำพูน) และไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองหลวงพระบางประเทศลาว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพิง ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษของบ้านนาพิงและหมู่บ้านใกล้เคียงหลายๆท่านว่า พระเจ้าองค์แสน เหาะมาที่วัดโพธิ์ชัยและไปชนกับประตูโบสถ์ทำให้เกิดของพระองค์พระหักแก้วที่อยู่ในเกตุของพระได้เหาะไปอยู่ที่ต้นโพธิ์ด้านทิศเหนือของวัดเกิดอภินิหารส่องแสงสว่างไปทั่วบริเวณวัด และบริเวณใกล้เคียงเป็นเวลายาวนานถึง 3 เดือน หลังจากนั้นก็หายไปจนถึงทุกวันนี้ การที่พระองค์แสนเหาะมาในครั้งนี้นี้ยังมีพระเจ้าองค์เทียมและองค์อื่นอีก 1 ใบ ติดตามมาด้วยซึ่งพระเจ้าองค์แสนและพระเจ้าองค์เทียมจะต้องประดิษฐานอยู่ในวัดเดียวกันจะแยกจากกันไม่ได้ หากแยกจากกันจะทำให้เกิดภัยพิบัติ เกิดโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชนในละแวกใกล้เคียง ฝนก็แห้งหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลจะทำให้ประชาชนเดือดร้อน พระเจ้าองค์แสนตามความเชื่อของผู้ที่เคารพนับถือเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่สามารถเสี่ยงทายความเป็นมาในอดีตและเหตุการณ์ในอนาคตได้ พระเจ้าองค์แสนจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจและความเชื่อของประชาชนชาวตำบลนาพิงและตำบลใกล้เคียงมาจนทุกวันนี้

หอไตรปิฎก เป็นที่เก็บหนังสือธรรมะและคัมภีร์ต่างๆหนังสือโบราณเขียนด้วยภาษาธรรม ภาษาไทยน้อย ภาษาขอม แต่ขณะนี้เหลืออยู่น้อยเพราะชำรุด หอไตรก่อสร้างด้วยไม้เนื้อแข็งมีขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 4 เมตร สูง 12 เมตร รวมความสูงจนถึงยอดหอไตร 15 เมตร เสา 6 ต้นสร้างประมาณปลายพุทธศตวรรษ23-24

โบสถ์ (ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “สิม”) เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณรขนาด 9 เมตร ยาว 3 เมตร สูง 8 เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐบาด้วยหินปูนผสมยางไม้และหนังสัตว์ เมื่อปี พ.ศ. 2517 พลโทสำราญ แพทยกุล แม่ทัพภาคที่ 3 ในขณะนั้นได้ของบประมาณมาก่อสร้างใหม่ทั้งหมดทั้งนี้เพราะโบสถ์หลังเก่าทรุดโทรมมาก อาคารโบสถ์เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กหลังคามุงกระเบื้อง

หลักคำ เป็นเสาไม้ เนื้อแข็ง (ไม้ประดู่) ลวดลายกระจัง วัตรอบยาว 110 เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 59 เซนติเมตร สูง 209 เมตร สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยองค์แรกคือ พระอาจารย์คำ ธรรมาจารย์ นอกจากนี้ยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมไปแล้วคงเหลือแต่ซากให้เห็น เช่น เจดีย์ เสาหงส์ กำแพงวัด ตลอดจนวัตถุมงคลต่างๆ **เจดีย์** ภายในบริเวณวัดมีเจดีย์ 2 องค์ ด้านทิศตะวันออกของวิหารมีรูปทรงเรือนธาตุทรงสี่เหลี่ยมบนฐานเชิงสูงและเจดีย์อีกองค์อยู่ใกล้กำแพงด้านทิศเหนือมีสภาพชำรุดมากมีหลักฐานว่ามีรูปทรงสี่เหลี่ยมซ้อนกันเป็นชั้นๆตรงกลางแต่ละชั้นเจาะซุ้มประตูเล็กๆประดับกระจก

ชุมชนบ้านนาพึ่งมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน อากาศเย็นตลอดทั้งปี โดยเฉพาะฤดูหนาวจะหนาวเย็นมากจนเกิดน้ำค้างเป็นน้ำแข็งเรียกว่าแม่คั้ง ฤดูจะแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่ **ฤดูร้อน** เริ่มตั้งแต่เมื่อประมาณ เดือนมีนาคมถึงกลางเดือนพฤษภาคม **ฤดูฝน**จะเริ่มเมื่อปลายเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม **ฤดูหนาว** เริ่มต้นเมื่อกลางเดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ระหว่างเดือนธันวาคมถึงมกราคมอากาศจะหนาวเย็นมาก และในฤดูนี้ชาวบ้านจะนิยมปลูกผักไว้ตามบริเวณบ้านเรือนทำให้มีผักต่างๆตามฤดูกาลปลอดสารพิษที่ชาวบ้านปลูกไว้กินเองมาวางจำหน่ายให้เลือกซื้อ ลักษณะดิน ในชุมชนบ้านนาพึ่งสภาพดินทั่วไปเป็นดินปนทรายพื้นที่ทำการเกษตรในพื้นที่ราบลุ่มเพียงเล็กน้อยพื้นที่ทำนาของคนในชุมชนมีคนละเล็กน้อยคนในชุมชนจะปลูกข้าวเหนียวเป็นส่วนใหญ่การทำไร่จะทำที่ราบเชิงเขาเป็นส่วนมาก ป่าไม้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติของคนในชุมชน เช่น เห็ด หน่อไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น **ด้านการเมืองการปกครอง** จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 136 ครัวเรือนประชากรทั้งหมด 421 คน แบ่งเป็นชาย 186 คน หญิง 226 คน มีนายเกรียงไกร พรหมเวียง เป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีนายเมธี สุขเสริม เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพึ่ง ด้านวัฒนธรรมประเพณี ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ เป็นมรดกอันล้ำค่าของชาวอีสานและทุกคนควรศึกษาและทำความเข้าใจพื้นฐานความเชื่อคติเดิมให้มากขึ้น เป็นส่วนที่ทำให้ชาวอีสานสงบ่มเย็นมาโดยตลอดเพราะมีการยึดมั่นที่เปรียบเหมือนธรรมเนียมชีวิตตราบเท่าปัจจุบัน ฮีตสิบสองเป็นประเพณีการทำบุญที่มีประจำเดือน เป็นการประสมประสานระหว่างแนวคิดของพระพุทธเจ้า พราหมณ์และผี ก่อนที่ศาสนาพุทธเข้าสู่ไทย บ้านนาพึ่งยังคงยึดมั่นประเพณีตามฮีตสิบสอง เดือนต่างๆดังนี้ 1. ประเพณีบุญเข้ากรรม 2. การทำบุญข้าวจี๋ บุญเดือน 3 3. บุญพระเวสสันดรชาดก (บุญเดือนสี่) เป็นงานบุญประจำปีของคนในชุมชน 4. งานสงฆ์น้ำพระเจ้าองค์แสน(บุญสงกรานต์) ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ 5. ทำบุญเลี้ยงงโฮ(เลี้ยงเจ้าบ้าน) ทำพิธีทำบุญเดือน 7 ก่อนจะเริ่มสู่ฤดูทำนา 8. ประเพณีบุญชะชะวัด-บ้านงานบุญเข้าพรรษา 9.ประเพณีทำบุญข้าวประดับดิน10. ประเพณีบุญข้าวสาก 11. ประเพณีทอดกฐินและประเพณีลอยกระทง

ด้านการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวบ้านนาพึ่ง พบว่าศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นจุดแข็งอยู่หลายด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่นทะเลหมอก ด้านเกษตร ผักพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน โบราณสถานได้แก่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาพึ่ง เป็นสถานที่ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือประเพณีเลี้ยงงโฮ(เลี้ยงเจ้าบ้าน) งโฮเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ให้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในชุมชน พิธีกรรมเลี้ยงงโฮบ้านเพื่อให้เจ้าปู่แลบปกป้องรักษาให้ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข กลุ่มองค์กร หรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาของชุมชนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนเกิดขึ้นมากมาย การศึกษาทำความเข้าใจและจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ จะทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและขยายผลเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนต่อไป บ้านนาพึ่งมีกลุ่ม องค์กร แยกได้ดังนี้ 1. กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านนาพึ่ง 2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร 3. กลุ่มเลี้ยงปลา 4. กลุ่มโฮมสเตย์ตำบลนาพึ่ง 5. กองทุนหมู่บ้าน 6. กลุ่มเพาะพันธุ์พืช 7. กลุ่ม อสม.

ด้านสภาพปัญหาและข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวของบ้านนาพึง

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาและข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวบางประการที่ยังไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนี้

ด้านบุคลากร

1. นักสื่อความหมายควรบอกเล่าเรื่องราวให้สั้นกระชับ ชัดเจน ตรงประเด็นควรแนะนำสถานที่สำคัญๆ เล่าประวัติความเป็นมาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและร้อยเรียงเรื่องเล่าให้เกิดความเชื่อมโยงกัน ควรพัฒนาความรู้เพิ่มพูนทักษะวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้เพื่อก้าวสู่นักสื่อความหมายมืออาชีพในอนาคตต่อไปและดูแลให้นักท่องเที่ยวร่วมเดินทางไปด้วยกันเพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวออกนอกเส้นทาง

2. การมีส่วนร่วม สร้างความร่วมมือกับคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยมีทั้งคณะผู้บริหาร คณะสมาชิก ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง คณะทีมวิจัย ผู้นำหมู่บ้านและประชาชนทั้งที่อยู่ในชุมชนและประชาชนที่อยู่พื้นที่นอกชุมชน ที่ทำงาน อยู่ต่างจังหวัด ได้ร่วมกันบริจาคเป็นเงิน วัสดุ สำหรับปรับปรุงซ่อมแซมถนนทาง ได้สำเร็จ เรียบร้อยแล้วนอกจากนี้ มีการยังได้มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านนาพึง เพื่อ ต้องการร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้ ปลูกต้นไม้ดอกไม้ เพื่อให้มีความสวยงาม เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้มีความเหมาะสม

ด้านการบริหารจัดการ

5.1 มีการจัดเตรียมข้อมูล อาคาร สถานที่ ที่ท่องเที่ยว ไว้อย่างเหมาะสมและตามความต้องการ

5.2 ควรกำหนดจุด/สถานที่ให้นักท่องเที่ยวมีที่ยืนฟังบรรยายที่เหมาะสม เช่น ในร่มไม้

5.3 ควรมีบ้านพักโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้มีที่พักที่พร้อมและเหมาะสม

5.4 กำหนดจำนวนแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาเพื่อลดความเร่งรีบ

5.5 ควรกำหนดเวลาที่จะใช้ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน

5.6 ควรปรับปรุงยานพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม ปลอดภัย ควรมีหลังคาถูป้องกันแดดให้นักท่องเที่ยวและ ให้ยกสูงขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทัศนียภาพได้อย่างชัดเจน อากาศถ่ายเท

5. การบริการด้านอาหารพื้นบ้านโดยให้ความสำคัญอาหารตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้ ผักในชุมชนเห็ดต่าง ฯลฯ ซึ่งคนในชุมชนนาพึง จะนิยมรับประทานอาหารที่มีรสชาติที่เข้มข้น เช่น ผัด เป็รียวซึ่งในการบริการอาหารพื้นถิ่นนั้น ไม่ได้ทำขายหรือเปิดร้านขายอาหารทุก ๆ วันจะทำเฉพาะที่มีงานหรือมีการนัดหมายล่วงหน้าเท่านั้น ดังนั้นถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนก็จะต้องมีการนัดหมายหรือแจ้งล่วงหน้าไว้ ก่อนเพื่อจะได้เตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวแต่กรณีที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาโดยไม่ได้นัดหมาย ก็สามารถที่จะหาอาหารกินได้ ซึ่งจะ มีร้านอาหารทั่ว ๆ ไปเปิดขายเป็นประจำซึ่งก็จะมีทั้งประเภทข้าวเหนียว ส้มตำ อาหารตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยว ขนมจีน

6. การแสดงพื้นบ้าน เมื่อมีนักท่องเที่ยวสนใจที่จะชมการแสดง ก็จะต้องมีการนัดหมายไว้ล่วงหน้าก่อน เพราะจะได้เตรียมตัว แต่กรณีที่นักท่องเที่ยวเข้ามาโดยไม่ได้นัดหมายก็ไม่สามารถที่จะได้ชมการแสดงพื้นบ้าน ได้ ดังนั้น จะต้องมีการ

ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบไว้ล่วงหน้าก่อน
ด้านการดูแลรักษาความปลอดภัย

ก่อนการดำเนินงานจะต้องมีการวางแผนการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ดังนี้

- 5.1 ควรมีการสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวก่อนที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน
- 5.2 ประเมินความเสี่ยงทั้งหมดที่สามารถเป็นไปได้และหาทางที่จะลดความเสี่ยงเหล่านั้นให้มากที่สุด
- 5.3 มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการป้องกันและเตือนภัยอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้
- 5.4 มีการกำหนดจุดอันตราย โดยมีป้ายหรือธงสัญลักษณ์ เพื่อบอกเตือนแก่นักท่องเที่ยวให้ระมัดระวัง
- 5.5 จะต้องมีการวางแผนการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ดังนี้
- 5.6 มีการเตรียมคนที่คอยดูแลนักท่องเที่ยว อย่าใกล้ชิด
- 5.7 มีการแนะนำหรือทำความเข้าใจต่อนักท่องเที่ยวก่อนออกเดินทาง กรณีมีจุดเสี่ยงที่อาจจะทำให้เกิดอันตรายได้
- 5.8 มีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น ยารักษาโรค ยาทา ครีม ยาล้างแผล ผ้าพันแผลเพื่อบรรเทา อาการเบื้องต้นกรณีนักท่องเที่ยวอาจบาดเจ็บหรือโดนแมลงสัตว์กัดต่อย หรือเป็นลมพิษ ได้อย่างทันท่วงที

ด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาฟ้างที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ ทำให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะและเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของวิถีชีวิตของชุมชนบ้านนาฟ้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการสืบทอดกันมา มีลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนบ้านนาฟ้าง ซึ่งของทุกคนที่ชุมชนบ้านนาฟ้างจะต้องร่วมกันพิทักษ์ รักษาและปกป้อง ร่วมกันสร้างสรรค์ สิ่งสม ปลูกฝัง เรียนรู้หวงแหนและภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ และจากการวิเคราะห์ทุนดังกล่าวทำให้ชุมชนได้ออกแบบการท่องเที่ยวได้ 2 รูปแบบได้แก่ 1 รูปแบบทางวัฒนธรรม มรดกวัฒนธรรม 2. รูปแบบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นำไปสู่การท่องเที่ยวได้โดยการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากชุมชนสามารถพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวได้ดังนี้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน แยกออกเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดได้ตลอดทั้งปีคือการเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย การประกอบอาชีพ ได้แก่ กลุ่มทอผ้าขึ้นลายรองคำของกลุ่มทอผ้า กลุ่มน้ำพริกผักสะทอนการสาธิตการดำน้ำผักสะทอน กลุ่มจักสานการสาธิตการสานกระบี่ข้าว หวดนึ่งข้าว กระบุง กระดัง อุปกรณ์จับปลา เยี่ยมชมบ้านโบราณบ้านเสายองหินเป็นภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนที่สร้างบ้านโดยไม่มีตะปูแต่สามารถคงทนอยู่มาได้ถึงชั่วลูกชั่วหลาน เมื่อเสร็จจากการเยี่ยมชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนแล้ว เข้าชมศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอายุมากกว่า 400 ปี ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาฟ้าง ชมการบรรยายประวัติความเป็นมาของวัดโพธิ์ชัย กราบนมัสการพระเจ้าองค์แสนพระคู่บ้านเพื่อเป็นศิริมงคลแก่ชีวิตแล้วชมจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพจิตรกรรมที่มีคุณค่ามีประวัติความเป็นมาว่าสืร้อยปีจะมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวค้นหารูปภาพอิโรติกที่มีภายในโบสถ์

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 ตามรอยน้ำผักสะทอน เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวมีระยะเวลาจำกัดคือจะสามารถมีกิจกรรมนี้ได้เฉพาะเดือนมีนาคม-เมษายน ของทุกปีเท่านั้น กิจกรรมนี้จะเริ่มตั้งแต่การเก็บในสะทอน นำมาตำด้วยครกมอง (ครกกระต๋อง) การหมัก การต้ม จนกลายเป็นน้ำผักสะทอนและกิจกรรมการทำอาหารจากน้ำผักสะทอนให้นักท่องเที่ยวได้ลองทำทุกขั้นตอนใช้เวลา 3 วันจนแล้วเสร็จ

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 3 เส้นทางธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวตามฤดูกาลของชุมชนได้แก่การท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้พบกับอากาศที่หนาวจัดและทะเลหมอกที่สวยงาม กิจกรรมนึ่งซันป็นภู ดูทะเลหมอกที่บ้านนาพิง ชมวิถีชีวิตในช่วงหน้าหนาวนี้คนในชุมชนจะปลูกผักไว้กินเองซึ่งจะปั่นผักที่สดสะอาดและปลอดภัยสามารถนำมาประกอบอาหารได้เอง ชมวิถีชีวิตที่ต้องตื่นแต่เช้าเข้าสวนผักรดน้ำผักด้วยตนเองในบรรยากาศที่หนาวเย็นและมีหมอกหนา กิจกรรมนี้จะเริ่มเดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ เพราะในระยะเวลาจะมีอากาศหนาวบางปีที่อากาศหนาวมากๆจะเกิดแม่คะนึ่งหรือน้ำค้างแข็งได้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 4 ทรงน้ำพระ แห่ต้นดอกไม้วันสงกรานต์ ในกิจกรรมตอนเช้าจะมีการทำบุญตักบาตร และการละเล่นพื้นบ้านของคนในชุมชน ได้แก่ การละเล่นสะบ้า การสาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน การสาธิตการทำน้ำหอมสระน้ำพระเจ้าองค์แสน การเล่นน้ำสงกรานต์ ช่วยป๋ายมีกิจกรรมสงกรานต์น้ำพระเจ้าองค์แสนการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และตอนเย็นเป็นการแห่ต้นดอกไม้เป็นประเพณีที่มีขึ้นทุกปี กิจกรรมจะจัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี

ผลที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนบนฐานของคนในชุมชน นอกจากนี้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบูรณะโบสถ์ร่วมกับกรมศิลปากร จากเดิมที่ชุมชนไม่เคยมีส่วนร่วมมาก่อน และคนในชุมชนได้มีการกำหนดกฎระเบียบในการดูแลศาสนสถานและการปรับปรุงภูมิทัศน์ และจากการวิจัยทำให้เกิดการฟื้นฟูการใช้ผ้าขึ้นในงานบุญประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา และมีอาหารท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อแสดงถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านนาพิง และในการดำเนินเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาพิง

5.2 บทเรียน

บทเรียนของทีมวิจัย

ทีมวิจัยไม่ค่อยมีเวลาเพราะต่างคนต่างมีภารกิจงานส่วนตัว และส่วนมากเป็นชาวบ้านที่ไม่มีความเข้าใจในการดำเนินการทำวิจัย แต่การดำเนินงานที่ผ่านมาก็สามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดีมีการแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจน ทำให้ทีมวิจัยรู้จักเครือข่ายทำงานท่องเที่ยวมากขึ้น

บทเรียนของชุมชนชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน สถานที่สำคัญต่าง ๆ ซึ่งทางผู้นำได้เป็นคนเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ยังขาดการบันทึกเรื่องราว ต้องพยายามจดบันทึกการทำงานในแต่ละกิจกรรม และในแต่ละกิจกรรมขาดการต่อเนื่อง สื่อเนื่องจากช่วงของการลงไร่และภารกิจของแต่ละคนในชุมชน แต่ก็หาเวลาช่วงวันพระซึ่งชุมชนจะหยุดงาน จึงทำให้ได้ข้อมูลมาอย่างชัดเจน

ผลที่เกิดจากการวิจัยกับตัวตนของคนนาพิง สร้างการรับรู้ในด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ของชุมชน ในด้านมรดกวัฒนธรรมชุมชน ที่มีประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรุงอยุธยา จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าพื้นที่แห่งนี้จะเป็นเพียงชุมชนเล็ก การคมนาคมไม่สะดวกสบายแต่ชุมชนแห่งนี้ยังคงไว้ซึ่ง

ประเพณีวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่งดงามยังคงเป็นเอกลักษณ์ที่น่าค้นหาเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดให้ผู้ที่ได้มีโอกาสเข้ามา สัมผัสชุมชนแห่งนี้ หลงรักในความสุขสงบ เรียบง่ายด้วยวิถีของคน ชุมชนนาพึ่ง ตลอดระยะเวลาที่ได้ ดำเนินงานวิจัยชุมชนเกิดความตื่นรู้ ที่จะเข้ามาร่วมค้นหาความเป็นตัวตนของคนในชุมชนเรื่องราวและข้อมูล ที่ได้จากผู้อาวุโสคำบอกเล่าที่ยังไม่เคยได้มีโอกาสได้บันทึกไว้ บัดนี้ได้ถูกรวบรวมเรียบเรียงไว้เพื่อให้คนรุ่นหลัง ได้รู้ความเป็นมารากเหง้าของตนเอง เกิดการรับรู้และภาคภูมิใจในความเป็นคนนาพึ่ง

5.3 ปัญหาและอุปสรรค

1. ปัญหาด้านการเขียนการบันทึกข้อมูลการเขียนเนื่องด้วยไม่มีความพร้อม การเขียนนั้นยังล่าช้าข้อมูลบางอย่างหายไป
2. ทีมวิจัยมีเวลาไม่ตรงกันทำให้การนัดหมายในการดำเนินการวิจัยเกิดความล่าช้า
3. ทีมวิจัยยังไม่เข้าใจบทบาทของตนเองเท่าที่ควร และส่วนใหญ่ไม่เก่งด้านการจดบันทึก และงานเอกสารทำให้ล่าช้า

5.4 ข้อเสนอแนะ

1. นักวิจัยท้องถิ่นควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันให้มากขึ้นและมีการทำแผนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
2. นักวิจัยท้องถิ่นควรมีการพัฒนาศักยภาพในการจดบันทึกหรือสร้างคนรุ่นใหม่เพื่อเข้ามาช่วยในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

ข้อค้นพบจากงานวิจัย ทีมวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ชุมชนนาพึ่ง ควรนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อสร้างแนวร่วม การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยการเชิญประชาชนในชุมชนภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ร่วมประชุมเขียนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและบรรจุลงในแผนพัฒนาระยะสามปีของชุมชนนาพึ่ง
2. ควรจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่ออนุรักษ์ เก็บรักษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนในชุมชนเพื่อ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. มีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนในเชิงสร้างสรรค์ให้มีความน่าสนใจมากขึ้นเนื่องจากชุมชนมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือเป็นชุมชน “วิเวกวัฒนธรรม” ที่มีความสุข ในวิถีของตนเองมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยความเป็นธรรมชาติ ร่มเย็น สร้างความประทับใจให้กับ นักท่องเที่ยวชุมชนมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เป็นเฉพาะของตนเองซึ่งทำให้ชุมชน

สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถดูแลระบบนิเวศในชุมชนให้คงความอุดมสมบูรณ์ แต่อาจต้องมีการปรับปรุงสถานที่บางจุดให้สามารถ รองรับการท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัยได้แก่เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติลำน้ำห้วยป่านแนะนำสถานที่ ด้านแหล่งเรียนรู้ต้องมีการวางแผนกำหนดจำนวนแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระยะเวลา เพื่อลดความเร่งรีบในการท่องเที่ยวและอาจมีการปรับปรุงศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยว

4. มีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนในเชิงสร้างสรรค์ ผ่านกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจ เพื่อปลูกฝังแนวคิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

5. ด้านการจัดการด้านบุคลากร จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในนาพึง บริหารจัดการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนให้ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในด้านผู้สื่อสารประจำฐานเรียนรู้ ควรบอกเล่า เรื่องราวให้กระชับ ชัดเจนตรงประเด็นต้องแนะนำสถานที่สำคัญ ๆ เล่าประวัติความเป็นมาความสัมพันธ์ของ คนในชุมชนและร้อยเรียงเรื่องราวให้เกิดความเชื่อมโยงกัน ควรมีการพัฒนาความรู้ เพิ่มพูนทักษะวิชาการให้กับผู้สื่อสารประจำแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้าง “นักสื่อสารความหมาย” มีอาชีพในอนาคตและต้องมีการดูแลนักท่องเที่ยว ร่วมเดินทางไปด้วยกัน เพื่อป้องกันการออกนอกเส้นทาง

6. ควรมีการบริหารจัดการกลุ่มที่เกี่ยวข้องในชุมชนอย่างเป็นระบบมีการขึ้นทะเบียนสมาชิกกลุ่ม ท่องเที่ยวชุมชน มีการพัฒนาต่อยอดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ผ่านกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีคณะทำงาน ที่เข้ามาจัดการผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเป็นธรรม

7. การจัดการระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ควรมีการวางแผนการจัดการด้านเวลา ให้เหมาะสมกับการเดินทางไปยังฐานเรียนรู้แต่ละจุดต้องกำหนดเวลาที่ใช้ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน มีการดูแลความปลอดภัยระหว่างการเดินทางและตลอดการท่องเที่ยวในชุมชน การอำนวยความสะดวกในด้าน ต่าง ๆ เช่นที่นั่งพัก ที่ร่ม ห้องน้ำ ฯลฯ จัดหาสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกไว้บริการ นักท่องเที่ยวรวมทั้งบ้านพักโฮมสเตย์ไว้รองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจเข้าพักเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนาพึงให้เข้มแข็งจึงควรทำวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อยกระดับสู่การสร้างนวัตกรรมท่องเที่ยว มรดกวัฒนธรรมบนวิถีเกษตรเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปสู่ตำบลอื่นได้อีกทางด้วย

บรรณานุกรม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527 อ้างถึงในพัชรี พงษ์ศิริ,2541)

ข้อมูลจาก ประวัติศาสตร์หมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดเลย อำเภอนาแห้ว โดย กศน.อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โครงการหนังสือสามัญประจำบ้าน สำนักงาน กศน. จังหวัดเลย
งานวิจัยของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย การอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ชัยตำบลนาพึง
อำเภอนาแห้วจังหวัดเลย

การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าอุปแต้มเชิงพุทธศิลป์ในสิมวัดโพธิ์ชัย โดยพระมหาพิระพันธ์ ธมฺมวฑฺฒโธ
(สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน.2557. การท่องเที่ยวโดยชุมชน. (ออนไลน์) แหล่งที่มา
: <http://www.cbt-i.org/2012/travel.php>. 6 กันยายน 2557)

:<http://thai.tourismthailand.org/about-tat/policy-marketing-plan>. 6 กันยายน 2557)

ภาคผนวก

ภาพประกอบที่ 74 การทำต้นผึ้งถวายเป็นพุทธบูชาในวันออกพรรษา

ภาพประกอบที่ 75 แสดง บ้านเสายองหิน

ภาพประกอบที่ 76 แสดงการสอบถามข้อมูลชุมชน

ภาพประกอบที่ 77 แสดงเวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ - สกุล นายเกรียงไกร พรหมเวียง
วัน เดือน ปี เกิด 13 ตุลาคม 2518
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 128 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ที่ทำงานปัจจุบัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านนาพึง
ประวัติการศึกษา ปริญญาตรี
เบอร์โทรศัพท์ 0963287277
2. ชื่อ - สกุล นายชมเชย สีหะวงศ์
วัน เดือน ปี เกิด 24 กุมภาพันธ์ 2501
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ที่ทำงานปัจจุบัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนาพึง
ประวัติการศึกษา ป.6
เบอร์โทรศัพท์ 0652945848
3. ชื่อ - สกุล นายเผด็จ จันทะคุณ
วัน เดือน ปี เกิด 17 กันยายน 2505
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ที่ทำงานปัจจุบัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนาพึง
ประวัติการศึกษา ม.6
เบอร์โทรศัพท์ 0897156129
4. ชื่อ - สกุล นางวัชรีย์ อินแสง
วัน เดือน ปี เกิด 21 ตุลาคม 2505
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ที่ทำงานปัจจุบัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านนาพึง
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนาพึง
ประวัติการศึกษา ม.6
เบอร์โทรศัพท์ 0624029460
5. ชื่อ - สกุล นางน้ำฝน พรหมเวียง
วัน เดือน ปี เกิด 27 ตุลาคม 2522
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 128 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

ที่ทำงานปัจจุบัน ที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาพึง

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	นักจัดการงานทั่วไป
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี
เบอร์โทรศัพท์	0885644408
6. ชื่อ - สกุล	นางรัตนาพร พรนิคม
วัน เดือน ปี เกิด	26 สิงหาคม 2524
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ที่ทำงานปัจจุบัน	โรงพยาบาลนาแห้ว
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ธุรการ
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี
เบอร์โทรศัพท์	0819752900
7. ชื่อ - สกุล	นายบุญหยด ยศปัญญา
วัน เดือน ปี เกิด	28 พฤษภาคม 2502
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	ป.6
8. ชื่อ - สกุล	นางรัตนา พรหมใจ
วัน เดือน ปี เกิด	22 เมษายน 2506
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อสม.
ประวัติการศึกษา	ม.3
เบอร์โทรศัพท์	0931575993
9. ชื่อ - สกุล	นายสมบัติ จีรี
วัน เดือน ปี เกิด	10 มกราคม 2522
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	ม.6
เบอร์โทรศัพท์	0934259279
10. ชื่อ - สกุล	นายสมัย พรหมเวียง
วัน เดือน ปี เกิด	15 ตุลาคม 2489
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	ม.3
11. ชื่อ - สกุล	นางสาวจิตติญา อุ่นแก้ว
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 114 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	ม.6

12. ชื่อ - สกุล นายไกรฤทธิ์ อินแปลง
วัน เดือน ปี เกิด 23 กันยายน 2524
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว
จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา ม.6